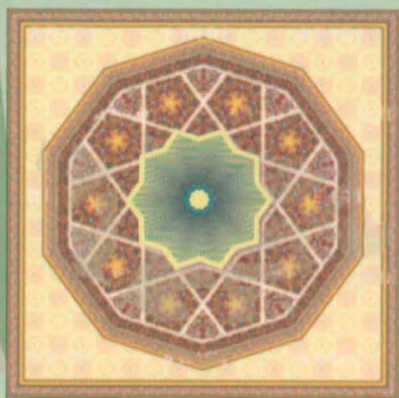

الطريق
معالم

ZNAKOVI NA PUTU

Sejjid Kutb

Sejjid Kutb

ZNAKOVI NA PUTU

Prijevod:

Mustafa Prljača

Muhamed Mrahorović

Uvod

Čovječanstvo se danas nalazi na rubu provalije ne zbog toga što mu prijeti potpuno uništenje koje mu visi o vratu - što je samo manifestacija bolesti, ali ne i sama bolest - već zbog njegova neuspjeha u svijetu "vrijednosti" u čijem se okrilju jedino može odvijati zdrav razvoj ljudskoga života i njegov istinski prosperitet. To se jasno pokazuje u zapadnom svijetu koji više ne posjeduje ništa što bi čovječanstvu mogao ponuditi kao "vrijednost". Štaviše, nakon što je u njemu "demokratija" dovela do stanja koje nalikuje bankrotu on nema ništa što bi mu savjest uvjerilo u opravdanost njegovog postojanja kao takvog. Stoga je već polahko počeo posuđivati neke elemente iz sistema Istočnog bloka, osobito u području ekonomije, sa socijalističkim predznakom!

Stanje je jednako i u samom Istočnom bloku. Društvene ideologije, prije svega marksizam, koji je u početku na Istoku privukao veliki broj ljudi - ali i na samom Zapadu - noseći u sebi obilježje religije, također su očigledno odstupile od "ideje" i sada se skoro u cijelosti svode na "državu" i njene sisteme koji su jako udaljeni od načela uzetog pravca. Svi oni, općenito, suprotstavljeni su nepatvorenoj ljudskoj naravi i njenim zahtjevima i stoga svoj procvat mogu doživjeti samo u razorenim sredinama, odnosno u onim podnebljima koja su već svikla na diktatorski režim. No, čak i u takvim društvenima ambijentima počinje se nazirati njihov

ekonomski/materijalni krah - dakle, upravo u onoj komponenti na kojoj se temelje i u kojoj žele pokazati svoju uspješnost. Rusija koja predstavlja vrhunac takvih društvenih ustrojstava¹ već oskudijeva u onome čega je u izobilju imala čak i u vrijeme svojih careva: vidimo je kako uvozi pšenicu i druge prehrambene artikle prodajući svoje zlato da bi došla do hrane, uslijed neuspjeha komunitarnih gazdinstava i kraha sistema koji kolidira ljudskoj prirodi.

Čovječanstvu je neophodno novo vodstvo!

Vodstvo zapadnog čovjeka se primiće kraju. To nije stoga što je zapadna civilizacija materijalno zakazala, što je oslabio njen vojni i ekonomski potencijal, već zato što se završava uloga zapadnog sustava budući da više ne posjeduje potrebnu količinu "vrijednosti", količinu koja bi mu dopuštala vodstvo.

Neophodno je vodstvo koje će biti u stanju zadržati i dalje razvijati materijalnu civilizaciju koju je čovječanstvo postiglo - na način evropskog genija u materijalnom postignuću i koje će čovječanstvu pružiti neke potpuno nove vrijednosti - u odnosu na one koje je upoznalo - s originalnim, pozitivnim i istovremeno realnim programom.

Islam je jedini koji posjeduje te vrijednosti i taj program.

Znanstvena renesansa je odigrala svoju ulogu, ulogu koja se počela nazirati već sa samom renesansom u 16. stoljeću, koja je svoj puni procvat doživjela tokom 18. i 19. stoljeća... i koja više nije imala novih zaliha.

Svoju ulogu odigrao je i "patriotizam" i "nacionalizam" koji su se pojavili u tom periodu. Isti je slučaj i, općenito, sa svim regionalnim grupisanjima u ovim stoljećima - i ona su iscrpila svoje zalihe.

¹ Kutb je ovu knjigu napisao 1964. godine, tj. u vrijeme kad je komunizam bio na vrhuncu svoje moći, veoma vitalan i prijeteci - prim. prev.

Na koncu, neuspjeh doživljavaju i socijalistički i individualistički sistemi.

Nastupa uloga islama, uloga muslimanskog *ummeta*. Ona dolazi u krajnje osjetljivim, kritičnim i skoro beznadežnim trenucima. Nastupa uloga islama koji ne spori materijalnu izgradnju na Zemlji već je, štaviše, smatra jednom od prioritetnih čovjekovih zadaća već od samog trenutka kada mu je Bog povjerio emanet namjesništva (*hilafet*); on ga pod određenim uvjetima čak tretira obredoslovljem, *ibadetom*, tj. realizacijom svrhe čovjekova postojanja.

*"I kad Gospodar tvoj reče melekima: 'Ja ću na Zemlji namjesnika stvoriti!'" (El-Beqare, 30).**

"Džinne i ljude sam stvorio samo zato da Me obožavaju". (Ez-Zarijât, 56.)

Nastupa uloga muslimanskog *Ummeta* da ostvari ono što je Allah htio od njega kad ga je ljudskoj vrsti izveo na pozornicu:

"Vi ste najbolji Ummet (zajednica, sljedba) koji se ikada pojavio - naređujete dobro, a odvrćate od zla, i vjerujete u Allaha..." (Alu 'Imrân, 10).

"I tako smo od vas stvorili pravednu zajednicu da budete svjedoci protiv ostalih ljudi, i da Poslanik bude protiv vas svjedok..." (El-Beqare, 143).

*

* *

Islam će, međutim, svoju ulogu moći obaviti samo ukoliko bude predstavljen u jednom društvu, odnosno ako bude predstavljen u jednoj zajednici. Ljudi - osobito u ovom vremenu - ne žele slušati samo apstraktnu doktrinu (*'aqîda*) čija realna potvrda nije vidljiva i u konkretnom životu. U tom

* Pri navođenju kur'anskih ajeta korišten je prijevod Besima Korkuta.

smislu "postojanje" muslimanskog Ummeta može se smatrati prekinutim prije više stoljeća. Muslimanski Ummet naime nije onaj "teritorij" na kojem je nekada živio islam; nije ni "narod" čiji su preci u jednom historijskom razdoblju živjeli po islamskom poretku. Muslimanski Ummet je zajednica ljudi kod kojih sve proishodi iz islamskog programa: i njihovi životi, i vizije, i stanovišta, i sistemi, i vrijednosti, i kriteriji... Taj ummet - s takvim obilježjima - prestao je postojati onog trenutka kad se na licu Zemlje prestalo vladati po Božijem Zakonu.

Neophodno je, dakle, "reuspostaviti" taj Ummet da bi islam mogao obaviti svoju buduću ulogu ponovnog vođenja čovječanstva.

Neophodno je *oživjeti* taj ummet kojega sada prekrivaju nanosi brojnih pokoljenja, vizija, stanovišta i sustava koji nemaju veze niti s islamom niti s islamskim programom, premda se jednako tvrdi da on postoji, da je to tzv. "islamski svijet"!

Ja dobro znam da je put od pokušaja oživljenja do preuzimanja vodstva veoma dug s obzirom na to da muslimanski Ummet praktično *ne postoji*, da nije *očevidan* već dugi vremenski period. Vodstvo čovječanstva su poodavno preuzele druge ideje i druge zajednice, druge vizije i stanovišta. Evropski genij je u tom periodu proizveo ogromnu količinu *nauke, kulture, sistema, materijalne produkcije...* Radi se o ogromnoj količini i čovječanstvo je sada na vrhuncu toga. Sve to se, kao i oni koji to predstavljaju, ne može ni lahko ni brzo prestići, osobito kada se ima u vidu da je tzv. islamski svijet skoro u cijelosti lišen svih tih ukrasa!

Ipak - ne gubeći sve to iz vida - nužno je *oživljavanje* *islama* ma kako put od pokušaja *oživljavanja* do preuzimanja vodstva bio dug! Pokušaj islamskog oživljavanja ustvari je i prvi korak koji se neizostavno mora načiniti!

Da bi nam stvar bila sasvim jasna, moramo precizno razvidjeti reference ovog Ummeta za vođenje čovječanstva, kako njihovi elementi ne bi bili previđeni već u prvom pokušaju oživljavanja.

Ovaj Ummet sada nije u stanju - a to se od njega i ne traži - čovječanstvu ponuditi vanredan skok u materijalnom stvaralaštvu pred kojim bi drugi mogli samo pognuti glavu, i on se u tome ne može nametnuti kao voda na svjetskom planu. Evropski genij ga je tu znatno pretekao i nije očekivati - za najmanje nekoliko stoljeća - da će u tome biti prevaziđen.

Neophodna je, prema tome, druga referenca - ona koja nedostaje ovoj civilizaciji!

Ovo, međutim, nipošto ne znači da mi zanemarujemo materijalnu proizvodnju. Naprotiv, naša je dužnost tu uložiti krajnji napor, no ne u smislu da je to ona referenca kojom ćemo preuzeti vodstvo čovječanstva u sadašnjoj etapi, već zato što je to samo po sebi nužno za naš opstanak. Također, materijalnu proizvodnju smatramo obavezom koju nam nameće *islamska koncepcija* koja čovjeku stavlja u dužnost namjesništvo na Zemlji i to namjesništvo - pod određenim uvjetima - tretira trud na planu materijalnog napretka obredoslovljem (*'ibâdet*), realizacijom svrhe čovjekova postojanja.

Neophodna je, dakle, druga referenca za preuzimanje vodstva, mimo materijalne proizvodnje. Ona ne može biti ništa drugo do "aqîda/doktrina" i "menhedž/praktični program" koji će čovječanstvu omogućiti da sačuva kreativnost materijalnog genija pod jednom drugom vizijom koja će zadovoljavati potrebe ljudske prirode (*fitrah*) isto onako kako je zadovoljava i materijalna proizvodnja. Ta ideja i taj program moraju biti predstavljeni u jednom ljudskom kolektivu, tj. u muslimanskom društvu.

Danas čitav svijet živi u džahilijetu* u pogledu načela iz kojeg proishode životni postulati i sistemi i taj džahilijet nimalo ne ublažava ovaj zapanjujući materijalni napredak i vanredno materijalno stvaralaštvo!

Ovaj je džahilijet baziran na agresiji protiv Božije vladavine na Zemlji i protiv najuže karakteristike božanstvenosti - protiv Božije suverenosti (*hâkimijjet*).** Džahilijet suverenost prenosi na ljude i tako ih jedne drugima čini gospodarima - ne u primitivnom, prostom obliku kakvog je poznao prvobitni džahilijet, već u formi navodnog prava na usvajanje različitih vizija i vrijednosti, pravnih propisa i zakonodavnih regulativa, sistema i shema, izvan Božijeg programa života, mimo forme koju je Bog legitimirao. Iz ove agresije na Božiju vlast proizašla je agresija na ljude. Poniženost "čovjeka", općeprisutna u svim društvenim sistemima, kao i nasilje *pojedina* i čitavih naroda koje se sprovodi kontroliranjem tokova kapitala i kolonijalizmom u kapitalističkim sistemima, nije ništa drugo do posljedica nasrtaja na Božiju vlast i nepriznavanja dostojanstva čovjeka, dostojanstva kojeg mu je sam Bog ustanovio.

U tome je jedinstven islamski put. U svakom drugom sistemu, osim islamskoga, ljudi su na ovaj ili onaj način

* Džahilijet je jedan od osnovnih pojmova koje autor koristi u ovoj knjizi. Budući da u sebi implicira više značenja: - neznanje, neznaboštvo, neprosvijedenost, paganstvo itd., dakle sve ono što nije islam, što odudara od opće islamske vizije i što nije proisteklo iz Božanskog vrela - odlučili smo ne prevoditi ga. Iz daljnjeg razmatranja čitaocu će ovaj pojam postati sasvim jasan - op. prev.

** Hakimijjet je autorov drugi ključni pojam. Premda je i on višeznačenjski - znači: vladavinu, sudsku vlast, suverenost itd. - odlučili smo prevesti ga kao suverenost. Smatramo da time izražavamo ono što autor želi kazati, naime da sud o svemu i svačemu izriče jedini apsolutni autoritet, jedini Suveren - Bog uzvišeni! - prim. prev.

potčinjeni jedni drugima. Od te potčinjenosti svi oni su oslobođeni jedino u islamu. Tu se oni potčinjavaju jedino Bogu, jedino od Boga primaju uputstva i samo se Njemu pokoravaju.

I - tu se putevi razilaze. To je ta nova vizija, to je ono što možemo ponuditi čovječanstvu, sa svim njenim dubokim implikacijama koje će prouzročiti u realnom ljudskom životu. Eto, to je ta kvaliteta koju čovječanstvo ne posjeduje, i to samo stoga što nije *proizvod* zapadne civilizacije, što nije produkt evropskog genija; istočnog ili zapadnog!

*
* *

Mi, dakle, bez sumnje, posjedujemo nešto novo, sasvim novo, nešto ljudima nepoznato, što oni nisu u stanju *proizvesti*!

Medutim, taj novitet - kao što smo rekli - mora biti predstavljen u praktičnoj stvarnosti; njega mora živjeti jedna ljudska zajednica. To zahtijeva otpočinjanje procesa *oživljavanja* u muslimanskim područjima, oživljavanja koje će, prije ili kasnije, dovesti do preuzimanje vodstva cijelog čovječanstva.

Kako započeti proces islamskog oživljavanja?

Za to su nužni vjesnici, prethodnici koji će imati odlučnost da to postignu. Oni će krenuti tim putem, putem potiranja džahilijeta koji se rasprostro na sve strane svijeta. Taj će se put, s jedne strane, držati neke vrste izoliranosti dok će, s druge strane, biti u doticaju s okolnim džahilijetom.

Ti vjesnici, koji će imati takvu odlučnost, moraju imati i neke svoje "znakove na putu". Pomoću tih znakova oni će raspoznavati narav svoje uloge, stvarnost svoje misije, bit svog cilja i polaznu tačku svog dugog putovanja. Isto tako, oni će pomoću tih znakova iskristalizirati svoj stav prema

globalno raširenom džahilijetu. Znat će u čemu će imati zajedničko stanovište s ostalima, a u čemu će se razlikovati od njih; koje su njihove karakteristike, a koje džahilijeta koji ih okružuje; odakle će crpiti svoju snagu i na koji način će to činiti!

Svi ti znaci moraju biti izvedeni iz prvog vrela ove doktrine (*'aqīda*), iz Kur'ana i njegovih osnovnih smjerokaza, te iz vizije koju je Bog proizveo u dušama one odabrane elite kojom je na Zemlji činio ono što je činio i koja je već jedanput preusmjerila tok historije u pravac kojeg je Bog želio.

*

* *

Eto, tim vjesnicima, tim očekivanim, žuđenim prethodnicima napisao sam ove "Znakove na putu". Četiri sam poglavlja² preuzeo iz knjige "U okrilju Kur'ana", s tim da sam u njima izvršio neophodne izmjene i dopune, kako bih ih prilagodio ovoj knjizi. Osam drugih poglavlja - mimo, dakle, ova četiri - napisana su u različitim periodima, onako kako su se odvijali naši osvrti na Božiji program predstavljen u Kur'anu časnom. Ono što ih čini jednom cjelinom jest to da su svi oni - uz svu tu njihovu razasutost - znakovi na putu, poput znakova na svakom putu! Svi oni, zajednički, predstavljaju samo prvu zbirku "znakova", i ja se nadam da će za njom uslijediti još jedna, ili više drugih zbirki!

Neka nam Bog bude na pomoći!

² To su poglavlja: "Narav kur'anskog metoda", "Islamska vizija i kultura", "Borba na Božijem Putu" i "Formiranje muslimanskog društva i njegove karakteristike".

JEDINSTVENA KUR'ANSKA GENERACIJA

Postoji jedan historijski fenomen pred kojim se protagonisti islamskog poziva u vjeru na svakom mjestu i u svakom vremenu trebaju zadržati veoma dugo. Taj fenomen je i primarni faktor u samom programu pozivanja i u njegovoj orijentaciji.

Ovaj način pozivanja (*da'wa*) proizveo je jednu generaciju - generaciju ashaba, neka Bog bude zadovoljan s njima! - koja zauzima istaknuto mjesto u cjelokupnoj historiji islama, pa i u historiji čitavog ljudskog roda. Ona se više nikada nije ponovila! Istina, tokom historije je bilo pojedinaca njihova kova, no oni se u tako impozantnom broju više nikada nisu našli na jednom mjestu, onako kako se to zbilo u prvom periodu života ovog poziva. Taj fenomen je očit i zbiljski, i pred njegovim sadržajem treba se dugo zadržati, ne bismo li mu otkrili tajnu.

Naime, i mi imamo Kur'an ovoga poziva (*da'wa*), imamo Hadis Božijega Poslanika - mir i blagoslovi Božiji neka su na nj! - njegovu praktičnu uputu i plemeniti životopis. Sve to imamo onako kako je to imala i prva generacija koja se u historiji više nikada nije ponovila. Nedostaje samo osoba Božijega Poslanika - nije li tajna u tome?!

Kada bi prisustvo osobe Božijega Poslanika bilo neophodno da bi ovaj poziv mogao egzistirati i biti plodotvoran, Bog ga u tom slučaju ne bi učinio univerzalnim,

ne bi kur'ansku Objavu učinio posljednjom, niti bi njoj povjerio ljude sve do konačnog Smaka svijeta!

Bog uzvišeni je, međutim, na sebe preuzeo obavezu da će sačuvati Objavu znajući, dakako, da ona može egzistirati i davati svoje plodove i poslije Njegova Poslanika. Stoga ga je pozvao Sebi, dvadeset i tri godine nakon početka Objave; a vjeru koju mu je objavio ostavio je da traje sve do Smaka svijeta...

Prema tome, odsustvo osobe Božijeg Poslanika ne pojašnjava niti iscrpljuje taj fenomen.

Moramo, dakle, tragati za drugim uzrokom. Pogledajmo u izvor s kojeg se napajala ta prva generacija - možda se tu nešto promijenilo! Razmotrimo i program koji ih je proizveo - možda je tu nešto promijenjeno!

Prvi izvor s kojeg se napajala ta generacija bio je Kur'an, samo Kur'an. Hadis Božijega Poslanika, mir neka je na nj, i njegova uputa bili su samo manifestacija toga izvora. Stoga je Aiša - Bog bio zadovoljan s njome! - kad je upitana o Poslanikovom moralu, rekla: "Njegov moral bio je Kur'an!" (Hadis bilježi En-Nesai).

Kur'an je, prema tome, bio jedini izvor s kojeg su se napajali, prema kojem su se ravnali i iz kojeg su izrastali. To naravno nije bilo stoga što čovječanstvo tada nije imalo civilizacije, kulture, nauke, pisanih djela i studija.

Naprotiv! Postojala je bizantijska civilizacija, njena kultura, literatura i zakon, na čemu je utemeljena i današnja Evropa ili je barem naslonjena na nju. Postojali su i ostaci grčke civilizacije, njene logike, filozofije i umjetnosti što je još uvijek izvor zapadnoga mišljenja. Postojala je i perzijska kultura sa svom svojom umjetnošću, poezijom, mitovima, ideologijama i sistemima upravljanja... Bilo je tu i drugih bližih ili daljih kultura, poput indijske i kineske naprimjer. Štaviše, bizantijska i perzijska kultura su, jedna sa sjevera a druga s

juga, okruživale Arabijski poluotok, dok su jevrejstvo i kršćanstvo obitavali u samom njegovom srcu. Prema tome, uzrok ograničavanja prve generacije, u fazi njenoga formiranja, isključivo na Kur'an nije bio stoga što su nedostajale svjetske kulture i civilizacije. Da je to zbilja bila smišljena namjera koja je planski sprovedena otkriva nam i srdžba Božijega Poslanika - neka su na nj mir i blagoslovi Božiji! - kada je u ruci Omera b. el-Hattaba ugledao stranicu Starog zavjeta (*Tevrata*). Tom prilikom mu je rekao: "Allaha mi, da je i Musa živ, tu među vama, ni njemu ne bi bilo dopušteno ništa drugo već da mene slijedi!"³

Postojala je, dakle, namjera Božijeg Poslanika - mir neka je na nj! - da izvor s kojeg se napaja ta generacija, u početnoj fazi svog formiranja, svede isključivo na Kur'an kako bi se samo njemu posvetili i kako bi izrastali isključivo na njegovim smjernicama. Stoga se i jest jako rasrdio kad je vidio da Omer -Bog njime bio zadovoljan! - pije sa još nekog izvora!

Božiji Poslanik je nastojao formirati generaciju čistoga srca, nepomućena razuma i misli, iskristalizirane svijesti. Nastojao ju je izvorno formirati, bez ikakva spoljnog utjecaja koji bi mogao doći izvan Božijeg Puta, što ga je garantirao Kur'an.

Prva generacija je, prema tome, pila samo s tog izvora i zato je u historiji zauzela jedinstveno mjesto. Šta se potom dogodilo? Izvori su se pomiješali! U izvor s kojeg su pile sve potonje generacije usuta je grčka filozofija i logika, perzijski mitovi i shvaćanja, jevrejski israilijati, kršćanska teologija i brojni drugi nanosi različitih kultura i civilizacija. Sve se to pomiješalo i s komentarom Kur'ana, islamskom apologetikom, pravom i, čak, temeljnim vjerskim disciplinama. Izuzev prve generacije, sve kasnije generacije su pile s tog zamućenog izvora i - prva generacija se više nikad nije ponovila!

³ Hadis prenosi Ebu Ja'la od Hammada, ovaj od Ša'bija, a on od Džabira.

Mučenje bistrine prvoga izvora glavni je uzrok što se sve kasnije generacije očigledno razlikuju od one jedinstvene, osobene prve generacije.

Pored razlike u kvalitetu izvora postoji još jedan isto tako važan činilac. Radi se o razlici u načinu prihvatanja kod kasnijih generacija.

Prva generacija, naime, nije čitala Kur'an kako bi se, prije svega, obrazovala i došla do novih informacija, odnosno da bi se time rasonodila i naslađivala. Nijedan od njih nije Kur'an prihvaćao samo zato da bi obogatio i uzdigao svoj kulturni nivo, zarad same kulture, niti zato da bi proširio svoj naučni ili pravnički opus. Svaki od njih je, zapravo, prihvaćao Kur'an kako bi prihvatio Božiju zapovijed koja se ticala kako njega lično tako i zajednice u kojoj je živio, koja se ticala života koji je živio oni i ta njegova zajednica. Prihvaćao je tu zapovijed da bi odmah i postupio po njoj, istog onog trenutka kada je čuje, upravo onako kako vojnik primi "dnevnu zapovijed" i istog se časa počne ravnati po njoj! Stoga oni nisu odjedanput uzimali mnogo, jer je svaki osjećao da bi tako uzeo i mnogo dužnosti i obaveza koje treba ispuniti. Zato se zadovoljavao sa deset ajeta, pamtio ih i potom sprovodio u život, kako to stoji u jednoj predaji koju prenosi Ibn Mes'ūd, Bog njime bio zadovoljan! (Ibn Kesir je navodi u uvodu svog komentara Kur'ana).

Upravo ta svijest - svijest primanja zarad sprovođenja - otkrila im je u Kur'anu nove i do tad nepoznate im predjele užitka i nova obzora znanja koja im se posigurno ne bi otkrila da su Kur'anu pristupili sa sviješću da ga samo istraže, prostudiraju, ostvare uvid u njegov sadržaj. Ovakav njihov pristup u velikoj mjeri je im olakšavao primjenu i ublažavao težinu obaveze: miješao je Kur'an sa njima samima i u dušama im i u životima pretvarao ga u zbiljski životni put, u živu,

pokretačku naobrazbu koja ne ostaje samo unutar čovjekovoga uma ili među koricama knjiga, već se transformira u konkretan čin, snažno prožima zbivanja i preusmjerava tokove života!

Kur'an svoje blago dariva samo onome ko mu pristupi na ovaj način - s duhom saznavanja koje proizvodi djelovanje. Kur'an, naime, nije objavljen s ciljem da bude knjiga intelektualnog naslađivanja, knjiga književnosti i umjetnosti, pripovijetke i historije - premda se sve to nalazi u njemu - već je objavljen zato da bude program života; čist, Božanski program! Bog ih je tim putem vodio postupno, malo pomalo:

"I kao Kur'an, sve dio po dio ga objavljujemo da bi ga ti i ljudima malo po malo kazivao, i prema potrebi ga objavljujemo!" (El-Isra', 106).

Kur'an nije objavljen odjedanput, već u skladu s potrebama i zahtjevima kontinuiranog razvoja misli i shvaćanja, te permanentnog uspona zajednice i života u svim njegovim segmentima, ali i u skladu s praktičnim problemima s kojima se muslimanska zajednica suočavala u svom svakodnevnom životu. Tako je objavljivao jedan ili više ajeta o nekoj posebnoj, neobičnoj situaciji, o konkretnom događaju, govoreći pritom ljudima o njihovu duševnom stanju, oslikavajući im poziciju u kojoj se nalaze i jasno ih upućujući kako da se postave u njoj. Istodobno im je ispravljao pogriješna rezoniranja i postupanja i uvijek ih, u svemu tome, vezivao za Boga, njihova Gospodara, i isticao im Njegova svojstva koja stalno djeluju u svemiru. Oni su tako osjećali da žive zajedno s nebeskim društvom (*el-mele' el-e'ala*) pod direktnim Božijim nadzorom, u beskraju Njegove moći. Stoga su svoj svakodnevni život u cijelosti prilagođavali tom autentičnom Božijem programu.

Prvu generaciju, onako veličanstvenu kakva je bila, proizveo je njen odnos prema Božijim i Poslanikovim riječima -

oni su te riječi prihvaćali s ciljem da ih sprovedu u život, da sa njima žive. Sve potonje generacije rezultat su jednog drukčijeg odnosa - prihvaćanja radi istraživanja, intelektualnog i duhovnog naslađivanja! I to je, nesumnjivo, osnovni razlog zbog kojeg su se sve kasnije generacije znatno razlikovale od one prve.

*

* *

Postoji i treći činilac kojeg treba registrirati i razmotriti.

Naime, prvi muslimani su se, prihvatanjem islama, istog trenutka lišavali tereta svoje predislamske (*džahilijetske*) prošlosti. U trenutku ulaska u islam svaki od njih je duboko osjećao da on time započinje jedan sasvim nov život, potpuno odvojen od onog kojim je do tada živio. Sa sumnjom, skepsom, oprezom i strahom se postavljao spram svega što je običavao raditi u prethodnom periodu i sve to počinjao smatrati nečasnim, nedostojnim i neprimjerenim islamu! Upravo s takvim osjećanjem on je primao novu, islamsku uputu. Ako bi ga ponekad i nadvladala njegova strast, ako bi ga privukla neka ranija navika, ako bi mu promakao kakav islamski zahtjev..., on bi istoga časa bio svjestan pogriješke i grijeha i u dubini svoje duše bi oćutio snažnu potrebu za očišćenjem i opet bi iznova pokušao biti u strogom suglasju s kur'anskom uputom.

U svijesti i osjećanjima novoga muslimana nastupao je potpuni raskid s njegovom prošlošću iz čega je proizilazio i prekid svih veza s ranijim društvom koje ga je okruživalo. On je konačno raskidao sa svojom džahilijetskom sredinom i konačno se utapao u svoju novu, islamsku sredinu. Istina, on je i dalje trgovao s nekim mnogobošcima, i dalje s njima održavao dnevnu komunikaciju, ali je duhovno bio potpuno izoliran od njih.

Postojala je i puna odvojenost od neislamskog okruženja, od njegovih običaja, poimanja, navika i odnosa

što je bila posljedica odvajanja od ideje mnogoboštva i prihvatanja vjere u jednog Boga, odvajanja od neislamskog poimanja života i postojanja i prihvatanja islamskoga...Ta odvojenost je, dakle, rezultat ulaska u novo, islamsko društvo s njegovim novim vođstvom, te poklanjanja tom društvu i tom vođstvu cijeloga sebe: sve svoje ljubavi i odanosti, svih svojih sposobnosti.

Bio je to ustvari razlaz puteva. Početak hoda novim putem značio je slobodan hod, bez pritiska života džahilijetskog društva, bez poimanja i vrijednosti koje su vladale u njemu. Tu, u takvoj situaciji i upravo zbog toga, musliman je nailazio samo na neprijatnosti i intrige, ali je u sebi dobro znao da je konačno odlučio i opredijelio se. Džahilijetsko razmišljanje i džahilijetski način životavišenisu nalazili puta do njega.

Mi se danas nalazimo u istom onakvom džahilijetu u kakvom su se nalazili i savremenici ranog islama, ili u još gorem. Sve oko nas je džahilijet: poimanja ljudi, njihova vjerovanja, navike i običaji, izvori znanja, umjetnost i književnost, propisi i zakoni... Štaviše, znatan dio onoga što smatramo islamskim znanjem, islamskim izvorima, islamskom filozofijom i islamskim mišljenjem - također je produkt ovoga džahilijeta!!!

Stoga se u nama ne udomaćuju islamske vrijednosti, u našim umovima se ne razbistrava islamsko poimanje. Od nas ne nastaje impozantna generacija sastavljena od ljudi tipa prve generacije koju je islam u početku proizveo.

Prema tome, islamski pokret se u svojoj fazi izrastanja i formiranja mora osloboditi svih utjecaja džahilijeta u kojem živimo i iz kojeg se napajamo. Moramo se iznova vratiti onom čistom izvoru s kojeg su se napajali ljudi prve generacije, izvoru koji se sasvim sigurno nije zamutio, kojeg ništa nije dotaknulo. Vratit ćemo se njemu da iz njega crpimo svoju

predstavu o suštini cjelokupnog postojanja, o suštini čovjekovog postojanja, predstavu o ukupnim odnosima između njih dvoga i Istinske Savršene Egzistencije - Boga uzvišenog. Odatle ćemo crpjeti i naša razumijevanja života, naše vrijednosti i moral, naše uzuse vlasti, politike, ekonomije i svih drugih sastavnica ljudskog života.

Kada se vratimo tome izvoru, moramo mu prići sa sviješću da ćemo iz njega crpjeti s ciljem sprovođenja i ravnjanja po onome što iz njega zahvatimo, a ne s ciljem samog studiranja i razonode. Vratit ćemo se, dakle, tome izvoru da pogledamo šta on hoće da budemo - pa da to i budemo! Na tome putu naići ćemo na vanrednu umjetničku ljepotu u Kur'anu, susrest ćemo se s prelijepim kazivanjem, s prizorima Sudnjega dana, s duhovnom logikom... Susrest ćemo se, zapravo, sa svim onim za čim tragaju istraživači i oni koji tragaju za intelektualnim nasladama. Mi se s tim, međutim, susrećemo usputno. To nije naš prvenstveni cilj. Naš cilj je vidjeti šta Kur'an traži od nas da činimo; kakva je opća vizija koju Kur'an želi da imamo, kakvu svijest o Bogu; kakav moral traži od nas, kakvo stanje i stvarno uređenje života?

Potom se moramo osloboditi pritiska džahilijjetskog društva, njegovih predodžbi, običaja i vodstva, i to u dubini naših duša. Naša zadaća nije da se pomirimo sa stvarnošću ovog džahilijjetskog društva, da mu se priklonimo. Samim tim što ima tu karakteristiku, tj. da je džahilijjetsko, s njim nije moguć kompromis! Prema tome, naša zadaća je da prvo promijenimo sebe, da bismo potom promijenili i društvo. Naš primarni zadatak je promijeniti stvarnost ovoga društva - iz temelja promijeniti tu džahilijjsku stvarnost! Ona u svojoj srži proturiječi islamskom putu i islamskoj viziji. Ta nam stvarnost silom i pritiskom zabranjuje da živimo onako kako to od nas zahtijeva Božiji Zakon!

Prvi korak na našem putu jest taj da se izdignemo iznad ovog džahilijjetskog društva, iznad njegovih vrijednosti i vizija.

Nimalo ne smijemo odstupiti od naših vrijednosti i naših vizija kako se već na pola puta ponovo ne bismo susreli s njim. To nikako! Naši putevi se potpuno razilaze. Ako napravimo i jedan zajednički korak, izgubit ćemo pravac; izgubit ćemo put!

Na našem putu nailazit ćemo na mnoge nevolje i teškoće i od nas će biti zahtijevane ogromne žrtve. Međutim, mi drugog izbora nemamo ukoliko hoćemo slijediti put prve generacije kojom je Bog utemeljio Svoj Put i koju je pomogao protiv džahilijeta.

Dobro je da uvijek budemo svjesni prirode našeg pravca, naše pozicije i prirode puta koji moramo prijeći da bismo izišli iz džahilijeta upravo onako kako je iz njega izišla jedinstvena kur'anska generacija.

NARAV KUR'ANSKOG METODA

Mekkanski dio Kur'ana je Poslaniku - mir neka je na nj! - objavljivan trinaest punih godina i za svo to vrijeme on mu je govorio samo o jednom problemu, o problemu koji se suštinski ne mijenja. Način izlaganja tog problema se, međutim, skoro ni jednom nije ponovio. Tako je Kur'an taj problem svaki put iznova činio novim, kao da ga prvi put tretira.

Govorio je o prvom, najvećem i temeljnom zahtjevu nove vjere: govorio je o vjerovanju i njegovom osnovnom segmentu - odnosu između čovjeka i Boga (*uluhijjet* i *'ubudijjet*).

S tim se obraćao čovjeku kao takvom. U tom smislu arapski čovjek tog vremena jednak je arapskom čovjeku svakog drugog vremena, kao što je isti i svaki drugi čovjek, kako u tom tako i u svim drugim vremenima.

To je, zapravo, pitanje čovjeka koje se nikada ne mijenja, pitanje njegova postojanja na Ovom svijetu i pitanje njegova kraja, zatim pitanje njegova odnosa s ovim svijetom i živim bićima oko njega, pitanje njegova odnosa prema Stvoritelju tog svijeta i tih živih bića... Ono, dakle, što se ne mijenja jer se radi o postojanju, o samom čovjeku kao takvom.

Mekkanski Kur'an je čovjeku objašnjavao tajnu njegova postojanja i postojanja svijeta oko njega. Kazivao mu je ko je on, odakle je došao, zašto je došao, gdje će na kraju otići, ko ga je iz ništavila i svijeta nepoznatog doveo ovamo, ko će ga

odavde odvesti i kakav će mu tamo biti kraj. Govorio mu je šta je ovo postojanje koje on osjeća i da iza njega stoji nešto nedokučivo što on samo sluti, a ne vidi ga; kazivao mu ko je stvorio svu ovu pojavnost prepunu tajni - ko njome upravlja i ko sve u njoj pokreće; ko pojavnost uvijek iznova obnavlja i ko je mijenja naočigled čovjeka. Isto tako govorio mu je kako da se odnosi prema Stvoritelju ovog svemira, ali i prema samom svemiru, i objašnjavao mu kako ljudi trebaju komunicirati jedni s drugima.

Prema tome, radi se o pitanjima od najvećeg značaja i na njima se temelji cjelokupno čovjekovo postojanje. Ona će ostati od najvećeg značaja sve do Konačnoga kraja.

Tako je proteklo punih trinaest godina u utvrđivanju odgovora na pitanja koja suštinski obuhvataju cjelokupan čovjekov život u svim segmentima njegova ispoljavanja.

Mekkanski dio Kur'ana ni jednog trenutka nije izašao iz okvira ovih temeljnih pitanja niti se bavio pojedinostima vezanim za praktičnu organizaciju života, sve dok se nije dalo primjereno pojašnjenje i dok se sve komponente datih odgovora nisu čvrsto utemeljile u srcima odabrane skupine ljudi. Njih je Allah odredio da ponesu ovu vjeru, da preuzmu ustrojavanje svakodnevnog života tako da on bude njen praktični izraz.

Nosioci islamske ideje i zagovornici uspostavljanja takvog društvenog poretka u kojemu će vjerski propisi biti praktično sprovedeni u život, moraju se, dakako, dugo zadržati pred ovim značajnim fenomenom. Riječ je o tome da se mekkanski dio Kur'ana punih trinaest godina isključivo bavio usađivanjem islamskog vjerovanja. Za svo to vrijeme on se nije pozabavio niti jednom pojedinošću društvenog poretka koji bi se zasnivao na tom vjerovanju, odnosno zakonodavstva koje bi muslimansko društvo trebalo primjenjivati.

Božija mudrost htjela je da prvo pitanje kojim se pozabavio islamski poziv (*da'wa*) još od samog početka Objave, bude pitanje vjerovanja. Isto tako je htjela da Božiji Poslanik svoje prve korake na putu ovog poziva načini pozivajući ljude da posvjedoče da "nema drugog boga osim Allaha", te da potom svoj poziv nastavi upoznavajući ih s njihovim istinskim Gospodarom kojemu jedino trebaju robovati.

Na prvi pogled - ljudski gledano - to nije bio najlakši put do arapskih srca! Naime, oni su sasvim dobro znali šta u njihovom jeziku znači riječ "Bog" i šta podrazumijevaju riječi: "Nema drugog boga osim Allaha". Vrlo dobro su znali da Božanstvenost (*uluhiyye*) znači vrhovnu vlast, da vjerovanje u samo jedno Božanstvo, u Allaha Uzvišenog, znači uzurpaciju vlasti koju su vršili vračevi, svećenici, namjesnici i vladari i njenu cjelovitu predaju samo Allahu... Cjelovitu predaju vlasti samo Allahu: vlasti nad savjestima, nad obredima i svakodnevnim životom, vlasti u imetku i sudstvu, vlasti nad dušama i tijelima ljudi... Vrlo dobro su znali da je "Nema drugog boga osim Allaha" atak na svu zemaljsku vlast koja je sebi prigrabila najuže karakteristike božanstvenosti, da je to atak na ukupno stanje koje je nastalo iz tog njihova grabeža, da je to otvoren sukob s vlašću koja vlada pomoću zakona koji je sama izmislila, koji nije legitimirao Allah... Arapima, koji su odlično poznavali svoj jezik i koji su prema tome znali pravi sadržaj poziva "Nema drugog boga osim Allaha" nije bilo nepoznato šta taj poziv znači za njihovo postojeće stanje, za njihove pozicije i vlast. Stoga i jesu taj poziv, ili bolje reći tu revoluciju, dočekali onako žestoko i suprotstavili joj se krvavo, što je svakome odveć poznato...

Zašto je upravo takav bio početni korak ovog poziva? Zašto je Božija mudrost odredila da on započne sa svim onim teškoćama?

Kada je Božiji Poslanik - mir neka je na nj! - poslan s ovom vjerom, najplodnija i najbogatija arapska područja nisu bila u njihovim rukama, već su njima gospodarili drugi narodi. Na sjeveru je cijeli Šam (današnja Sirija) bio potčinjen Bizantijcima. Njim su upravljali arapski namjesnici koje su Bizantijci postavljali. S druge strane, na jugu, cijeli Jemen je bio potčinjen Perzijancima - i oni su tu imenovali svoje arapske namjesnike. Arapi su pod svojom vlašću držali samo Hidžaz, Tihamu, Nedžd i neplodna pustinska područja u kojima bi se tek tu i tamo našla poneka plodna oaza!

Možda će neko kazati: Muhammed - neka su na nj mir i blagoslovi Božiji! - s obzirom na to da je bio povjerljiv i iskren i da ga je još prije poslanstva pleme Qurejš izabralo da presudi kod postavljanja Crnog kamena i prihvatilo njegovu presudu - petnaest godina prije nego je primio Objavu, kao najutjecajnijeg člana Benû Hâšima koji je bio najelitniji ogranak Qurejšija - mogao je kao takav svoj poziv proklamirati nacionalno s ciljem homogeniziranja arapskih plemena koja su nagrizali svakojaki sporovi i razdirali međusobni sukobi. Mogao je svoj poziv, dakle, nacionalno kanalisati kako bi od kolonijalnih imperija povratio otetu arapsku zemlju - sa sjevera od Bizantijaca, a s juga od Perzijanaca. Tako je mogao visoko podići zastavu arabizma i uspostaviti nacionalno jedinstvo na cijeloj teritoriji Poluotoka.

Možda će neko reći: Da je Božiji Poslanik - neka su na nj mir i blagoslovi Božiji! - ovako usmjerio svoj poziv, nesumnjivo bi mu se odazvala sva arapska plemena. Istodobno, ne bi morao čitavih trinaest godina trpjeti zbog svoje orijentacije koja je bila suprotna interesima vladajućih krugova na Poluotoku!

Možda će opet neko reći: Muhammed je, nakon što bi mu se Arapi tako odazvali i povjerili mu vlast i upravljanje, i nakon što bi u svoje ruke preuzeo svu vlast i slavu, to lahko mogao iskoristiti za učvršćivanje monoteističkog vjerovanja

s kojim je poslan, te za pridobijanje ljudi da se potčine vlasti svoga Gospodara nakon što ih je pridobio da se potčine njegovoj, ljudskoj vlasti!

Uzvišeni Allah, koji je Najmudriji i Najveći Znalac, Svog Poslanika, međutim, nije usmjerio u tom pravcu! Naprotiv, usmjerio ga je da se suprotstavi načelom "Nema drugog boga osim Allaha!" i da, zajedno s malobrojnou skupinom svojih pristalica, pretrpi sve one užase i teškoće!

Zašto? Ta Bog Uzvišeni neće Svoga Poslanika, i vjernike koji su bili sa njim, prisiliti na nešto ružno i neprijatno! On, Uzvišeni, znao je da to nije ispravan put. Nije pravi put to da se zemlja oslobodi iz ruku bizantijskog ili perzijskog silnika i preda se u ruke arapskog silnika. Svaki je silnik silnik! Zemlje pripada Allahu i mora se Njemu predati. No, ona se Allahu može predati samo ako se nad njom zavihori zastava *La ilahe illallah* (Nema drugog boga osim Allaha). Nije, dakle, ispravan put taj da se ljudi na ovoj Zemlji oslobode od bizantijskog ili perzijskog silnika i potom se prepuste arapskom silniku. Ta, svaki silnik je silnik, ma ko on bio! Ljudi su jedino Božiji robovi, no oni to mogu istinski biti samo pod zastavom *La ilahe illallah* - Nema drugog boga osim Allaha, što Arapin koji odlično poznaje značenje svoga jezika vrlo dobro razumije: nema vladarenja osim Božijeg, nema zakona osim onog koji dolazi od Boga, nema vlasti niko ni nad kim jer sva vlast pripada samo Bogu i jer je "nacija" koju islam želi ljudima - vjerskog karaktera, vjerska nacija, u kojoj je, pod Allahovom zastavom, potpuno jednak Arapin, Bizantijac, Perzijanac i svi drugi narodi i rase.

To je ispravan put...

U vrijeme kada je Božiji Poslanik - neka su na nj mir i blagoslovi Božiji! - poslan sa ovom vjerom, arapsko društvo je bilo krajnje ekstremno u pogledu podjele bogatstva i pravde. Malobrojna skupina je u svojim rukama držala skoro

cjelokupan kapital i trgovinu. Uz to je prakticirala i kamatu što je doprinosilo tome da su joj se kapital i trgovina enormno uvećavali. Ogromna većina ljudi je imala samo neimaštinu i glad. Onaj ko je imao bogatstvo, imao je i ugled i položaj u društvu, dok ostali, ogromna većina ljudi, nisu imali ni jedno ni drugo!

Možda će ovdje neko reći: Muhammed je svom pozivu mogao dati socijalni obol i tako najaviti rat aristokraciji. Mogao ga je usmjeriti na preuređenje postojećeg stanja s ciljem da se bogatstvo bogatih vrati siromašnima.

Možda će neko još reći: Da je Božiji Poslanik - neka su na nj mir i blagoslovi Božiji! - ovako postupio sa svojim pozivom, arapsko društvo bi se nesumnjivo podijelilo na dva dijela: na jednoj strani bi bila ogromna većina ljudi koji bi prihvatili tu novu ideju i pobunili se protiv tiranije kapitala, časti i ugleda, dok bi na drugoj strani bila samo jedna mala skupina koja bi nastojala sačuvati postojeće stanje. U tom slučaju se ne bi desilo ono što se desilo - da čitavo društvo, izuzev doista rijetkih pojedinaca, zajednički ustane protiv načela *La ilahe illallah!*

Možda će reći također i ovo: Muhammed je, nakon što bi mu se odazvalo to ogromno mnoštvo koje bi on predvodio i pomoću kojeg bi bez teškoća savladao i pokorio onu malobrojnu skupinu, to svoje mjesto i vlast lahko mogao iskoristiti za učvršćivanje monoteističkog vjerovanja (*'aqidetu et-tewhid*) s kojim ga je poslao njegov Gospodar. Tako je lahko mogao pridobiti ljude da se potčine vlasti svoga Gospodara, kad ih je već pridobio da se potčine njegovoj ljudskoj vlasti!

Uzvišeni Allah, koji je Najmudriji i Najveći Znalac, svog Poslanika, međutim, nije usmjerio u tome pravcu...

Allah je, naravno, znao da to nije pravi put. Znao je da socijalna pravda nužno mora proistjecati iz općeg vjerovanja/uvjerenja datoga društva, društva koje će rješenje svakoga

pitanja podvrgnuti Božijim propisima, koje će dobrovoljno i s radošću prihvatati Božije odredbe u pogledu pravedne raspodjele materijalnih dobara i zbrinjavanja svih ljudi, čime se u srcu i onoga koji uzima i onoga koji daje podjednako učvršćuje uvjerenje da on na taj način sprovodi red koji je Bog propisao. Uz to, svaki onaj koji se pokorava ovome redu očekuje najljepše rezultate i svako dobro kako na Ovom, tako i na Budućem svijetu. Tako ljudskim srcima ne ovladava požuda i zavist, niti se sve mora rješavati silom, strahom i terorom! Tako se ne kvare ljudska srca i ne sputavaju se duhovi, kako se to dešava u onim društvenim sistemima koji se ne temelje na načelu *La ilahe illallah!*

Kada je poslan Božiji Poslanik, sallallahu 'alejhi we sellem, moralni nivo Arabijskog poluotoka bio je, s izuzetkom nekih nepatvorenih beduinskih vrlina, na najnižoj mogućoj razini.

U društvu su u velikoj mjeri bili rašireni svakojaki oblici nepravde, o čemu rječito govori sentenca pjesnika Zuhejra b. Ebu Sulemija:

*Ko se ne brani oružjem svojim, zdrobljen će biti
a ko nasilje ne čini, samog će nasilje stići!*

To nedvosmisleno izražava i općepoznato načelo u predislamskom periodu: "Pomozi svome bratu i onda kad je nepravedan, i onda kad se njemu nepravda čini!"

Alkohol i kocka su obavezni pratioci bolesnog društva i, štaviše, oni su njegov ponos! Njima obiluje cjelokupna predislamska poezija! Tarefa b. el-'Abd, npr., pjeva:

*Da tri zadovoljstva nije štono junaku život čine
smislenim,
ja srećom se tvojom kunem, ne bih mario za smrt.
Prvo je: što prigovore zlobne uvijek čašom vina
rumena pretekmem*

*što veselo se pjeni kad se sa vodom pomiješa.
 Moje mi pijanke i slast tako traju jednako,
 šenluk i čašćenje naslijedih od slavnihi svojih
 predaka.
 Bijaše tako sve dok me rodbina sva izbjegavati
 ne stade,
 dok me ne izdvoji ustranu kano devca im
 mamena!*

Prostitucija, u svim svojim oblicima, također je jedno od značenja takvog društva! To je opće pravilo i odnosi se na svako neislamsko (džahilijetsko) društvo, kako u prošlosti tako i danas. Arapsko predislamsko društvo je u tom smislu, kako ga je opisala Aiša - Bog bio zadovoljan s njome! - izgledalo ovako:

“Prije islama su postojale četiri vrste bračnih veza. Jedna od njih je bila poput današnjeg braka: čovjek od drugoga čovjeka zaprosi njegovu štičenicu ili kćerku, zaprosi je i potom oženi. Druga vrsta braka bila je takva da čovjek svojoj ženi, odmah nakon prestanka njenog menstrualnog ciklusa rekne: ‘Otidi kod tog i tog čovjeka i zamoli ga da spava s tobom!’ Iza toga joj se on ne bi približavao u postelji sve dok se ne bi ustanovilo da li je zatrudnjela od onog čovjeka kojem je išla! Kad bi se to ustanovilo, tek tada bi joj počeo prilaziti i njen muž. On je, naime, to činio u želji da mu dijete bude plemenitog porijekla! Bio je to tzv. brak nabavke. Treća vrsta bračne veze izgledala je ovako: sakupilo bi se nekoliko ljudi, čiji bi broj obavezno bio manji od deset, i otišli bi kod jedne žene, te bi svaki od njih općio sa njom. Ako bi tom prilikom ona zaniжела i poslije rodila dijete, nekoliko noci nakon poroda ona bi ih sve pozvala k sebi, a ni jedan od njih se ne bi smio ne odazvati. Sakupili bi se kod nje, a ona bi im rekla: “Eto, svi znate šta ste radili! Ja sam, evo, rodila. Dijete je tvoje!” Tako bi imenovala onog koji joj se najviše dopadne i dijete bi se smatralo njegovim! Imenovani ga se nije mogao odreci!

Četvrta vrsta bračne veze bila je ovakva: sakupio bi se veći broj muškaraca i otišli bi kod jedne žene, a ona nikoga od njih nije mogla odbiti. Bile su to prostitutke. One su na svojim vratima imale okačene zastavice kao oznake. Ko god je htio, mogao je ući kod njih. Ako bi neka od njih zatrudnjela i dijete rodila oni bi se sakupili kod nje i prema izgledu djeteta nastojali bi prepoznati oca! Dijete bi pripisali onom ko im je izgledao najvjerovatnijim ocem i on bi ga prisvojio: dijete bi se zvalo njegovim i on ga se nije imao pravo odreći!" (Ovo bilježi Buhari u poglavlju o braku).

Ovdje će možda neko reći: Muhammed je svoj poziv mogao učiniti reformističkim i tako akcenat staviti na popravljanje općeg morala, na čišćenje društva i oplemenjivanje ljudskih duša!

Neko će možda još primijetiti: On - mir i blagoslovi Božiji neka su na nj! - mogao je i u to vrijeme naći - kao što, uostalom, svaki moralni preporoditelj može naći u svakoj sredini - dobre ljude kojima smeta nečist koja ih okružuje i koje bi svakako ponijela gordost i muževnost da se odazovu pozivu za reformu i pročišćenje!

Možda će neko kazati: Da je Božiji Poslanik - mir i blagoslovi Božiji neka su na nj! - tako postupio odmah na početku bi mu se odazvala najbolja skupina ljudi, oni čiji je moral čist, a duše neporočne, i zahvaljujući tome oni bi lahko prihvatili njegovu vjeru i potom je širili među ljudima. Ovako je poziv *La ilahe illallah* izazvao žestok otpor još na samom početku puta?!

Uzvišeni Bog je, naravno, znao da ni to nije pravi put. Znao je da se moral može popraviti samo na temelju vjerovanja koje postavlja kriterije i ustanovljuje vrijednosti, ali koje postavlja i vlast na koju se oslanjaju, te koje toj vlasti daje ingerencije koje će ona sprovoditi kako prema onima koji se drže tih kriterija i tih vrijednosti, tako i prema onima

koji ih krše. Naime, prije no što se to vjerovanje učvrsti i prije no što se ustroji takva vlast, sve vrijednosti ostaju labilne kao i sav moral koji se na njima zasniva - bez čvrstog uzusa, bez moći i bez primjerene satisfakcije!

Kad se, nakon mukotrpnog truda, vjerovanje učvrstilo i kad se ustabilila vlast na koju se naslanjalo.. kad su ljudi upoznali svoga Gospodara i samo Njega obožavati stali... kada su se oslobodili vlasti ljudi, odnosno poriva... kad se u njihovim srcima ukorijenilo *La ilahe illallah*.. Allah je tada, s tim i s takvim ljudima, činio sve ono o čemu se moglo samo maštati: Zemlja se čistila od "Bizantinaca" i "Perzijanaca", ali ne da bi se na njoj uspostavila vlast "Arapa", već da bi se uspostavila vlast "Božija"! Zemlja se čistila od vlasti svakog silnika - bizantijskog, perzijskog i arapskog podjednako...

Društvo se očistilo od društvene nepravde svake vrste. Uspostavljen je "islamski poredak", poredak koji sprovodi Božiju pravdu, koji vrjednuje Božanskim kriterijima i koji samo u Božije ime visoko diže zastavu društvene pravde. Tu zastavu on zove islam i ne pridodaje joj nikakav drugi atribut. Na njoj piše samo: *La ilahe illallah!*

Ljudi i njihov moral postali su kristalno čisti, a njihove duše i srca su se prosvijetlile do te mjere da čak nije bilo ni potrebe, izuzimajući doista rijetke slučajeve, da se posegne za kaznama i sankcijama koje je Bog propisao! Nadzor i kontrola su kod njih bili u svijestima, a sva žudnja se svodila na postizanje Božijeg zadovoljstva i Njegove nagrade. Stid i strah od Božije srdžbe i kazne zauzeli su mjesto nadzora i kontrole svega onoga što bi moglo dovesti do kazne.

Čovječanstvo je, kao nikada prije, dostiglo vrhunac reda, morala i cjelokupnog ovosvjetskog života. Ono to nikada nije postiglo ni kasnije, osim pod islamskom vlašću!

Sve je to postignuto tako što su oni koji su ovu vjeru uspostavili u formi države, sistema zakona i propisa, najprije

tu vjeru uspostavili u svojim svijestima i životu u vidu vjerovanja, morala, pobožnosti i svakodnevnog življenja. Za uspostavljanje takve vjere njima je bilo dato samo jedno obećanje, koje nije sadržavalo ni pobjedu ni vlast čak ni same tevjere pod njihovim rukovodstvom!... Samo jedno obećanje - Džennet! To je sve što im je bilo obećano za iscrpljujuću borbu, za teške patnje, za širenje vjere i za suprotstavljanje džahilijetu s onim što vlastodršci svakog vremena i prostora preziru - s *La ilahe illallah!*

I kad ih je Bog na svakakve kušnje stavio, pa se strpili, kad njihove duše više nisu imale nikakvih prohtjeva za sebe, kad je postalo očito da oni na Ovom svijetu ne očekuju nikakvu nagradu, ma kakva ona bila, makar i pobjeda ove vjere pod njihovim rukovođenjem i njena primjena na Zemlji zahvaljujući njihovu trudu, i kad se više nisu ponosili svojim precima ili svojim plemenom, zavičajem ili zemljom, familijom ili porodicom... Kad se sve to, dakle, kod njih postiglo bilo je očigledno da su postali dostojni velikog povjerenja: da bdiju nad vjerom u kojoj će sva vlast pripasti isključivo Bogu Uzvišenom - u srcima, u svijestima, u načinu života, u vjerskim obredima, u dušama i imetku, u svakom stanju i situaciji; da su dostojni ponijeti emanet vlasti koja im se daje da je primjenjuju u skladu s Božijim Zakonom i s Božijom pravdom, s tim da oni od te vlasti neće imati ništa za sebe, svoju porodicu, narod ili rasu. Sva vlast koju će imati u rukama pripadat će isključivo Bogu, Njegovoj vjeri i Njegovom Zakonu, jer znaju da je sve to od Njega, da im je tu vlast On dao.

Ovaj blagoslovljeni metod, međutim, ne bi polučio ovako impresivne rezultate da vjerski poziv (*da'wa*) nije započeo onakokako je započeo, i da nije podigao samo jednu zastavu - zastavu *La ilahe illallah*, i nikakvu drugu pored nje; da taj poziv, dakle, nije išao ovim naizgled teškim i mukotrpnim, a u suštini laskim i blagoslovljenim putem.

Ovaj blagoslovljeni metod, takoder, ne bi bio u cijelosti posvećen Bogu da je u svojim prvim koracima bio obilježen nacionalno, socijalno, etički..., ili da je uz svoje jedino geslo - *La ilahe illallah* - imao još bilo kakvo drugo geslo.

★

★ ★

Cjelokupan mekkanski dio Kur'ana tako je bio posvećen učvršćivanju *La ilahe illallah* u srcima i svijesti ljudi. On je bio sav u znaku tog puta i pored toga što je taj put izgledao mukotran, i sav u znaku izbjegavanja svih drugih, sporednih puteva. Sav je bio u znaku ustrajnosti na ovom putu.

Što se pak tiče jedine kur'anske preokupacije ovoga perioda - pitanja vjerovanja - i njegova nezadiranja u pojedinosti sustava na kojima se temelji i u zakone kojima se uređuju međuljudski odnosi, ona je isto tako važna značajka pred kojom se nosioci vjerskog poziva moraju zadržati i savjesno je razmotriti.

Naime, to je uvjetovala sama priroda islama koji se u cijelosti zasniva na načelu Jednog Božanstva. Sve njene regulative i svi njeni propisi proistječu iz tog velikog korijena. I kao što ogromno, visoko drvo, prostrana hlada i isprepletenih grana, vinuto u visine, mora imati korijen duboko u zemlji, pružen široko na sve strane, shodno njegovim dimenzijama, tako i ova vjera: njen sistem obuhvaća cijeli život i bavi se i velikim i malim životnim pitanjima. On regulira čovjekov život ne samo na Ovom, već i na Budućem svijetu i ne samo u pojavnom, već i u nevidljivom, skrivenom svijetu, ne samo u manifestnim, materijalnim relacijama, već i u dubinama svijesti, u najskrovitijim tajnama i namjerama... On je jedna čitava organizacija - ogromna, široka i prostrana, i prema tome mora imati korijenje i dubine srazmjerne svojoj veličini, prostranosti i raširenosti.

Ovo je jedan aspekt tajne islama i njegove naravi. On određuje metod u njegovoj izgradnji i kontinuiranom trajanju, on izgrađuje vjerovanje i osnažuje ga, proteže ga na sve pore čovjekove duše... Ovaj aspekt pokazuje jednu od nužnih pretpostavki pravilnog ustrojavanja, garanciju mogućnosti i sklad između vidljivog dijela drveta i njegova korijenja duboko u zemlji.

Kad se, u svojim velikim dubinama, jedanput učvrsti vjerovanje *La ilahe illallah*, s njim se istovremeno učvršćuje i čitav jedan sistem u kojem se to *La ilahe illallah* manifestira. Tako se pokazuje da je to i jedini sistem koji prihvaćaju duše u kojima se učvrstilo vjerovanje i koje su mu se odmah na početku sasvim prepustile, čak i prije nego su im pojašnjene njegove pojedinosti i propisi! Ta pokornost odmah na početku je, zapravo, zahtjev samoga vjerovanja (*iman*). Zahvaljujući tome duše s radošću prihvataju sve islamske regulative i propise koji im se poslije pojasne i ničemu se ne opiru niti se dvoume u pogledu praktične primjene svakog novog saznanja. Na taj način je dokinut alkohol, kamata, kockanje i sva ostala džahilijetska praksa. Sve je to dokinuto samo kur'anskim ajetima ili riječima Božijeg Poslanika - neka su na nj mir i blagoslovi Božiji! Za ostvarenje samo malog dijela toga zemaljske vlade ulažu velike napore posredstvom svojih zakona i propisa, svojih povelja i konvencija, vojske i organa vlasti, propagande i sredstava javnog komuniciranja, i jedino što uspijevaju jeste sputati javno kršenje propisa! Društvo istovremeno stenje u moru zabranjenih stvari i poroka!

*

* *

Drugi aspekt naravi ove vjere ogleda se u tom ispravnom programu. Ova vjera zapravo i jeste jedan ozbiljan, dinamičan i praktičan životni program (*menhedž*). Ona je i došla s ciljem da uredi život u njegovoj stvarnosti, da tu stvarnost potčini

svojim kriterijima: da je odobri i korigira ili pak da je iz temelja promijeni. Stoga ona svojim propisima i regulira samo konkretne situacije u društvu, u onom društvu koje već u svom načelu prihvaća jedino vlast Božiju.

Islam nije "teorija" koja se bavi pretpostavkama! Islam je "program" koji korespondira sa stvarnošću. Za to je, ponajprije, nužno postojanje muslimanskog društva koje će priznavati vjersko načelo da "nema drugog boga osim Allaha" i da suverenitet (*hâkimije*) pripada isključivo Bogu; društva koje nikome drugom neće priznati suverenitet i koje će odbaciti legitimnost bilo kakvog ustrojstva koje nije utemeljeno na ovom načelu.

Kada jedno takvo društvo doista bude uspostavljeno, ono tek tada počinje imati svoj stvarni život koji iziskuje ustroj i zakonske regulative. Islam tek tada, i samo u tom slučaju, počinje utvrđivati te regulative i propisivati zakone narodu koji se suštinski opredijelio za to i koji je sve drugo u tom smislu odbacio.

Sljedbenici ovoga vjerovanja nužno moraju imati vlast nad samima sobom i nad svojim društvom. Ta vlast će garantirati sprovođenje zakonskih propisa i regulativa, što će cijelom sistemu osigurati autoritativnost, a zakonodavstvu ozbiljnost. Sama životna stvarnost ovoga društva ustvari sama po sebi nameće trenutnu primjenu zakonskih uredbi.

Muslimani u Mekki, npr., nisu imali vlasti nad sobom niti nad svojim društvom. Tako nisu ni imali svoj stvarni, autonomni život koji bi uređivali u skladu s Božijim Zakonom. Stoga im Allah u tom periodu nije ni objavljivao zakonske propise i uredbe, već samo čisto vjerovanje i moral koji je proistjecao iz tog vjerovanja. Tek kad su u Medini formirali državu koja je imala svoju vlast, tek tada su im objavljivani zakoni i tek tada je ustrojavan poredak koji je udovoljavao objektivnim zahtjevima tog muslimanskog društva čiju je realizaciju preuzela država sa svojom novom vlašću.

Bog im nije objavio društveni poredak i zakonske propise u Mekki da bi ih oni, tako zgotovljene sačuvali kako bi ih, odmah po formiranju države u Medini, započeli i primjenjivati. Ne, to nije prava narav ove vjere! Islam je mnogo realniji, mnogo temeljitiji. On ne pretpostavlja probleme da bi unaprijed pretpostavio i njihova rješenja. Tek kada se muslimansko društvo u cijelosti potčini Božijem Zakonu i kada odbaci svaki drugi zakon, islam se tek tada cjelovito suočava s njegovim realitetom u svom njegovom obimu, njegovoj formi, faktorima i okolnostima i tek tada, u skladu s tim, donosi propise.

Oni koji danas od islama traže da precizno formuliра svoje stavove, da modelira društveni poredak i oblikuje propise kojima bi se uredio cjelokupan život, dok istovremeno na Zemlji ne postoji niti jedno društvo koje je istinski prihvatilo jedino Božiji Zakon i svaki drugi odbacilo, uz posjedovanje vlasti koja dotični zakon štiti i primjenjuje... - oni koji to traže ne poznaju pravu prirodu ove vjere niti njen način djelovanja u životu, onako kako to Bog traži. Oni hoće da islam promijeni svoju narav, svoj metod i historijsko iskustvo i da se tako približi ljudskim teorijama i metodama. Oni ga nastoje ubrzati, mimo njegovog prirodnog puta i koraka, kako bi udovoljio njihovim trenutačnim željama koje pobuđuju unutarnji porivi u njihovim ličnostima u suočenju s malicioznim ljudskim sistemima. Traže da islam formuliра sebe u kontekstu određenih teorija i hipoteza, da se postavi naspram budućnosti koje još nema!

Allah, međutim, želi da ova vjera bude onaka kakva On hoće da bude - vjerovanje koje ispunjava srce i savjesti nameće svoju vlast: vjerovanje čiji je osnovni zahtjev da se ljudi pokoravaju samo i isključivo Bogu, da samo Njegove propise prihvate. Tek pošto se nadu ljudi čije je vjerovanje upravo ovakvo, pošto oni preuzmu pravu vlast u svome društvu, tek tada se počinju donositi propisi za konkretne

potrebe tog društva i tek tada se počinje uređivati svakodnevni život.

To je ono što Allah želi ovoj vjeri. A bit će samo ono što Allah želi, ma kakve bile ljudske želje!

Isto tako, nosiocima islamske misije (*da'wa*) treba biti jasno da, kada ljude pozivaju ponovnom uspostavljanju ove vjere, prvo treba da ih pozovu prihvatanju čistoga vjerovanja (*'aqida*), makar dotični sebe i nazivali muslimanima, i makar im na rodnim listovima pisalo da su muslimani! Oni ih moraju naučiti da je islam, prije svega, bezrezervno vjerovanje da "nema drugog boga osim Allaha", u pravom smislu te riječi, što podrazumijeva u svemu priznavanje samo Allahove vlasti i borbu protiv onih koji nasrću na nju, koji pravo na vlast pripisuju sebi. To vjerovanje moraju čvrsto usaditi u svijest ljudi, u njihove obrede, stanja i realnost.

Neka to pitanje bude i osnova pozivanja ljudi u islam, jer je ono to bilo i prvi put! Toga se držao i mekkanski dio Kur'ana punih trinaest godina.

Kada u ovu vjeru, ovako shvaćenu, uđe jedna skupina ljudi, ta će se skupina nazvati "muslimanskim društvom". Samo to društvo će moći prakticirati islamski sistem u svom društvenom životu, jer je samo ono odlučilo da njegov cjelokupan život bude zasnovan na ovom načelu, da mu ne sudi niko drugi do Allah.

Kada se uistinu formira jedno takvo društvo, tek tada se započinje s izlaganjem temelja islamskog sistema, dok će samo to društvo pristupiti izradi zakona koje nameće njegov svakodnevni život, a koji su u okviru općih odrednica islamskog uređenja. To je taj pravilan redoslijed koraka ozbiljnog, praktičnog, realnog islamskog metoda.

Nekim iskrenim, ali nestrpljivim ljudima koji ne razaznaju pravu prirodu ove vjere i prirodu njenog ispravnog Božanskog metoda utemeljenog na mudrosti Mudroga Znalca, na

Njegovu poznavanju ljudskih naravi i životnih zahtjeva...-nekima od njih se, dakle, čini da će im prezentiranje temeljnih odrednica islamskog sistema, pa čak i islamskih pravnih regulativa, olakšati samu misiju (*da'wa*), da će vjeru ljudima učiniti privlačnijom.

To je privid kojeg proizvodi žurba! Isti onaj privid: da je poziv Božijeg Poslanika - neka su na nj mir i blagoslovi Božiji! - u početku mogao biti pod plaštom nacionalnog, socijalnog ili etičkog, kako bi put bio lakši.

Najprije se srca moraju potpuno Bogu posvetiti i samo Njemu izreći svoju pokornost (*'ubudijjet*). Ona će to učiniti tako što će prihvatiti jedino Njegov Zakon, dok će svaki drugi zakon principijelno odbaciti; ona će ga, dakle, prihvatiti i prije nego im se pojasni bilo koja pojedinost tog Zakona koja bi im ga mogla učiniti dragim i prihvatljivim!

Ta prihvatljivost ustvari proistječe iz iskrenog predavanja Bogu i oslobođenja od svake druge dominacije osim Njegove, a ne iz uvjerenja da je sistem koji im se izlaže sam po sebi bolji od onih koje ona imaju u tim i tim pojedinostima.

Božiji sistem je bolji sam po sebi samim tim što je to Božiji Zakon - čovjekov zakon nikada ne može biti kao Božiji! Pa ipak, to nije osnova islamskog poziva (*da'wa*)! Njegova osnova je: prihvatiti jedino Božiji Zakon, ma kakav on bio, i odbaciti svaki drugi zakon, ma kakav da je on, što je zapravo sam islam. Islam u suštini i ne znači ništa drugo osim ovoga. Onaj ko već otpočetka iskreno želi islam, taj je odmah riješio problem i nema potrebe ubjeđivati ga u ljepotu i prednosti islamskog sistema. To je u stvari jedan od aksioma samog vjerovanja!

★

★ ★

Sada je neophodno podsjetiti kako je mekkanski dio Kur'ana punih trinaest godina obrađivao pitanje vjerovanja.

On to pitanje nije izlagao u obliku teorije ili teologije. Nije ga, takoder, izlagao ni u dijalektičkoj formi kako je to činila tzv. islamska teologija (*'ilm et-tewhid*).

Nikako! Kur'an se obraćao iskonskoj naravi "čovjeka" (*fitra*) i tretirao činjenice i revelacije koje su se nalazile u njemu i realitetu oko njega. Spasavao je tu narav od stoljetnih naslaga zabluda i oslobađao čovjekov prirodni prijemni sistem koji je bio zapušten i čije su funkcije bile zatajile. Otvarao je ventile čiste prirode kako bi mogli usisavati djelotvornu Objavu i odazivati se njenome zovu.

To je opća karakteristika. U suštini je, međutim, Kur'an s tim vjerovanjem zalazio u živu, stvarnu bitku. Borio se protiv debelih naslaga koje su izvornu prirodu (*fitra*) u konkretnim, tu prisutnim ljudskim dušama, stavljale izvan funkcije. Stoga forma teorije nije bila prikladna toj specifičnoj stvarnosti. Njoj je odgovarala forma žive konfrontacije s recidivima, branama, zaprekama i psihološkim barijerama koje su se nalazile u živim, prisutnim ljudima. Ni dijalektika, utemeljena na formalnoj logici, u koju se kasnije transformirala i islamska teologija, takoder nije bila prikladna. Kur'an se, naime, hvatao u koštac s cjelovitom ljudskom stvarnošću sa svim njenim živim elementima. On se obraćao svim ljudima i pozivao ih da se toj stvarnosti suprotstave. Iz tog razloga nije bila primjerena ni forma teologije, budući da islamsko vjerovanje (*'aqida*), pored toga što je vjerovanje, predstavlja i način života koji se ima praktično primijeniti, te se ono kao takvo ne može svesti na jedan skučen kutak, kako to već biva s teorijskim teološkim studijama!

Kur'an je, usadujući ovo vjerovanje u svijest muslimanske zajednice, zajedno s tom zajednicom vodio žestoku bitku s okolnim džahilijetom, istovremeno se boreći s natruhama tog istog džahilijeta u samoj svijesti te zajednice, njenom moralu i objektivnoj stvarnosti. Stoga se izgradnja vjerovanja nije odvijala u formi teorije, teologije ili dijalektike,

već u formi životnog, članskog okupljanja i neposrednog, organizacijskog ustrojavanja života koji se manifestirao u samoj muslimanskoj zajednici. Razvoj te muslimanske zajednice u smislu novog idejnog poimaja, njeno praktično življenje u skladu s tim, te njena permanentna borba s džahilijetom kao protivničkom stranom, u stopu je pratio njenu vjersku izgradnju i bio njen živi izraz. To je taj metod islama; on jasno odražava njegovu pravu narav.

Nosioci islamske misije, idući u smjeru koji smo pojasnili, moraju svakako dobro poznavati tu narav islama i njegov metod. To je potrebno stoga što trebaju znati da period izgradnje vjerovanja koji je, na ranije spomenut način, trajao kroz sav mekkanski period, nije bio odvojen od perioda praktičnog ustrojavanja islamskog pokreta i realne izgradnje muslimanske zajednice. Nije to, prema tome, bio period prihvatanja "teorije" i vrijeme njenog izučavanja, već period istovremenog baznog izgrađivanja vjerovanja, zajednice, pokreta i uopće zbiljskog postojanja. Tako isto treba biti i kad god se ponovo htjedne graditi ta konstrukcija.

Upravo toliko treba da traje period izgradnje vjerovanja, i njeni koraci se moraju činiti odmjereno, temeljito i strpljivo. Potom, to ne smije biti period izučavanja teorije o vjerovanju već, naprotiv, period praktičnog izražavanja tog vjerovanja, jednog po jednog dijela, u živoj formi, što će se manifestirati u svijestima oplemenjenim tim vjerovanjem te u društvenoj izgradnji i dinamičnom homogeniziranju. Sve će to, kako iznutra tako i svana, odražavati nivo i razvoj samog vjerovanja, koje će se opet izražavati kroz jedan realističan pokret suprotstavljen džahilijetu. Taj će se pokret s džahilijetom boriti na dva fronta: u svijesti i u životnoj zbilji, što će vjerovanju priskrbiti životnost i učiniti da se u žaru te borbe razvija kreativno.

Velika je i neoprostiva grješka - kada je u pitanju islam - da se njegovo vjerovanje kristalizira u formi teorije posvećene

apstraktnom umovanju, kulturološkoj izobrazbi. Uz to, takvo nešto predstavlja i iznimno veliku opasnost.

Kur'an nije potrošio trinaest punih godina u izgradnji vjerovanja samo zbog toga što je objavljivao po prvi put. Naprotiv, da je htio, Bog ga je mogao objaviti odjedanput i potom ga - trinaest, manje ili više godina - ostaviti ljudima na izučavanje sve dok u cijelosti ne ovladaju tom islamskom teorijom.

Allah je, međutim, htio nešto drugo. Htio je pokazati jedan osoben metod: kako istovremeno graditi zajednicu, pokret i vjerovanje! Želio je zajednicu i pokret graditi pomoću vjerovanja (*bi-l-'aqida*), a vjerovanje pomoću tog dvoga. Želio je da vjerovanje bude faktična, dinamična stvarnost zajednice, a da ta zajednica, s druge strane, bude otjelotvoreni oblik vjerovanja. Allah je, dakako, znao da se izgradnja ljudi i zajednica ne postiže preko noći i da nema drugog načina već da izgradnja vjerovanja potraje upravo onoliko koliko bude trajala izgradnja tog dvoga. Naposljetku, kada se zaokruži vjersko formiranje, zajednica će tada biti samo njegova praktična forma.

To je prava priroda islama i ona se nedvosmisleno nadaže iz metoda mekkanskog dijela Kur'ana. Ta priroda se ne smije smetnuti s uma, niti se smije mijenjati zarad udovoljavanja nestrpljivim željama koje su posljedica poraza i nemoci pred različitim oblicima ljudskih teorija. Islam je, upravo zahvaljujući ovakvoj svojoj prirodi, i prvi put stvorio muslimanski Ummet. Tom njegovom prirodom će se i svaki drugi put stvoriti taj ummet, kad god se uznastoji iznova ustrojiti, dakle na isti način kako ga je Allah i prvi put stvorio.

Mi moramo biti svjesni velike zablude, ali i opasnosti, da se živo islamsko vjerovanje - koje voli biti manifestno u pulsirajućem, živom, razvijenom objektivitetu, u dinamičnom, organskom kolektivitetu - udalji od svoje prirode i transformira se u teoriju koja će služiti nastavi i općem obrazovanju i to

samo zato da bismo na bijedne ljudske teorije uzvratili "islamskom teorijom".

Islamsko vjerovanje hoće da se odrazi u živim dušama, u realnom sistemu, u organskom kolektivitetu, u pokretu koji će tretirati džahilijet koji ga okružuje, ali i onaj koji se nataložio u dušama vjernika koji su i sami bili u njemu prije no što je u njih prodrlo to vjerovanje i otrgnulo ih od džahilijetske sredine. U takvom svom obliku ono će znatno više, šire i obuhvatnije zahvatiti ljudske umove i srca od bilo koje "teorije". Uz to, tretirat će i sve ono što tretira svaka teorija, ali se neće ograničavati na tome.

Islamska vizija Božanstvenosti, svemirske egzistencije, života i čovjeka jest cjelovita i sveobuhvatna. Istovremeno, to je i pozitivna, objektivna vizija. Ona, po svojoj prirodi, ne dopušta da bude predstavljena samo kao duhovna i kulturološka, budući da takvo što proturiječi njenoj naravi i njenom krajnjem cilju. Ona hoće da se predstavi u čovjeku, u živom ustroju, u realističkom pokretu. Njen način u pogledu formiranja jest da se razvija iz čovjeka, iz živog ustroja i realističkog pokreta i da se tako zaokružuje paralelno: teorijski i praktično. Tako se ona nikada neće odvojiti i prerasti u čistu teoriju, već će uvijek biti zastupljena u dinamičnom realitetu.

Svaki teorijski razvoj prethodi realnom, dinamičnom razvoju, a ne izrasta iz njega. Takvo nešto bilo bi koliko pogriješno toliko i opasno u odnosu na prirodu i krajnji cilj ove vjere, kao i u odnosu na njenu unutrašnju konstituciju.

Bog uzvišeni kaže:

"I kao Kur'an, sve dio po dio ga objavljujemo da bi ga ti ljudima malo pomalo kazivao, i prema potrebi ga objavljujemo." (El-Isrâ', 106).

Postupnost (*ferq*) je, prema tome, bila ciljana baš kao i suzdržanost (*muk*s), kako bi se dalo vremena formalnoj

izgradnji koju je činilo vjerovanje u obliku “žive organizacije”, a ne u obliku teorije!

Nosioci ideje islama moraju dobro znati da, kako god je islam Božanska vjera, isto tako je Božanski i njegov program u praktičnom djelovanju! On je u punom suglasju s prirodom islama i stoga nije moguće suštinu ove vjere odvojiti od njenog praktičnog programa.

Oni također moraju znati da je islam, kako god je došao da promijeni idejnu viziju i sljedstveno tome, životnu stvarnost, isto tako je došao promijeniti i metod kojim se ta vizija izgrađuje i kojom se mijenja životna stvarnost. Došao je izgraditi vjerovanje, pa je stoga gradio zajednicu (*Ummet*). Potom, došao je obrazovati i svoj osoben način mišljenja u istoj onoj ravni u kojoj je došao obrazovati idejnu viziju i životnu stvarnost. Nije bilo nikakve disonantnosti između njegovog osobenog načina mišljenja, ideološke mu vizije i načina životne izgradnje. Sve je to sačinjavalo jedinstvenu cjelinu.

Nakon što smo upoznali njegov metod u praktičnom djelovanju, na način koji smo ranije pojasnili, moramo znati i to da je taj metod originalan. On nije metod jednog perioda, jednog podneblja, niti specifičnih okolnosti koje su pratile nastanak prvobitne muslimanske zajednice. To je metod kojim se jedino može graditi ova vjera, u bilo kojem vremenu.

Zadatak islama nije bio taj da samo promijeni vjerovanje i životnu stvarnost ljudi, već da isto tako promijeni i njihov način mišljenja, te njihov odnos prema viziji i životnoj stvarnosti. Radi se, dakle, o Božanskom metodu koji se po svojoj naravi u cijelosti razlikuje od bijednih, ograničenih ljudskih metoda.

Mi ne možemo nikako drukčije stići do te Božanske vizije, do životne stvarnosti uredene po Božanskim napucima, osim načinom mišljenja kakvog Bog traži od nas, kakvoga Bog želi da se na njemu temelji ljudsko razmišljanje da bi idejna vizija čovjeka i njegovo životno ustrojstvo bili ispravni.

Kada od islama tražimo da sebe načini “teorijom” za izučavanje i propitivanje, mi ga time jednostavno izvodimo iz naravi programa Božanskog konstituiranja i, također, iz naravi načina mišljenja kakvog Bog želi da primijenimo. Mi ga time potčinjavamo pravcima čisto ljudskog promišljanja, baš kao da je Božanski program ispod nivoa ljudskog! Kao da se s Božanskim programom u izgradnji vizije i u dinamičnosti želimo uzdići da bismo dostigli ljudske programe!

Sovog stanovišta stvar je vrlo opasna i poraz bi bio ubitačan.

Funkcija Božanskog programa (*menhedž rebbân*) je da nama, nosiocima i protagonistima islamske ideje, osigura poseban način mišljenja kojim ćemo se lišiti svih oblika džahilijetskog mišljenja koje sada dominira u svijetu, koje pritišće naše umove i sve više pušta korijen u našoj kulturi i obrazovanju. Prema tome, ako islamu pristupimo s bilo kojim načinom mišljenja koje je strano njegovoj naravi, onemogućit ćemo ga da izvrši svoju misiju zarad koje je i poslan čovječanstvu, te sebi uskratiti priliku da se oslobodimo pritiska dominirajućeg džahilijetskog metoda i njegovih nanosa u našim umovima i našem biću.

I s ovog stanovišta stvar je vrlo opasna, dok bi neuspjeh bio poguban.

Način mišljenja i dinamičnost u izgradnji islama nimalo, u pogledu vrijednosti i značaja, ne zaostaju za idejnom vizijom i životnim ustrojstvom, niti su na bilo koji način izdvojeni od njih. I ma kako htjeli tu viziju i to ustrojstvo predstaviti u ekspresivnoj formi, ne smijemo smetnuti s uma da to neće na zemlji “stvoriti islam” u obliku realističkog pokreta. Štaviše, moramo znati da će predstavljanje islama u takvoj formi koristiti jedino oni koji se praktično bave realističkim islamskim pokretom i najviše što će i sami oni iskoristiti od

toga bit će to da će se s tim saglasiti, ali samo u onoj mjeri u kojoj su to, kroz pokret, sami ustanovili.

I opet ponavljam: idejna vizija odmah mora biti utjelovljena u pokretu, a sam pokret mora biti autentičan izraz, istinski odraz te vizije.

Takoder ponavljam: ovo je, doista, onaj prirodni program Božanskog islama! To je najsavršeniji i najispravniji program i stoga je mnogo djelotvorniji i primjereniji čistoj ljudskoj prirodi od oblikovanja autonomnih, cjelovitih teorija i potom predstavljanja ljudima tih teorija u hladnoj, čisto intelektualnoj formi, prije no što se ti ljudi zbiljski uključe u realistički pokret i prije nego što sami postanu živi izraz, izraz koji postupno raste i sve jasnije izražava taj teorijski smisao.

*

* *

Ako je to tako u pogledu teorije, onda je tim prije tako u pogledu predstavljanja temeljnih odrednica sistema u kojem se manifestira islamska vizija, odnosno u pogledu predstavljanja zakonskih pojedinosti tog sistema.

Ovaj džahilijet koji nas posvuda okružuje, kako god unosi nervozu u pojedine nosioce islamske ideje i tako ih tjera da prejudiciraju korake islamskog metoda, tako isto ih ponekad dovodi u zabunu. On im nameće pitanje u smislu: gdje su vam pojedinosti sistema kojem pozivate? Kakva ste istraživanja, studije i pravne normative, utvrđene na savremenim osnovama, pripremili za njegovu realizaciju?

Kao da ljudima ovoga doba za primjenu islamskog Šeri'ata nedostaju samo pravni propisi i pravne studije! Kao da su se oni već prepustili Božijoj vlasti, kao da žude za tim da im Šeri'at vlada, samo što, eto, pravni autoriteti (*mudžtehid*) još nisu pronašli fikih utvrđen na savremen način! To je, zbilja, neozbiljan sarkazam koji mora nadrastiti svako ko u svom srcu osjeća imalo poštovanja prema ovoj vjeri!

Na taj način džahilijet sebe nastoji opravdati zbog odbacivanja Božijeg Zakona i produžavanje robovanja čovjeka drugom čovjeku. On po svaku cijenu nastoji muslimansku skupinu odvratiti od njenog Božanskog programa i navesti je da zaobide neminovan period izgradnje vjerovanja u formi pokreta, nastoji program nosilaca islamske ideje izvitoperiti i izvesti ga iz njegove prave naravi gdje se teorija kristalizira kroz pokret, a konture sistema se izoštravaju kroz svakodnevnu praksu, dok se pravna rješenja donose kroz sučeljavanje realnog islamskog života s njegovim stvarnim izazovima.

Nosioci islamske ideje nipošto ne smiju nasjesti ovom manevaru! Oni moraju odbaciti dominaciju stranog programa u svome pokretu i svojoj vjeri. Ne smiju dozvoliti da ih zavedu oni koji nisu čvrsto ubijedeni!...

Na njima je da razobliče manevar zbunjivanja i da ga prevladavaju: da odbace neozbiljan sarkazam u tzv. unaprijeđenju islamskog prava u društvu koje nije javno obznanilo svoju pokornost Božijem Zakonu i svaki drugi zakon kategorično odbacilo. Na njima je da odbace to poigravanje s ozbiljnim poslom, tu igru sijanja sjemenja uvjetar; da odbace tu podlu varku.

Njihova dužnost je da se, u pogledu progresije, kreću u skladu s programom islama. U tome se krije i jedna od tajni njegove snage. Ujedno, to je i izvor njihove snage.

“Program” je u islamu korespondentan s “realnošću” i među njima nema podvojenosti. Nijedan strani program ne može na kraju ostvariti islam. Neislamski programi mogu realizirati samo svoje ljudske sisteme. Oni nikako ne mogu realizirati naš put. Prema tome, pridržavanje našeg programa je nužno, kao što je nužno i doslovno pridržavanje vjerovanja i sistema u svakom islamskom pokretu...

“Ovaj Kur’an vodi jedinom ispravnom Putu!” (El-Isrâ’, 9)

FORMIRANJE MUSLIMANSKOG DRUŠTVA I NJEVOJE KARAKTERISTIKE

Islamski poziv, upućen preko Božijeg poslanika Muhammeda - mir neka je na nj! - jest zapravo posljednja karika u dugom lancu poziva u islam, preko čitave povorke plemenitih poslanika. Taj poziv je kroz čitavu ljudsku historiju težio jednom jedinom cilju: da ljude upozna s njihovim jedinim Bogom i istinskim Gospodarom i da ih učini pokornim samo tom Gospodaru, te da se eliminira svaki oblik obožavanja ljudi. Ljudi, izuzev doista rijetkih pojedinaca u kratkim vremenskim periodima, nikada nisu nijekali načelo Božanstvenosti i nikad nisu poricali postojanje Boga. Oni su, dakle, imali samo pogriješnu predstavu o svome Gospodaru ili su, uz Njega, vjerovali još u neke druge bogove - bilo u teorijskom (*i'tiqâd*) bilo u praktičnom pogledu (*'ibâde*), tj. u smislu priznavanja nečije druge vlasti i povodenja za nekim drugim (*el-hâkimije we el-ittibâ*). Oba ova oblika predstavljaju izraz mnogoboštva kojim ljudi izlaze iz okvira Božije vjere, koju bijahu upoznali preko svakog Božijeg poslanika, a potom je, protokom mnogog vremena, zaniijekali. Tako bi se uvijek iznova vraćali istom onom džahilijetu iz kojeg ih je ta vjera izvodila, i iznova Bogu pripisivali sudruga - u teorijskoj ili praktičnoj razini (*el-i'tiqâd we el-ibâde*), ili pak u smislu slijeđenja drugog autoriteta i prihvatanja nečije druge suverenosti (*el-ittibâ' we el-hâkimije*).

To je priroda poziva Bogu tokom čitave ljudske historije. Poziv je uvijek imao za cilj predanost Bogu (*el-islam*) - pokornost robova Gospodaru robova, i njihovo preusmjeravanje od obožavanja robova ka obožavanju jednoga Boga, Allaha. To je vršeno na taj način što su ljudi izbavljani iz posjeda ljudi, tj. njihove vlasti, zakona, moralnih nazora i običaja i uvođeni u Božiji posjed i isključivo u Njegovu vlast i zakon u svim segmentima života.

U tom smislu je došao i islam preko Muhammeda - neka su na nj mir i blagoslovi Božiji! - onako kako je došao i preko drugih plemenitih poslanika prije njega. Došao je, dakle, s ciljem da ljude vrati Božijoj vlasti, kakav je već slučaj s cjelokupnim svemirom koji u sebi sadrži i ljude. Prema tome, vlast koja regulira njihov život mora biti ista ona vlast koja ravna cijelim svemirom. Oni ne smiju biti iznimka koja će se izdvojiti s nekim drugim putem, s drugim vladarem i s drugim uređenjem mimo onoga kojim se regulira cijeli svemir, pa i sami determinirani aspekt njih samih. Ta ljudi su uvjetovani njima prirođenim regulativama koje je Bog ugradio u njihov nastanak i razvoj, u njihovo zdravlje i bolest, život i smrt. Oni su tim regulativama istotako podvrgnuti i u svojoj društvenoj sferi, te u pogledu konzekvenci koje ih sustižu kao posljedica njihovog slobodnog djelovanja. Ljudi nisu u stanju promijeniti Božije regulative koje vladaju i ravnaју svemirom. Stoga bi se i u onom dijelu svoga života u kojem do izražaja dolazi i njihova volja trebali prikloniti islamu tako da jedino Božiji Zakon (Šeri'at) vladari u svim segmentima njihova života. Na taj način oni će uskladiti onaj determinirani i ideterminirani aspekt svoga života i to svoje dvokomponentno egzistiranje usaglasiti s ukupnim egzistiranjem cjelokupnog svemira.⁴

Međutim, džahilijet koji se temelji na vladavini čovjeka nad čovjekom, čime se iskače iz svemirskog reda i uzrokuje

⁴ Šire o ovom pitanju v. knjigu "Načela islama" čiji je autor Ebu-l-E'ala el-Mevdudi, lider Islamske zajednice Pakistana.

poremećaj između determiniranog i ideterminiranog aspekta čovjekova života, džahilijet kojemu se suprotstavio svaki poslanik pozivajući pokornosti (*islam*) jedino i isključivo Bogu, čemu se na kraju suprotstavio i poslanik Muhammed - neka su na nj mir i blagoslovi Božiji! - taj se džahilijet ne izražava kroz čistu "teoriju". Štaviše, takav džahilijet ponekad nema nikakvu "teoriju" - on se uvijek ogleda u formi živog, dinamičnog kolektiviteta, u jednom društvu koje je pokorno vodstvu tog društva, njegovim vizijama, etičkim pogledima, shvatanjima, osjećajima, običajima i navikama. To je organsko društvo i među njegovim subjektima postoji uzajamna prožetost, komplementarnost, koordinacija, prijateljstvo i organska solidarnost. I to je ono što jedno takvo društvo, svjesno ili podsvjesno, pokreće na zaštitu njegove opstojnosti i odbranu njegova bića. Taj faktor čini da ono ulaže krajnji napor na suzbijanju svih opasnih elemenata koji na bilo koji način i u bilo kojem obliku prijete njegovom održanju.

Budući da se džahilijet ne ispoljava u obliku čiste teorije već, naprotiv, u jednom dinamičnom združivanju na ovdje spomenut način, to se i pokušaj njegova dokidanja i ponovnog vraćanja ljudi Bogu, također, ne smije, niti bi to imalo ikakva efekta, činiti isključivo u teorijskoj ravni. U tom se slučaju ne bi bilo ravnopravno već postojećem džahilijetu koji se praktično ispoljava u organskom, dinamičnom združivanju svojih segmenata.

Naime, kada se pokušava dokinuti nešto što realno egzistira da bi se na njegovo mjesto postavilo nešto drugo, suštinski različito od njega, kako u cjelini, tako i u pojedinostima, onda se u odnosu na njega mora biti nadmoćno. Štaviše, taj novi pokušaj mora biti predstavljen u dinamičnoj, organskoj združenosti koja će teorijski i strukturalno, u svojim korijenima i kohezionim elementima biti razvijenija i jača od već postojećeg džahilijetskog društva.

A teorijsku osnovu na kojoj se temelji islam, tokom cjelokupne ljudske povijesti, predstavlja načelo, odnosno posvjedočenje da nema drugoga boga osim Allaha. Drugim riječima, to znači da se jedino Bogu Uzvišenom prizna božanstvenost, bogost, samoopstojnost, vlast i suverenost; da Mu se to u svijesti prizna kao čvrsto uvjerenje, u vjerskoj praksi u formi ibadeta (*obredoslovlja*), a u životnom realitetu kao zakonski okvir (*Šeri'at*). Potvrda da nema drugog boga osim Allaha ne može zbiljski postojati, niti se sa šeri'atskog stanovišta može tretirati takvom, osim u tako zaokruženom obliku; samo takvo nešto njoj osigurava zbiljsko, neupitno postojanje na osnovu kojega se onaj ko tu potvrdu izrekne može smatrati muslimanom ili nemuslimanom.

U teorijskom smislu priznanje ovog načela podrazumijeva da se cjelokupan čovjekov život, u svim aspektima svoga ispoljavanja, ima vratiti Bogu, u smislu da ništa ljudi ne propisuju, odnosno da oni ne reguliraju niti jedan životni aspekt po vlastitom nahodenju, već da u svemu tome nužno pribjegu Božijem propisu koji se odnosi na to, da slijede taj propis. Taj Božiji propis oni moraju upoznati s jednog izvora o kojem ih neko treba izvijestiti. Taj neko jest Božiji poslanik, što je predstavljeno u drugom dijelu prvog zahtjeva islama - u potvrdi da je Muhammed Božiji poslanik.

To je ta teorijska osnova kroz koju se predstavlja i na kojoj se temelji islam. Ta osnova, kad se konkretizira i prožme sve pore života, stvara zaokružen, cjelovit životni program i prema njemu će se musliman ravnati u svim pojedinostima svog privatnog i društvenog života, u muslimanskom i nemuslimanskom okruženju, u svojim relacijama s muslimanskom zajednicom, kao i u relacijama muslimanske zajednice sa svim drugim zajednicama.⁵

⁵ Vidjeti poglavlje "La ilahe illallah - program života".

Islam se, međutim, kako smo to ranije naglasili, nije mogao izraziti kroz čistu teoriju koju će neki ljudi prihvatiti kao svoje lično ubjeđenje i sprovoditi je kao vlastiti odnos prema Bogu (*ibade't*), a potom i dalje kao pojedinci, ostajati unutar postojeće organske džahilijjske strukture ustrojene u formi dinamičnog združenja. Ovakvo njihovo postojanje, ma koliki bio njihov broj, ne može rezultirati "zbijskim postojanjem" islama, budući da će ti pojedinci, ti "teorijski muslimani" integrirani u organsku strukturu džahilijjskog društva, biti prinuđeni odazvati se zahtjevima tog društva samim tim što su njegovi članovi. U tom smislu oni će, htjeli to ili ne htjeli, svjesno ili nesvjesno, udovoljavati osnovnim potrebama života tog društva, potrebama od kojih zavisi njegova opstojnost. Tako će braniti njegov ustroj i suzbijati sve elemente koji prijete njegovu opstanku.

Organsko biće, naime, svoje funkcije obavlja preko svih svojih organa, bilo da to oni žele ili ne žele. Drugim riječima, ti pojedinci - "teorijski muslimani" - u praksi će permanentno jačati džahilijjsko društvo koje u teoriji nastoje eliminirati. Oni će u njegovom biću biti žive ćelije koje će ga opskrbljivati elementima koji su mu neophodni za opstanak i daljnji progres! Oni će mu tako stavljati na raspolaganje svoje sposobnosti, svoja iskustva i aktivnosti da živi i jača pomoću njih, umjesto da je njihov angažman bio usmjeren u pravcu rušenja džahilijjskog društva kako bi se na njegovim ruševinama uspostavilo islamsko društvo.

Stoga je bilo neophodno da se teorijska osnova islama (*tj. aqida*) već na samom početku izrazi u aktivnom organskom združivanju. Bilo je nužno da se izvan džahilijjskog združenja, ustroji drugo aktivno organsko združenje, odvojeno i nezavisno od njega, kojega islam želi dokinuti; da osovina novog združivanja bude novo vodstvo, oličeno u Božijem Poslaniku, s.a.v.s., a potom i u svim islamskim vodstvima koja su za cilj imala ljude ponovo vratiti na

priznanje božanstvenosti jed ino Bogu, na to da prihvate samo Njegovu bogost (*rububijjet*), samoopstojnost, suverenost, vlast i zakon. Svaki onaj koji je posvjedočio da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Božiji poslanik, morao je prekinuti sa svojom odanošću džahilijjskom društvu iz kojeg je došao, i njegovom vodstvu, ma u kojoj formi to vodstvo bilo oličeno - bilo da je vjersko, oličeno u vračevima, čuvarima hramova, čarobnjacima, gatarima i sl., bilo da se ogleda u političkom, društvenom i ekonomskom primatu, poput onoga kakvog su imale Qurejšije. Sva odanost mora biti posvećena novom, islamskom organskom združenju i njegovom muslimanskom vodstvu.

To se moralo postići već u prvom trenutku, pri samom ulasku muslimana u islam, pri njegovom izgovaranju posvjedočenja da nema drugoga boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov poslanik, budući da se samo na taj način može uspostaviti muslimansko društvo. Ono neće postati samim tim što u srcima pojedinaca postoji teorijsko načelo, ma kako njihov broj bio velik, ukoliko se oni zajednički ne izraze kroz jedno organsko združenje koje će egzistirati neovisno i čiji će organi organski raditi - poput organa svakog živog bića - na učvršćivanju njegovog subjektiviteta, na njegovom produbljivanju i proširivanju, te koji će ga štititi od svih elemenata koji bi mogli ugroziti njegovu opstojnost i dovesti u pitanje njegov subjektivitet. Oni će sve to raditi pod vodstvom koje je neovisno od vodstva džahilijjskog društva, vodstvom koje regulira i koordinira njihove aktivnosti i daje im potrebne instrukcije u pravcu snaženja, produbljivanja i proširivanja njihovog islamskog subjektiviteta, te u pravcu borbe, suprotstavljanja i eliminiranja drugog, džahilijjskog subjektiviteta.

Tako je zaživio islam. Zaživio je na jednostavno izrečenom, no sveobuhvatnom teorijskom načelu na kojem se odmah početka utemeljuje aktivno organsko združivanje,

nezavisno i odvojeno od džahilijetskog društva, zapravo suprotstavljeno tom društvu. Islam nikada, niti jednog trenutka, nije egzistirao kao čista teorija, odvojena od realnosti. Samotak se islam može uspostaviti i po drugi put. Ni u jednom vremenu niti prostoru ne može se postići njegovo ponovno uspostavljanje u okrilju džahilijetskog društva bez neophodnog razumijevanja prirode njegovog aktivnog, organskog ustrojavanja.

Islam je, izgrađujući muslimanski Ummet na spomenutom načelu i na način koji smo pojasnili, dakle aktivnim organskim združivanjem na načelu vjerovanja, ustvari išao za tim da afirmira "čovječnost čovjeka", da tu čovječnost osnaži i osigura njen opstanak, da je uzdigne nad svim drugim aspektima čovjekovog bića. Pritom je dosljedno slijedio vlastiti put u svim njegovim temeljnim postulatima, učenjima, zakonima i propisima.

Budući da ljudsko biće dijeli neke zajedničke osobine sa životinjama, pa čak i sa čisto materijalnim supstancama, "naučne neznalice" nekad su ga tretirale životinjom poput svake druge životinje, a nekad običnom materijom poput svake druge materije! Čovjek, međutim, i pored toga što ta svojstva dijeli sa životinjom i materijom, ipak ima neke "specifičnosti" koje ga odlikuju i čine ga jedinstvenim. Na koncu su to morali priznati, premda ne iskreno i nedvosmisleno, i "naučne neznalice" nakon što su im objektivne činjenice dobro povile šije!⁶

Islamski pristup ovom pitanju, uspostava islamskog društva isključivo na temelju vjerovanja bez ikakvih drugih elemenata: rase, postojbine, boje kože, jezika ili bilo kojeg plitkog ovosvjetskog regionalnog interesa, polučio je impresivne konkretne rezultate. On je, naime, u tom kolektivitetu upravo istaknuo "specifičnosti čovjeka", razvio

⁶ Prije svih Julijan Hekseli, pristalica "modernog darvinizma".

ih i uzdigao do najvišeg stupnja, potiskujući ona zajednička svojstva između njega i životinje. Jedan od tih impresivnih učinaka takve njegove orijentacije bio je taj što je muslimansko društvo postalo otvoreno za sve rase, narode, za svaku boju kože i za sve jezike, bez bilo kakvih idiotskih, životinjskih zapreka. Tako su se u njega slile različite svojstvenosti raznih naroda i njihova umijeća, stopilo se i integriralo u njega, i to je za relativno kratko vrijeme od njega načinilo superioran organski kompleks. Taj čudesni, harmonični i skladni konglomerat stvorio je ogromnu, veličanstvenu civilizaciju koja je u sebe sabrala i apsorbirala sve najvrjednije ljudske mogućnosti svoga vremena, uprkos velikim razdaljinama i tada još uvijek slabim komunikacionim vezama.

U tom superiornom muslimanskom društvu svi su našli svoje mjesto: Arapin, Perzijanac, Sirijac, Egipćanin, Marokanac, Turčin, Kinez, Indijac, Bizantijac, Grk, Indonežanin, Afrikanac... i svi drugi narodi i rase. Tu se se integrirale sve njihove svojstvenosti da bi zajednički, skladno, solidarno, sjedinjeno izgrađivale islamsko društvo i islamsku kulturu i civilizaciju. Ta ogromna civilizacija nikad nije bila "arapska", već uvijek "islamska", nikad "nacionalna", uvijek "ideološka".

Svi oni su bili ravnopravni, povezani ljubavlju, svjesni da svi gledaju u jednom pravcu. Stoga su svi od sebe davali maksimum pokazujući svu dubinu svojstvenosti svojih naroda, ulažući najbolja svoja lična, te nacionalna i historijska iskustva u izgradnju te jedinstvene zajednice kojoj su svi podjednako pripadali. Sve njih sjedinjavala je jedna zajednička nit koja ih je vezivala za njihova zajedničkog Gospodara. Tu se izražavala njihova čovječnost bez ikakve zapreke. Ovakvo nešto se nikada nije zbilo ni jednoj zajednici, u ukupnoj ljudskoj povijesti.

Naprimjer, najznamenitije ljudsko društvo u starijoj povijesti jest Rimska imperija. Ona je doista okupljala mnoge

narode, mnoge jezike, mnoge rase i mješance. Sve to, međutim, nije bilo zasnovano na "načelu čovječnosti", nije bilo predstavljeno u nekoj višoj vrijednosti, kao što je, npr., ideologija. S jedne strane, bilo je to klasno društvo podijeljeno na plemstvo i robove na nivou čitave imperije. S druge strane, to je bilo i rasističko društvo u kome je gospodarila rimska rasa koja je, općenito, ugnjetavala sve druge narode. Stoga Rimska imperija nikada nije mogla dostići nivo islamskog društva, niti polučiti njegove rezultate.

Isto tako, u novijoj historiji su osnovane druge državne tvorevine, poput, npr., Britanske imperije. I ona je, međutim, bila poput Rimske čija, uostalom, i jest nasljednica: nacionalna i eksploatatorska, osnovana na dominaciji engleskog čovjeka i na eksploataciji kolonija koje je prisvojila. Poput nje su i sve druge evropske imperije: španska, portugalska, francuska... Sve su one bile na tom niskom, prezrenom, odvratnom nivou!

Komunizam je nastojao uspostaviti jednu drukčiju društvenu zajednicu, koja će prenebregnuti sve rase, državne, jezičke i nacionalne barijere, no ta zajednica se, općenito, nije zasnivala na načelu "čovječnosti", već na načelu "klasnosti". Stoga je ona predstavljala samo drugo lice ranije Rimske imperije. Jedno združivanje je počivalo na načelu "plemstva", a drugo na načelu "proletarijata". Osjećanje koje je prevladavalo u njemu bilo je osjećanje najcrnje mržnje prema svim drugim klasama. Takvo maliciozno, prezreno društvo, nije ni moglo ponuditi ništa drugo do onog najgoreg što se nalazi u čovjeku. Ono je u svom početku utemeljeno na animiranju isključivo životinjskih osobina, na njihovu razvijanju i jačanju, budući je vjerovalo da se čovjekove "osnovne potrebe" svode na: hranu, stan i seks - što su primarne životinjske potrebe - te da je cjelokupna ljudska povijest zapravo povijest traganja za hranom!

Jedini je, dakle, islam, svojim Božanskim metodom, afirmirao osnovne karakteristike čovjeka, razvijao ih i potencirao u izgrađivanju humanog ljudskog društva. Islam je još uvijek u tome jedinstven... Oni koji odstupe od njega i posegnu za bilo kojom drugom metodom, utemeljenom na bilo kojem drugom načelu: narodnosti, rase, teritorije, klase ili bilo kojeg drugog vještačkog, glupavog kriterija - oni su, zbilja, istinski neprijatelji čovjeka! Oni ne žele da se taj čovjek na Ovome svijetu izdvoji svojim uzvišenim karakteristikama, kojim ga je Bog obdario. Oni ne žele da se njegova zajednica okoristi najvećim mogućnostima njegova roda, njegovim svojstvenostima i iskustvima, u punom skladu i prožimanju... Oni su oni za koje Uzvišeni Bog kaže:

“Reci: ‘Hoćete li da vam kažem čija djela neće nikako priznata biti, čiji će trud na Ovom svijetu uzaludan biti, a koji će misliti da je dobro ono što rade? To su oni koji dokaze svoga Gospodara budu poricali i to da će pred Njega izaći; zbog toga će trud njihov uzaludan biti i na Sudnjem danu im nikakva značaja nećemo dati. Njima će kazna Džehennem biti, zato što su nevjernici bili i što su se dokazima Mojim i poslanicima Mojim rugali”(El-Kehf, 104-106).

A, istinu je rekao Allah veličanstveni...

LA ILAHE ILLALLAH - PROGRAM ŽIVOTA

Obožavanje samo i jedino Boga (*'ubudijjet*), ustvari je samo polovica prvog zahtjeva islamskog vjerovanja koje se izražava u posvjedočenju da "nema drugog boga osim Allaha". Druga polovica, izražena u posvjedočenju da je "Muhammed Božiji poslanik" podrazumijeva prihvaćanje načina tog obožavanja od Božijega Poslanika - neka su na nj mir i blagoslovi Božiji!

Prematome, pokorno, vjerničko srce može biti samo ono u kojemu se ovo načelo nađe u cijelosti, sa svoje obje komponente, jer sve druge sastavnice imana i svi noseći elementi islama samo su njegove konzekvence. Tako je vjerovanje u Božije meleke, Njegove knjige, poslanike, Sudnji dan, Božije određenje i isto tako namaz, zekat, post, hadždž, zatim stroge kazne (*hudud*), preventivne kazne (*te'azir*), propisi o dopuštenom i zabranjenom, o međuljudskim odnosima, potom zakonodavstvo i ukupne islamske smjernice - sve je to zasnovano na načelu obožavanja samo i jedino Boga, dok je izvor svega toga ono što nam je Božiji Poslanik - neka su na nj mir i blagoslovi Božiji! - prenio od svoga Gospodara.

Prema tome, muslimansko društvo je samo ono društvo u kojem je zastupljeno to načelo sa svim svojim implikacijama. U protivnom se ne može smatrati muslimanskim.

Stoga posvjedočenje da "nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Božiji poslanik", postaje načelo jednog

cjelovitog koncepta na kojem se zasniva život muslimanske zajednice sa svim njenim sadržajima. Takvoga života, međutim, ne može biti bez inauguriranja tog načela, baš kao što ne može biti ni islamskog života koji bi bio ureden na nekom drugom načelu, na još jednom dodatnom načelu ili na većem broju njemu stranih načela:

“Sud pripada jedino Allahu, a On je naredio da robujete samo Njemu. To je jedina prava vjera...”

(Iûsuf, 40)

“Onaj ko se pokorava Poslaniku, pokorava se i Allahu...” (En-Nisâ’, 80)

★

★ ★

Ova kategorična, apsolutna, sukusirana konstatacija pomoći će nam u zauzimanju definitivnog stava u pogledu esencijalnih pitanja o prirodi islama i njegovim praktičnim koracima:

- prvo, pomoći će nam precizno odrediti “narav muslimanskog društva”;
- drugo, pomoći će nam u iznalaženju “načina formiranja muslimanskog društva”;
- treće, pomoći će nam u pronalaženju “načina kojim se islam suprotstavlja džahilijetskim društvima i
- najzad, pomoći će nam u definiranju islamskog metoda u suočavanju s objektivnom životnom stvarnošću.

To su osnovna pitanja, pitanja od najvećeg značaja u programskoj orijentaciji (*menhedž*) islamskog pokreta, kako ranije tako i sada.

★

★ ★

Prva značajka koja karakterizira narav muslimanskog društva jeste ta da se to društvo u svom totalitetu zasniva na načelu cjelovitog obožavanja jedino Boga. To obožavanje izražava i regulira posvjedočenje da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov poslanik.

To obožavanje, kako god se manifestira u tzv. ideološkoj viziji, ono se podjednako manifestira i u obrednim radnjama i zakonskim regulativama.

Tako onaj koji ne vjeruje u jedinstvo Boga Uzvišenog, taj i ne obožava samo Njega:

"Allah kaže: "Dvojici bogova se ne klanjajte! - samo je jedan Bog, i samo se Mene bojte!" (En-Nahl, 51-52)

Ne obožava samo Njega ni onaj koji svoje obredne radnje posveti bilo kome osim Bogu, bilo da se uz Njega posveti još nekome ili da se isključivo preda tom drugom:

"Reci: "Klanjanje moje, i obredi moji, i život moj, i smrt moja doista su posvećeni Allahu, Gospodaru svjetova, koji nema saučesnika; to mi je naređeno i ja sam prvi musliman!" (En-Nisâ', 162-163)

Ne obožava samo Boga ni onaj ko prihvati zakonske regulative od bilo koga drugog osim od Boga, posredstvom onoga preko kojeg nam je Bog te regulative dostavio, tj. Poslanika:

"Zar oni da imaju bogove koji im propisuju da vjeruju ono što Allah nije naredio?!" (Eš-Šûra, 21)

"Ono što vam Poslanik dadne to uzmite, a ono što vam zabrani ostavite!" (El-Hašr, 7)

Tako izgleda muslimansko društvo. To je, dakle, društvo u kojem se obožavanje jedino Boga Uzvišenog (*el-'ubudijje*) podjednako manifestira kako u vjerovanjima njegovih subjekata i njihovim vizijama, tako i u njihovom bogoslužju i

obrednim radnjama, te u društvenom ustrojstvu i zakonodavstvu. U slučaju izostanka makar jedne od ovih dimenzija, to će doslovno značiti izostanak samog islama, budući se time narušava njegov prvi temelj - posvjedočenje da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Božiji poslanik!

Već smo rekli da se obožavanje samo Boga manifestira u "ideološkoj viziji", pa je uputno pojasniti šta je to ustvari "islamska ideološka vizija". To je vizija koja se formira u čovjekovoj svijesti kao rezultat njegova crpljenja ideoloških istina iz Božanskog izvora, što ga činim kadrim shvatiti kako svoga Gospodara, tako i svijet u kojem živi, nevidljivi i vidljivi, te samog sebe, tj. čovjeka kao takvog. Potom on na toj osnovi gradi svoj odnos prema svemu tome: odnos prema svome Gospodaru koji će se izražavati kroz obožavanje isključivo Boga; odnos prema pojavnom svijetu i njegovim zakonitostima, prema svim živim bićima i njihovim svjetovima, prema jedinkama ljudskoga roda i njihovim formacijama - na način da sve to svoje korijene crpi iz Božije vjere, one koju je dostavio Božiji Poslanik - mir neka je na nj! - što je zapravo realiziranje, tim njegovim takvim odnosom, obožavanja isključivo Boga. Islamska ideološka vizija u svom ovakvom obliku obuhvaća aktivnosti cijelog života, njegov totalitet.

★

★ ★

Nakon što se prihvati činjenica da je ovo to "muslimansko društvo", postavlja se pitanje: kako se obrazuje takvo društvo? koji je način njegova ustrojavanja?

Ovo društvo moguće je uspostaviti tek onda kada se nade jedna skupina ljudi koja će odlučiti da njeno obožavanje u svojoj cjelini ima pripasti jedino i isključivo Bogu i nikom drugom, da osim Bogu nikome drugom neće izražavati nikakav vid obožavanja: ni u svom vjerovanju ni u viziji, ni u bogoslužju ni u obrednim radnjama, ni u svom društvenom

ustroju niti u zakonodavnom sistemu.. Potom će ta skupina praktično započeti s uređivanjem čitavog svog života na temelju tog svog iskrenog obožavanja. To će njenu svijest očistiti od vjerovanja u božanstvenost bilo koga osim Boga, kao što će i njene obredne radnje očistiti od posvećenosti bilo kome drugome osim Allahu i, najzad, očistit će njen zakonodavni sistem od svih propisa koji bi bili uzeti od nekog drugog, osim od Boga!

Tek tada, i samo u tom slučaju, ta skupina bit će muslimanska i društvo koje ona uspostavi bit će muslimansko! Prema tome, sve dok ne bude ljudi koji će svoje obožavanje potpuno posvetiti Bogu, na gore spomenut način, sve dotle neće biti muslimana. Potom, sve dok ti muslimani svoj život ne urede na toj osnovi, njihovo društvo neće biti muslimansko, budući da neće biti zastupljeno prvo načelo, s obje svoje komponente, na kojem se temelji islam i na kojem se temelji muslimansko društvo - posvjedočenje da "nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Božiji poslanik".

Dakle, prije nego se počne razmišljati o uspostavljanju islamskog društvenog sistema, te na temelju tog sistema uspostavljanju muslimanskog društva, pažnja se najprije mora usmjeriti na oslobađanje ljudskih svijesti od svih oblika obožavanja nečeg drugog mimo Allaha - izraženog u nekoj od formi koje smo ranije spomenuli - te na okupljanje takvih pojedinaca u jednu muslimansku zajednicu... I samo iz te takve zajednice, kod koje je svijest njenih članova u cijelosti lišena svakog oblika obožavanja nečega mimo Boga: u vjerovanju, bogoslužju i pravnom sistemu - samo iz nje dakle može niknuti muslimansko društvo. Tom društvu priključit će se svako onaj ko poželi u njemu živjeti s takvim njegovim vjerovanjem, bogoslužjem i pravnim sistemom u čemu sve je manifestna puna predanost isključivo Bogu, odnosno u čemu je manifestno posvjedočenje da "nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Božiji poslanik".

Upravo je ovakvo bilo i formiranje prve muslimanske zajednice koja je uspostavila prvo muslimansko društvo. Takvo mora biti formiranje svake muslimanske zajednice. Tako nastaje muslimansko društvo.

Muslimansko društvo zapravo se formira s prelaskom pojedinaca i zajednica od obožavanja nečega drugog ka obožavanju jedino i isključivo Boga, a potom odlučnošću tih zajednica da sistem svoga života ustroje na temelju tog obožavanja. Kada se to desi, nastupa novo rođenje: rada se jedno novo društvo, derivirano iz starog džahilijjskog društva i njemu suprotstavljeno novom ideologijom i na njoj zasnovanim novim uređenjem života u kojem se odražava prvo načelo islama, s obje svoje komponente - potvrda da "nema drugog boga osim Allaha, i da je Muhammed Božiji poslanik"!

Staro džahilijjsko društvo možda će se u cijelosti uključiti u novo muslimansko društvo, a možda i neće; možda će ga ostaviti na miru, a možda će povesti rat protiv njega. Ovo drugo je vjerovatnije, budući je iskustvo pokazalo da je džahilijjsko društvo u pravilu pokretalo nemilosrdan rat bilo protiv prvih vjesnika novoga društva - pojedinaca ili skupina, već u fazi njegova nastajanja - bilo protiv samoga društva nakon što ono zbiljski bude uspostavljeno. To se događalo kroz čitavu povijest islamskog poziva, od Nûha pa sve do Muhammeda - mir neka je na nj! - bez i jednog jedinog izuzetka.

Novo muslimansko društvo, razumije se, ne može se formirati i zaživjeti sve dotle dok ne bude dovoljno jako da se može suprotstaviti pritisku starog džahilijjskog društva: snagom uvjerenja i vizije, snagom morala i duhovne izgrađenosti, organiziranosti i društvene zrelosti kao i ostalih sila kojima će biti u stanju oduprijeti se pritisku džahilijjskog društva, nadvladati ga ili mu barem biti ravnopravno.

Medutim, šta je ustvari džahilijetsko društvo i na koji način mu se islam suprotstavlja?

Džahilijetsko društvo je svako drugo društvo sem muslimanskog! Ako hoćemo objektivno ga precizirati, kazat ćemo da je džahilijetsko svako ono društvo koje svoje obožavanje ne posveti jedino i isključivo Bogu na način da to obožavanje obuhvati i u cijelosti prožme kako njegovu idejnu viziju, tako i obredne radnje i zakonske regulative.

Prema ovoj objektivnoj definiciji u kategoriju "džahilijetskog društva " spadaju sva danas postojeća društva u svijetu!

To su naprimjer sva komunistička društva, prije svega zbog njihova u osnovi nevjerovanja u Boga - uzvišen neka je On! - odnosno zbog negiranja Njegova postojanja i pripisivanja djelotvornosti u ovoj egzistenciji "materiji" ili "prirodi", te zbog učenja da je djelotvorni faktor u čovjekovom životu i njegovoj ukupnoj povijesti "ekonomija", odnosno "sredstva za proizvodnju".

Drugi razlog je taj što je u komunističkom društvu ustrojen sistem apsolutne potčinjenosti Partiji a ne Bogu - držeći da je kolektivno vodstvo u tom sistemu zapravo ozbiljena istina! Slijedeći razlog jesu implikacije koje proizvodi jedno takvo shvaćanje i takav poredak, koje se naročito pokazuju u devalviranju karakteristika "čovjeka" svodenjem njegovih "osnovnih potreba" na potrebe svojstvene životinji: hranu, piće, odjeću, stan i seks, potpuno zanemarujući potrebe njegove "ljudske" duše koja ga upravo čini različitim od životinje. Prva njena potreba jest vjerovanje u Boga, sloboda izbora tog vjerovanja, sloboda njegovoga ispoljavanja kao i sloboda izražavanja "osobnosti". Sve su to najuže karakteristike njegove "čovječnosti". Ta osobnost

ogleda se u privatnom vlasništvu, u slobodnom izboru vrste posla i struke, u umjetničkom izražavanju "individualnosti" i svega drugoga što čovjeka čini različitim od "životinje" i od "alatke". Komunistička vizija i jednako tako komunistički sistem čovjeka vrlo često s razine životinje spuštaju na razinu obične alatke!

U "džahilijjsko društvo" spadaju i idolopoklonička društva koja još uvijek postoje u Indiji, Japanu, Filipinima i Africi, prvenstveno stoga što se ideološka vizija tih društava zasniva na apoteozu (smatranju bogom, *te'lih*) nekoga drugog mimo, ili uz Boga, te zato što ta društva svoje obredne radnje posvećuju brojnim bogovima, odnosno svemu onome u čiju božanstvenost vjeruju. Ona su džahilijjska i po svojim sustavima i pravnim ustrojstvima koji svoje uporište nemaju u Bogu, u Njegovu Zakonu. U tom smislu nebitno je da li ona svoju snagu crpe iz hramova, od vračeva, upravitelja hramova, čarobnjaka i poglavica ili pak iz "laičkih" civilizacijskih instanci koje posjeduju prerogativ donošenja zakona bez ikakva obaziranja na Božiji Zakon. To znači da te instance imaju vrhovnu vlast u ime "naroda", u ime "partije" ili u ime nečega drugog... Vrhovna vlast, međutim, pripada samo i isključivo Bogu Uzvišenom i može se sprovoditi jedino na način koji su od Njega prenijeli Njegovi poslanici.

U "džahilijjsko društvo" spadaju i jevrejska i kršćanska društva diljem svijeta. Ona su u toj kategoriji ponajprije zbog svoje deformirane ideološke vizije po kojoj Bog Uzvišeni nije jedini koji posjeduje božanske atribute, već Mu se u ovom ili onom obliku pripisuju sudruzi, bilo vjervanjem u sinobštvo, bilo trojstvom ili pak predstavljanjem Boga onakvim kakav On nije, predstavljanjem relacije s Njim Njegovih stvorenja mimo njene stvarnosti:

"Jevreji govore: 'Uzejr je - Allahov sin', a kršćani kažu: 'Mesih je Allahov sin'. To su riječi njihove, iz

usta njihovih, oponašaju riječi nevjernika prijašnjih - ubio ih Bog! Kuda se odmeću?" (Et-Tevba, 30)

"Nevjernici su oni koji govore: 'Allah je jedan od trojice!' A samo je jedan Bog! Iako se ne okane onoga što govore, nesnosna patnja će, zaista, stići svakoga od njih koji nevjernik ostane!". (El-Mâ'ida, 73)

"I jevreji i kršćani kažu: 'Mi smo djeca Božija i miljenici Njegovi'. Reci: 'Pa zašto vas onda On kažnjava zbog grijeha vaših?' Anije tako! Viste kao i ostali ljudi koje On stvara..." (El-Mâ'ida, 18)

Pored ovoga, jevrejska i kršćanska društva spadaju u kategoriju "džahilijetskog društva" i zbog svojih obreda, zbog svojih ceremonija i rituala koji proishode iz spomenute deformirane ideološke vizije. Ona su takva i zbog svojih sistema i pravnih ustrojstava od kojih nijedno nije zasnovano na potčinjenosti samo i jedino Bogu u smislu da samo Njemu priznaju svu suverenost, da im vlast proishodi iz Njegova Zakona. Sva su ta društva uspostavila neke instance koje čine ljudi i tim instancama dodijelila prerogative vrhovne vlasti, prerogative koje ima samo i jedino Bog Uzvišeni. A Bog ih je još ranije etiketirao mnogoboštvom (*širk*) upravo zbog toga što su te prerogative davali svojim rabinima i svećenicima koji su im po sopstvenom nahodenju propisivali zakone, a oni ih od njih prihvatili:

"Oni, pored Allaha, bogovima smatraju svećenike svoje i monahe svoje i Mesiha, sina Merjemina, a naređeno im je da se samo jednom Bogu klanjaju - nema boga osim Njega. On je vrlo visoko iznad onih koje oni Njemu ravnim smatraju!" (Et-Tevba, 31)

Oni, ustvari, nisu vjerovali u božanstvenost svećenika i monaha i nisu njima posvećivali svoje obredne radnje. Jedino što bijahu činili bilo je to da su im priznavali pravo na izdavanje propisa (*hâkimije*), koje su potom prihvatili od njih iako ih

nije Bog objavio. Danas ima mnogo više razloga da se jevreji i kršćani etiketiraju mnogoboštvom i nevjerstvom, budući da su prerogative propisivanja zakona prepustili tzv. običnim ljudima, koji nisu ni svećenici ni monasi, premda u biti u tome nema razlike.

Konačno, u kategoriju "džahilijjetskog društva" spadaju i sva ona društva koja za sebe tvrde da su "muslimanska"!

Sva ta društva ne spadaju u tu kategoriju stoga što vjeruju u neko božanstvo mimo Allaha, niti stoga što svoje vjerske obrede posvećuju nekome drugom osim Bogu, već stoga što u uređenju svoga života ne izražavaju punu potčinjenost jedino i isključivo Bogu. Naime, i pored toga što ne vjeruju u božanstvenost bilo koga osim Allaha, ta društva ipak nekome drugom, mimo Allaha, daju najužu karakteristiku božanstvenosti - prerogative propisivanja zakona! Iz toga, potom, izvode svoj sistem, svoje pravne propise i vrijednosti, svoje kriterije, običaje i navike. Ustvari, iz toga izvode skoro sve sastavnice svoga života!

O onima koji vladaju Bog Uzvišeni kaže slijedeće:

"Oni koji ne postupaju po onome što je Allah objavio - oni su nevjernici!" (El-Mâ'ide, 44)

O onima nad kojim se vlada kaže:

"Zar ne vidiš one koji tvrde da vjeruju u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe, pa ipak žele da im se pred šejtanom sudi, a naređeno im je da ne vjeruju u njega. A šejtan želi da ih u veliku zabudu navede. Kad im se kaže: "Prihvatite ono što Allah objavljuje, i Poslanika!" - vidiš licemjere kako se od tebe sasvim okreću. A šta će tek biti kad ih, zbog djela ruku njihovih, pogodi kakva nesreća, pa ti dođu kunuci se Allahom: "Mi smo samo htjeli da učinimo dobro i da bude sloge". Allah dobro zna šta je u srcima

njihovim, zato se ti ne obaziri na riječi njihove i posavjetuj ih, i reci im o njima ono što će ih dirnuti. A Mi smo poslali svakog poslanika zato da bi mu se, prema Allahovom naređenju, pokoravali. A da oni koji su se sami prema sebi ogriješili dodu tebi i zamole Allaha da im oprost, i da i Poslanik zamoli za njih, vidjeli bi da Allah zaista prima pokajanje i da je milostiv. I tako mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete i dok se sasvim ne pokore.” (En-Nisâ', 60-65)⁷

Uzvišeni Bog je još ranije opisao jevreje i kršćane kao one koji su odstupili od obožavanja samo jednoga Boga i skrenuli u mnogoboštvo i nevjerstvo tako što su uzeli rabine i monahe gospodarima mimo Njega - samo zbog toga što su oni tim rabinima i monasima dali one prerogative koje su danas oni koji za sebe tvrde da su “muslimani” dali “običnim” ljudima! Bog Uzvišeni je to kod jevreja i kršćana tretirao mnogoboštvom istim onakvim kakvo je njihovo prihvatanje Mesiha, sina Merjemina, za Gospoda kojeg obožavaju i daju mu božanska svojstva! U oba slučaja radi se o izlasku izvan okvira potčinjenosti samo Bogu, što znači i izlazak iz Božije vjere i izlazak izvan obzira posvjedočenja da “nema drugog boga osim Allaha”.

Neka od ovih društava eksplicitno izražavaju svoj “laicizam”, svoj načelni raskid savjerom, dok druga ističu da ona “poštuju vjeru” istovremeno je potpuno protjerujući iz svog društvenog sistema. Ova društva tvrde da ne priznaju “metafiziku” i da svoj sistem grade na “znanosti”, držeći da

⁷ U izvorniku je dat samo početak ovoga ajeta. Mi smo, međutim, idući za tim da našem čitaocu olakšamo uvid u cjelinu kur'anske poruke na koju autor ovdje upućuje, ajet naveli u cijelosti. (prim. prev.)

je znanost suprotstavljena metafizici! To je tvrdnja jednog neznalice i mogu je zagovarati samo neznalice!

Treća društva, opet, stvarnu vlast dodjeljuju nekome drugom mimo Boga, donose propise po vlastitom nahodenju i potom za to što su sami propisali kažu: 'Ovo je Božiji Zakon!'

Sva ova društva imaju jednu zajedničku osobinu - nijedno se ne zasniva na potčinjenosti samo Bogu.

Prema tome, kada se sve ovo ima u vidu, stav islama spram svih ovih džahilijjskih društava može se izraziti u samo jednoj rečenici: islam odbija priznati njihov islamijet i njihovu šeri'atsku utemeljenost.

Naime, islamu nisu bitni oficijelni nazivi, pamfleti i simboli koje ta društva nose u svoj svojoj različitosti. Sva su ona jedinstvena u jednom: ni u jednom od njih život nije organiziran na načelu cjelovite potčinjenosti samo Bogu. Stoga su komplementarna sa svim drugim društvima u jednome - po naravi su "džahilijjska"!

Ovo nas dovodi do posljednjeg pitanja, tj. islamskog programa u sučeljavanju sa totalitetom ljudske zbilje, kako danas tako i sutra, sve do kraja vremena? U tome će nam od pomoći biti ono što smo ustvrdili u prvom pasažu o "naravi muslimanskog društva", o tome da je ono utemeljeno na potčinjenosti samo Bogu u svim elementima njegova života.

Precizno određenje te naravi dat će nam kategoričan odgovor na pitanje: šta je osovina kojoj bi se morao vratiti ljudski život i na njoj se temeljiti? Da li je to Božija vjera i njen program života ili je to ljudska stvarnost, ma kakva ona bila?

Islam na ovo pitanje odgovara kategorično, bez zadržke i trunke kolebanja: osovina kojoj se mora vratiti ljudski život u svom totalitetu jest Božija vjera i njen program života.

Posvjedočenje da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov poslanik jest prvi temelj islama i on se ne može postaviti niti funkcionirati ukoliko ovo nije osovina. Isto tako, potpuna potčinjenost samo i jedino Bogu s preuzimanjem načina na koji se ona izražava od Božijega Poslanika - neka su na nj mir i blagoslovi Božiji! - može se ostvariti samo onda kad se to prizna za osovinu i kad se, potom, bez zadržke i kolebanja u cijelosti primijeni zapovijest:

“Ono što vam Poslanik dadne to uzmite, a ono što vam zabrani ostavite!” (El-Hašr, 7)

Islam zatim postavlja pitanje:

“Ko više zna - vi ili Allah?!”

I odgovara:

“Allah zna, a vi ne znate...”; “vama je dato vrlo malo znanja”!

Prema tome, Onaj koji zna, i koji uz to stvara i opskrbu daje, Taj i upravlja. Njegova vjera, koja je ujedno i Njegov životni program, jest ona osovina kojoj se život vraća, dok su ljudska stvarnost, ljudske teorije i idejni pravci skloni kvarenju i deformaciji; oni se zasnivaju na znanju ljudi koji “ne znaju”, kojima je dato “vrlo malo znanja”!

Božija vjera nije zagonetna, i njen program života nije maglovit. On je precizno ocrtan drugom komponentom posvjedočenja: Muhammed je Božiji poslanik. Taj program smješten je u Objavi, u njenim temeljnim odrednicama, u onome što nam je prenio Božiji Poslanik - neka su na nj mir i blagoslovi Božiji! Prema tome, ako postoji jasan i nedvosmislen tekst u Objavi, onda je taj tekst propis i uz njega nema mjesta osobnom rasuđivanju (la idžtihade me’a en-nass). Osobno rasuđivanje stupa na scenu samo onda kad ne postoji jasan i nedvosmislen tekst Objave, opet u skladu s načelima utvrđenim u samom Božijem programu, a ne kako neko hoće, kako se nekom prohtije:

“A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku!” (En-Nisâ', 59)

Ta utvrđena načela za osobno rasuđivanje i deriviranje propisa također su regulirana i poznata; nisu ni zagonetna ni maglovita. Prema tome, niko nema pravo kazati za propis koji sam donese: “Ovo je Božiji propis”. Da je propis Božiji može se tvrditi samo onda kada se javno obznani da vrhovna vlast (hâkimije ul'ja) pripada Bogu, kada izvor svih izražaja vlasti bude Bog Uzvišeni, a ne narod, ne partija niti bilo koji ljudski stvor; kad se obraća Božijoj Knjizi i Sunnetu Njegova Poslanika kako bi se vidjelo šta to Bog želi. Ovo, razumije se, ne može učiniti bilo ko kome se prohtije ustvrditi kako navodno vlada “u ime Boga”, kao što je to iskusila Evropa pod onim što se zvalo “teokratija”, odnosno “sveta vlast”. U islamu nešto slično apsolutno ne postoji. Niko ne može govoriti u ime Boga, osim Njegov Poslanik - mir i blagoslovi Božiji neka su na nj! Jednostavno, postoje određeni stavci koji precizno definiraju ono što je Bog propisao.

Sintagma “vjera je za stvarnost!” pogriješno se razumijeva, kao što se pogriješno i upotrebljava. Da, islam je doista za stvarnost, ali za kakvu stvarnost?!

On je za onu stvarnost koju će sam oblikovati u skladu s vlastitim programom, primjerenim nepatvorenoj ljudskoj naravi, kojim će udovoljiti stvarnim ljudskim potrebama u njihovoj cjelovitosti, potrebama koje je verificirao Stvoritelj, koji savršeno zna koga je stvorio:

“A kako i ne bi znao Onaj koji stvara, Onaj koji sve potanko zna, koji je o svemu obaviješten!” (El-Mulk, 14)

Islam se ne suočava s postojećom stvarnošću - kakva god ona bila - kako bi je verificirao i potražio načina da toj stvarnosti bude od pomoći, kako bi je legitimirao nekom formalnom klauzulom. Islam se suočava s postojećom

stvarnošću kako bi je podveo pod svoje kriterije, kako bi verificirao samo ono što on drži da treba verificirati i da ostalo eliminira; da obrazuje jednu drukčiju stvarnost ukoliko s postojećom nije zadovoljan. Samo ona stvarnost koju je on stvorio jest prava. To je smisao sintagme: "vjera je za stvarnost", ili bi barem to trebala biti u njenom pravilnom razumijevanju.

Ovdje će možda biti pobuđeno pitanje: Zar nije interes ljudi ono što bi moralo oblikovati njihovu stvarnost?!

Mi ćemo se i po drugi put vratiti pitanju koje je postavio islam i na koje je sam dao odgovor:

"Ko više zna - vi ili Allah?"

"Allah zna, a vi ne znate!"

Interes ljudi sadržan je upravo u Božijem Zakonu, onakvom kakvog ga je On objavio i kakvog ga je od Njega prenio Božiji Poslanik... Ako se nekad ljudima učini da je njihov interes u izbjegavanju onoga što im je Bog propisao, to će značiti da su oni u tome prvo u "samoobmani" (wahimun):

"Oni se povode samo za pretpostavkama i onim za čim duše žude, a već im dolazi od Gospodara njihova prava uputa. Ne može čovjek ostvariti sve što poželi. Allahu pripada i Onaj i Ovaj svijet!" (En-Nedžm, 23-25)

Potom su i "nevjernici", jer ko god ustvrdi da se čovjekov interes nalazi u onome što on smatra, a ne u onome što je Bog propisao, taj više ni trenutka jednog ne ostaje u ovoj vjeri, niti u skupini njenih sljedbenika!

KOSMIČKI ŠERI'AT

Kada islam u svijesti i u objektivnoj stvarnosti uspostavlja svoju ideološku konstrukciju na temelju cjelovite potčinjenosti jedino Bogu Uzvišenom, na način da ta potčinjenost jednako bude manifestna u uvjerenju, obrednim radnjama i pravnom sistemu, on smatra da je ta cjelovita potčinjenost, u takvom svom obliku, praktični izraz posvjedočenja da "nema drugog boga osim Allaha", a da je preuzimanje načina te potčinjenosti samo od Božijega Poslanika - neka su na nj mir i blagoslovi Božiji! - praktični izraz posvjedočenja "da je Muhammed Božiji poslanik".

Kad islam, dakle, gradi svoj cjelokupan sistem na ovom načelu, gdje posvjedočenje da "nema boga osim Allaha i da je Muhammed Božiji poslanik" predstavlja zaokružen islamski program života, oslikava konture tog programa i ustanovljuje njegove specifičnosti; kada svoju konstrukciju postavlja na taj jedinstven način, koji ga čini različitim od svih drugih sistema koje je čovječanstvo ikada upoznalo, on se ustvari vraća korijenu koji je u svome izričaju širi ne samo od čovjekove egzistencije, već i od cjelokupne pojavnosti. On se vraća programu koji obuhvaća čitavu egzistenciju, a ne samo čovjekov život.

Islamska vizija temelji se na načelu da je sva ova egzistencija Bogom stvorena: da se Božije htijenje usmjerilo prema Njegovu svemiru i da se on tako zbio, te da je On,

Uzvišeni, u taj svemir ugradio Svoje zakonitosti pomoću kojih se kreće i po kojima se koordinira kretanje njegovih dijelova u njihovom suodnosu, kao i kretanje u cjelini:

"Ako nešto hoćemo, Mi samo za to reknemo: 'Budi!' - i ono bude!" (En-Neml, 40)

"...I koji je sve stvorio i kako treba uredio!" (El-Furkân, 2)

Iza ove svemirske pojavnosti postoji Volja koja njome upravlja, postoji Sila koja je pokreće i Zakon koji njome ravna. Taj Zakon uskladuje suodnos između jedinki čitave te egzistencije, uređuje njihovo kretanja i one se ne sudaraju, ne remete i ne smetaju jedne drugima, i nikad ne odustaju od precizno uredenog i permanentnog kretanja - dokle to Bog bude htio. Također, sva ta egzistencija pokorna je i predana Volji koja njome upravlja, Sili koja je pokreće i Zakonu koji regulira njene odnose i nijednog trenutka niti pomisli da se usprotivi toj Volji, da odbije priznati Silu ili da prekrši Zakon. Stoga sve to i jest ispravno i stoga mu se ne dešava nikakav kvar niti poremećaj, osim ako to Allah htjedne:

"Gospodar vaš je Allah, koji je nebesa i Zemlju u šest vremenskih razdoblja stvorio, a onda svemirom zagospodario. On tamom noći prekriva dan, koja ga u stopu prati, a Sunce i Mjesec i zvijezde se pokoravaju Njegovoj volji. Samo On stvara i upravlja! Uzvišen neka je Allah, Gospodar svjetova!" (El-A'râf, 54)

*

* *

I čovjek je dio te svemirske egzistencije. Zakoni koji upravljaju njegovom naravi (fitrah), nisu izvan onog Zakona koji upravlja cjelokupnom egzistencijom. Bog je i njega stvorio onako kako je stvorio i tu egzistenciju - njegova materijalna konstrukcija načinjena je od tkiva Zemlje i samo oni elementi

koje mu je Bog darovao, one osobenosti koje su nadodate na to tkivo, načinile su od njega - čovjeka. Bog mu je to dao s preciznim određenjem. Svojom tjelesnom konstitucijom on je potčinjen prirodnom zakonu kojeg mu je Bog propisao mimo njegove volje. Njegov postanak i njegovo stvaranje od samog su početka pod Božijom voljom, a ne pod njegovom, niti su pod voljom njegovih roditelja. Njih dvoje se, istina, sastanu no oni nisu u stanju zametku podariti egzistenciju. Čovjek se rađa u skladu sa Zakonom koji je ustrojio Bog. Tim Zakonom je odredio period nošenja i uvjete rađanja. Tako čovjek udiše zrak koji je Bog stvorio upravo u određenom omjeru; udiše ga u mjeri i na način koji mu je On odredio; osjeća i pati, gladije i žedni, jede i pije, spravlja jelo i piće... Ukratko, živi. Živi u skladu s Božijim Zakonom, mimo svoje volje, mimo svog izbora. U tom pogledu jednak je svoj drugoj svemirskoj egzistenciji, ravan je svemu i svakom drugom u njoj u pogledu apsolutne potčinjenosti Božijoj volji, Njegovoj sili i Zakonu...

Bog je taj koji je stvorio tu svemirsku egzistenciju i koji je stvorio čovjeka; koji je čovjeka potčinio istim onim Svojim zakonima kojima je potčinio i svemirsku egzistenciju. On je Taj, dakle - Uzvišen neka je! - koji je čovjeku propisao "Šeri`at" da prema njemu uredi i onaj voljni aspekt svoga života na način da on bude usklađen s njegovim prirodom mu uvjetovanim životom. Prema tome, Šeri`at posmatran s ovoga stajališta nije ništa drugo do dio općeg Božijeg Zakona koji ravna prirodom čovjeka (fitrah) i prirodom opće egzistencije; koji ih u jedan mah koordinira.

Nema ni jedne riječi Božije, ni jedne naredbe niti zabrane, ni jednog obećanja ili prijetnje, ni jednog propisa niti smjernice... a da nije sastavni dio općeg Zakona, da u sebi vjerno ne izražava i potvrđuje one zakone koje nazivamo prirodnim - tj. svemirskim, Božanskim zakonima - čijih smo zbivanja svjedoci svakog trenutka, zbivanja kojima ravna

vječna konstanta koju je Bog postavio u njih, i koje se odvijaju po Božijoj odredbi.

“Šeri‘at” koji je Bog propisao za uređenje čovjekova života je, prema tome, svemirski šeri‘at, tj. integriran je u opći svemirski Zakon, sa njim usklađen. Stoga pridržavanje tog Šeri‘ata proistječe iz neophodnosti postizanja sklada između čovjekova života i kretanja svemira u kojem živi. Štaviše, ono proistječe iz neophodnosti postizanja sklada između zakona koji vladaju čovjekovom nevidljivom prirodom i onih koji reguliraju vanjsku formu njegova života, te iz nužnosti harmoniziranja čovjekove unutrašnje i vanjske ličnosti.

S obzirom na činjenicu da ljudi nisu u stanju dosegnuti sve svemirske zakone, niti do kraja pojmiti opći zakon - pa čak ni onaj koji upravlja njihovom naravi i drži ih sebi potčinjenima, mimo njihove volje - oni, prema tome, nisu u stanju sami urediti ljudski život tako da bude postignuta puna skladnost između njega i kretanja svemira, pa čak ni skladnost između njihove unutrašnje prirode i njihova vanjskog života. To je u stanju samo Onaj koji je stvorio i svemir i ljude, Onaj koji ravna i jednim i drugim, u skladu s jedinstvenim Zakonom koji je On uspostavio.

Prema tome, postupanje po Božijem Šeri‘atu tako postaje nužnim za postizanje te skladnosti, pored nužnosti njegove primjene s ciljem idejnog realiziranja islama. Iz toga proizlazi da u životu pojedinca ili u životu zajednice, islama može biti samo ukoliko ima i potčinjenosti isključivo Bogu jedinom, i ukoliko se kakvoća te potčinjenosti uzima jedino od Božijeg Poslanika, što je i praktična realizacija prvog zahtjeva islama - posvjedočenja da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Božiji poslanik.

U postignuću pune skladnosti između života ljudi i svemirskog zakona krije se svako dobro za ljude, kao i pouzdana zaštita života od svakog kvarenja. Ljudi će samo u

tom slučaju živjeti u miru sa samima sobom. Tako će se mir sa svemirom postići skladnošću njihova kretanja s kretanjem njegovim, skladnošću njihove orijentacije s njegovom, dok će mir sa samima sobom proizlaziti iz saobraznosti njihove aktivnosti s poticajima zdrave im prirode. Tako nikada neće doći do sukoba između čovjeka i njegove autentične naravi, budući da Božiji Šeri'at uspostavlja sklad između vanjske aktivnosti i unutarnje izvorne naravi - mirno i lahko. Iz ovog sklada proistječe drugi sklad koji se odnosi na međuljudske relacije i njihovu opću aktivnost, s obzirom na to da oni u tom slučaju svi slijede jedinstven put koji je integralni dio općeg svemirskog zakona.

Isto tako se postiže i svako dobro za čovječanstvo time što će ono ići ispravnim putem i tako se na najlakši način upoznati s tajnama svemira, s potencijalima skrivenim u njemu, s blagom pohranjenim u njegovim dubinama, te kako sve to koristiti u skladu s Božijim Zakonom da bi se ostvarila općeljudska dobrobit, bez ikakva antagonizma ili sudara.

Nasuprot Božijeg Zakona stoje hirovi ljudski:

“Da se Allah za prohtjevima njihovim povodi, sigurno bi nestalo poretka na nebesima i Zemlji i u onom što je na njima!” (El-Mu'minûn, 71)

Stoga islamsko videnje objedinjuje istinu na kojoj počiva ova vjera i istinu na kojoj počivaju nebesa i Zemlja. Na tom načelu određuje se i ispravnost postupaka vezanih za Ovaj ili Onaj svijet i na temelju njega Bog sankcionira te postupke i kažnjava one koji se ogriješe o njega. To je, prema tome, jedna istina koja se ne množi. To je opći svemirski zakon kojim je Bog prožeo cjelokupnu egzistenciju u svim njenim stanjima, zakon kojem se potčinjava i povinjava mu se sve u njoj - svi svjetovi, sve stvari i sva živa bića.

“Mi vam Knjigu objavljujemo u kojoj je slava vaša, pa zašto se ne opametite?! A koliko je bilo

nevjerničkih sela i gradova koje smo uništili i poslije kojih smo druge narode podigli! I čim bi silu Našu osjetili, kud koji bi se iz njih razbježali. 'Ne bježite, vratite se uživanjima vašim i domovima vašim, možda će vas neko što upitati'. 'Teško nama', oni bi govorili: 'Mi smo, zaista, nevjernici bili!'

I kukali bi tako sve dok ih ne bismo učinili, kao žito požnjeveno, nepomičnim. Mi nismo stvorili nebo i Zemlju i ono što je između njih da se zabavljamo. Da smo htjeli da se zabavljamo, zabavljali bismo se onako kako Nama dolikuje, ali mi to ne činimo, nego istinom suzbijamo laž, istina je uguši i laži nestane, a teško vama zbog onoga što o Njemu iznosite!

Njegovo je ono što je na nebesima i na Zemlji! A oni koji su kod Njega ne zaziru da Mu se klanjaju i ne zamaraju se, hvale Ga noću i danju, ne malaksavaju." (El-Enbijâ', 10-20)

Nepatvorena narav čovjekova u svojim dubinama čuti ovu istinu. Narav njegove konstitucije kao i narav cijelog svemira koji ga okružuje sugerira toj njegovoj naravi da se sva ova egzistencija drži na istini, da je istina ukorijenjena u njoj, da je sazdana na Zakonu koji se ne remeti i čiji putevi nisu disonantni; čiji se ciklusi ne mijenjaju i koja se unutar sebe ne sudara; koja se ne odvija po prolaznoj slučajnosti ili nekontroliranom postupku, po nekom prevrtljivom hiru ili želji nesputanoj! Dapače, sav taj svemir hodi po jednom precizno uređenom ustroju u kojem je sve do kraja osmišljeno. Prema tome, nesklad između čovjeka i njegove nepatvorene naravi (fitrah) pojavit će se onda kad on, pot pritiskom svojih strasti, odstupi od istine koja je pohranjena duboko u toj naravi, onda kada za svoj život prihvati zakon koji potječe od tih strasti, a ne od Boga i, najzad, onda kad se ne preda Bogu onako kako Mu se predaje sva ta svemirska egzistencija, pokorna svome Gospodaru!

I upravo onako kako dođe do jedne takve podvojenosti među pojedincima, zajednicama, narodima i generacijama, tako isto dođe i do podvojenosti između ljudi i svemira koji ih okružuje, i tada njegove sile i riznice, umjesto da ostanu gradivne, faktori njihove sreće, postaju uništavajući elemenat i bivaju faktori ljudske nesreće.

Prema tome, očito je da uspostavljanje Božijeg zakona na Zemlji nema za cilj samo rad za Onaj svijet. Ovaj i Onaj svijet, ustvari, predstavljaju dvije komponente koje su međusobno komplementarne i koje u životu čovjekovom skladnim čini upravo Zakon Božiji. Taj Zakon, naime, cijeli taj život uskladuje s općim Božanskim Zakonom.

Usklađivanje sa Zakonom čovjekovu sreću ne odgaga za Onaj svijet već je, naprotiv, čini realnom, dostižnom i u ovosvjetskoj etapi egzistencije, prvoj komponenti. Na Onom svijetu ona se samo još dopunjuje i postiže svoju potpunost.

Ovo bi bila osovina islamske vizije cjelokupne egzistencije i unutar nje čovjekove egzistencije. Ona se u svojoj naravi suštinski razlikuje od svake druge poznate vizije i stoga zahtijeva neke obaveze koje ne zahtijeva ni jedna druga vizija bilo kojeg sistema ili teorije.

Slijeđenje Božijega Zakona - prema ovoj viziji - jest zahtjev pune skladnosti između čovjekova života i života svemira, između Zakona koji ravna ljudskom prirodom i koji ravna tim svemirom. To je slijeđenje neophodno i zato da bi se uspostavila saobraznost između tog općeg zakona i onog zakona koji regulira život čovjekov. Njegovim se slijeđenjem postiže potčinjenost ljudi jednome Bogu, onako kako Mu je potčinjen i svemir, tj. da niko drugi ne može ustvrditi da je potčinjen njemu!

Na neophodnost te saobraznosti i tog sklada upućuje dijalog koji se odvijao između Ibrahima - mir neka je na nj! - oca muslimanskog Ummeta, i Nemruda, silnika koji je smatrao da ima punu vlast nad ljudima, no koji i pored toga nije bio u stanju ustvrditi da gospodari i nebeskim svodovima. On se smeo kad mu je Ibrahim rekao: "Onaj koji posjeduje vlast u svemiru, jedini On treba da ima vlast i nad životima ljudi!"

Na to Nemrud nije mogao naći odgovora:

"Zarnisićuoza onoga koji se s Ibrahimom o njegovu Gospodaru prepirao, onda kad mu je Allah carstvo dao? Kad Ibrahim reče: "Gospodar moj je Onaj koji život i smrt daje", on odgovori: "Ja dajem život i smrt!" "Allah čini da sunce izlazi sa istoka" - reče Ibrahim - "pa učini ti da grane sa zapada!" i nevjernik se zbuni: - A Allah silnicima neće ukazati na Pravi put". (El-Beqare, 258)

Istinu je rekao Allah veličanstveni:

"Zar pored Allahove žele drugu vjeru, a Njemu se, htjeli ili ne htjeli, pokoravaju i oni na nebesima i oni na Zemlji, i Njemu će se vratiti!" (Alu 'Imrân, 83)

ISLAM - TO JE CIVILIZACIJA

Islam poznaje samo dvije vrste društava - islamsko i džahilijetsko. Islamsko društvo je ono društvo u kojem se primjenjuje islam - u idejnoj ravni i u obredima ('ibadet), u pravnom i društvenom sistemu, u etici i u moralu. Džahilijetsko društvo je ono društvo u kojem se ne primjenjuje islam, kojim ne upravlja islamsko vjerovanje i njegove vizije, vrijednosti i kriteriji, islamski sistem i propisi, etika i moral.

Nije islamsko društvo ono kojega čine ljudi koji sebe nazivaju muslimanima, dok zakon tog društva nije islamski, makar članovi društva obavljali namaz, postili ramazan i odlazili na hadždž. Islamsko društvo nije ni ono koje sebi skroji islam po sopstvenom nahodenju, islam koji nije onaj objavljen od Boga Uzvišenog i koji je detaljno razradio Njegov Poslanik - neka su na nj mir i blagoslovi Božiji! - i potom taj svoj islam nazove npr. "naprednim"!

Džahilijetsko društvo može imati različite oblike, no svi su oni džahilijetski:

- ono se ponekad manifestira u formi društva koje negira Boga Uzvišenog, koje povijest tumači na dijalektičko-materijalistički način i koje kao svoj sistem prakticira tzv. "naučni socijalizam";
- ponekad se izražava kroz društvo koje ne poriče postojanje Boga, međutim Bogu određuje samo "carstvo nebesko" i isključuje Ga iz "carstva

zemaljskog", te stoga i ne primjenjuje Njegov Zakon u uređenju životne stvarnosti i ne drži se onih vrijednosti koje je On učinio nepromjenljivim i trajnim za ljudski život. Ovakvo društvo dopušta ljudima da obožavaju Boga u sinagogama, crkvama i džamijama, ali im zabranjuje da zahtijevaju primjenu Božijega Zakona u njihovom životu. Time ovakvo društvo poriče ili oktroira Božiju božanstvenost na Zemlji koju On jasno izražava:

"On je Bog i na nebu i na Zemlji!" (Ez-Zuhruf, 84)

Prema tome, ovakvo društvo nije u Božijoj vjeri, kako to definiraju Njegove Riječi:

"Sud pripada jedino Allahu, a On je naredio da se klanjate samo Njemu... To je jedino prava vjera!"

(Jûsuf, 40)

Zbog toga je i ovakvo društvo džahilijetsko, svejedno što ono priznaje postojanje Boga Uzvišenog i što dopušta ljudima obavljanje vjerskih obreda u sinagogama, crkvama i džamijama.

Islamsko društvo, u pravom smislu te odrednice, jedino je "civilizirano društvo", dok su sva džahilijetska društva, sa svojim brojnim oblicima, ustvari "zaostala društva"! Toj velikoj istini neophodno je dati pojašnjenje.

Naime, jedanput sam svoju knjigu koja je bila u štampi najavio pod naslovom "Ka civiliziranom islamskom društvu", no u slijedećem oglasu sam ispustio riječ "civiliziranom", zadovoljivši se time da knjiga - što je i bio predmet njena razmatranja - nosi naslov "Ka islamskom društvu".

Ova izmjena je, međutim, privukla pažnju jednog alžirskog autora (koji piše na francuskom jeziku) i on je to protumačio kao "introvertni psihološki čin odbrane islama", izazivši žaljenje što me taj nesvjesni čin prijeći da "problem" vidim onakvim kakav on doista jeste!

Ja razumijem dotičnog autora, jer sam ranije i sam bio poput njega. Kad se u meni rodila ideja da pišem o tom pitanju i ja sam razmišljao upravo ovako kako on sada razmišlja. Tada sam imao problem koji on sada ima - naime kako "definirati civilizaciju"!?

U to vrijeme još se nisam bio oslobodio pritiska kulturnih nanosa u mom duhovnom i intelektualnom izrastanju, koji su dolazili iz stranih izvora i bili strani mom islamskom osjećaju. Uprkos mom tadašnjem jasnom islamskom opredjeljenju, ti su nanosi zatamnjivali i mutili moju viziju. Vizija "civilizacije", kakvu nudi evropska misao, opčinjavala me je i zatamnjivala mi moju sopstvenu, uskraćujući mi autentično i jasno viđenje.

Potom mi je slika postala jasna. "Muslimansko društvo" - to je "civilizirano društvo!" Prema tome, pojam "civiliziran" je neadekvatan, ne daje nikakvu novu komponentu. Naprotiv, na čitaoca prenosi one zapadnjačke, neislamske sjene koje su mi mutile sopstvenu viziju, koje su mi uskracivale autentično, jasno viđenje!

Razlika je, prema tome, u "definiranju civilizacije" - činjenica kojoj je neophodno dati objašnjenje.

★

★ ★

Jedini oblik društvenog uređenja u kojem su ljudi istinski i u cijelosti oslobođeni potčinjenosti drugom čovjeku jest onaj u kojem vrhovna vlast, oličena u sprovođenju Božanskog Zakona, pripada jedino i isključivo Bogu. Samo je to "ljudska civilizacija!" "Civiliziranost" čovjeka, naime, podrazumijeva osnovnu pretpostavku - potpunu i stvarnu slobodu čovjeka i apsolutno dostojanstvo svakog pojedinca. Međutim, u društvu u kojem su jedni gospodari koji propisuju zakone, a drugi pokorni robovi, ustvari i ne može biti slobode i dostojanstva čovjeka koje bi uživao svaki pojedinac.

Ovdje je neophodno odmah istaci da se izrada zakona ne svodi samo na zakonske uredbe, onako kako današnja svijest uproščeno razumijeva pojam zakona. Ta, sve one koncepcije i pravci, sistemi vrijednosti, kriteriji, običaji, tradicije - sve su to propisi čijim se normama ljudi potčinjavaju. I kad sve te norme sačine ljudi jedni drugima, i kada se u jednom društvu ti drugi potčine tim normama, onda to društvo nije slobodarsko! Takvo društvo, u kojemu su jedni gospodari, a drugi robovi - kako smo to ranije kazali - jest, prema tome, zaostalo društvo. Islamskim rječnikom rečeno, to je "džahilijetsko društvo"!

Islamsko društvo je jedino društvo nad kojim bdije samo jedan Bog i u kojem ljudi, umjesto obožavanja drugih ljudi, obožavaju samo Boga Jedinog. Time postižu potpuno i stvarno oslobođenje kojem stremlje čovjekova civilizacija i u kojoj se ispoljava njegovo dostojanstvo, ono koje mu je Bog podario kad je najavio da će on biti Njegov zastupnik na Zemlji, kad mu je ukazao počast u gornjem okružju.

*

* *

Kada osnovni elemenat okupljanja u jednom društvu bude ideologija (aqida), vizija, ideja i program života, i sve to bude proishodilo od Jednog Boga kao Vrhovnog Autoriteta ljudi, a ne od zemaljskih gospodara kada se odražava potčinjenost jednih drugima, takvo društvo će biti manifestacija onog najuzvišenijeg što se nalazi u čovjeku - manifestacija duha i pameti. Međutim, kada u društvu osnov okupljanja bude rasa, boja kože, nacija, teritorija ili neki drugi sličan elemenat - tada je očito da se tu ne radi o onim najuzvišenijim karakteristikama čovjeka, budući da on i nakon njih i dalje ostaje tek ljudsko biće. No, stvar je sasvim drukčija kad se u opticaj uvede duh i pamet! Čovjek tu ima mogućnost, zahvaljujući svojoj slobodnoj volji, promijeniti svoju

ideologiju, svoju viziju, ideju i program života, dok nije u mogućnosti promijeniti svoju boju kože i rasu, niti odrediti u kojem će se narodu i u kojoj zemlji roditi. Prema tome, samo ono društvo u kojem se ljudi okupljaju oko nečega što je u vezi s njihovom slobodnom voljom i ličnim izborom, jest - civilizirano društvo! S druge strane, društvo u kojem se ljudi okupljaju oko nečega što je izvan njihove ljudske volje, jest primitivno društvo. Islamskim rječnikom rečeno, to je džahilijjsko društvo.

Islamsko društvo jedino je društvo u kojem je vjerovanje osnovni kohezioni elemenat združivanja, u kojem se ono smatra "nacionalnošću" koja povezuje crnca, bijelca, čovjeka crvene i žute kože, Arapina, Bizantijca, Perzijanca, Abesinca i sve ostale ljude na Zemlji i od njih pravi jedinstvenu zajednicu (Ummet), čiji je gospodar Bog i koja se samo Njemu potčinjava. Najbolji u njoj je onaj koji je najbogobojazniji. Svi su ravnopravni i svi su jednaki pred Zakonom što im ga je propisao Bog, a ne neko od ljudi!

*

* *

Kada u jednom društvu najveća vrijednost bude čovjekova "čovječnost", i kada karakteristike te njegove čovječnosti budu predmet uvažavanja i cijenjenosti, takvo društvo će biti civilizirano. Ali ako u jednom društvu vrhunska vrijednost bude "materija", svejedno kroz koju formu bila izražena, bilo u "teorijskoj" formi, kao što je to kod marksističkog tumačenja povijesti, bilo u formi "materijalne produkcije", kakav je slučaj u Americi, Evropi i svim onim društvima koja materijalnu produkciju smatraju vrhunskom vrijednošću, zarad čijeg ostvarenja se žrtvuju sve vrijednosti i karakteristike čovječnosti, onda je takvo društvo, nesumnjivo, zaostalo društvo. Islamskim rječnikom rečeno, to je džahilijjsko društvo!

Civilizirano, tj. islamsko društvo, ne potcjenjuje materiju. Ne čini to ni u teoriji (jer smatra da se svijet u kojem živimo sastoji od nje, da on djeluje na nas, a mi na nje), ni u "materijalnoj produkciji". Materijalna proizvodnja jedna je od pretpostavki hilafeta na Zemlji, međutim, islamsko društvo je ipak ne smatra najvećom vrijednošću zarad koje treba žrtvovati karakteristike "čovjeka", njegove tvorne elemente, zbog koje će pojedinac izgubiti svoju slobodu i dostojanstvo, zbog koje se biti žrtvovana porodica i njeni tvorni elementi, moral društva i njegove svetinje, te sve ostalo što žrtvuju džahilijjetska društva: uzvišene vrijednosti, vrline i svetinje, s jednim ciljem - da se postigne što veća materijalna produkcija!

Kada u jednom društvu "ljudske vrijednosti" i na njima zasnovan "ljudski moral" budu predominantni, takvo društvo će biti civilizirano. Treba napomenuti da te ljudske vrijednosti i taj ljudski moral nisu nešto maglovito i rastegljivo, i nisu "napredne", nestalne, relativne vrijednosti, nestabilne i bez čvrstog uporišta, kako to tvrdi materijalističko tumačenje povijesti i tzv. "naučni socijalizam"!

Radi se o onim vrijednostima i moralu koji u čovjeku razvijaju upravo one osobenosti čovjeka kojima se on razlikuje od životinje, i koje čine da u čovjeku prevagne ona komponenta koja ga izdvaja i uzvisuje nad životinjskom vrstom. Prema tome, nisu to vrijednosti i moral koji će u čovjeku razvijati i forsirati samo one komponente koje su čovjeku i životinji zajedničke.

Kada se ovaj problem ovako postavi, onda se u njemu obrisi ukazuju jasno, izoštrano, "rezolutno" odbacujući tako postupak razvodnjavanja kojeg permanentno nastoje primijeniti "naprednjaci" i "naučni socijalisti"!

Tada postaje neodržljiva teza po kojoj su podneblje i lokalni običaji oni faktori koji tvore moralne vrijednosti, već

se nužno nameće činjenica da uz svu različitost podneblja ipak postoji jedno postojano mjerilo! Tada se ne može govoriti o nekom "seoskom" i "gradskom" moralu i vrijednostima, o "kapitalističkom" i "socijalističkom", o "buržoaskom" i "proleterskom"! Ne može se govoriti o nekom moralu koji je proizvod podneblja, visine standarda, prirode historijskog razvoja i drugih formalnih i površinskih različitosti. Iza svega toga - ako se tako može kazati - postoje samo "ljudske" i "životinjske" vrijednosti i moral; ili islamskim pojmovima kazano: "islamske" i "džahilijetske".

Islam ove "ljudske" vrijednosti i moral - tj. one koje u čovjeku razvijaju sve one komponente koje ga izdvajaju i čine različitim od životinje - potvrđuje kao svoje, a potom ih nastavlja izgrađivati, produbljivati i štiti ih u svim zajednicama kojima vlada, bile one ratarske, industrijske, stočarske, urbane, siromašne ili bogate. Islam neprestano diže ka gore one ljudske osobenosti i brani ih da se ne obruše nadolje, da spadnu na razinu životinjskog, jer kod vrijednosti i značajnosti uzlazna linija ide od životinjske nizine do čovjekove visine. Pošto je ova linija s materijalističkom civilizacijom uzela obrnut smjer, onda to nipošto ne može biti civilizacija! To može biti samo "nazadnost", odnosno "džahilijet".

★

★ ★

Kada temelj jednoga društva bude porodica, uređena na principu "posebnosti" među supružnicima, i kada njen osnovni zadatak bude odgoj mlade generacije - takvo društvo će biti civilizirano društvo. Porodica će, u takvom svom obliku, u okrilju islamskog programa ustvari biti ono podneblje u kojem će nastajati i razvijati se one "ljudske" vrijednosti i moral na koje smo ukazali u prethodnom pasažu, a koji će se manifestirati u mladoj generaciji čije je formiranje u toku.

Nemoguće je da oni poniknu u bilo kojoj drugoj jedinici izvan porodice.

Medutim, kada temeljne odrednice jednoga društva budu, tzv. slobodni intimni odnosi i vanbračno (nezakonito) rađanje djece i kada odnosi među spolovima budu zasnivani na strasti, avanturizmu i putenoj ponesenosti, a ne na dužnosti i prirodnoj podjeli poslova u porodici; kada se funkcija žene svede na gizdanje, zavodenje i pobuđivanje strasti, kada ona, dakle, bude lišena svoje osnovne funkcije - odgajanja nove generacije - i sama se opredijeli, ili je za to opredijeli društvo, da bude poslužiteljica u hotelu, na brodu ili avionu; kada svoj potencijal bude trošila u "materijalnu proizvodnju", u "proizvodnju sredstava" umjesto u "proizvodnju čovječnosti", budući da je to isplativije, prestižnije i više cijenjeno - tada će, po ljudskim mjerilima, to biti "civilizacijska nazadnost". Islamskim pojmovljem rečeno, to će jednostavno biti - džahilijet!

Porodica i odnos među spolovima u bitnome određuju karakter jednog društva - čine ga nazadnim ili civiliziranim, džahilijetskim ili islamskim!

Ona društva u kojima dominiraju životinjske tendencije, moral i vrijednosti u odnosima među spolovima, nikako ne mogu biti civilizirana društva, bez obzira na nivo njihovog naučnog, privrednog i tehnološkog napretka! Taj kriterij je nepogrješiv u mjerenju napretka "čovječnosti".

U savremenim džahilijetskim društvima pojam "moralnosti" lišen je svega onoga što bi moglo napraviti diferencijaciju "čovječijeg" od "životinjskog". U njima se npr. vanbračni seksualni odnosi - čak ni oni perverzni - ne smatraju moralnom pokudenošću! Moralnost je skoro isključivo svedena na ekonomske odnose, i samo ponekad na političke, u okvirima "državnog interesa". Primjerice, skandal Kristine Keyler i engleskog ministra Provima u engleskom društvu ne

bi bio smatran nikakvim skandalom u svom seksualnom domenu, međutim to je bio skandal zbog toga što je Kristina Keyler bila i ljubavnica ruskog pomorskog atašea, pa je u vezi između ministra i djevojke postojala opasnost da budu otkrivene neke državne tajne! Uz to, ustanovljeno je i to da je ministar obmanuo engleski parlament. Isti je slučaj i sa skandalima u američkom Senatu, kao i s onim sa špijunima i američkim i engleskim službenicima koji su prebjegli u Sovjetski Savez. Nijedan od tih skandala nije nastao zbog njihove nemoralne (nezakonite) veze, već isključivo zbog njihove opasnosti po državne tajne!

Publicisti, novinari i literate u džahilijjskim društvima ponekad se eksplicitno izražavaju pred svojim kćerkama i suprugama o tome da "slobodni odnosi" nisu nikakva moralna pokudenost. Moralna pokudenost je to da mladić prevari svoju djevojku ili djevojka mladića u smislu da svu svoju ljubav ne posvete jedno drugome. Štaviše, pokudenošću se smatra i to da žena ustraje u očuvanju svoje neporočnosti i onda kad joj splahne ljubavna strast prema njenom mužu! Vrlina će biti to da ona sebi nade ljubavnika i da mu u diskreciji prepusti svoje tijelo! To je ideja vodilja više desetina romana! Time je inspirirano stotine novinskih članaka, karikatura, viceva i zabavnih stranica. Takva društva su nazadna društva. Sa stajališta "ljudskog bića" i crte "ljudskog" progressa to su - necivilizirana društva!

Naime, crta ljudskog progressa ide u pravcu "obuzdavanja" životinjskih pobuda i njihova svodenja u okvire "porodice" i to po osnovu "dužnosti" čime se vrši "ljudska funkcija". Tu užitak nije krajnji cilj, već je cilj proizvesti novu generaciju koja će naslijediti postojeću i preuzeti tekovine "ljudske" civilizacije s naglašenim ljudskim osobenostima. Međutim, generaciju koja će dodatno unaprijediti i razviti odlike čovjeka i koja će se još više udaljiti od onih osobina inherentnih životinji, moguće je proizvesti

samo u krilu porodice okružene sigurnošću i emotivnom uravnoteženošću; porodice koja počiva na dužnosti i ne prepušta se trenutačnim putenim ponesenostima... U onom društvu kojeg su proizveli gore spomenuti članci i otrovne, odvratne inspiracije, u društvu u kojem je pojam moralnosti ogoljen do te mjere da se u njemu gube sve etičke sekvence seksualnog odnosa, nije moguće formirati takvo ljudsko krilo.

Prema tome, samo islamski zalozi, islamske inspiracije, moral i vrijednosti jesu primjereni čovjeku. Stoga je "islam, zapravo, civilizacija". Islamsko društvo - to je civilizirano društvo! - prema čvrstom, postojanom kriteriju kojem nije inherentno razvodnjavanje, odnosno "napredovanje".

*

* *

Naposlijetku, kada čovjek pravilno vrši hilafet u ime Boga, ovdje na Božijoj Zemlji, u smislu da se u cijelosti potčinjava samo Bogu ('ubudijet) i oslobodi se svake potčinjenosti nekome ili nečemu drugom, da ostvaruje samo Božiji program i odbije priznati "legitimnost" bilo kojeg drugog programa, da čitav svoj život podvede pod Božiji Zakon i da spriječi upliv bilo kojeg drugog zakona mimo njega, da živi onim moralom i s onim vrijednostima koje mu je Bog ovjerio, da potpuno eliminira lažne vrijednosti i lažni moral i da se, nakon svega toga, upozna sa svemirskim zakonitostima kojima je Bog prožeo ovaj materijalni svijet i da ta saznanja upotrijebi za unaprjeđenje kvaliteta života, eksploataciju sirovina, proizvodnju hrane i energije, koje je Bog pohranio u Zemlji, učinivši te svemirske zakonitosti njihovim pečatima i podarivši čovjeku sposobnost da ih raspečati u onoj mjeri koliko mu je potrebno da može vršiti svoju ulogu halife... Drugim riječima, kada čovjek svoje namjesništvo (hilafet) bude vršio po Božijem propisu uz zadovoljenje onih pretpostavki koje to namjesništvo nalaže, i kada, otvarajući

izvore hrane, prerađujući sirovine, gradeći različita postrojenja i koristeći sva iskustva koja je stekao tokom svoje povijesti - sve to čineći postane "Božiji djelatnik" (rebbani), u tom slučaju to njegovo namjesništvo će biti služba (ibadet) Bogu. Takav čovjek će tada imati savršenu civilizaciju, a njegovo društvo bit će na vrhuncu civiliziranosti. Međutim, samo materijalni progres u islamu se ne imenuje civilizacijom; on se može postići i s džahilijetom. Allah u kontekstu portretiranja džahilijeta navodi više primjera takvog materijalnog prosperiteta:

"Zašto na svakoj uzvišici palače zidate, druge ismijavajući i podižete utvrde kao da ćete vječno živjeti, a kad kažnjavate, kažnjavate kao silnici? Bojte se Allaha i meni budite poslušni! Bojte se Onoga koji vam daruje ono što znate: daruje vam stoku i sinove, i bašče i izvore; ja se doista za vas borim na velikom Danu patnje" (Eš-Šu'ara, 128.-135)

"Zar mislite da ćete ovdje biti ostavljeni bezbjedni, u vrtovima i među izvorima, u usjevima i među palmama sa plodovima zrelim? Vi u brdima vrlo spretno kuće klešete, zato se bojte Allaha i poslušni Meni budite, i ne slušajte naredbe onih koji u zlu pretjeruju, koji na Zemlji ne zavode red već nered uspostavljaju!" (Eš-Šu'ara, 146.-152)

"I kada bi zaboravili ono čime su opominjani, Mi bismo im kapije svega otvorili: a kada bi se onome što im je dato obradovali, iznenada bismo ih kaznili i oni bi odjednom svaku nadu izgubili. I zameo bi se trag narodu, koji je činio zlo, i neka je hvaljen, Allah, Gospodar svjetova!" (El-En'am, 43.-45)

"Pa kad se zemlja ukrasi svojim ruhom i okiti i kad stanovnici njezini pomisle da su oni toga gospodari,

dode zapovijed Naša, noću ili danju i mi to pokosimo, kao da prije ničega nije ni bilo!" (Jûnus, 24)

Islam, međutim - kako smo to ranije istaknuli - ne potcjenjuje materiju niti materijalno postignuće. Štaviše, taj vid progressa, u okrilju Božijeg programa, on smatra jednom od Božijih blagodati prema ljudima, i obećava im to kao nagradu za njihovu pokornost:

"Pa sam im govorio: 'Tražite od Gospodara svoga oprosta jer On, doista, mnogo prašta; On će vam kišu obilatu slati i pomoći vas imanjima i sinovima, i daće vam bašče, i rijeke će vam dati!'" (Nûh, 10.-12)

"A da su stanovnici sela i gradova vjerovali i grijeha se klonili, Mi bismo im blagoslove i s neba i iz Zemlje slali, ali oni su poricali, pa smo ih kažnjavali za ono što su zaradili!" (El-E'arâf, 96)

Prema tome, bitno je načelo na kojem se zasniva tehnološki progres i vrijednosti koje dominiraju društvom, koje u svojoj ukupnosti tvore odlike "ljudske" civilizacije...

*
* *

Ustvari... Upravo osnovica na kojoj se temelji razvoj muslimanskog društva i narav njegovog organskog konstituiranja jesu oni činioci koji ga čine jedinstvenim, tako da se na njega ne može primijeniti nijedna teorija koja razmatra uspostavu neislamskih (džahilijjetskih) društava i prirodu njihove organske konstitucije. Islamsko društvo je rezultat aktivizma, koji je u njemu permanentan, i upravo taj aktivizam pojedincima određuje mjeru i po tom osnovu ih vrjednuje. Prema tome, on raspoređuje i njihove funkcije i položaje u tom društvu.

Uporišna tačka pokreta iz kojeg izrasta muslimansko društvo nalazi se izvan zemaljskog prostora, izvan ljudskog okruženja. Ona je predstavljena u vjerovanju koje je ljudima došlo od Boga. To vjerovanje kod njih obrazuje posebnu viziju egzistencije, života, povijesti, vrijednosti i ideala; ono im ustanovljuje i sam program djelovanja kao autentičan izraz te vizije.

Prvi poticaj, dakle, koji je inicirao pokret nije proistekao iz ljudskog uma niti iz neke svemirske tvari. Kako smo već rekli, on je ljudima došao izvana, izvan zemaljskog prostora, izvan ljudskog okruženja. To je i glavna odlika prirode islamskog društva i njegove konstitucije.

Ono dakle proishodi iz supstance koja se nalazi izvan čovjekovog okruženja, izvan materijalnog svijeta.

Upravo s tom onostranom, Božanskom supstancom, koju niko od ljudi nije izgledao niti je uzimao u obzir - i u početku bez ikakva ljudskog sudjelovanja - načinjen je prvi korak pokreta u uspostavljanju islamskog društva. S tim korakom započeto je i djelovanje "čovjeka", onog koji je prihvatio vjerovanje koje mu je dolazilo iz tog nevidljivog izvora, odvijajući se po odredbi Boga Jedinoga. Kad samo jedan čovjek prihvati to vjerovanje time (u načelu) odmah započinje živjeti i islamsko društvo. Naime, kada jedan jedini čovjek prihvati islamsko vjerovanje, on se nipošto neće zatvoriti u sebe. Naprotiv, on će se aktivirati - takva je priroda tog vjerovanja... priroda živog pokreta! Vrhovna sila koja to vjerovanje usađuje u to srce zna da će on neminovno prevazići njegove okvire! Živi poticaj koji je tu vjeru unio u to srce nastaviti će se dalje progresivno razvijati.

Kada onih koji prihvate ovo vjerovanje bude trojica, tada će im samo to vjerovanje kazati: Vi ste sada jedno društvo, nezavisno islamsko društvo, odvojeno od ovog džahilijetskog društva koje ne prihvaća ovo vjerovanje i u kojem ne

dominiraju njegove osnovne vrijednosti - one na koje smo ranije ukazali - i time (praktično) zaživljava islamsko društvo.

Trojica će postati deseterica, deseterica stotina, stotina hiljada, hiljada dvanaest hiljada... Tako će se islamsko društvo potvrditi i postati sasvim transparentno!

U međuvremenu će se voditi borba između novonastalog društva - koje se izdvojilo svojim vjerovanjem i svojom vizijom, svojim vrijednostima i shvatanjima, ali i svojim subjektivitetom i postojanjem - i džahilijetskog društva od kojeg je otrgnulo znatan broj ljudi. Taj "aktivizam" će, već od samog svog početka pa sve do autonomnog, transparentnog postojanja, klasificirati svakog subjekta društva i dati mu njemu pripadajuće mjesto i značaj u tom društvu. To će biti učinjeno u skladu s islamskim kriterijem i shvatanjem. Taj njegov značaj bit će verificiran od strane društva i on neće morati sam sebe isticati i nametati. Naprotiv, njegovo vjerovanje i vrijednosti koje dominiraju u njemu i u njegovom društvu neće dopustiti da ostane nezapažen od strane sredine u kojoj živi!

"Aktivizam" koji je bitna odlika islamskog vjerovanja i bitna odlika društva koje proishodi iz njega, nikome ne dopušta da se skriva! Svaki subjekt tog društva nužno mora biti aktivan! Aktivizam mora biti u njegovom vjerovanju, u njegovoj krvi, u društvu, u čitavoj konstrukciji tog organskog društva. Svuda oko njega je džahilijet, njegovi ostaci se nalaze u samom njemu, u onima oko njega. Borba je stoga permanentna i džihad će trajati sve do Smaka svijeta!

U ritmovima aktivizma, kroz njegovu progresiju, iskristalizirat će se pozicija svakog pojedinca tog društva i odredit će se njegova zadaća. Na taj način organska konstrukcija društva bit će zaokružena saobrazbom svih tih njegovih članova i njihovih zadataka.

Ovakvo formiranje i ovakva konstrukcija dvije su bitne odlike islamskog društva koje ga čine karakterističnim. Karakte-

riziraju njegov subjektivitet i konstituciju, njegov duh i formu, njegov sistem i sprovedbene postupke tog sistema... Sve te obrise ove dvije karakteristike čine osobenim i samosvojnim, te nije moguća njihova obrada njima stranim društvenim shvaćanjima, kao što ih nije moguće ni izučavati sukladno programu koji je stran njihovoj naravi. Isto tako, to nije moguće ni primijeniti mjerama koje bi se crpjele iz nekog drugog sistema!

Islamsko društvo, kakvo se nada je iz našeg nezavisnog shvaćanja civilizacije, nije samo jedan historijski obrazac koji se mora tražiti u uspomenama prošlosti, već je to i zahtjev sadašnjosti i nada budućnosti. Ono je cilj koji čovječanstvo danas-sutra može dostići i tako se izbaviti iz ponora džahilijeta u koji se srozalo. U tom džahilijetu su isti oni industrijski i ekonomski razvijeni i oni nerazvijeni.

Vrijednosti na koje smo letimično ukazali jesu humanističke i njih je čovječanstvo uspjelo dostići samo u periodu "islamske civilizacije". (Nužno je podsjetiti na to šta mi podrazumijevamo pod pojmom "islamska civilizacija". To je civilizacija u kojoj su zastupljene te vrijednosti, a ne svaki naučni, ekonomski ili tehnološki napredak lišen tih vrijednosti).

Ove vrijednosti nisu neki "imaginarni idealizam", već su to konkretne, realne vrijednosti koje mogu biti dostignute ljudskim naporom - uz pravilna islamska razumijevanja. One se mogu postići u svakoj sredini, bez obzira na preovlađujući način života u njoj i bez obzira na njen naučni, ekonomski ili industrijski stupanj razvoja. One ne samo da ne ometaju već, naprotiv, samom svojom idejnom logikom daju podstreka razvoju svih sfera čovjekovog namjesništva. Istovremeno one ne stoje po strani ni u zemljama koje još nisu uznapredovale u tim sferama. Civilizacija može biti uspostavljena u svakom mjestu i u svakoj sredini - ali samo sa ovim vrijednostima. Što

se tiče materijalnih oblika kroz koje će se izražavati, oni nisu ograničeni, budući da će ona u svakoj sredini koristiti objektivno postojeće potencijale koje će samo dalje unaprijediti.

Prema tome, islamsko društvo - u pogledu svoje forme, obima i u njemu preovlađujućeg načina života - nije nepromjenljiv historijski obris, dok se njegovo bivstvovanje i njegova civilizacija naslanjaju na nepromjenljive historijske vrijednosti. Pod pojmom "historijski" ne podrazumijevamo ništa drugo do to da su te vrijednosti u određenom historijskom periodu doista bile kušane. One inače nisu proizvod historije, niti su po svojoj naravi vremenski determinirane. One su zbilja koja je čovječanstvu došla s Božanskog izvora, iza čovjekovog objektivnog svijeta i, također, iza materijalne egzistencije.

Islamska civilizacija može poprimiti različite oblike u svom formalnom materijalnom izrazu, ali načela i vrijednosti na kojima se temelji ostaju nepromjenljivi jer su upravo oni njeni činioci (potčinjenost jedino i isključivo Bogu, združivanje na načelu ideje/vjervovanja, uzdizanje čovjekove čovječnosti nad materijom, dominacija čovječnih vrijednosti koje kod čovjeka afirmiraju njegovu čovječnost a ne njegovu životinjsku komponentu; svetost porodice, namjesništvo na Zemlji prema Božijem nalogu i uvjetima, te primjena jedino i isključivo Božijeg programa i Zakona u svemu što podrazumijeva to namjesništvo).

Vanjske forme islamske civilizacije (eškâl), koja se zasniva na ovim postojanim temeljima, uvjetovane su stupnjem naučnog, ekonomskog i industrijskog napretka, budući da ona u svakoj sredini koristi samo njihove postojeće kvantume. Stoga će se njene forme nužno međusobno razlikovati. One se moraju razlikovati i zato da bi sačuvale dovoljno fleksibilnosti kako bi u okvir islama mogle ući sve sredine i sve razine, i kako bi se mogle prilagoditi islamskim vrijednostima i postulatima. Ova fleksibilnost u vanjskim formama civilizacije nije nametnuta islamskoj ideji ('aqida) iz

koje ta civilizacija proishodi, već se ona nalazi u samoj njenoj naravi. Fleksibilnost, međutim, ne znači i rasplinjenost (temeju'); među njima je ogromna razlika!

Islam je, primjerice stvarao civilizaciju i u nekim afričkim sredinama među golim ljudima. Naime, samim njegovim prisustvom tamo pokrivena su naga tijela i ljudi su ulazili u civilizaciju odjeće koju je implicirala neposredna islamska intencija. Isto tako, ljudi su napuštali tupavu anemičnost i započinjali koncentriran rad na iskorištavanju materijalnih dobara. Uz to, prevazilazili su plemenske i rodbinske okvire i priključivali se Ummetu; iz obožavanja lokalnih totema prilazili obožavanju Gospodara svih svjetova... Šta je onda civilizacija ako to nije ovo?! To je civilizacija tog podneblja i ona se naslanja na njene postojeće resurse. Kada islam proдре u neko drugo, drugačije podneblje on će - svojim postojanim vrijednostima - obrazovati i drukčiju formu civilizacije, i tu će, također, koristiti potencijale i stvarne mogućnosti tog podneblja, i samo ih dalje razvijati.

Prema tome, podizanje civilizacije - na islamski način i njegovim programom - nije uvjetovano određenim stepenom naučnog, ekonomskog ili industrijskog napretka, premda on taj napredak - ukoliko postoji - snažno podstiče i podiže njegove ciljeve. Ukoliko napretka nema, on ga inicira i preuzima brigu o njegovu rastu i konzekventnosti. No pri svemu tome islamska civilizacija uvijek ostaje počivati na svojim nezavisnim temeljima. Islamsko društvo tako uvijek zadržava svoj karakterističan duh i svoju organsku konstrukciju. Obje te komponente proishode iz njegove polazne tačke kojom se odlikuje od svih džahilijjskih društava...

"Allahov obrazac, a čiji je obrazac ljepši od Allahovoga?!" (El-Beqare, 138)

* Izraz *sibgah* koji je ovdje upotrijebljen u svom osnovnom značenju označava boju, formu, oblik... Mi smo ga preveli kao obrazac budući da najviše odgovara intenciji samog autora. Besim Korkut ajet prevodi ovako: "Allah je nas uputio, a zar ima ljepše upute od Allahove?!"

KULTURA I ISLAMSKO POIMANJE

Apsolutna potčinjenost jedino Bogu prva je polovica prvog islamskog načela. Ustvari, to je unutrašnje značenje posvjedočenja da nema drugog boga osim Allaha, dok je prihvatanje načina te potčinjenosti od Božijeg Poslanika - neka su na nj mir i blagoslovi Božiji - drugi dio tog načela, i to je unutrašnje značenje posvjedočenja da je Muhammed Božiji poslanik, kako smo to već istaknuli u poglavlju "La ilahe illallah - program života".

Apsolutna potčinjenost jedino Bogu predstavljena je u tome da se samo Allah prizna za Boga: na planu vjerovanja (akida), praktičnog ispoljavanja vjere (ibadet) i zakonodavstva (Šeri'at). Tako musliman neće vjerovati da "božanstvenost" pripada ikome drugom osim Allahu - uzvišen neka je On! -; neće smatrati da "ibadet" slijedi nekom Njegovom stvorenju, niti će držati da suverenost (hakimija) posjeduje bilo ko od Njegovih robova, o čemu je, također, bilo riječi u spomenutom poglavlju.

Tamo smo pojasnili značenje potčinjenosti, uvjerenja, obredoslovlja i suverenosti, dok ćemo u ovom poglavlju pojasniti značenje "suverenosti" i njenu vezu s "kulturom".

Suverenost se, prema islamskoj viziji, ne svodi samo na preuzimanje pravnih propisa isključivo od Boga i samo na njihovu primjenu u praksi, bez ičeg stranog. "Božiji Zakon/Šeri'at" se u islamu ne svodi samo na zakonodavne

regulative, pa čak ni na osnove vlasti, njen sistem i funkcioniranje. Takvo reducirano značenje ne predstavlja autentično značenje "Božijeg Zakona" i islamske vizije!

"Božiji Zakon" podrazumijeva sve ono što je Bog propisao za uređenje ljudskog života. To se manifestira u načelima vjerovanja, u načelima vlasti, načelima morala, svakodnevnog ponašanja, kao i u načelima kulture.

Manifestira se u vjerovanju i idejnoj viziji - sa svim njenim implikacijama - viđenju istine božanstvenosti, istine vidljivog i nevidljivog svijeta, istine vidljivog i nevidljivog života, istine čovjeka, suodnosa među svim tim istinama i čovjekovoj korelaciji sa njima.

Manifestira se u ekonomskim, društvenim i političkim tvorbama i načelima na kojima se zasnivaju, kako bi u njima bila zastupljena puna potčinjenost samo Bogu.

Manifestira se u zakonodavnim regulativama kojima se uređuju te tvorbe - i to je ono što se u svom reduciranom značenju najčešće i imenuje "Šeri`atom", a što u islamskoj viziji nije i njegovo stvarno značenje.

Manifestira se i u načelima etike i morala kroz vrijednosti i kriterije koji dominiraju društvom i pod koje se u društvenom životu podvode ljudi, stvari i događaji.

I najzad, manifestira se u kulturi, u njenom totalitetu, u načelima ukupnog intelektualnog i umjetničkog angažmana.

U svemu ovome neophodno je inspiraciju imati u vjeri u Boga, isto onako kakvo je i crpljenje pravnih propisa - u reduciranom, općeprihvaćenom značenju tog pojma; potpuno isto.

Vjerujem da je sada, nakon našeg dodatnog pojašnjenja, pojam "suverenosti" - koji se doticao samo propisa i zakona - postao razumljiv.

Isto tako su, u određenoj mjeri, razumljiva i načela islamske etike i morala, kao i vrijednosti i kriteriji koji dominiraju društvom. Naime, vrijednosti, kriteriji, načela etike i morala u

jednom društvu u neposrednoj su vezi s preovlađujućom ideološkom vizijom dotičnog društva i sokove svoga opstanka crpe iz istog izvora iz kojeg ih crpe i ideološke istine koje obrazuju takvu viziju.

Medutim, ono što je možda nepoznato - čak i čitaocima ovakvih islamskih studija! - jest to da i intelektualni i umjetnički angažman svoje uporište ima u islamskoj viziji i njenom Božanskom ishodištu.

O umjetničkom angažmanu objavljena je cijela jedna knjiga koja razmatra ovo pitanje. Tu se dokazuje da čitav umjetnički angažman - kao čovjekov izraz njegovih opservacija, osjećanja i rezonancija, odnosno njegovog viđenja života i egzistencije - regulira ili, štaviše, formira u muslimanskoj duši njena islamska vizija koja obuhvaća sve aspekte svemira, čovjeka i života, te relaciju svakog pojedinog aspekta sa Stvoriteljem svemira, čovjeka i života; njeno osobeno viđenje čovjeka, njegovog centralnog mjesta u svemiru, krajnjeg cilja njegova postojanja, njegove zadaće, vrijednosti njegova života... Islamska vizija sve to implicira u sebi; ona nije samo intelektualna vizija, već je to živa duhovna vizija, sugestivna, prodorna, djelujuća, poticajna, koja okupira sve emanacije u čovjekovom biću.*

Što se tiče intelektualnog angažmana i neophodnosti njegova vraćanja islamskoj viziji i njenom Božanskom ishodištu - kako bi se ostvarila cjelovita potčinjenost samo Bogu - to je pitanje koje od nas zahtijeva cjelovito objašnjenje. Čitaocima tog objašnjenja - čak i muslimana među njima, koji i inače drže nužnim vraćanje suverenosti i legislative jedino Bogu - objašnjenje će, može biti, izgledati neobično, nešto u šta ranije nije zadirano.

★

★ ★

* Riječ je o knjizi Muhammeda Kutba "Koncepcija islamske umjetnosti".

Kod svih onih pitanja koja se tiču vjerskih istina, opće vizije egzistencije, obrednih radnji, morala i etike, vrijednosti i kriterija, pitanja koja su vezana za načela i temeljne pologe političkog, društvenog ili ekonomskog sistema, odnosno koja se tiču tumačenja motiva čovjekova angažmana i odvijanja čovjekove povijesti - musliman svoje znanje o njima crpi isključivo iz Božanskog vrela i prihvaća ih jedino od muslimana u čiju vjeru i pobožnost nimalo ne sumnja i koji svoje vjerovanje primjenjuje u životnoj stvarnosti.

Medutim, kod onih pitanja koja su čisto znanstvene naravi, kao što je hemija, fizika, biologija, astronomija, medicina, tehnologija, ratarstvo, administrativni obrasci - u njihovom tehničkom, čisto organizacionom pogledu - zatim tehničke vještine, ratna i borbena umijeća - u njihovom stručnom domenu - i svaka druga aktivnost ove vrste, musliman znanje o njima može uzeti kako od muslimana tako i od nemuslimana.

Istina, kad se uspostavi muslimansko društvo, ono mora uložiti napor da osigura dovoljno stručnosti u svim tim područjima, budući je to kolektivna obaveza muslimanskog društva (fard kifaje), za čije izvršenje se mora specijalizirati potreban broj ljudi. U protivnom, ako muslimansko društvo to ne učini, ako ne osigura povoljan ambijent za nastanak stručnosti, za njen razvoj, rad i kreaciju, cijelo će društvo snositi posljedice.

Ali, dok se sve to ne stekne musliman može crpiti znanje iz tih nauka i prihvaćati način njihove praktične primjene i od muslimana i od nemuslimana, koristiti se naporima i jednog i drugog i angažirati u tome kako muslimana tako i nemuslimana. Sve je to u sastavu riječi Božijeg Poslanika, neka su na nj mir i blagoslovi Božiji: "Vi bolje poznajete stvari ovog vašeg svijeta!" One nemaju nikakva utjecaja na muslimanovu viziju života, svemira i čovjeka, ne dotiču se cilja njegova postojanja, stvarnosti njegove zadace, oblika

njegove povezanosti sa svijetom koji ga okružuje, sa Stvoriteljem sveg tog svijeta... One se, također, ne dotiču načela, propisa, organizacijskih shema i postupaka koji reguliraju njegov život na individualnom i društvenom planu. Ne zadiru ni u moral, etiku, običaje, navade, vrijednosti i kriterije koji dominiraju njegovim društvom i daju mu specifičan obris. Prema tome, one u sebi ne nose opasnost za pomućenje njegova vjerovanja ili za njegovo odvođenje u džahilijet!

Medutim, ono što je u dodiru s tumačenjem cjelokupnog čovjekovog angažmana, kako na nivou pojedinaca tako i na nivou zajednica, a što je vezano za poimanje "duše" čovjekove, za "odvijanje njegove povijesti", ono što se dotiče tumačenja postanka svemira, nastanka života, pa i nastanka samog čovjeka - u njegovoj metafizičkoj komponenti - (s čim čiste znanosti kakva je hemija, fizika, astronomija, medicina i sl. nemaju dodira), ono ima isti status kakav imaju i pravni propisi, načela i temeljni polozi koji reguliraju čovjekov život i njegov angažman, koji su u neposrednoj vezi s vjerovanjem. U pogledu svega toga musliman smije prihvatati samo od muslimana u čiju vjeru i pobožnost nimalo ne sumnja i za kojeg zna da on svoje znanje o tome crpi od Boga. Ono što je tu bitno jest da se sve to kod muslimana veže za njegovo vjerovanje, da on zna da je takvo nešto zalog njegova potčinjavanja samom Bogu, zalog njegova posvjedočenja da "nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Božiji poslanik".

Musliman se može upoznati sa svim oblicima džahilijetskog angažmana, ali ne zato da bi u tome prihvatio njegovu viziju i poimanje, već da bi vidio kako je džahilijet devijantan, da bi vidio kako bi se te ljudske devijantnosti mogle popraviti i ispraviti njihovim vraćanjem ispravnim načelima, u okvire islamske vizije i istina islamskog vjerovanja.

Svi "filozofski" pravci, svi izmi "tumačenja ljudske povijesti", sve škole "psihologije", (izuzimajući njihova zapažanja i oglede, ali bez njihovih generalnih tumačenja), sva "moralistička" razmatranja, sve orijentacije u izučavanju "komparativnih religija", svi smjerovi "socioloških pravaca i tumačenja" - izuzimajući tu neposredne informacije, statističke podatke i oglede, a ne i generalne zaključke izvedene iz njih, niti iz njih nastale cjelovite orijentacije... - svi su oni, u džahilijetskoj, tj. neislamskoj misli, kako ranije tako i danas, pod izravnim utjecajem džahilijetskih ideoloških vizija i svi se temelje na tim vizijama. Vecina njih - ako ne i svi - u svojim konceptijskim načelima implicira otvoreno ili prikriveno neprijateljstvo prema vjerskoj viziji općenito, a osobito prema islamskoj viziji!

Ovi oblici intelektualnog - i naučnog! - angažmana nisu istovjetni onima u hemiji, fizici, astronomiji, biologiji, medicini i drugim njima sličnim naučnim oblastima - sve dotle dok se ove zadržavaju u granicama objektivnog empirizma i registriranja objektivnih rezultata, bez prelaženja u bilo koji oblik filozofskog tumačenja. Takvo nešto se npr. dogodilo s darvinizmom koji je sa konstatiranja zapažanja i njihove klasifikacije u biološkoj nauci, neargumentirano i bez potrebe, iz čista hira i tendencioznosti, počeo isticati kako nije nužno pretpostaviti postojanje neke sile izvan materijalnog svijeta da bi se objasnio postanak i razvoj života!

Muslimanu je sasvim dovoljno ono što je o tome rekao njegov Gospodar Istiniti na način pred kojim se sva ljudska nastojanja u tim područjima čine jadnim i smiješnim... Pored toga, to pitanje je neposredno vezano za samo vjerovanje i za punu potčinjenost samome Bogu.

Krilatica da je "kultura čovjekovo naslijeđe" koje nema svoje domovine, rase niti vjere, istinita je samo toliko koliko se odnosi na čistu znanost i njenu praktičnu primjenu - ukoliko, dakle, ne izlazi iz ovih okvira i ne proteže se na filozofska, "metafizička" tumačenja rezultata tih znanosti, na

filozofska tumačenja čovjekove duše, njegovog angažmana i povijesti, te ukoliko se ne proteže na umjetnost, književnost i sve druge oblike duhovnog izražavanja. U protivnom, ona je samo još jedna zamka svjetskog židovstva kojem je primarni cilj rastočiti sve barijere - uključujući tu, ili štaviše stavljajući u prvi plan, ideju i duhovnu viziju - kako bi židovi mogli prodrijeti u tkivo cijeloga svijeta koji bi tako bio omekšan i opijen, gdje bi mogli nesmetano vršiti svoju vražiju djelatnost, osobito kamatnu, čiji bi krajnji ishod trebao biti da rezultati napora čitavog svijeta završe kod jevreja - vlasnika kamatnih monetarnih korporacija!

Islam, međutim, smatra da iza čiste znanosti i njene praktične primjene, postoje dvije vrste kulture: islamska, zasnovana na načelima islamske vizije, i džahilijjska, zasnovana na različitim programima koji se svi svode na jedno načelo: čovjekovu misao učiniti bogom, bogom koji se u svom kriteriju neće obazirati na Allaha. Islamska kultura obuhvaća svapodručja čovjekovog realnog i intelektualnog angažmana. Ona u sebi sadrži sva načela, programe i osobnosti koje osiguravaju permanentan razvoj tog angažmana i njegovu vitalnost.

Dovoljno je znati da se empirijska orijentacija na kojoj je izrasla današnja evropska tehnološka civilizacija nije začela u Evropi već na islamskim univerzitetima u Endelusu i na Istoku. Ona je svoje korijene vukla iz islamske vizije i njenih smjerokaza prema pojavnom svijetu, njegovoj stvarnoj naravi, resursima i izvorima opskrbe... Potom se znanstvena renesansa u Evropi osamostalila s ovom koncepcijom i nastavila je dalje razvijati i unaprjeđivati dok je u islamskom svijetu ona sve više zamirala da bi na koncu bila i zanemarena. Razlog tome bio je postupno udaljavanje tog svijeta od islama, čemu su doprinosili različiti faktori - jedni su se nalazili u samoj strukturi tadašnjeg društva, a drugi u nasrtajima na njega od strane cionističkog i kršćanskog svijeta... Evropa je potom

prekinula sve veze koje su tu koncepciju - koju je prigrabila - vezivale za njena islamska ideološka načela, i na koncu se, odmećući se od Crkve koja se dugo vremena - sve u ime Boga! - nepravedno i neprijateljski odnosila prema ljudima, tom koncepcijom odmetnula daleko od Boga.*

Tako je sva lučevina evropske misli - jednako kao i lučevina džahilijjske misli svakog vremena i prostora - postala nešto drugo, tj. poprimila je narav suštinski različitu od osnovnih činilaca islamske vizije, izvorno neprijateljsku prema njoj. Stoga se musliman mora vratiti isključivo načelima svoje vizije i uzimati, ako je to osobno u stanju, samo iz Božanskog vrela. Ako nije u stanju, tada će uzimati samo od pobožnog muslimana o čijoj vjeri i pobožnosti zna dovoljno da ne sumnja u njega.

*

* *

Islam ne poznaje priču o odvajanju znanja od njegova posjednika, barem ne kada se radi o onim naukama koje su vezane za razumijevanje vjere i koje utječu na čovjekovo viđenje egzistencije, života, ljudskog angažmana, funkcioniranja, vrijednosti, morala, navika itd. - dakle, svega onoga što se dotiče čovjekove duše i njegovog angažmana.

Islam je blagonaklon u tome da se musliman koristi postignućima nemuslimana ili nepobožnog muslimana u hemiji, fizici, astronomiji, medicini, industriji, poljoprivredi, u administrativno-knjigovodstvenim poslovima i tome slično. Musliman će se čak i time koristiti samo onda kad takvo što ne nade kod pobožnog muslimana, što će se počesto desiti zbog stanja danas u kojem se nalaze oni koji sebe nazivaju muslimanima, što je posljedica njihove udaljenosti od islama, od njihova autentičnog puta, od islamske vizije čovjekovog

* Vidjeti poglavlje "Bolni raskid" iz knjige "Budućnost pripada ovoj vjeri".

namjesništva na Zemlji - uz Božiju pomoć - i svih onih raznih umijeća, iskustava i znanja koje to namjesništvo zahtijeva...

Islam, međutim, ne dopušta muslimanu da načela svoje ideje, faktore svoje vizije, tumačenje svoga Kur'ana, svoga Hadisa i životopis svoga Poslanika, koncepciju svoje povijesti i tumačenje njenog odvijanja, put svoga društva i njegov poredak, koncept svoje politike, zahtjeve svoje umjetnosti, književnosti i svoj izraz, uzima iz neislamskih izvora ili od muslimana u čiju vjeru i pobožnost nema povjerenja.

Onaj koji ispisuje ove riječi punih četrdeset godina proveo je čitajući. Za svo to vrijeme njegova osnovna preokupacija bila je iščitavanje i upoznavanje s većinom područja ljudske spoznaje koja nisu bila njegova specijalnost ni njegov hobi. Potom se ponovo vratio izvorima svoje vjere i svoje vizije. Tada je ustanovio da je sve ono što bijaše pročitao odveć ništavno u usporedbi s tim ogromnim blagom koje i ne može biti drukčije do takvo. On se, međutim, nimalo ne kaje zbog onog u šta je potrošio četrdeset godina svoga života: tako je, naime, džahilijet upoznao u samoj njegovoj suštini, u njegovoj devijantnosti i zabludjelosti, u njegovoj patuljastosti, tijesnosti i napuhanosti, zavodljivosti i, također, lažnim tvrdnjama! Tako je pouzdano spoznao da musliman ne može zahvaćati iz oba ta vrela!

I pored toga, sve ovo što sam u prethodnom poglavlju kazao nije samo moje puko mišljenje. Riječ je o nečem mnogo krupnijem da bi o njemu bilo dovoljno izreći mišljenje! Na Allahovoj tereziji to je mnogo teže od toga da bi se musliman u tome oslonuo na svoje mišljenje. Radi se o Božijoj Riječi i riječi Njegova Poslanika - neka su na nj mir i blagoslovi Božiji... I njih ćemo uzeti za presuditelja. Pozvat ćemo se na Allaha i Poslanika, onako kako to čine vjernici kad se u nečemu razidu.

Allah - uzvišen je On! - o krajnjem cilju jevreja i kršćana u pogledu muslimana kaže slijedeće:

“Mnogi sljedbenici knjige jedva bi dočekali da vas, pošto ste postali vjernici, vrate u nevjernike, iz lične zlobe svoje, iako im je istina poznata, ali vi oprostite i preko toga predite dok Allah Svoju odluku ne donese... Allah, zaista, sve može.” (El-Beqare, 109)

“Ni jevreji, ni kršćani neće biti s tobom zadovoljni sve dok ne prihvatiš vjeru njihovu. Reci: ‘Allahov Put je jedini Pravi put.’ A ako bi se ti poveo za željama njihovim, nakon objave koja ti dolazi, od Allaha niko te ne bi mogao zaštititi niti odbraniti”. (El-Beqare, 120)

“Ovjernici, ako se budete pokoravali nekim od onih kojima je data knjiga: oni će vas, nakon što ste prihvatili pravu vjeru, ponovo vratiti u nevjernike!” (Alu `Imrân, 100)

Božiji Poslanik - neka su na nj mir i blagoslovi Božiji! - prema predaji koju je zabilježio hafiz Ebu Ja'lâ, posredstvom Hammada, Ša'bija i Džabira, rekao je slijedeće:

“Sljedbenike knjige ni o čemu nemojte pitati. Oni vas neće uputiti, jer su i sami zalutali! U tom slučaju ćete ili povjerovati u laž ili zanijekati istinu! Tako mi Allaha, da je i Musa ovdje među vama, ni njemu ništa drugo ne bi bilo dopušteno no da mene slijedi!”

Kad je krajnji cilj jevreja i kršćana u pogledu muslimana jasno definiran, na ovako kategoričan način kako ga je potvrdio Bog Uzvišeni, onda je nerazumno ijednog trenutka pomisliti da oni nastupaju dobronamjerno u bilo kakvom istraživanju koje se dotiče islamske ideje, islamske povijesti, smjerokaza u uređenju muslimanskog društva, njegove politike ili ekonomije, odnosno da teže nekom dobru, uputi, svjetlu... Oni koji tako misle, i pored Allahove jasne potvrde, zbilja su nemarni!

Isto se nadaje i iz slijedećih Allahovih riječi:

“Reci: Allahova uputa je jedina prava uputa!”, dakle jedini izvor kojemu se musliman mora obratiti kada se radi o ovim pitanjima. Ta šta je poslije Božije upute osim zabluda!? Nema upute ni kod kog drugog, što sugerira i skraćeni oblik upotrijebljen u ajetu: *“Allahova uputa je jedina prava uputa!”* Smisao ajeta ne ostavlja nikakvu dilemu, ni mogućnost drukčijeg tumačenja!

Takoder, postoji kategorična naredba da se izbjegava onaj koji se okrene od sjećanja na Boga, koji sav svoj interes svede na pitanja Ovoga svijeta. Kur'an eksplicitno izjavljuje da takva osoba ne posjeduje znanje, već samo pretpostavku - za čim se muslimanu zabranjeno povoditi - i da poznaje samo spoljašnju stranu ovosvjetskog života; da ne posjeduje pravo znanje.

“Zato se ti okani onoga koji Kur'an izbjegava, koji samo život na Ovom svijetu želi - to je vrhunac njihova znanja! Gospodar tvoj dobro zna one koji su skrenuli s Njegova Puta i On dobro zna one koji su na Pravom putu!” (En-Nedžm, 19.-20)

“Oni znaju samo spoljašnju stranu života na Ovom svijetu, a prema Onom svijetu su ravnodušni!” (Er-Rûm, 7)

Prema tome, onaj ko zanemari sjećanje na Allaha i ko samo Ovaj svijet želi - što je slučaj sa svim današnjim “zalcima”! - taj poznaje samo ovu vanjštinu. To, međutim, nije ono “znanje” zbog kojeg bi musliman mogao vjerovati njegovu posjedniku i od njega sve prihvaćati. Musliman od njega smije prihvaćati samo ono što je u granicama njegovog čisto ovosvjetskog znanja (‘ilm mâddi), no od njega neće prihvaćati generalni komentar ili tumačenje života, duše ni njenih vizijskih implikacija. Uz to, takvo znanje nije ono na koje upućuju i koje veličaju kur'anski ajeti kao što je, npr. ajet: “Jesu li jednaki oni koji znaju i oni koji ne znaju!?”, kako

ga već razumijevaju oni koji kur'anske ajete vade iz njihova konteksta da bi njima potkrijepili nešto što oni inače ne podrazumijevaju! To je retoričko pitanje i nalazi se u ajetu koje u cijelosti glasi ovako:

“Da li je onaj koji u noćnim časovima u molitvi vrijeme provodi padajući licem na tle i stojeći, strahujući od Onoga svijeta i nadajući se milosti Gospodara svoga...? Reci: “Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju? Samo oni koji pameti imaju pouku primaju!” (Ez-Zumer, 9)

Ovaj, dakle, u noćnim časovima u molitvi vrijeme provodi, padajući licem na tle i stojeći, strahujući od Onoga svijeta i nadajući se milosti Gospodara svoga... On je onaj koji zna... To je to znanje. Ono koje sugerira kur'anski ajet... Znanje koje vodi Allahu i pobožnosti, a ne znanje koje narušava čovjekovu prirodnost (fitrah) pa ona porekne Boga!

Nauka se ne svodi samo na teologiju, vjerske obligacije i propise, već obuhvaća sve. Ona se bavi prirodnim zakonitostima i načinima njihova potčinjavanja za vršenje namjesništva na Zemlji jednako kako se bavi i vjerovanjem, vjerskim obligacijama i propisima... Međutim, nauka koja se otrgne od svog vjerskog načela nije ona nauka koju Kur'an podrazumijeva i čije nosioce veliča. Postoji veza između vjerskog načela i astronomije, biologije, fizike, hemije, geologije... i svih drugih nauka koja se bave svemirskim zakonitostima i životnim pravilima. Sve one, bez iznimke, vode Bogu ukoliko ih izvitoperen poriv ne koristi za suprotan cilj - kamo se, nažalost, usmjerila evropska koncepcija u vrijeme znanstvene renesanse, uslijed mučnih okolnosti koje su se zbile baš u evropskoj povijesti između ljudi od nauke i tiranske Crkve! To je ostavilo dubokog traga u svim konceptima evropske misli, kao i u naravi evropskog promišljanja, te nanose zatrovane neprijateljstvom prema svakoj vjerskoj viziji, a ne samo prema crkvenoj viziji niti prema samoj Crkvi!

To je evidentno u svim lučevinama evropske misli, u svim područjima znanosti, bilo da je riječ o metafizičkoj filozofiji ili o egzaktnim naučnim studijama koje, naizgled, nemaju nikakva dodira s vjerom!*

Prema tome, ako je činjenica da se koncepcije zapadnjačke misli, i lučevine te misli u svim područjima znanosti, principijelno temelje na nanosima zatrovanim neprijateljstvom prema svakoj vjerskoj viziji, njihovo neprijateljstvo prema islamskoj viziji još je izraženije. Oni naročito prema njemu izražavaju angažirano neprijateljstvo i vrlo često osmišljeno rade na razvodnjavanju ideje, vizije i islamskih poimanja, a preko toga na podrivanju temelja na kojima počiva specifičnost muslimanskog društva u svim njegovim činiocima.

Stoga bi u islamskim istraživanjima oslanjanje na koncepcije zapadnjačke misli i, također, na njene lučevine doista bio ponižavajući nehat! Isto tako, neophodan je oprez, čak i pri izučavanju egzaktnih nauka koje smo u našoj sadašnjoj poziciji prisiljeni uzimati iz zapadnjačkih izvora. Tu se moramo čuvati čak i sjenke filozofije u njima, budući da su i te sjenke u svojoj suštini suprotstavljene svakoj vjerskoj, a napose islamskoj viziji. I najmanja količina te filozofije dovoljna je da zatreje čisti islamski izvor!...

* Vidjeti poglavlje "Bolno razdvajanje" iz knjige "Budućnost pripada ovoj vjeri".

DŽIHAD - SVEKOLIKA ANGAŽIRANOST NA ALLAHOVU PUTU

Instituciju *džihada na Allahovu Putu* i historijat njegove uspostave u islamu imam Ibn Kajjim koncipirao je u svojoj kraćoj, vrlo informativnoj i sugestivnoj definiciji u djelu *Zâd al-Ma'âd*, u poglavlju koje je naslovio "Hronologija smjernica u odnosima Poslanika, a.s., s nevjernicima i idolopoklonicima u razdoblju od početka poslanstva do susreta sa svojim Gospodarom", u slijedećem tekstu: "Prve riječi koje Blagostivi i Uzvišeni Allah objavi poslaniku Muhammedu, a.s., bijahu poziv da čita u Ime Gospodara svoga, Koji sve stvara. Ta prva objava Allahova označila je početak Poslanikova vjerovjesništva. Dakle, prve riječi Objave pozivaše ga čitanju u sebi i za sebe kako bi u cijelosti shvatio, te potom i zapamtio saopćeni poziv "*Iqra*". Uslijedilo je potom obraćanje u formi kraće sure *El-Muddessir*: "*O, ti pokriveni! Ustani i opominji...*", kojom se Poslaniku nalaže da poziv u vjeru usmjeri ka svojoj bližoj rodbini, zatim da ga proširi ka svojim sunarodnjacima u rodnom gradu Mekki, te još šire, Arapima izvan Časnog gradapa potom svim Arapima, i konačno, u posljednjoj etapi, ostalim narodima, odnosno cjelokupnom čovječanstvu.

Nakon početka vjerovjesništva, više od deset godina, istrajavaše Poslanik, a.s., u svojoj misiji ne koristeći silu kao sredstvo, a niti državnu instituciju *džizije* kao mjeru za državnu zaštitu stanovnika nemuslimana, suzdržavajući se, dakle, od

bilo kakvih represivnih mjera, te djelujući strpljivo i praštanjem.

Muslimanima bijaše dozvoljena hidžra, a nakon kraćeg vremena i upotreba sile u odbrani. U slijedećoj etapi Poslaniku se dopušta korišćenje oružane sile kao mjere preduhitraja i odvracanja protiv strane koja je ispoljavala neprijateljske namjere, a suzdržavanje od takvih mjera u odnosu na stranu koja ga je bojkotirala, ali oružano nije napadala.

Objava regulira odnos prema idolopoklonicima i nalaže aktivan angažman za cjelovitu stvar vjere u Jednog Jedinog Boga-Allaha, dž.š. Potpuna i sveobuhvatna angažiranost na planu odnosa sa nevjernicima (*kuffâr*) Objavom biva postavljena u trostruku ravan:

1. odnos sa stranom s kojom se uspostavlja primirje i ugovor o miru (*ahl as-sulh wa al-hudna*),
2. odnos sa stranom s kojom se u oružanom neprijateljstvu (*ahl al-harb*),
3. odnos naspram zimmija-podanika koji uživaju zaštitu Poslanika i njegove države (*ahl az-zimma*).

U slučaju prve kategorije (primirje i ugovor o miru) Poslaniku, a.s., nalaže se ispunjavanje svih uvjeta za uspostavu i održavanje mira reguliranih sporazumom. No, ukoliko bude postojala nedvojbeno bojazan za kršenje primirja/mira, Poslanik, a.s., je imao pravo sporazum proglasiti jednostrano raskinutim, s tim da tu stranu ne bi oružano napadao dok ih prethodno ne bi obavijestio da je sporazum između njih prekršen.

Objavljivanjem sure *Al-Barâ'a*, status odnosa sa svim spominjanim stranama zadobija legislativno-legitiman tretman, na način:

- a) aktualiziranja statusa sljedbe objavljenih Knjiga (*ahl al-Kitâb*), kojoj se stavlja u obavezu izmirivanje materijalnih izdataka državi za pružanje pune

sigurnosti i zaštite individualnih i kolektivnih prava, a koja je oslobođena bilo kakvih drugih obaveza glede odbrane države od spoljnog ili unutarnjeg neprijatelja, od čega su izuzeti između njih oni koji su dragovoljno prihvatili islam;

- b) reguliranja, do detaljnih pojedinosti, kontinuirane angažiranosti u odnosu naspram nevjernika i idolopoklonika, jednakim intenzitetom, mjerama i sredstvima, te pitanja neobveznog pridržavanja uvjeta sporazuma i njegovo odbacivanje u cjelini;
- c) stavljanja odnosa naspram novom društvenom činiocu-licemjerima (*al-munâfikûn*) u ravan djelovanja na bazi argumenata, verbalnih razgovora i dijaloga;
- d) restrukturiranja odnosa sa stranom s kojom se u mirovnom sporazumu, pismenom ili, pak, konvencionalnom, u tri nove forme:
 - I/ struktura protiv koje se nalažu kontinuirane vojne aktivnosti zbog kršenja sporazuma u cjelini ili njegovih pojedinačnih odrednica,
 - II/ struktura s kojom se sporazumom ugovora periodično trajanje primirja, kog će ta strana poštivati bez kršenja ugovorenih odredbi; u takvim okolnostima i Poslaniku se nalaže poštivanje cjelovitog teksta sporazuma,
 - III/ struktura s kojom nisu ugovarani pisani sporazumi o miru, ali koja nije poduzimala oružane aktivnosti protiv Poslanika, ili je, pak, ugovarala sa Poslanikom generalne sporazume o nenapadanju; u jednom i drugom slučaju, obje forme sporazuma, vremenski su trajale četiri mjeseca. Ako bi ih ta strana prekršila, odgovaralo se oružanom kontraakcijom, dok u situaciji pune prilježnosti

sporazumu i od Poslanika je sporazum u cijelosti bio ispoštovan.

U periodu trajanja sporazumima ugovaranog mira događalo se da pojedini članovi ili cijela ugovorna strana prihvati islam i pride Poslaniku, a.s.. U isto vrijeme biva utvrđena u postotcima i materijalna visina džizije za državnu kategoriju štćenika (*zimmije*).

Društvena kategorija nevjernika (*kafiri*) tekstom sure *Al-Bara'a*, također, biva raščla-njena u tri potkategorije:

- onu koja je izvodila aktivne oružane nasrtaje na Poslanika, a.s.,
- onu koja se radije priklanjala sporazumu o primirju, i
- onu koja je bila u statusu štćenika države.

U daljem razvojnom toku odnos islama naspram pristalica primirja i mirovnog sporazuma (*ahl al-'ahdi wa as-sulh*) standardizirao se u dvojakoj formi:

- strana sklona oružanim provokacijama i napadima (*muhâribûn*), i
- strana koja uživa status štćenika (*ahl az-zimma*).

Prva strana usprkos sklonosti ka oružanim provokacijama protiv muslimana, respektirala je Poslanika i ispoljavala određene znake strahovanja pred njim. Prema tome, Poslanikovo unutrašnje okruženje strukturiralo se u tri osnovne kategorije:

Prva kategorija: sačinjavahu je vjernici muslimani-njegova sljedba;

Druga kategorija: bijaše strana u mirovnom sporazumu, koja uživaše sigurnosni status;

Treća kategorija: predstavljala stranu u oružanom sukobu i izvan sigurnosnog statusa.

Poslanikov, a.s., odnos naspram licemjera (*munâfikûn*) imao je formu specifične situacije i zbog toga mu bijaše naloženo da:

- prihvatiti njihovo javno ponašanje takvim kakvim se obznanjuje;
- prepusti Allahu njihove skrivene namjere;
- komunikaciju s njima temelji na znanju i snazi argumenata;
- odnosi se rezervirano prema njima;
- uzvratiti energično kada zatreba;
- obraća im se govorom dojmljivim, koji dopire do duša njihovih;
- ustegne se od klanjanja dženaze-namaza njihovim umrlim;
- ne posjećuje njihove mezare;
- ne može tražiti oprosta za njih, a ako to i učini, Allah im neće oprostiti.

Takvu je, dakle formu imala narav Poslanikovih odnosa naspram njegovih protivnika, nevjernika i idolopoklonika.

Iz tako koncizno rezimirane koncepcije razvoja ideje džihada u islamu jasno se razumiju obziri utemeljenosti i korijeni dinamičnosti metodologije vjere islama, kao takve. Upravo zbog toga potrebno je usredotočiti ozbiljnu pažnju na aspekte te njene metodologije. Mi ćemo se ipak u ovom kontekstu zadržati samo na uopćenom osvrtu.

Prvi aspekt: predstavlja naglašeni realizam u *dijalektičkom metodi* vjere islama, i kao takav korespondira s ljudskom aktualnom stvarnošću, sredstvima primjerenim ljudskoj stvarnoj egzistenciji. Ovakav metodološki plan oštro je sučeljen s džahilijjskim ideološkim koncepcijama unutar kojih se realiziraju pragmatički sustavi političkih establišmenata i vlasti modernog svijeta poglavito baziranih

na sredstvima materijalno-tehnološke sile. Idejna dijalektika islamske sustavnosti sukobljava se s takvom zbiljom, u njenim globalnim razmjerama, primjeravajućom metodologijom, poput: *pozivom i argumentiranim tumačenjem* koji imaju za svrhu korigiranje njenih ideoloških uvjerenja i konceptualističkih pretpostavki, te *aktiviranjem primarnih potencijala moći i formi svekolike angažiranosti* s ciljem uklanjanja *takvih političkih sustava i modela vlasti* uspostavljenih na spomenutim političkim premisama; to zato što se uprocjepljuju u prostor između ljudske populacije i procesa korigiranja ideoloških zabluda koji se temelji na metodologiji valjanog argumenta, te s obzirom da primjenjuju represivne mjere u cilju nametanja svoje ideologije i političke volje ljudima i na taj način udaljuju ih od pokornosti Gospodaru njihovu, Koji Se objavljuje.

To je takav idejni dinamizam koji svoj odnos naspram materijalne moći ne reducira isključivo na metod valjane interpretacije, a niti poseže za upotrebom materijalne sile kao sredstvom prinude ili pritiska na ljudsku individuu i njenu psihu. I jedan i drugi aspekt imaju istovjetan tretman unutar dijalektičke metodologije islama, koja svoj cjeloviti angažman usmjerava ka izbavljanju ljudi ispod diktature čovjeka zarad pune predanosti Allahu Jedinom.

Drugi metodološki aspekt islama ispoljava se na planu dinamične realnosti, čiji se dinamizam odvija etapno, a svaku etapu pak karakteriziraju sredstva primjerena njegovim zahtjevima i aktualnim potrebama, te se zarad toga svaka njegova etapa priklanja onoj nadolazećoj. Takav program islama ne postavlja se naspram povijesne zbilje prostim teorijama, a niti razvojne etape te zbilje sučeljava (*yuqâbilu*) upotrebom statičnih sredstava.

Oni koji zarad duhovno-misaone angažiranosti na razini ovakve islamske metodologije koriste kur'anske tekstove kao argumentaciju, ne vodeći pritom obzira o ovom njezinom

aspektu, te koji ne razumiju narav njezinih razvojnih stadija, niti relacija različitih kur'anskih stavaka (ajeta) glede svakog stadija zasebice, takvi zacijelo produciraju jaku zbrku i zamagljuju (*yalbîsûn*) programsku metodologiju ove vjere formama stranputica, te kur'anskom tekstu pričaju značenja koja u sebi, kao obrasce konačnih principa i legislativnih normi, ne sadrži. To i zbog činjenice da su svaki dio kur'anskog teksta tretirali tekстом zakovanog, konačnog smisla, koji obrazuje konačne principe vjere islama, te bivši obezglavljeni duhovno i intelektualno pred reperkusijama beznadežne stvarnosti, uvjeravali su potomke muslimana, one koji su od islama zadržavali samo imena, da vjera islam u osnovi poseže za *džihadom* isključivo u situacijama odbrane. Smatrali su da islamu priskrbuju atraktivnu reputaciju interpretacijom koja mu odriče programski koncept *potpunog angažiranja na eliminiranju svekolikih činilaca-centara nasilja* u svakom kraju ove planete zarad prihvatanja Allaha kao Jedinog obožavanog; koncept kojim se čovječanstvo izbavlja ispod nesvojevoljnog obožavanja čovjeka zarad svojevoljnog obožavanja Gospodara čovjeka. Dakle, ne prinudom čovjeka da prihvati vjeru u Njega nego posredovanjem između ljudi i vjerovanja kao takvog, kojemu pak zacijelo mora prethoditi demontiranje vladajućih političkih sustava te njihovo ideološko dezaktiviranje sve do prihvatanja statusa materijalnog obveznika (*daf' al-džizya*) za zaštitu prava i sloboda kao i proklamiranja njihove pune lojalnosti bez infiltriranja u prostor između ljudi i islama, bez obzira na činjenicu, prihvatili ga oni dragovoljno ili ne prihvatili.

Treći aspekt islamske metodološke dijalektike djelovanja reflektira se u modelu kontinuirane ustrajnosti i sredstvima koja podliježu kontinuiranoj obnovi, koja islam kao vjeru ne dislociraju izvan njegovih fundamentalnih normi niti izvan njegovih projiciranih ciljeva. Islam od same pojave ostaje vjeran svom temeljnom cilju, bilo da se obraća najbližoj

rodbini Poslanikovo ili plemenu Kurejš, kao i kada se obraća Arapima u cjelini ili kada poziv usmjerava ka cjelovitoj ljudskoj zajednici. U svim situacijama islam traži privođenje ljudi ka jednom cilju: iskrenom obožavanju Allaha i distanciranju od svake forme obožavanja čovjeka, jer između takvih uobičenih odnosa nisu moguće jednakopravnost i popustljivost. Tek potom, islam se usresređuje ka realizaciji tog jednoobraznog cilja unutar projiciranog plana razvijanog prema utvrđenim stadijima, sredstvima primjeranim i rekonstruiranim za svaki stadij pojedinačno, kako je to gore već istaknuto.

Četvrti aspekt ili plan uprisutnjen je u modelu sustava zakonodavnih normi koje reguliraju ukupne odnose između muslimanskog društvenog poretka i drugih civilizacijskih sustava vlasti na način kako je konceptualizirano u spominjanom djelu *Zâd al-Ma'âd*. Uspostava zakonodavnog sustava normi na temeljima pune predanosti samo Allahu Jedinom obrazuje univerzalni, interplanetarni okvir unutarkogce ljudska civilizacija bezuvjetno kretati se ili, pak, naspram koga će se odnositi kroz obrasce pune pomirljivosti, ne suprotstavljajući njegovu pozivu bilo kakve opstrukcione barijere profila političkih sustava ili kakve druge materijalne sile. Ljudska civilizacija ne smije se u bilo kakvoj opstruktivnoj formi postavljati u prostor između ovog univerzalnog okvira i ljudske individue, bilo da ga je prihvatila voljom slobodnog izbora ili odbacila na isti način; društveni poredak tipa ljudskog političkog uređenja mora se kloniti upotrebe oružane ili kakve druge forme sile protiv takvog čovjeka. U protivnom, islam zadržava pravo upotrebe kontra-sile protiv takvih političkih društvenih poredaka do konačnog trijumfa ili njihove samopredaje.

*

* *

Onî, duhom i umom posustali, koji o *instituciji džihada u islamu* pišu s namjerom odbrane islama pred tom

optužbom, zacijelo brkaju između stajališta islama koje odbacuje metod prisilnog nametanja vjere i drugog stajališta kojim se nalaže destrukcija materijalističko-političkih sustava moći, koji se putem sile ubacuju u prostor između ljudske individue i islama, koji potčinjavaju čovjeka čovjeku priječeći mu da svoju pokornost iskazuje samo Bogu Jedinom. Ova dva plana nisu u idejnoj korelaciji niti se mogu međusobno brkati. Usljed takve zbrke i prethodno spominjane posustalosti ovi uporno pokušavaju instituciju džihada u islamu idejno reducirati na pojmovnu kategoriju defanzivne borbe (*al-harb ad-difâ'yya*). Posvemašnje je izvjesno da institucija džihada u islamu nema ništa zajedničko s oblicima današnjih ratova niti s njihovim motivima ili modelima. Motive islama, bez ikakve dvojbe, potrebno je posmatrati iz perspektive same naravi islama, njegove uspostavljene osobnosti i funkcije u povijesti, njegovih visokih ciljeva koje je sam Allah odredio, objavljujući da je zarad njih odabrao vjerovjesnika Muhammeda, a.s., zadužio ga poslanicom islama kao posljednjom u ciklusu poslanica, i objelodanio ga krunom i pečatom vjerovjesništva.

Islam se navještava kao opći manifest ljudske slobode na zemlji, ljudskog izbavljenja ispod ovisnosti o drugom čovjeku ili potčinjenosti njegovim heretičkim požudama, proklamiranjem Božanske osobnosti Allaha Jedinog i Njegova gospodarstva nad svjetovima. Deklaracija o jedino Allahovu gospodstvu nad svjetovima u biti predstavlja punu pobunu protiv despotizma čovjeka, svake njegove forme ili obrasca, njegovih sustava ili konceptualnih principa; totalnu nepokornost svakoj situaciji diljem zemlje u kojoj svedašće obnaša čovjek u bilo kakvoj formi, ili formulirano analognim smislom, protiv situacija u kojima čovječanstvo uzurpira ovlasti božanstva u bilo kojoj dimenziji, u kojima je vlast čovjekova stvar, u kojima je izvor i temelj vlasti ljudska populacija, koje ne predstavljaju ništa drugo doli

personifikaciju božanstva pri čemu jedni druge dižu na stupanj gospodara mimo Allaha.

Taj opći manifest u funkciji je redistribucije vladavine Uzvišenog Boga uzurpirane od strane čovjeka i prepuštanje sveskolike vlasti Njemu Jedinom nauštrb ljudi uzurpatora, koji nad ljudima vlast uspostavljaju posredstvom vlastitih sustava uprave, u kojima su vlastodršci u poziciji gospodara silnika, a obični ljudi u poziciji izrabljivanog roblja. Prema tome, manifest ljudske slobode je u funkciji demontiranja ljudskog kraljevstva (*memleke al-bešer*) zarad Allahova Kraljevstva (Memleketullâh) na planeti Zemlji, u smislu kur'anskog stava: *"I On je taj Koji je Gospodar Nebesa i Gospodar Zemlje..."*, ili u duhu poruka drugih âjeta: *"Vlast pripada samo Allahu...; zapovijedio vam je da samo Njega obožavate...; to je vjera postojana"*. *"Pozovi ih: Sljedbenici Knjige nebeske! Složite se oko Riječi i nama i vama zajedničke - da samo Allaha obožavamo i da Mu nikog ravnim ne činimo; da jedni druge, mimo Allaha, gospodarima ne smatramo! Pa, ako odbiju - kažite im: Posvjedočite da smo mi muslimani!"*

Kraljevstvo Allahovo na Zemlji ne uspostavlja se instaliranjem u vlast ljudi s javnim društvenim statusom, tj. onih koji obnašaju vjerske djelatnosti, "ljudi vjere" kao što je forma crkvene vlasti, niti onih koji nastupaju u ime božanstava kao teokrati, tj. obnašatelji svete božanske vlasti. Allahovo Kraljevstvo na zemlji posvjedočuje se uspostavom Allahova Zakona (*Šer'atullâh*) kao oblika zakonodavno-izvršne vlasti, u smislu da je ishodište svakoj situaciji Allah i niko drugi, sukladno Njegovim zakonodavnim normama.

Uspostava Božijeg Kraljevstva na zemlji i destrukuiranje ljudskog despotstva, oduzimanje vlasti iz ruku kruga njenih ljudskih uzurpatora i njezino prepuštanje Allahu Jedinom, dominiranje islamskog zakonodavstva i potiranje ljudskih

sustava uprave, sve to zacijelo nije moguće realizirati isključivo *metodama priopćenja i konceptualne interpretacije*, i to usljed činjenice da vladajući despoti i uzurpatori Božije vladavine na Zemlji neće prepustiti svoju vlast samo zarad priopćenja i interpretacije. Da je takvo što bilo moguće za Allahove poslanike ne bi bilo jednostavnijeg zadatka od uspostave Njegove vjere na Zemlji. Povijest poslanika, Allahov mir s njima, kao i povijest islama kroz cikličnu smjenu pokoljenja, bilježe upravo obratan razvoj događanja.

Ova opća deklaracija (*manifest*) o oslobođenju čovjeka u zemaljsko/povijesnom životu ispod svih oblika vlasti zarad Allahove, objavom Njegove Božanske Biti i Njegova Gospodstva svekolikim svjetovima, nije zacijelo bila statička teorijsko-filozofijska deklaracija. Naprotiv, bio je to manifest afirmativan, zbiljski i dinamičko-dijalektičke progresije kome je namijenjena djelotvorna realizacija u formi Sustava koji upravlja svijetom primjenom Allahova Zakona, te putem kog će čovječanstvo i praktično biti izbavljeno ispod despotizma čovjeka i privedeno u ravan pokornosti jedino Allahu i nikom drugom. Tek nakon što, uz model konceptualne interpretacije, poprimi i model dinamički angažirane progresije, moguće je očekivati da se taj Allahov manifest ljudske slobode djelotvorno pretpotstavi svim aspektima ljudske zbilje, sredstvima primjeravanim za svaki taj aspekt.

Ljudska zbilja, jučer, danas i sutra, u sučeljenom je odnosu naspram vjere islama, poglavito u smislu njegova plana "pribavljenja slobode čovjeka na zemlji" lišene svake premoci osim moći Gospodara, tj. u odnosu koji se iskazuje jednom u formama ideoloških i iracionalnih predrasuda, drugi put u formama materijalnih pritisaka ili pak političkih i socijalnih, ekonomskih i etničkih, pa do oblika kvazi-religijskih prepreka. Sve forme tih predrasuda prema islamu, u kombiniranom sumarnom obliku, ostvaruju obrazac sudejstvujućih, vrlo kompleksnih utjecaja.

Ako se, s jedne strane, metodološka interpretacija (*bejân*) sučeljava s doktrinarnim učenjima i ideološkim pretpostavkama, onda se idejni dinamizam islama kao proces, zacijelo sučeljava sa zaprekama druge, materijalne naravi, a prije svih s političkom vlašću konstituiranom na mnogostrukim, kompleksnim i kontradiktornim činocima, kakvi su primjerice: ideološko-iluzionistički, etnički i klasni, socijalni i ekonomski. Dakle, interpretacija (*bayân*) i idejna dijalektika (*haraka*) istovremeno tretiraju ljudsku stvarnost u svoj njenoj obujmnosti, sredstvima primjerenim svakoj njezinoj konstanti.

Jedinstvo interpretacije i dijalektičkog idejno-praktičkog progressa nužan je preduvjet za uspostavu pokreta za slobodu čovjeka na zemlji, i to svakog čovjeka i na cijeloj zemlji. Islam ne predstavlja deklaraciju slobode samo arapskog čovjeka, niti je poslanica jedino njima namijenjena. Objekt njegova interesiranja jeste čovjek, čovjek kao vrsta, a prostor realiziranja jeste zemlja, i kao takva, Zemlja u cjelini njezina prostora. Uzvišeni Allah nije Gospodar samo Arapa, čak ni samo onih koji su sljedba vjere islama; On je Gospodar svjetova. Islam ciljano traži povratak svjetova Gospodaru njihovu, oslobađanje svjetova ispod diktature čovjeka nad čovjekom, te vraćanje vlasti Allahu Jedinom. Najviša forma diktature nad čovjekom (*al-`ubûdiyya al-kubra*) iz perspektive islamskog učenja jeste podvrgavanje čovjeka zakonodavstvu koje kao normu konceptualizira uski krug njegovih pojedinaca. Takva forma potčinjenosti u biti je forma u nadležnosti samog Allaha i nikog drugog osim Njega. Priricati je bilo kome drugom osim Allahu, od strane bilo koga, značilo bi čovjekov izlazak izvan granica vjere u Allaha, bez obzira na poziciju koju obnaša u njenoj strukturi. Allahov poslanik Muhammed, a. s., vrlo jasno ukazivao je da pojam 'slijeđenje'

(*al-itbâ*) u kontekstu islamskog zakona (*Šarī'a*) i islamskog koncepta vlasti (*al-hukm*) ima značenje pune predanosti Allahu (*al-'ibâda*). Glede takvog značenja pojma *al-'ibâda* jevreji i kršćani zastraniše u idolatriju usljed čega prekršiše Allahovu zapovijed da se samo Njega obožava.

U svoj predaji Tirmizi navodi slučaj 'Adija bin H?tima iz vremena u kome mu bijaše ponudeno da prihvati islam usljed čega on prebježe u Siriju. Prije toga, u periodu pred silazak Objave i pojavu islama (*džâhiliyya*), 'Adi bijaše prihvatio kršćanstvo. U međuvremenu, pala je u Poslanikovo zarobljeništvo njegova sestra zajedno sa nekolicinom njegovih suplemenika prema kojoj Poslanik, a. s., ispolji osjećaj samilosti i oslobodi je iz zarobljeništva. Poslije tog događaja ona se preseli kod brata, primivši prethodno islam, te i njega poče nagovarati da mu se prikloni. Vijest o 'Adijevom dolasku Poslaniku u posjetu ljudi proširiše gradom. U času ulaska kod Poslanika, koji učaše kur'anski ajet: "*...Ittehaẓẓû aḥbârehum we ruḥbânehum erbâben min dūni-llâh- ...Uzeše, rabine i monahe svoje za božanstva mimo Allaha...*", Adi nosaše križ o vratu, i ja primijetih-kazivaše on: 'Ali, oni ih ne obožavaju!' "Nego šta! Oni im zabranjuju dopušteno i dozvoljavaju zabranjeno-u tome ih oni slijede. A to je već način njihova obožavanja", odgovori mu Poslanik, a.s.!

Poslanikovo objašnjenje Allahovih riječi predstavlja tekst izričite naravi, kojim se ukazuje da pojam *slijedenja* u Šerijatu i njegovu konceptu vlasti ima značenje bogoslužja (*ibadeṭ*), koje izvire iz naravi same vjere, a koje u kontekstu gornjeg ajeta nije ništa drugo doli prihvatanje nekih ljudi za božanstva od strane drugih ljudi. To je ta pojava koju islam bezrezervno hoće iskorijeniti i nadomjestiti je proklamiranjem pune slobode čovjeka na tlu ove Zemlje-slobode da se nikom drugom ne pokorava osim Allahu.

A potom, islamu ne preostaje drugo doli da se na cjelovitom tlu Zemlje nužno aktivira na planu dezintegriranja

stvarnosti sukobljene s njegovim općim manifestom o slobodama i pravima, manifestom jednovremeno obznanjenim proglasom i djelotvornim angažmanom tokom kog će svu moć usresrediti ka poražavanju političkih sila koje ljude čine slugama poniznim umjesto da dostojanstveno služe Allahu. I još konkretnije, da onesposobi sile koje nad ljudima provode vlast neutemeljenu na Allahovu Zakonu i Njegovoj moći, koje se uprocjepljuju između ljudi i prijema proglasa za prihvatanje islamskog učenja, slobodno i bez pritisa. Zatim u sljedećem stadiju, djelotvorni angažman prerasta u modus uspostave političko-ekonomsko-društvenog sustava, koji će procesu slobode i prava ljudi osiguravati stvarne učinke, nakon eliminiranja tlačiteljske sile, bila ona isključivo politička ili kombinirana sa etnicističkim ili klasnim konstantama unutar jedne etničke grupe.

Islam ni u kakvoj formi nije smjerao ljudima prisilom nametnuti svoje vjersko učenje, jer islam zapravo i ne predstavlja isključivo teorijski sustav ideja, već kako smo to gore kazali, opću deklaraciju slobode čovjeka u odnosu na potčinjenost drugim ljudima. Naprotiv, u samome startu njegov cilj bio je eliminiranje ideoloških sustava i političke vlasti koji se baziraju na principima vladavine jedne grupe ljudi nad ostalim ljudima, te potčinjenosti čovjeka drugom čovjeku u formama predanosti koja se iskazuje samo Allahu, da bi čovjek definitivno postao slobodan u izboru svog idejnog uvjerenja kao takvog, a nakon uklanjanja svake forme političkog pritiska na ljude i nakon pružanja svjetlosmjerne interpretacije njihovim dušama i umovima. Naravno, ovakvo iskustvo ne pretendira prepustiti ljude bolesnim heretičkim hirovima ili izboru koji ih čini robljem vlasti neke političke grupacije kao ni poziciji u kojoj su božanstva jedni drugima, mimo obožavanja Allaha Jedinog.

Sustav političke vlasti koji se nadređuje ljudskoj populaciji u okolnostima zemaljskog/ historijskog življenja

nužno se mora temeljiti na principima cjelovite predanosti Allahovoj volji (*ʿubûdiyya*) komplementarnim prakticanjem i prijemčivosti samo Njegovih zakona, odnosno Njegova Reda (*Šerijat*). Potom svaka ljudska individua, unutar tog općeg, univerzalnog sustava, neka odabire svoju idejnu vjersku koncepciju ili učenje (*ʿaqîda*), čime vjera kao takva postaje činjenicom Allahove volje i ničijom drugom, tj. svi njeni aspekti poput aspekta vjerovanja kao idejno-duhovnog procesa (*dejnûna*), aspekta pune prilježnosti Allahu (*hudû*), aspekta slijedenja i sljedbe u tom procesu (*itbâ*) te aspekta potpune pokornosti i obožavanja samo Njega Allaha (*ʿubûdiyya*); taj svekoliki sustav planova ili aspekata kao konceptualni sustav Reda događa se po volji Allahovoj kao Njegov svetopovijesni Plan. Iz takvog razumijevanja pojmovnih kategorija vjeronauka (*ʿaqîda*) i vjere (*dîn*-uvjetno: *religija*) jasno se pokazuje općenitija i osebnija širina kategorije vjere kao Božanske višeslojevitosti institucije (vjero-idejni-praktični plan) u odnosu na kategoriju vjerodoktrine (vjero-idejni plan ili vjeronazor). Vjera je u biti Program (*Menhedž*) i Sustav (*Nizâm*) čija je svrha organiziranje povijesnog, zemaljskog života ljudske populacije, koji se u islamu temelji na ideji vodilji kao duhovnoj doktrini ili vjeronazoru. Osim toga, u islamu različite grupacije mogu se priklanjati islamskom općem, univerzalnom i interplanetarnom programu temeljenom na principu manifestiranja pune predanosti Allahu, makar neke od tih grupacija i ne bile privržene vjeronazoru islama.

Svako ko na predašnji način shvaća samu narav vjere islama, shvatiće pa i prihvatiti i koncept nužne progresivne angažiranosti islama kroz formu džihada s pravom primjene moći paralelno i ravnomjerno s primjenom već spominjanog koncepta džihada u formama obznanjenja i interpretacije. Istovremeno, moći će se razumjeti da džihad u svojoj biti ne predstavlja defanzivno angažiranje, u reduciranom smislu tog

pojma, kakvim ga danas definiraju pod kategorijom defanzivna borba (*al-hurûb ad-difâ'iyya*) oni koji uzmiču pred pritiscima moderne stvarnosti i zloslutnim atacima zapadnih orijentalista. Naprotiv, *progresivni proces angažiranosti islama (džihad)* u samoj svojoj biti predstavlja masovan pokret zanosa i pobune, erupciju energije za ostvarenje slobode čovjeka na zemlji primjenom odgovarajućih sredstava glede svakog aspeta ljudske zbilje, srazmjerno razvojnim stadijima te zbilje i za svaki stadij razvoja upotrebom inoviranih sredstava djelovanja.

Ako bi se pak dijalektički progres islama i morao imenovati defanzivnim procesom, u tom slučaju moralo bi se mijenjati značenje terminu odbrana (*difâ*) u smislu da se njime poima odbrana čovjeka (*difâ'an 'an al-insân*) kao takvog pred svim činionicima koji ograničavaju njegovu slobodu ili se pojavljuju kao prepreke u procesu njegove emancipacije (*oslobođanja*), tj. činionicima koji se personificiraju u ideologiziranim formama i svjetopogledima ili, pak, u konceptima političkih sustava temeljenih na ekonomskim, klasnim i etničkim opstrukcijskim barijerama u svim dijelovima prostranog svijeta još u periodu djelovanja ranog islama, a kao takve karakteriziraju i moderni džahilijet našeg doba.

Ovakvim širim razumijevanjem pojma odbrane (*difâ*) možemo pretpostaviti samu bit motiva islamskog angažiranja na zemlji u formi džihada, te pretpostaviti i samu narav islama kao takvu, a ona je, kao što smo već kazali, opća deklaracija za oslobođenje čovjeka ispod diktatorskih stega drugih ljudi, potvrda Božanske osobnosti Allaha Jedinog i Njegova gospodstva nad svjetovima, demontaža kraljevstva ljudskih heretičkih požuda i hirova na zemlji, te uspostava Kraljevstva Allahova Vjerozakona u svijetu ljudske civilizacije.

Medutim, pokušaj iznalaženja odbrambenih argumenata u prilog instituciji islamskog džihada, u smislu reduciranog značenja modernog poimanja *odbrambenog rata*, te pokušaj

traganja za dokumentarnim dokazima koji potvrđuju da su borbeni događaji vođeni islamskim džihadom predstavljali načisto suprotstavljane/otpor neprijateljskim nasrtajima susjednih sila na islamsku zemlju, preciznije na Arapski poluotok D takvi pokušaji zacijelo ukazuju na minorno razumijevanje naravi islama kao takvog i naravi njegove uloge/misije koju smjera realizirati na zemlji. Osim toga, takvi pokušaji zacijelo predstavljaju povlačenje pa i poraz pred pritiscima moderne stvarnosti i zluradih orijentalističkih ataka na instituciju islamskog džihada.

Šta mislite, da su halife Ebu Bekr, Omer i Osman, Allah bio zadovoljan sa njima, imali sigurnost pred neprijateljstvom Rimljana i Perzijanaca, da li bi namjeravali pokrenuti proces širenja islama diljem zemlje? Šta mislite, kako su pokrenuli proces tog širenja uprkos svih materijalnih prepreka personificiranih u obrascima sustava političke države, rasnih i klasnih društvenih poredaka, te kako su uspostavili ekonomski sustav oslobođen svakog oblika rasnog i klasnog, koga štiti država svojom materijalnom silom?!

Bilo bi jednostavno zamisliti: da čovjek pretpostavi poziv u vjeru koji obznanjuje deklaraciju o slobodama čovjeka kao vrste na cjelovitim prostorima Zemlje, te da se ta deklaracija zatim sučeli s prvim preprekama u ravni verbalnog i interpretativnog djelovanja! Naravno, tako će djelovati samo u neposredovanim situacijama u odnosu na ljudske individue, slobodnom komunikacijom, kada su ljudi u cjelosti oslobođeni svekolikih utjecaja i u tom slučaju kur'anska maksima "*Lâ ikrâhe fi-d-Dîn... - Nema prisiljavanja u vjeru...*"! ima svoj puni smisao. Međutim, kada se u tom miljeu ispriječe materijalne barijere i utjecaji, nužno ih je ukloniti silom prioritarno zarad mogućnosti obraćanja srcu i umu ljudskom, onda kada je čovjek u cijelosti oslobođen svih stega.

Institucija džihada pokazuje se nužnom na planu osiguranja vjeropoziva (*da'wa*) ukoliko njegovi ciljevi

primarno izražavaju deklaraciju ljudskih sloboda koja se sučeljava s praktičnom stvarnošću sredstvima primjerenim svakom njezinom aspektu, a takav odnos ne temelji se isključivo na teorijskoj filozofskoj interpretaciji bez obzira na činjenično stanje sigurnosti ili nesigurnosti islamskog svijeta (*Dâr al-Islâm*) u njegovu okruženju. Prema tome, kada islam teži uspostavi mira zacijelo takvim planom ne podrazumijeva formu tek nekakvog, kakvog-takvog mira, kojim se pribavlja sigurnost samo za sredinu čiji stanovnici su sljedbenici islama, već insistira na modelu mira kojim se osigurava cjelovitost vjere zarad Allaha Jedinog, u kojemu ljudska privženost (*ʿubûdiyya*) ima biti iskazivana samo Njemu-Allahu, te unutar koga ljudi neće jedni druge mimo Allaha gospodarima smatrati. Svekoliki smisao pouke potvrđuje se u završnici razvojnih etapa do kojih dopire džihadska aktivnost u islamu, uz Allahovu volju, a ne zaslugom prvih promicatelja Vjeropoziva niti zaslugom njegove središnje generacije.

U završnim etapama džihada, kako nas informira Imam Ibn ʿaǧǧim, a nakon objave sure *Al-Barâʾa*, odnosi nevjernika naspram Poslanika, a.s., razvili su se u koncept trojake strukture: a) onu koja se vojno borila protiv njega; b) onu koja je sa Poslanikom ugovorno uspostavljala mir; c) struktura podanika (*ahl az-zimma*).

S protokom vremena, struktura koja je pitanje primirja i mira sa Poslanikom, a.s., rješavala putem ugovora, svoju narastajuću naklonost prema njemu i islamu potvrđuje prihvatanjem vjere, te na taj način odnosi u Poslanikovoj državi bivaju svedeni u ravan dviju struktura:

- 1) one koja se protiv Poslanika i muslimana vojno angažirala i zbog toga ih se plašila i nije osjećala sigurnom i
- 2) struktura zaštićenih podanika.

Iz takvog razvoja situacije odnosi u Poslanikovoj državi oblikovali su se u relacijama triju struktura:

Prva: muslimani, koji su ga slijedili kao vjernici;

Druga: podanici, koji su uživali punu sigurnost u državi;

Treća: struktura oružano angažirana protiv Poslanika i muslimana.

Ovakve strukturalne pozicije društva unutar islamske države logički korespondiraju s naravi islama kao takvog i njegovim ciljevima, a ne kako bi to željeli oni koji svoje shvaćanje džihada prilagođavaju suvremenoj zbilji ili ga modificiraju kao odgovore na zlurade napade orijentalista.

Muslimanima Mekke Allah je zabranjivao oružani otpor, a takav stav Kur'ana važio je i u prvoj etapi medinskog razdoblja, nakon Poslanikove hidžre, jer im je bilo kazano: *"Suzdržite se! Namaz izvršavajte i zekat dajte..."!*

Muslimanima je, zatim bilo dozvoljeno braniti se oružanim sredstvima, a taj stav izražen je u sljedećim kur'anskim ajetima:

"Dopušta se odbrana onima napadnutima, zbog nasilja koje im se čini, - A Allah je, doista, kadar pomoć im pružiti;

I onima, koji su nepravичno iz zavičaja njihovih prognani samo zato što su govorili: 'Gospodar naš je Allah'! A da Allah ne suzbija neke ljude drugima, do temelja bi bili porušeni manastiri i crkve, i havre, a i džamije u kojima se mnogo spominje Ime Allahovo. I, Allah će sigurno pomoći onoga koji vjeru Njegovu pomaže, - tã Allah je zaista moćan i silan; One koji će, ako im damo vlasti na zemlji, molitvu (duhovno služenje/namaz) obavljati i materijalne dužnosti (zekat) izvršavati, te koji će tražiti da se čine dobra djela, a odvrćati od nevaljalih, - a Allahu je konačan povratak svega". (Al-Hadždž, 39.-41.)

Nakon izvjesnog perioda muslimanima biva naredena borba oružanim sredstvima protiv onih koji su na njih oružanim sredstvima nasrtali, a od nje su bili izuzeti oni koji muslimane nisu vojno ugrožavali:

“Borite se na Allahovu Putu protiv onih koji vas napadaju...”!

Potom, uslijedila je zapovijed za upotrebu opće vojne sile protiv idolopoklonika u ovakvoj formi:

“I borite se protiv svakog idolopoklonika kao što se oni svi bore protiv vas...”!

Borite se protiv onih koji u Allaha i Sudnji dan ne vjeruju, koji ne zabranjuju ono što su Allah i Poslanik Njegov zabranili, i koji ne vjeruju istinskom vjerom - sve dok glavarinu ne počnu izmirivati smjernom pokornošću”!

Prema tome, kako naglašava Imam Ibn Kajjim, borba kao forma odnosa u početku muslimanima biva zabranjena, pa zatim dozvoljena, a nakon izvjesnog vremena i naredena samo protiv onih koji su na njih oružjem nasrtali da bi na koncu bila zapovijedena kao nužan čin protiv svih idolopoklonika.

Posvemašnja ozbiljnost kur’anskih ajeta i Poslanikovih hadisa koji tretiraju kategoriju džihada, te historijska događanja u ravni džihada ranog islama i tokovima njegova povijesnog razvoja, ne dopuštaju da se olahko shvaća narav interpretacije institucije džihada koju pokušavaju utemeljiti među muslimanskim intelektualcima oni koji uzmiču pred snažnim pritiscima suvremene realnosti kao i pred zluradim atacima zapadnih orijentalista.

Dakle, tko je taj do čijeg sluha dopiru riječi Slavljenog Allaha i riječi Njegova Poslanika po tom pitanju, te kome su poznata historijska događanja na planu džihada, koji usprkos tim činjenicama, džihad ipak smatra pojavom ograničenom

nestalnim okolnostima, koje nailaze i nestaju, čija svrha reducira se na odbranu zarad osiguravanja granica?!

Allah Slavljani objašnjava vjernicima već u prvim ajetima koji tretiraju pitanje borbe i kojim im se borba dozvoljava, da *potreba suzbijanja* jednih ljudskih grupacija drugim grupacijama predstavlja autentičan i trajan fenomen u povijesnom življenju ljudske zajednice, te kojim se zacijelo osiguravaju pretpostavke za preduprjeđenje haosa na zemlji i kojim se kaos otklanja. Radi podsjećanja citiramo ponovo ajete 39. i 40. iz sure *Al-Hadždž*:

“Dozvoljava se odbrana onima napadnutima, zbog nasilja koje im se čini,- A Allah je, doista kadar pomoć im pružiti;

Onima koji su nepravično iz zavičaja njihovih prognani samo zato što su govorili: ‘Gospodar naš je Allah’! A da Allah ne suzbija neke ljude drugima, do temelja bi bili porušeni manastiri i crkve, havre, a i džamije u kojima se mnogo spominje Ime Allahovo...”

Dozvola je u ovom slučaju trajne naravi zbog pojave oružanog nasilja kao trajne prijetnje, a ne kao sporadične pojave. Okolnost trajnog značaja u povijesnom življenju reflektira se u nemogućnosti koegzistiranja istine i neistine. Usljed toga, od same obznane islama, njegove opće deklaracije o uspostavi Allahova božanskog gospodarstva nad svjetovima, te oslobođenju čovjeka ispod despotstva ljudi, okomili su se na islam oni koji su uzurpirali Božiju vlast na zemlji s namjerom da nikada s njim ne uspostave načela mira. Islam takoder, uzvraća protivudarom s ciljem da ljude izbavi ispod ljudskog despotstva, njihove uzurpirajuće vlasti. Takvoj pojavitrajnog karaktera suprotstavlja se oslobodilačka angažiranost džihada sve dok se u cjelini ne uspostavi vjera Allahova.

Suzdržavanje od vojnog djelovanja, makar i u odbrani, u gradu Mekki, zacijelo je bilo u funkciji jednog dugoročnog plana, a tako se može tvrditi i za prve godine medinskog posthidžreetskog razdoblja, jer Onaj Koji je, nakon prve etape, uputio grupu muslimana s ciljem djelovanja u Medinu, nije to učinio samo zarad sigurnosti grada. Taj plan može se smatrati prvim nužnim ciljem, ali ne i konačnim. Tim prvim ciljem pripremljeno je sredstvo djelovanja, osigurana je baza za djelovanje na planu oslobađanja čovjeka, za uklanjanje svih zapreka koje čovjeka sputavaju u djelovanju.

Čini se posvemašnje shvatljivim uskraćivanje prava muslimanima na upotrebu oružja u mekkanskom razdoblju s obzirom da je to razdoblje Vjeropoziva bilo temeljeno na *načelu slobodnog priopćavanja* usljed čega je nosilac vjerske misije, Muhammed, a.s., uživao *fizičku zaštitu* Benu Hašima, te je mogao Vjeropoziv objašnjavati, obraćati se čulima sluha onih koji su ga željeli čuti, umovima i srcima onih koje je Vjeropoziv neodoljivo zanimao. Poslanik se obraćao ljudima pojedinačno jer nije postojala organizirana politička sila koja bi ga u misiji onemogućavala ili pak sprječavala ljude da ga slušaju. U tom razdoblju, osim ovog i vjerovatno drugih razloga koji su bili prisutni, nije bilo potrebe za upotrebom sile u bilo kojem obliku, a te razloge smo već koncipirali u našem komentaru kur'anskog ajeta iz sure *An-Nisâ* u djelu *Fî zilâl al-Qur'ân*, koji glasi:

“Zar ne vidiš one kojima je rečeno: ‘Dalje od boja, već namaz obavljajte i zekat izvršavajte!’ A kada im bijaše propisana borba, odjednom se neki od njih pobojaše ljudi, kao što se Allaha boje, ili još više, i uzviknuše: ‘Gospodaru naš, zašto si nam borbu propisao? Da si nas toga još neko vrijeme poštudio!’ Reci: ‘Uživanje na Ovom svijetu je kratko, a Onaj svijet je bolji za one koji se grijeha klone; i nikome se od vas, ni koliko trun jedan, neće učiniti nepravda.’”

Držimo uputnim u ovom kontekstu izložiti rezime naše spomenute interpretacije:

“Možda je suzdržavanje od borbe u Mekki bilo propisano jer je taj period predstavljao razdoblje *odgajanja* i *formiranja* u određenom miljeu, određenog naroda u određenim okolnostima. Među ciljevima procesa odgajanja i formiranja u sredini kakva je mekkanska jesu: odgoj i navikavanje arapske individue na strpljenje u onim situacijama i glede nečega kada ona obično nije ispoljavala strpljiv stav zbog toga što se njoj ili njenim bližnjima nepravda nanosi, što se htjela uništiti arapska individua, obezličiti njenja osobnost u mjeri da je nikada više ne zadobije kao ni oni koji po njenjom uvjerenju čine okosnicu života i pokretačku motivaciju u njemu. Osim toga, odgojem je postizana kontrola nervnog sustava da ne reagira na prve iritirajuće situacije što je bila redovna pojava u naravi arapskog čovjeka ili da ne ispoljava eksplozivnost kada bude isprovociran; na taj način biva uspostavljena uravnoteženost njegove naravi i njegovih postupaka. Naravno, odgoj i moralno-kulturni razvoj arapsku individuu privode u okvire organiziranog društva, koje specifikira civilizacijska uzoritost i liderska pozicija, kojem ona pripada u svakom segmentu njezina života. Sukladno naravi islamskog odgoja, arapski čovjek se jedino tako i ponaša, bez obzira koliko takvo ponašanje bilo sukobljeno sa njegovim naslijeđenim mentalnim sklopom i njegovom tradicijom. I zacijelo, bijaše to kamen temeljac u pripremanju osobnosti arapskog čovjeka za izgradnju muslimanskog društva prilježnog usmjeravanom vodenju, progresivnog i civiliziranog, koje neće biti barbarsko ili primitivno plemensko društvo.

A možda je zbog Vjeropoziva koji je izazivao najsnažnije i najdjelotvornije učinke u okruženju kakvo je bilo kurejšijsko, razmetljivo i samočastivo okruženje, zbog čega bi sukob s njima, zacijelo mogao u tom razdoblju proizvesti još odlučniji

inat tog plemena, te nove krvave pohode slične onim poznatim arapskim pohodima koji su doveli do dugogodišnjih oružanih i krvavih bitaka zvanih Dâhis, Gubarâ'u i Basûs tokom kojih su bila uništena čitava plemena. U tom slučaju novi krvavi pohodi vezivali bi se za vjeru islam usljed čega Kurejšije zacijelo ne bi bilo moguće nikada umiriti, a to bi drugim riječima kazano, značilo da je islam umjesto kao Vjeropoziv i vjera preobrazio se u svoj antipod, u vjeru agresije i mržnje, koja neprijateljstvo širi umjesto mira, i što bi shodno tomu, za posljedicu imalo potpuni zaborav islama već u njegovu početnom stadiju.

Moguće je da se to dogodilo i zarad izbjegavanja unutarporodičnih sukoba i ubistava s obzirom na nepostojanje opceorganizirane vlasti, koja bi situacije stišavala i red među sukobljenim stranama uvodila snagom sile i jer je uspostava reda bila prepuštena skrbnicima pojedinih osoba, koji su ih imali pravo kažnjavati, usmjeravati i odgajati.

Dopustiti bilo kakav vid oružane borbe u takvom okruženju, bez ikakve dvojbe, dovelo bi do sukoba i ubistava u svakoj kući, a tragom toga kazalo bi se: 'Eto, takav je islam!' U mjesecima hodočašća Kurejšije su na svetim mjestima i trgovačkim pijacama istupale s glasinama da Muhammed pravi razdor između očeva i sinova, gospodara i njihovih sluga, plemena i plemenskih rodova. Šta bi se tek govorilo da je kojim slučajem zapovijedao da dijete upotrijebi oružje protiv oca i sluga protiv gospodara, unutar svake porodice i na svakom mjestu!?

A moglo bi to biti - Allah najbolje zna - i zbog činjenice da će mnogi prkosnici, protivnici prvih muslimana, koji su muslimane odvjere odvrćali, kažnjavali ih i nasilju izvrgavali, i sami postati borci odani islamu, njegovi predvodnici, kakav je poglavito bio Omer sin Hattabov.

Takoder, razlog je mogao biti i arapsko viteštvo koje je u plemenskom okruženju i po svojoj naravi reagiralo

zaštitnički i bezrezervno naspram onih nasilju izvrgovanih, posebno ako je nasilje činjeno ljudima od časti i ugleda. Mnogo je zabilježenih primjera koji potvrđuju ovakvu tezu, primjerice slučaj Ibn Dagneta, koji se nije mirio s pritiscima na Ebu Bekra, plemenitog sunarodnjaka, zbog kojih je ovaj bio primoran napuštati grad Mekku. Ibn Dagna smatrao je to sramotnim činom za Arape, i zato je Ebu Bekru ponudio osobnu fizičku zaštitu. Najsnažnija potvrda ove teze je opoziv Ugovora o izoliranju Benu Hašimija u njihovoj gradskoj četvrti grada Mekke, nakon dužeg iscrpljivanja gladu i drugim teškim iskušenjima. U isto vrijeme u okruženjima drugih starih civilizacija, koje je karakteriziralo istrajavanje na ponižavanju podanika, toleriranje nepravde, bivalo je uzrokom za ignoriranje okruženja, njegovu pokoravanju i poniženju s jedne strane, te oholosti tlačitelja - nasilnika agresivnog.

Razlog bi mogla biti i ondašnja malobrojnost muslimanske skupine u mekkanskom okruženju, jer Vjeropoziv još se nije bio proširio cijelim Poluotokom ili se o njemu bijahu proširile kontradiktorne glasine usljed kojih ostala arapska plemena zauzimala nesvrstanu poziciju o unutarnjem sukobu između Kurejšija i nekih njihovih sinovamuslimana do konačnog ishoda tog sukoba. Da je borba bila naredena, u takvoj situaciji mogla je biti uništena malobrojna skupina muslimana; i uprkos takvom neravnopravnom odnosu u sramotnom oružanom obračunu, idolopoklonstvo bi nastavilo vladati zemljom, a uništenjem muslimanske zajednice islam ne bi uspostavio svoj sustav vrijednosti niti obrazac vlastitog realiteta kao vjera s navlastitim modelom života, sustavnim i zbiljskim, s vlastitim oblicima praktičke samorealizacije.

Što se pak tiče medinskog razdoblja, neposredno nakon hidžre iz Mekke, u kome Poslanik, a.s., sačini mirovne sporazume sa medinskim židovima i arapskim mnogobošcima preostalim u njoj i njezinu okruženju, proteklo

je u znaku okolnosti koje je kao takve diktiralo upravo medinsko razdoblje.

Prvo - jer je pružalo uvjete za priopćavanje Vjeropoziva i njegovo objašnjavanje kome se nije suprotstavljala nikakva politička sila, a niti se stavljala između ljudi i Vjeropoziva. Svaka populacijska grupacija priznavala je uspostavljenu muslimansku državu i Poslanikovo liderstvo u rukovođenju državičkim političkim poslovima. Deklaracija o građanskim pravima (*Al-Mu'âhada*) regulirala je tekstualno da ni jedna strana, potpisnica Sporazuma, neće praviti parcijalne ugovore o miru, ni pokretati vojni pohod, a niti uspostavljati spoljne odnose bez prethodne saglasnosti Allahova Poslanika, a.s. Ta činjenica, sasvim se izvjesno potvrđuje, da je stvarna vlast u Medini bila u rukama muslimanskog vodstva, čime je islamskom Vjeropozivu bilo otvoreno polje djelovanja, i uspostavljen slobodan prostor između ljudi i slobodnog prihvatanja vjerskog uvjerenja.

Drugo - Poslanik, a.s., namjeravao je u ovoj etapi usmjeriti svoje djelovanje u pravcu Kurejšija čiji otpor islamu je predstavljao kamen spoticanja u očima drugih arapskih plemena koja su iščekivala rasplet odnosa između Kurejšija i njihovih suplemenika- muslimana. Zbog toga je Poslanik, a.s., pristupio formiranju izvidničkih odreda, a komandu nad prvim takvim odredom povjeri Hamzi sinu Abdulmuttalibovu, u mjesecu ramazanu, početkom sedmog mjeseca po hidžretu.

Uslijedilo je zatim formiranje novih odreda: drugog, početkom devetog mjeseca nakon hidžreta, trećeg, početkom trinaestog, četvrtog, početkom šesnaestog mjeseca da bi komanda nad petim formiranim odredom početkom sedamnaestog mjeseca hidžretske ere (*redžeb*) bila povjerena Abdullahu bin Džahšu. Njegov odred imao je prvi oružani okršaj s kurejšijskom izvidnicom u '*mjesecu zabranjenih sukoba/aš-šahr al-harâm*' na koji ukazuje 217. ajet sure *Al-Baqara*:

“Pitaju te o svetom mjesecu, o ratovanju u njemu. Reci: ‘Ratovanje u njemu veliki je grijeh; a odvrćanje od Allahova Puta i nevjerovanje u Njega, odvrćanje od Svetog mjesta i izgonjenje njegovih stanovnika iz njega, još je veći (grijeh) kod Allaha. A zlostavljanje je gore od ubistva! Oni će istrajavati u borbi protiv vas da vas odvrte od vjere vaše, ako budu mogli...”

Zatim se dogodio veliki boj na Bedru u mjesecu ramazanu druge hidžretske godine, o kojem govore ajeti sure *Al-Anfal*. Poimanje institucije džihada u kontekstu događanih stvarnih prilika ne daje prostora da se pojam odbrane (*dif?âun*) u njegovu reduciranom značenju određuje kao temelj islamske angažiranosti kako to neki pokušavaju ustvrditi. Oni koji insistiraju isključivo na odbrambenim razlozima u procesu islamskog širenja nalaze ih uglavnom u kontinuiranim napadima orijentalista u razdoblju u kojem muslimani nisu imali značajniji utjecaj i u kome šta više nisu razumijevali, a niti prilježno prakticirali islam kao vjeru i duhovnu tradiciju. Izuzetak su oni koji su se čuvali grijeha spram Allaha i istrajavali na realiziranju opće islamske deklaracije o izbavljenju čovjeka ispod svakog oblika ljudskog despotstva zarad Allahova gospodstva i cjelovite uspostave Njegove vjere na zemlji. Identificiranjem pojmova *džihad* i *dif?â* tragalo se zapravo za etičkim opravdanjima institucije islamskog džihada. Međutim, islamskom širenju nisu potrebna nikakva etička opravdavanja s obzirom da opravdane razloge sadrže u sebi mnogobrojni kur’anski ajeti, kao na primjer:

“I neka se zato na Allahovu Putu bore oni koji ne žale žrtvovati ovosvjetski život za život na Drugom svijetu. A onoga ko se bori na Allahovu Putu, pa pogine ili pobijedi, Mi ćemo, sigurno, obilno nagraditi.

A zašto se vi ne borite na Allahovu Putu i za potlačene, muškarce, žene i djecu, koji smjerno mole: 'Gospodaru naš, izbavi nas iz ovoga naselja, čiji su stanovnici nasilnici, i Ti nam odredi zaštitnika i Ti nam imenuj pomagača'!

Vjernici se bore na Allahovu Putu, a oni koji ne vjeruju bore se na putu šejtanovu. Zato, borite se protiv šejtanovih štićenika, jer je šejtanovo lukavstvo zaista slabo". (An-Nisâ', 74-76.)

"Reci onima koji ne vjeruju: ako se okane, biće im oprošteno ono što je prije bilo; a ako se ne okane, - pa, zna se šta se s drevnim narodima događalo.

I borite se protiv njih sve dok mnogoboštvo ne iščezne i dok samo Allahova vjera ne ostane! Ako se oni okane, - pa, Allah dobro vidi šta oni rade.

A ako leđa okrenu, znajte da je Allah vaš zaštitnik, a divan je On zaštitnik i divan je pomagač"! (Al-Anfâl, 38-40.)

"Borite se protiv onih kojima je data Knjiga, a koji ne vjeruju ni u Allaha ni u Drugi svijet, a niti smatraju zabranjenim ono što Allah i Njegov Poslanik zabranjuju i ne ispovijedaju istinsku vjeru kakvu ispovijedaju oni kojima je Knjiga data, - sve dok glavarinu ne počnu davati smjerno i poslušno.

Jevreji govore: 'Uzejr je Božji sin', a kršćani kažu: 'Mesih je Božji sin'. To su riječi njihove, ustima svojim potvrđuju riječi nevjernika prijašnjih, - ubio ih Allah! Pa, kuda se odmeću?

Oni, pored Allaha, bogovima smatraju svećenike svoje i monahe svoje i Mesiha, sina Merjemina, a naređeno im je da se samo Jednom Bogu klanjaju, - nema boga osim Njega. Slavljen neka je On, a ne i božanstva koja Mu oni jednakim smatraju!

Oni žele utrnuti svjetlo Allahovo ustima svojim, a Allah hoće upot puniti svjetlo Svoje, makar to ne bilo po volji nevjernika". (At-Tawba, 29-32.)

Iz prethodnog proizilazi da je opravdavajuće razloge za instaliranje institucije džihada u islamu moguće svesti u sljedeće okvire:

- utvrđivanje Allahova Božanskog prisustva na zemlji,
- realiziranje Njegova Božanskog plana za život ljudi,
- eliminiranje svih oblika ljudske vlasti koja uspostavlja despotsku vladavinu čovjeka nad čovjekom, jer čovjek može biti sluga samo Allahu Jedinom,
- uskraćivanje prava bilo kom Allahovom slugi da uspostavlja osobnu vlast ili nameće despotski zakon kao produkt osobnog mišljenja ili prohtjeva,
- afirmiranje kur'anskog principa 'Nema prisile u vjeru...', tj. nije dozvoljeno silom nametati vjersko uvjerenje, nakon izbavljenja ispod ljudskog despotstva i afirmiranja načela da svaka forma vlasti pripada jedino Allahu ili da vjera u cjelini pripada samo Allahu.

Ti razlozi mogli bi se izraziti i u ovakvoj cjelovitoj formi:

- uspostava općih sloboda čovjeka na zemlji, njegovim izbavljenjem ispod despotstva ljudi privodenjem u okrilje jedino vlasti Boga-Allaha, mimo svakog drugog božanstva. Svi ovi opravdavajući razlozi, ovako ili onako izraženi, bili su snažno utemeljeni u dušama islamskih boraca i nijedan od njih nije se pitao o razlozima koji su ga izveli na borbeno polje džihada nego bi govorili: 'Izašli smo braniti našu napadnutu domovinu' ili 'Izašli smo suprotstaviti se neprijateljstvu Perzijanaca ili Rimljana protiv nas muslimana. Ili pak: 'Izašli smo proširiti naš prostor i prikupiti plijen'!

Islamski borci su govorili onako kako su odgovarali Rub' bin 'mir, Huzejfe bin Muhsin i Mugira bin Šu'ba Rustemu, komandantu perzijske vojske u boju na Kadisiiji kada ih je jednog po jednog pitao, tri dana uzastopce, pred samu bitku: "Šta vas to dovede"? Odgovarali su mu: "Allah nas posla da izbavimo onog koga On hoće ispod despotstva ljudske vlasti u krilo vlasti Allaha Jedinog, iz tjeskobe Ovog svijeta u njegova svjetska prostranstva, iz tiranija različitih uvjerenja i vjerovanja u pravičnost islama; zbog toga uputio je Poslanika Svoga čovječanstvu. Onaj koji prihvati od nas - prihvatili smo i mi od njega i ustegli smo se od napadaja, poštedjeli smo njega i njegovu zemlju, ali onaj ko odbije, protiv njega ćemo se boriti dok Džennet ne zaslužimo ili konačnu pobjedu".

Osim prednje spominjanih, argumente koji opravdavaju džihad možemo tražiti i u biću islama kao takvog, u njegovoj općoj deklaraciji o slobodama, u njegovu objektiviziranom realnom Programu usresredivanom na ljudsku zbilju sredstvima primjeravanim za svaki njezin aspekt u određenim razdobljima; u svakoj novoj etapi i sredstva djelovanja bivala su inovirana. Takvi, u naravi islama uosobljeni elementi, ispoljavali su se već u njegovu samom začetku, čak da nikakva opasnost po islamski prostor i muslimane u njima nije ni postojala. Takav opravdavajući argumenat kao uosobljeni obzir islama izvire iz same naravi Božjeg plana i njegova realiteta, iz naravi činjeničnih zapreka u ljudskim društvima, a ne usljed pukih ograničenih i povremenih defanzivnih okolnosti.

Bilo je zacijelo valjan razlog da islamski borac stupi u borbu bićem i imovinom svojom 'na Allahovu Putu', zarad takvih vrijednosti zbog kojih ne uvjetuje vlastite materijalne interese, a niti su mu takve ikada motivom bivale. Za svakog islamskog borca prije nego li krene u boj od presudnog značaja bivalo je njegovo osobno iskustvo tzv. velikog džihada (*al-džihad al-akbar*) nutarnjim bićem protiv šejtana, svojeg ostrašćenog bića i heretičkih hirova, neograničenih težnji i

želja, egocentričnih interesa i interesa njegova roda i naroda; iskustvo džihada protiv svakog simbola osim čina islama, protiv svakog motiva osim onog koji privodi ka obožavanju Allaha, realizaciji Njegove vlasti na zemlji potiranjem despotstva nasilnika, uzurpatora Njegove vlasti na njoj.

Dočim, onî koji argumente i opravdane razloge za instituciju džihada svode u okvire zaštite 'islamske domovine' minimiziraju kategoriju 'Plana/Programa' u odnosu na kategoriju 'države', što nije i ne može biti u skladu sa islamskim poimanjem ovih kategorija, i prije bi se takva teorija mogla imenovati modernom, islamskom senzibilitetu stranom teorijom. Jer *Vjeronazor* i *Plan* koji se u njemu uobziruju, te *društveni poredak* u kome taj program nalazi svoju primjenu, predstavljaju jedine validne kategorije za islamski senzibilitet kao takav. Pojam zemlje po sebi nema tu težinu niti validnost. Taj pojam zadobija stvarni značaj tek u kontekstu dominacije Allahova programa i Njegova punog suvereniteta na zemlji. Tek kao takav okvir, zemlja se tretira domom islamske doktrine (*ʿaqīda*), prostorom programa (*manhadž*), zavičajem islama (*dâr al-islam*), te polazišnom osnovom djelovanja na planu ljudskih sloboda (*nuqta al-intilâq li-îlân ʿâm*).

Nesporna je činjenica da zaštita Zavičaja islama predstavlja u biti zaštitu vjeronazora i programa te društvenog poretka na čijem planu se realizira rrogram. Međutim, zaštita ne predstavlja i konačni cilj i posljednju svrhu motivirajuće angažiranosti islamskog džihada. Zaštita je poglavito sredstvo za uspostavu Allahova Kraljevstva na zemlji, pa tek potom određivanje zemlje bazom djelovanja na cjelovitom njenom prostoru u pravcu cjelokupne ljudske populacije. Dakle, ljudska vrsta postaje objektom djelovanja vjere islama na ukupnom njezinom prostranstvu.

Kako smo to već ranije kazali, djelovanju na planu Allahova Puta suprotstavljaju se mnogolike objektivizirane prepreke poput državne vlasti, društvenog sustava, okolnosti prirodnog okruženja, kojima islam odgovara snagom moći s ciljem osiguravanja uvjeta za slobodno djelovanje u pravcu ljudske individue, čovjekova senzibilnog bića i uma, dakako, nakon njegova oslobađanja od svake materijalne stege, pa potom davanja punog okvira za slobodan izbor.

Naravno, ne treba dozvoliti da budemo obmanuti ili zastrašeni ideološkim i svakim drugim kampanjama orijentalista protiv institucije džihada, niti da posustanemo pod pritiscima moderne stvarnosti, pa i pritiscima međunarodnih subjekata moći, te usljed takvih okolnosti osjetimo se primoranim za instituciju islamskog džihada tražiti argumente etičkog opravdavanja zbog privremenih odbrambenih okolnosti, jer bez obzira, pojavile se takve okolnosti ili ne, islamski džihad slijedi svoj razvojni tok.

Dok razlažemo u ovom kontekstu historijsku zbilju, potrebno je ne zanemariti uosobljene kategorijalne karakteristike same naravi islama kao takvog, njegovu opću deklaraciju sloboda i njegov aktualni program djelovanja, te da ne brkamo između takve njegove naravi i privremenih odbrambenih zahtjeva ili uvjetovanosti.

Posvema je razumljivo da se islam mora braniti pred onima koji ga ugrožavaju, naprosto zbog njegova prisustva u obliku opće deklaracije Allahova gospodarenja nad svjetovima, te oslobođenja čovjeka ispod svake forme potčinjenosti nekom drugom osim Allahu. Kao takvo, prisustvo islama konkretizira se kao model dinamičkog organiziranog okupljanja pod novim vodstvom bitno različitim od modela džahilijjskih vodenja, u formi novog samostalnog društvenog poretka, posvemašnje specifičnog, koji ne priznaje nikakav oblik ljudske vladavine, jer sva vlast nad

ljudima pripada samo Bogu jedinom. Dakle, samo prisustvo islama u modelu kakvom jeste daje mu pravo da ne prihvati društveno organiziranje ljudske zajednice tipa paganskih društava temeljenih na načelu ljudske potčinjenosti čovjeku, da takve društvene sustave vlasti demontira, braneci vlastiti model organiziranja života ljudi na zemlji.

Nove prilike su nužne jer proizilaze iz same naravi islama kao takvog; njemu su takve okolnosti nužno nametnute bez mogućnosti drukčijeg izbora. Konflikt između dva bitno oprečna sustava čini se sasvim logičnim, budući da je trajnija koegzistencija među njima nemoguća. Činjenice su takve kakve jesu i u kontekstu takvih okolnosti islam mora nužno braniti sustav vlastitih vrijednosti defanzivnim konceptom odbrane budući da su mu okolnosti nametnute.

Međutim, postoji i druga uosobljena, autentična činjenica vjere islama uobzirena u njenoj naravi koja ga trajno pokreće ka progresivnom djelovanju počev od izbavljena cjelokupne ljudske vrste ispod svakog oblika potčinjenosti osim isključivo Allahu, te koja usljed toga ne prihvata nikakva geografska ograničenja niti se reducira u okvire određenog etnosa, prepuštajući ljudski rod na zemlji turbulentnim situacijama ili pak političkom sjevlašču čovjeka nad čovjekom.

Može se dogoditi u određenom vremenskom razdoblju da se blokovi političkih društvenih poredaka suprotstavljenih islamu suzdrže od agresivnih pretenzija naspram ove vjere nastojanjem da svoje političke koncepte despotske vlasti nad ljudima svedu unutar regionalnih okvira i zahtjevom islamu da, zauzvrat, svoj Vjeropoziv i svoju opću deklaraciju o slobodi i pravima čovjeka reducira u okvire izvan njihovih prostora. No, islam ne bi mogao prihvatiti takav zahtjev sve dok taj blok ne bi iskazao privrženost konceptu Svebožanske volje, u ovakvoj situaciji, artikulirane u načelu podmirivanja džizije

kojom mirnodopskoj formi Vjeropoziva bivaju širom otvorena vrata bez ikakvih materijalnih prepreka tipa političke sile instalirane u tom bloku.

Takva je narav islama kao vjere, njegova misija, uz još jednom potvrđenu konstataciju da islam predstavlja opću deklaraciju Allahove svestvlasti nad ljudima, koncept oslobođenja čovjeka ispod diktature svakog modela ljudske vlasti i njegova privođenja u krilo Allahova reda i Njegova Šerijata.

Razlika između ovakvog poimanja islama i onog prema kojem se islam svodi unutar regionalnih i etničkih granica, koga samo strah od neprijateljstva pokreće na djelovanje, zacijelo je odveć velika i zato nepomirljiva, s obzirom da ovo drugo poimanje odriče islamu imanentne argumente i motive za djelovanje. Naprotiv, argumenti i motivi islamskog djelovanja potvrđuju se eksplicitno i po dubini samom činjenicom da islam predstavlja Allahov program za život ljudske populacije, a ne ljudsko planiranje ili program određene ljudske grupacije kao ni projekat neke nacije. Mi i ne posežemo za vanjskim motivima islamskog djelovanja osim u slučaju kada naš senzibilitet osjeti da je ta neprikosnovena istina o islamu zamagljena i u našem biću izgubila na intenzitetu, kada potisnemo iz vida da je to pitanje zapravo osnovno načelo Allahova Božanskog sveprisustva i negacije tog načela: iskazivanje pokornosti božanske čovjeku na način kako se to čini jedino Svemogućem Bogu. Čovjek nije sposoban prirediti program kakav je Allahov, a zatim tragati za drugom alternativom islamskom džihadu.

Ne čini se velikom distanca između stava da je islam bez prava na izbor bio primoran voditi bitku naprosto usljed vlastitog postojanja i postojanja paganskih poredaka koji nužnoatakiraju na njegov identitet i onog, da islam po svojoj naravi mora djelovati i odlučno ući u takvu bitku.

Vrlo velika razlika pokazuje se između poimanja islama kao Božijeg plana, koji ima za cilj afirmirati ideju Božije vlasti na zemlji, te privrženost vjeri u jednog Boga cjelokupne ljudske populacije. Afirmacija tog načela situira se u realni okvir, u društveni poredak u kome ljudi posredstvom vjere u Boga bivaju oslobođeni potčinjenosti drugim ljudima, u kome sudsku vlast obnaša jedino Šerijat Allahov u čijim se okvirima reprezentira Njegova volja, ili drukčije kazano, Njegovo Božansko sveprisustvo. Kao takav islam ima pravo uklanjati sve zapreke koje se ispriječe na putu njegove izravne komunikacije sa svakom individuum ponaosob, kakve su naprimjer: politički sustav države, društvene prilike ljudi, dakle velika je razlika između takvog poimanja islama i onog što islam tretira lokalnim sustavom neke određene države. I po jednom i po drugom konceptu ove vjere, ona kao takva djeluje angažirano, dočim univerzalni koncept motiva, ciljeva i rezultata djelovanja islamskog džihada bitno se razlikuje od koncepta koji njegovo djelovanje svodi u reducirane okvire, naprosto zbog činjenice da se dovodi u neposredan dodir sa središtem vjerskog uvjerenja, njegova plana i smjerokaza.

Islam raspolaže principijelnim pravom na djelovanje, jer islam nije palma samo nekog naroda, niti je sustav jedne države već Božanski program i sustav svijeta. Otuda i njegovo neotudivo pravo da djeluje u pravcu destruiranja zapreka poput političkih sustava i okolnosti koje guše slobodu čovjeka na izbor, pravo sadržano je u samoj činjenici da ne napada čovjeka kako bi ga prinudilo da prihvati njegov Vjeropogled, već političke sustave i prilike da čovjeka zaštiti od svih korumpiranih i izopačenih utjecaja, štetnih po narav vezanu za slobodu izbora.

Iz prednje spominjanog pokazuje se da islam zacijelo zadržava pravo izbavljenja ljudi ispod ideološko-političke

diktature čovjeka te njihova privođenja vjeri u Allaha Jedinog u cilju realiziranja svoje opće deklaracije o suverenitetu Allaha nad svjetovima i oslobođenja cjelokupnog čovječanstva. Obožavanje Allaha Jedinog, prema islamskom konceptu i u praktičnoj stvarnosti, realizira se isključivo u okvirima islamskog sustava jer je to sustav u kome Allah propisuje norme svim ljudima, vladaru i građaninu, čovjeku crne i bijele rase, silnom i poniznom, siromašnom i imućnom, u formi jednog jedinstvenog zakonodavstva, kojemu se svi jednobrazno potčinjavaju. Svi drugi modeli političkih sustava prisiljavaju čovjeka na totalnu pokornost drugim ljudima, naprosto zbog činjenice da građanin primjenom mehanizama političke sile biva natjeran organizirati svoj svakodnevni život prema volji i htijenju određene političke strukture. Takav akt nametanja volje populacijskoj većini od strane određene grupe predstavlja direktno zadiranje u nesporne privilegije Gospodara Boga i u plan Njegove zakonodavno-sudske ovlasti.

Svako ljudsko biće koje sebi uzima za pravo nametati ljudima zakonodavne norme, uzurpiralo je prerogative Boga svemoćnoga, u domenu idejne zamisli i djelatne prakse, bez obzira u kojoj ih formi ono izrazilo: verbalnoj ili poziciono neartikuliranoj. Svako drugo ljudsko biće koje prednje spomenutoj strukturi priznaje pravo na zakonodavnosudsko kreiranje vlasti, priznao joj je pravo i stupanj božanske neprikosновенosti, imenovao ju je on tako ili ne imenovao. Islam zacijelo ne predstavlja samo formalni Vjeronazor da bi kao takav zadovoljio se isključivo činom priopćavanja njegova Vjeronazora ljudima metodom interpretiranja. Naprotiv, islam je cjelovit program koji svoju samorealizaciju ostvaruje putem modela cjelovitog aktivnog organiziranja usredsređenog ka slobodi izbora za ukupnu ljudsku populaciju. Drukčiji modeli organiziranja ne osiguravaju pravo niti mogućnosti organiziranja svakodnevnog života njihovih štićenika, tj.

gradana. Ako je to tako, tada je islam, sukladno njegovoj kosmičkoj misiji, pozvan da sruši takve političke sustave, jer su oni kao takvi zapreka na putu realiziranja općih sloboda ljudi.

U tome je i puni smisao vjerskog principa *'da vjera u cjelini bude pravo Boga, dž.š.'*, pri čemu čovjek ne može biti gospodarem vjere niti neko kome bi se moralo iskazivati potčinjenost na čemu insistiraju politički sustavi konstituirani na ideji prinudnog obožavanja čovjeka po čovjeku, jer su vjera i privrženost implicite i eksplicite privilegija Allaha Jedinog.

Moderni islamski istraživači podložni utjecajima moderne stvarnosti i atacima zapadnih zburadih orijentalista ustručavaju se priznati stvarnu istinu o islamskom džihadu s obzirom da su orijentalisti islamski koncept djelovanja definirali kao pokret koji koristi sredstva prinude (sablju) u svrhu nametanje njegove doktrine. Međutim, orijentalisti zasigurno znaju da takvo definiranje islama ne odgovara istini te da ono predstavlja njihov zburadi pokušaj devalviranja originalnih motiva islamskog džihada. Takvim odnosom orijentalisti pokreću dušebrižnike među muslimanskim intelektualcima o prestižnom ugledu islama, na oponiranje stavovima orijentalista metodom pribavljanja defanzivnih argumenata zanemarivanjem same naravi islama, njegove misije te principijelnog prava na oslobođanje čovjeka ispod svake ljudske diktature.

Sasvim je očito da su stavovi orijentalista o naravi vjere islama zamaglili promišljanja modernih islamskih mislilaca kao i njihova propaganda da je islam subjektivna stvar srca te da nema nikakve veze sa zbiljskim sustavima u ljudskom životu, i da usljed toga džihad na planu vjere biva sredstvom za prinudno nametanje vjere ljudskom unutarnjem biću. Međutim, islam u biti svoje naravi izmiče takovom tendencioznom sudu; jer islam je Allahov program življena ljudske zajednice, Program temeljen na načelu

neprikosnovenosti Božanske naravi Allaha Jedinog, naravi koja se realizira u modelu apsolutne vlasti u čijim okvirima događa se organiziranje stvarnog zemaljskog života u svim njegovim svakodnevnim aspektima. Džihad kao takav posjeduje i poseban plan: djelovanje na afirmiranje Allahova programa i uspostavi sustava na njegovim temeljima. Dočim, doktrina kao takva (*ʿaqîda*) jeste pitanje slobodnog uvjerenja u okvirima općeg sustava, a nakon uklanjanja svih utjecaja čime uvjerenje u samoj naravi zadobija bitno drukčiju, novu formu.

Kad god i ma gdje da se formira islamska zajednica na načelima Allahova programa, sam Allah priskrbljava joj pravo organiziranja i djelovanja na planu prihvatanja vlasti i uspostave sustava univerzalnih vrijednosti uz prepuštanje pitanja intuitivnog vjerovanja izboru intuicije. Prema tome, privremeno Božije uskraćivanje prava djelovanja muslimanima na planu islamskog džihada jeste pitanje plana, a ne pitanje načela, pitanje zahtjeva same angažiranosti, a ne pitanje Vjeronauka kao takvog. Samo na tako jasnom temelju moguće je shvatiti brojna ħurʿanska ajeta koja se odnose na različita historijska razdoblja, s tim da ne brkamo između njihovih privremenih i općih intencija u procesu dugog i čvrstog projiciranja islamskog procesa djelovanja.

OSOBNOST MUSLIMANA I NJEGOVO VJEROVANJE

Islam je podario čovječanstvu novo poimanje naravi međuljudskih odnosa i modela povezivanja uporedo s novim vrijednosnim sustavima i sustavnim pojmovljem, te sveosebujnije shvaćanje biti Bića iz Čijeg posvjedočenja islam crpi te vrijednosti i svoj univerzalni svjetonazor. Svoje cjelovito prisustvo u svijetu islam je fokusirao na temeljni cilj: projicirati čovjekov povratak njegovu Gospodaru, jedinom Posjedovatelju moći iz koje se iznjedruje sustav kriterija i svekolikih vrijednosti u modalitetima u kojima čovjeku biva darovana personalna egzistencija i život, i kojoj se konačno vraća s obzirom da ne predstavlja ništa drugo doli personalizirani čin Gospodareve Moći, čijom Voljom čovjek okončava povjesno egzistiranje i ulazi u dimenziju eshatološkog života.

Islam se pojavio da posvjedoči koncept primarne spone koja povezuje ljude na principu međusobne prisnosti zarad Allaha, a kada se takav koncept odnosa uspostavi tada je svaki drugi koncept odnosa i ljubavi, kao njegov nadomjestak, izlišan, jer svoje utemeljenje pronalazi u kur'anskom ajetu:

“Ljudi koji u Allaha i u Onaj svijet vjeruju ne trebaju biti u međusobnoj prisnosti sa onima koji se Allahu i Njegovu Poslaniku suprotstavljaju, makar im oni bili očevi njihovi ili sinovi njihovi ili braća njihova ili rođaci njihovi...” (Al-Mudžâdala, 22.)

Osim toga, islam smjera konstituirati jedinstvenu, integriranu Zajednicu ljudi na principu međusobne uvezanosti u ljubavi Svemilostivog Boga, čime se ukazuje na apsurd prisustva bilo kakvih šizmatičkih podvojenosti koje se formiraju kao posljedica satanske heretičke motivacije. U tom smislu vrlo je indikativna poruka sljedećeg kur'anskog ajeta:

"Vjernici se bore na Allahovu Putu, a nevjernici na šejtanovom. Zato, borite se protiv šejtanovih štićenika, jer je šejtanovo lukavstvo zaista slabo".
(An-Nisâ', 76.)

Samo jedan put sigurno vodi ka Allahu i mimo njega nema drugog puta, a na taj put ukazuje kur'anski ajet:

"Idoista, ovo je Pravi put Moj, njega se držite i druge puteve ne slijedite, pa da vas odvoje od Puta Njegova...". (Al-An'âm, 153.)

Takoder, postoji samo jedan ispravan i cjelovit sustav vrijednosti, islamski sustav, koji je bitno drukčiji od raznolikih paganskih sustava:

"Zar oni traže da im se kao u pagansko doba sudi?!
A ko je od Allaha bolji sudija narodu koji čvrsto vjeruje?" (Al-Mâ'ida, 50.)

Samo je jedan zakon konzistentan i pravičan, Allahov Šerijat, izvan koga svaki drugi zakon predstavlja pustolovni hir:

"A tebi smo poslije odredili da u vjeri ideš pravcem određenim, zato ga slijedi i ne povodi se za strastima onih koji ne znaju". (Al-Džâsiya, 18.)

Samo je jedna sveosebujna Istina, koja ne podliježe razlamanju, i svaka druga izvan nje, puka je zabluda:

"To vam je Allah, Gospodar vaš istiniti. Zar poslije Istine ima išta osim zablude? Pa kuda se onda odmećete?!" (Yûnus, 32.)

I konačno, samo je jedan pravi Dom, *Svijetili Dom islama*, u kome se uspostavlja i razvija muslimanska država na principima Allahova vjerzakona, na njegovim pravnim normama po čemu i u okvirima čega, muslimani postaju autohtonim, uosobljenim svijetom. Izvan toga svijeta, njemu oprečan, jeste *Domili Svijet rata* u čijim okvirima su muslimani izvrgnuti trajnoj konfrontaciji ili, pak, primirju na osnovu ugovora o nenapadanju. S obzirom da *Dar al-Harb* nije isto što i *Dar al-Islam* odnosi između ta dva svijeta ne mogu se graditi na temeljima međusobnog povjerenja:

“Oni koji vjeruju i iseljavaju se, i u borbi na Allahovu putu zalažu imetke svoje i živote svoje, i oni koji nevoljnim utočište daju i pomažu, oni jedni druge nasljeđuju. Dok, onima koji vjeruju, a nisu se iselili, vi ne možete, sve dok se ne ise, nasljednicima biti. A ako vas zamole da im u vjeri pomognete, dužni ste im u pomoć priteći osim protiv naroda sa kojim ugovor o nenapadanju imate. A Allah dobro vidi ono što radite.

Nevjernici jedni druge nasljeđuju. Ne postupite li tako nastupice smutnja na Zemlji i nered veliki.

Oni koji vjeruju i ise se, i bore se na Allahovu Putu, i oni koji sklonište daju i pomažu, oni su doista vjernici pravi. Njih čeka oprost i izobilje plemenito.

A oni koji kasnije vjernicima postanu pa se ise i u borbi zajedno sa vama učestvuju, oni su vaši. A rođaci su, prema Allahovoj Knjizi, jedni drugima preči. Allah, zaista, sve zna.” (Al-Anfâl, 72-75.)

Takva odredljivost i kategorička odlučnost imanentne islamu u funkciji su njegova plana za izgradnju dostojanstvene pozicije ljudskoj individui i njenog oslobođenja od svih stega koje producira materijalni aspekt ljudske egzistencije, tj činjenica da je čovjek proizveden iz elemenata zemlje i zatvoren

u ljušturu mesa i krvi. Sljedstveno tome, za muslimana ne može biti prava domovina ona u kojoj je onemogućen da upražnjava principe Allahova vjerzakona i u čijim okvirima neće biti razvijani odnosi vjernika i njihovih sugrađana na osnovi predane ljubavi naspram Allaha. Jedino personalno obilježje muslimana jeste njegovo vjersko uvjerenje koje mu pribavlja položaj člana kosmopolitske Zajednice muslimana ili Svijeta islama kao ravnopravnog člana Dar al-Islama.

Stvarne rodbinske veze muslimana jesu one koje se reflektiraju iz ljubavi, iznutar koje se razvijaju svekoliki odnosi među individuama islamskog kolektiviteta, porodične veze unutar svijeta islama. Na tragu takvog relacijskog specifikuma stvarno srodstvo među muslimanima ne proizvodi njihovo zajedničko rodoslovlje: otac i mati, braća i sestre, pleme i narod, sve dok podloga tog rodoslovlja ne postane međusobna ljubav u ime Allaha, i dok se njen faktički kontinuitet ne uobziri u različitim formama odnosa i ljubavi:

“O ljudi, bojte se Gospodara svoga, koji vas od jednog bića (duše) stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio; od njih dvoje razmnožio je mnoge muškarce i žene. I bojte se Allaha s Čijim Imenom jedni druge molite, i rodbinske veze čuvajte, jer Allah, zaista, stalno bdi je nad vama”. (An-Nisâ, 1.)

Naravno, muslimana ne priječi vjerska razlika između njega i njegovih roditelja da se prema njima odnosi na način kakav je vjerom propisan sve dok se ne svrstaju u neprijateljski front protiv Zajednice muslimana, u kojem slučaju prestaje njegova obaveza održavanja odnosa sa roditeljima. U prilog ovog stava kao ilustrativni primjer poslužiće nam slučaj Abdullaha sina Abdullahova sina Ubejjetova, koji nam bilježi Ibn Džerir po predaji Ibn Zijada. Naime, Allahov Poslanik, a.s., pozvao je spomenutog Abdullaha i pitao ga: “Znaš li šta govori tvoj otac?” “Šta to govori, oca i majku bih žrtvovao za tebe, Poslaniče?”, priupita Abdullah. “Dojavljeno mi je da tvoj otac

govori: 'Da nam je samo vratiti se u Medinu, iz nje bi prezrene prognali časní ljudi!', saopći Poslaník. 'Allahov Poslaniče, tako mi Allaha, istinu govori moj otac', uzvratí Abdullah. 'Allah mi je svjedok da si ti častan, a on prezren čovjek. Eto, i ja sam doselio u Medinu i u njoj svi dobro znaju da nema u ovom gradu većeg dobroćinitelja roditeljima od mene. Međutim, kada bi Allah i Njegov Poslaník zatražili od mene da im prinesem glavu oca svog, donio bih je". Allahov Poslaník mu uzvratí: "Nema potrebe."

Tek što su stigli u Medinu Abdullah je otišao kući svojih roditelja i, isukavši sablju, obratio se ocu riječima: 'Zašto ti, oče, govoriš da, kad bi se vratili u Medinu, iz nje bi časní ljudi protjerali one nečasne? Tako mi Allaha, ako baš hoćeš da znaš kome pripadaju čast i dostojanstvo u ovom gradu, tebi ili Allahovu Poslaníku, onda neka ti bude jasno da ovdje ne možeš tražiti utočište, niti se u njemu možeš zadržati, osim s dopuštenjem Allaha i Njegova Poslaníka"!

Zabezeknut sinovljevim riječima, ovaj zavapi iz sveg glasa: 'Čujete li ovo, Hazredžije!? Moj sin mi sprječava boravak u mom domu!' A njegov sin ponovi još jednom: 'Da, tako mi Allaha, ne možeš i nećeš ostati u Medini, ako ti Allah i Njegov Poslaník ne budu dopustili!'

Sakupi se nekoliko komšija da pokušaju posredovati i udobrovoljiti Abdullaha, no on i pred njima ponovi svoju odluku: 'Kunem se Allahom, ne možeš ostati u gradu ako ti Allah i Njegov Poslaník ne budu dozvolili!'

Kada do Poslaníka, a.s., stiže vijest o Abdullahovoj odluci da protjera oca iz kuće i iz grada, posla mu poruku da ostavi oca na miru u njegovoj kući. Tek tada Abdullah odustade od svoje namjere, rekavši: 'Ako je to volja Poslaníkova, može ostati'.

Slijedom prethodnog može se izvesti zaključak da tek po uspostavi vjerovanja kao podloge, vjernici postaju istinskom braćom pri čemu se ne uvjetuje još i rodoslovno ili tazbinsko

srodstvo, što se eksplicitno razumije iz sljedećeg kur'anskog ajeta:

“Doista, samo su vjernici, prava braća...”

ili pak iz ovog drugog ajeta:

“Oni koji vjeruju, i iseljavaju se, te koji u borbi na Allahovu Putu zalažu imetke svoje i živote svoje, zatim koji utočište daju onima u nevolji i pomažu ih, oni jedni druge nasljeđuju”. (Al-Anfâl, 76.)

Takvo srodstvo ne iscrpljuje se unutar jedne generacije već postaje trajnim nasljedem koje povezuje prvu sa posljednjom generacijom u okvirima Svijeta islama na principima ljubavi i iskrenog prijateljstva, poštovanja i čistih senzibilnih odnosa. Na tu činjenicu ukazuju kur'anski ajeti:

“I onima koji su Medinu za življenje izabrali, i Domom prave vjere još prije njih je učinili. Oni vole one koji im se doseljavaju i u grudima svojim nikakvu tegobu ne osjećaju zato što im se daje, i koji više vole njima nego sebi, mada im je i samim potrebno. A oni koji se ušćuvaju lakomosti, oni će sigurno uspjeti;

Oni koji poslije njih dolaze, govore: ‘Gospodaru naš, oprosti nama i braci našoj koja su nas u vjeri prethodila i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima; Gospodaru naš, Ti si, zaista, dobar i milostiv’! (Al-Hašr, 9-10.)

*
* *

Allah spominje muslimanima uzorite primjere poslanika Njegovih, koji su im prethodili i plovili lađama vjere primjeravane različitim vremenskim razdobljima:

“A Nuh je bio zamolio Gospodara svoga i rekao: ‘Gospodaru moj, sin moj je čeljade moje, a obećanje

Tvoje, zaista je istinito, i Ti si, među mudrim, najmudriji!

O Nuhu, on nije čeljade tvoje - rekao je On, jer radi ono što ne valja; zato, ne moli Me za ono što ne znaš! Savjetujem te da neznalica ne budeš.

Gospodaru moj, - reče, Tebi se sklanjam da Te nikada više ne zamolim za ono što ne znam! Ako mi ne oprostiš i ne smiluješ mi Se, biću izgubljen!" (Hûd, 45-47.)

"A kada je Ibrahima Gospodar njegov s nekoliko zapovijedi u iskušenje stavio, pa ih on u potpunosti izvršio, Allah je kazao: 'Učiniću te da ljudima u vjeri uzor budeš!' I neke moje potomke! - zamoli on. 'Obećanje Moje neće obuhvatiti nevjernike!' - kaza On. (Al-Baqara, 124.)

"A kada je Ibrahim zamolio: 'Gospodaru moj, učini ovo mjesto sigurnim gradom i snabdij plodovima stanovnike njegove, one koji budu vjerovali u Allaha i u Onaj svijet!' On je kazao: "Onome koji ne bude vjerovao daću da neko vrijeme uživa, zatim ću ga prisilno izvrnuti kazni vatre paklene, a grozno je ona prebivalište!" (Al-Baqara, 126.)

Allahov prijatelj Ibrahim, a.s., odrekao se oca svoga i porodice svoje nakon što se uvjerio da ovi istrajavaju na putu zablude.

"I napustiću vas i ono čemu se mimo Allaha klanjate; moliću samo Gospodara moga i nadam se da neću u molbi Gospodaru mome nepristojan biti!" (Merjem, 48.)

Osim toga Allah, dž.š., ukazuje na situacije kroz koje On provjeravaše Ibrahima ,a.s., i njegov narod, te Ibrahimovu vjerovjesničku uzoritost:

“Divan je uzor za vas Ibrahim i oni koji su uz njega bili kada su narodu svome rekli: ‘Mi s vama nemamo ništa, a ni sa onima kojima se, umjesto Allahu klanjate; Mi vas se odričemo, a neprijateljstvo i prijezir će između nas ostati sve dok ne budete u Allaha, Njega jedinog, vjerovali’; a tek Ibrahimove riječi ocu svome: ‘Doista, moliću se da ti bude oprošteno, ali ne mogu te od Allaha braniti’. Gospodaru naš, u Tebe se uzdamo, Tebi se obraćamo i Tebi se vraćamo”! (Al-Mumtahina, 4.)

Mladići, Prijatelji Kehfa napuštaju svoje porodice, narod svoj i rodni kraj u nakani da se Allahu svome iskreno približe putem vjere, da pomoću imana, u blagodatima Gospodara svoga, utočište nadu nakon što svom praktičnom vjerovanju nisu uspjeli pribaviti siguran položaj u sredini svojoj, unutar porodica i plemena svog.

“Kazivat ćemo ti historiju njihovu - onako kako se zbilo. Bijahu to momci koji vjerovahu u Gospodara svoga, a Mi smo im vjerovanje njihovo još čvršćim učinili.

Osnažili smo bili i njihova srca kad su se digli i rekli: ‘Gospodar naš - Gospodar je Nebesa i Zemlje, mi nećemo pored Njega drugo božanstvo prizivati, jer bismo tada sablazne riječi zagovarali.

Ovaj narod naš je mimo Njega druga božanstva prihvatio a da jasne dokaze o tome nije priložio. Pa, ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu neistinu iznosi!?

I kada napustite njih i ono što oni osim Allaha obožavaju, sklonite se u pećinu (Kehf), Gospodar vaš će vas milošću Svojom obasuti i za vas će ono što će vam korisno biti pripremiti.” (Al-Kahf, 13-16.)

Zanimljivi su primjeri žene Nuhove i žene Lutove, a.s., i situacije u kojima je bilo zatraženo od muževa njihovih da se rastave od njih zbog razlika u vjerovanju:

“Allah navodi kao pouku onima koji ne vjeruju ženu Nuhovu i ženu Lutovu - bile su udate za dva čestita roba Naša, ali su prema njima licemjerne bile - i njih dvojica im kod Allaha neće moći ništa pomoći, i reći će se: ‘ Ulazite u Vatru vas dvije sa ostalima koji u nju ulaze!’ (At-Tahrîm, 10.)

U istom kontekstu Kur'an navodi i slučaj faraonove žene kao primjer uzorâ druge vrste:

“A onima koji vjeruju - Allah kao pouku navodi ženu faraonovu, koja je kazala: ‘Gospodaru moj, sagradi mi kod Sebe kuću u Džennetu i spasi me od faraona i mučenja njegova, i izbavi me od naroda nepravednog!’ (At-Tahrîm, 11.)

Tako se umnožavaju primjeri različitih odnosa i relacija: *očinstvo* - kao u kazivanju o Nuhu, a.s., *odnos sinova prema roditeljima i odnos prema rodnoj grudi* - kao u kazivanju o Ibrahimu, a.s., *odnos prema rodbini, plemenu i zavičaju* - kao u kazivanju o Prijateljima Kehfa, *bračni odnos žena prema muževima* - kao u kazivanju o ženi Nuhovoj i ženi Lutovoj, a.s., i konačno, *bračni odnos poučne uzorite naravi* - kao u kazivanju o ženi faraonovoj.

U tom stilu odvija se progresivni razvoj ideje o stvarnoj naravi odnosa i njihovih okvira sve do strukturalnog profiliranja Svijeta Središnjeg puta čiji se pravac afirmira u modelima uzornog, primjerljivog i iskustvenog, a razvija se na razini Božijeg plana namijenjenog za svijet vjernika u okviru koga će biti inicirana polarizacija na rodovske grupe, pa i porodična polarizacija zbog razlike u vjerovanju. Kao posljedica gibanja takve forme konstituiraće se prvi društveni okvir na koga ukazuje Uzvišeni Allah riječima:

“Ljudi koji u Allaha i u Onaj svijet vjeruju ne treba da budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Njegovu Poslaniku suprotstavljaju, makar im oni bili očevi njihovi, ili sinovi njihovi, ili braća njihova, ili rođaci njihovi. Njima je On u srca njihova vjerovanje usadio i svjetlom Svojim ih osnažio, i On će ih uvesti u džennetske bašče kroz koje će rijeke teći, da u njima vječno ostanu. Allah je njima zadovoljan, a i oni će biti zadovoljni Njime. Oni su na Allahovoj strani, a oni na Allahovoj strani, zasigurno će biti spašeni.”
(Al-Mudžâdala, 22.)

Rok trajanja rodbinskog srodstva kao okvira društvenog povezivanja Muhammeda, a.s., i njegovih rodaka: amidže Ebu Leheba i amidžića Amr b. Hišama, poznatijeg kao Ebu Džehla, protiv kojih će muhadžiri povesti odlučnu borbu, osobito u boju na Bedru, tim događajem biće i praktično raskinut. Istovremeno, kao novi okvir odnosa između muhadžira i ensarija, biće uspostavljen *idejni okvir*, po kojemu ovi postaju građani i braća unutar istog naroda ili, pak, između različitih naroda i rasa kao na primjer između Suhejla Rimljanina - Bilala Habešija-Afrikanca - Selmana Farisija-Perzijanca.

Pred snagom koncepta novih odnosa pucale su plemenske, rasne i geografske veze o čemu je plemeniti Poslanik govorio sljedeće:

“Napustite ih, jer takve veze čine smrdljivo tlo”, ili: “Ne pripada našoj sljedbi onaj ko istrajava na rasnoj isključivosti, onaj ko se za nju bori, i konačno, onaj koga smrt zadesi kao njezina sljedbenika!”

Time je i konačno odstranjen vonj truhleži rodoslovne isključivosti, zamrla je oholost nacionalnog separatizma ili nacional-šovinizma; zasvagda je iščezla međurasna i međuteritorijalna izoliranost, daleko od vonja mesa i krvi, od prljavštine gline i zemlje, a čovječanstvo je i definitivno

usrećeno miomirisima s najviših obzorja. Od tog vremena domovinom muslimana ne smatra se određeni geografski prostor ili zemlja kao takva, nego Dom islama (*Dâr al-Islam*), tj. Prostor u kome dominira svjetonazor islama, a vlast je prioriteto i u cijelosti organizirana na principima Allahova vjerzakona-Šerijata. To je Dom u čijoj se toplini udomljuju individue i grupacije različitih rasa, naroda i geografskih prostora, i u kome nalaze svoju zaštitu i sigurnost. Svijet islama je Dom za svakoga ko se svrsta u redove sljedbe islamskog vjeronazora, te ko želi da Allahov Šerijat, kao sustav pravnih normi, uređuje ovosvjetski ljudski život, makar i ne bio po vjerskom uvjerenju musliman nego pripadnik sljedbi drugih objavljenih religija, koje nastanjavaju *Dâr al-Islam*. Međutim, države u kojima islam nije oficijelna, dominirajuća religija, a niti Šerijat organizira pravni aspekt muslimanskog života kao i života drugih njihovih građana, svrstavaju se u krug tzv. Zemalja rata - *Dâr al-Harb*, s kojim je Svijet islama usljed kontinuirane opasnosti koja mu od njega prijeti, u trajnoj konfrontaciji bez obzira na činjenicu je li u pitanju rodno mjesto muslimana, njihova rodbina i porijeklo, imovina ili drugi interesi.

Muhammed, a.s., bio je u neprijateljstvu sa svojim rodnim gradom Mekkom, sa užom i daljom rodbinom, u kojoj je bio i njegov rodni dom, te domovi njegovih vjernih prijatelja-ashaba. Mekka nije postala Domom islama-*Dâr al-Islam* Poslaniku i njegovu Ummetu sve dok nije prihvatila islam i dok se nije priklonila Šerijatu.

★

★ ★

Takav je islam; to nije termin koji se tek tako verbalno izgovara, niti čin rođenja na zemlji, koji je puki islamski transparent ili samo islamski znak. Nije ni vrijednost koja se rođenjem nasljeđuje u muslimanskoj porodici:

"I, tako Mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici sve dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i dok onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete i sve dok se sasvim ne pokore!" (An-Nisâ', 65.)

Unutar takvih odrednica reflektira se krucijalna samobit islama, bitno znamenje *Dâr al-Islama*, a ne zemljani prostor, ljudski rod, porijeklo, bliže i dalje srodstvo, plemenska pripadnost. Islam oslobađa čovjeka ovisnosti o stvarnoj naravi gline, otvara mu prostranstva za uzlet u nebeske sfere, lišava ga stega animalne i krvne naravi i uzdiže u najviše duhovne razine.

Domovina muslimanske individue, koju islam prezire ili joj se stavlja na branik, ne može biti dio zemaljske površine, a niti njegova nacionalna komponenta po kojoj se prepoznaje, može biti njegov ljudski oblik vlasti. Ne može to ni njegova rodovska pripadnost, kojoj se sklanja i koju brani, niti njegovo krvno srodstvo, a ni zastava kojom se ponosi i pod kojom postaje šehidom može biti zastava njegova etnosa. Šta-više, ni pobjeda vjernika muslimana, koju toliko priželjkuje i na kojoj je zahvalan Allahu, može predstavljati trijumf njegove vojske, nego je, kako Allah, dž.š., objavljuje:

"Kada Allahova pomoć i pobjeda dođu, i vidiš ljude kako u skupinama u Allahovu vjeru ulaze - ti veličaj Gospodara svoga, hvaleći Ga i moli Ga da ti oprost. On je uvijek pokajanje primao." (An-Nasr, 1-3.)

Prava pobjeda u njenoj posvemašnjoj punini i izvjesnosti ostvaruje se pod okriljem i bajrakom vjere, a nesporni zadatak džihada, najšire pojmljenog, potvrđuje se u funkciji uspostavljanja suvereniteta Allahove vjere i Njegova Vjerzakona, a ne u funkciji drugog ma kakvog cilja. Tako ni odbrana Doma islama (*Dâr al-Islam*) ne predstavlja odbranu bilo kakva doma, bilo kakvog svijeta. U kontekstu svega toga

puna pokornost Allahu, samo Njemu Jedinom, ni slučajno ne podrazumijeva pokornost zarad kojekakvih svakodnevnih vrijednosti, primjerice: zbog imovine i društvenog položaja, zaštite zemlje i naroda, porodice i potomstva. Naprotiv, jedini i ključni cilj predanosti Allahu posvjedočuje se u funkciji preduprjeđenja zločinačkih intriga, širenja nasilja i ratova među narodima, uspostavom vrhu naravnog Zakona kojim se osigurava red na Zemlji.

U predaji koju nam saopćava Ebu Musa, r.a., stoji da su ashabi pitali Poslanika, a.s., za čovjeka koji se jednom bori iz čiste hrabrosti, drugi put zbog samozaštite, a treći iz licemjerja - koji od tih oblika borbe može se prihvatiti kao oblik borbe zarad Allaha i Njegova Puta? Poslanik, a.s., odgovorio im je:

“Čovjek, koji se bori da Allahova Riječ bude ponad svake druge riječi - pravi je borac na Allahovu Putu”.

Dakle, nesporno je da se baš u toj formi borbe posvjedočuje iskrenost vjere u Allaha, a ne u nekoj drugoj ili radi nekog drugog cilja. Svaka zemlja koje povede rat protiv muslimana zbog vjere, s namjerom da im uskrati prava upražnjavanja islamskog sustava vrijednosti i njegova Šerijata, svrstava se u krug tzv. *Dâ'al-Harb*, tj. Doma ili Svijeta rata, pa makar tom svijetu pripadale porodice i rod, narodi i sva imovina vjernika muslimana. I obrnuto, svaka država u kojoj je uspostavljen islam kao svjeto/vjeronazor, u kojoj se prakticira Šerijat kao sustav njenih pravnih vrijednosti, svrstava se u Svijet ili Dom islama - *Dâr al-Islam*, čak i onda kada u njemu ne bi imao ni porodicu ni rod, ni narod ni materijalna dobra. Domovina ili vatan jeste onaj Dom u kojem životne okvire i sustav pravnih normi uspostavlja sam Allah. To je zbiljsko poimanje Domovine primjerene srazmjerama čovjekova dostojanstva.

Narodnost i nacionalna pripadnost nisu i ne mogu biti artikulirane u formama nekih vrijednosti izvan vrijednosnog

okvira vjerovanja kao svekolikog životnog kreda/islamske doktrine muslimana i izvan sustava ukupnih njezinih vrijednosti. Ovako definiranje kategorija 'domovina i narodnost' čini prebivališni, fundamentalni okvir, koji je posvemašnje primjeren praiskonskoj naravi ljudske individue i njezina kolektiviteta.

Rodovski i plemenski izolacionizam (*'asabiyya*), nacion i nacionalizam, rasna i teritorijalna pripadnost samo su periferni i priprosti oblici međuljudske, kolektivne solidarnosti koju je ljudski rod netom upoznao i razvijao u različitim historijskim razdobljima svoje duhovne posrnutosti. Allahov Poslanik, a.s., imenovao ju je 'mrtva kopriva/ smrduša' ili 'smrdljiva baruština' (*muntina*), iz koje se širi vonj smrada i truhleži.

Jevreji su tvrdili da su po *rodu i svojim ljudskim osobinama* Jahvin izabran narod, a Allah im osporava takve razloge ukazujući na činjenicu da sve validne vrijednosti različitih naroda i generacija, rasa i geografskih sredina jesu samo one sadržane u okvirima vjerovanja:

"Oni govore: 'Budite jevreji, odnosno kršćani, i bićete na Pravom putu!' Ti reci: 'Ne, mi smo vjere Ibrahimove, koji je ispravno vjerovao; on nije nikoga Allahu ravnim smatrao.

Recite: 'Mi vjerujemo u Allaha i u ono što se nama objavljuje, i u ono što je objavljeno Ibrahimu, i Ismailu, i Ishaku, i Jakubu, i unucima, i u ono što je dato Musau i Isau, i u ono što je dato vjerovjesnicima od Gospodara njihova; mi ne pravimo nikakve razlike među njima, i mi se samo Njemu pokoravamo.

Pa ako budu vjerovali u ono u što vi vjerujete, na Pravom su putu; a ako glave okrenu, oni su onda u raskol zapali; tã Allah ćete sigurno od njih zaštititi, jer On sve čuje i sve zna.

*Allahova uputa! A zar ima ljepše upute od Allahove?
Mi se samo Njemu klanjamo". (Al-Baqara, 135-138.)*

Stvarno odabrani narod kod Allaha jeste svijet islama, jer je to svijet koji se sklanja pod zastavu samog Allaha, unatoč svih različitosti tog svijeta: državnih, rasnih, nacionalnih. D kako to naglašava kur'anski ajet:

"Vi ste najbolji narod koji se ikada pojavio: tražite da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvrćate, i u Allaha vjerujete. A kad bi sljedbenici Knjige ispravno vjerovali, bilo bi bolje za njih; ima ih i pravih vjernika, ali većinom su nevjernici". (Âlu 'Imrân, 110.)

To je narod u čijoj prvoj generaciji su se isticali pojedinci poput Ebu Bekra - Arapa, Bilala b. Rebbaha - Afrikanca, Suhejla - Rimljanina, Selmana Farisija - Perzijanca i drugih njima slični. Njihovim uzornim stazama hodile su generacije drugih pojedinaca i grupa čije je jedino obilježje bila vjera - *islam*, domovina - *Dâr al-Islam*, jedini sudac - sam *Allah*, dž.š., životni kodeks - *Kur'an Časni*.

Ovakvo, u ljudskoj povjesti neponovljivo poimanje i konstituiranje Zajednice, nacionalnog identiteta i rodbinskog srodstva moralo je zadominirati srcima i umovima sljedbenika Allahova vjeropoziva (*da'wa*) kog specifiziraju čistota i jednostavnost, tj. dimenzije koje onemogućavaju da se u bit Vjeropoziva infiltriraju kojekavi surogati paganizma ili skrivene forme politeizma (*širk*), poput: kult države i rodovskog porijekla, materijalnih dobara i društvenog položaja, mit naroda ili nacije, tj. takve retrogradne pojave na koje ukazuje Svemilostivi Allah i naspram kojih postavlja nutarnje uvjerenje (*iman*) i njegove vrijednosti, pa potom jedne i druge prepušta ljudskoj individui na slobodan izbor:

"Reci: 'Ako su vam očevi vaši, i sinovi vaši, i braća vaša, i žene vaše, i rod vaš, i imanja vaša koja ste stekli, i trgovačka roba za koju strahujete da prôdê

neće imati, i kuće vaše u kojima se prijatno osjećate - miliji od Allaha i Njegova Poslanika i od borbe na Allahovu Putu, onda sačekajte dok Allah Svoju odluku ne donese. A Allah grješnicima neće ukazati na Pravi put". (At-Tawba, 24.)

Osim toga, u srcima sljedbenika Vjeropoziva ka vjeri Allahovoj ne može biti mjesta čak ni marginalnim dilemama po pitanju razmedavanja između biti paganizma i biti islama te po pitanju samih naravi Dâr al-Islama i Dâr al-Harba. Naravno, na razini takve razdiobe multipliciraju se primjeri diferencijacije između ova dva realiteta:

- a) nije moguće prisustvo islama u svekolikoj njegovoj punini u zemlji/državi u kojoj islam ne organizira cjelovit koncept vladavine na principima Allahova Vjeroza-kona;
- b) isključena je mogućnost konstituiranja Dâr al-Islama u društvenom miljeu u kome islam ne uspostavlja sustav ukupnih svojih vrijednosti;
- c) kao antipod islamu, s druge njegove strane, pojavljuje se krivovjerje (*kufî*) kao njegova negacija;
- d) islam je istina, a s druge strane, kao neistina ili zabluda, pretpostavlja se paganizam (*džâhiliyya*) s ciljem eksponiranja kao nadomjestak istini.

UZORNI MODEL KONTINUIRANOG TRAJANJA (NUQLA BA'ÎDA)

Jedna iskonska istina potrebno je da bude rasvijetljena u nama samima prije negoli pokušamo prezentirati islam kako onima koji ga u cijelosti prihvaćaju i upražnjavaju tako i onima koji ga ne slijede intenzitetom i u razmjerama ovih prvih. Ovdje ćemo baviti se kategorijom istine koja se temelji na samom duhu islama kroz povijest njegova razvoja. Islam se pojavljuje kao autohton i samosvojan pogled na svijet i život, koji je posvemašnje karakterističan i koji razvija vlastiti komplementaran sustav vrijednosti. Islamski svjetonazor u osnovnim svojim aspektima bitno se razlikuje od svih antiknih i modernih paganskih društvenih modela, a dodirni aspekti među ova dva svjetonazora pretpostavljivi su tek na razini nekih pojedinačnih, marginalnih pitanja.

Prva i osnovna uloga islama ispoljava se u razvijanju koncepta ljudskog života koji će odražavati autentični duh islama i bit njegova multidisciplinarnog učenja, te u uspostavi i profiliranju sustava vrijednosti, koji će predstavljati okvir za historijsko narastanje Svijeta islama, a na tu činjenicu ukazuje sljedeći kur'anski ajet:

"Vi ste najbolji narod koji se ikada pojavio...". (Âlu 'Imrân, 110.)

U narednom ajetu Kur'an još ilustrativnije skicira narav Svijeta islama:

"...A Allah će sigurno pomoći one koji vjeru Njegovu pomažu, - tã Allah je zaista moćan i silan,

One koji će, ako im damo vlast na Zemlji, namaz obavljati i milostinju udjeljivati i koji će tražiti da se čine dobra djela, a odvrćati od nevaljalih - a Allahu se na kraju sve vraća". (Al-Hadždž, 41.)

Nije, dakle, cilj islama da se pojmovno i ideološki identificira sa bilo kojim sustavom antiknog ili modernog paganizma. Džâhiliyya kao takva predstavlja stranputicu u poimanju i vjerovanju Allaha i Njegova koncepta ljudskog života na Zemlji, u izgradnji društvenih poredaka i pravnih sustava vlasti, običaja i tradicija; paganizam sve te vrijednosti gradi na sekularnim idejama i principima relativnih vrijednosti i ograničenih aksioloških dometa. Originalna i autentična dimenzija islama, ona koja ga posvemašnje specifikira u odnosu na svaku formu paganizma, jeste njegov svetopovijesni zadatak da izbavi čovječanstvo iz sumraka džahilijjske tradicije, iz tog ponižavajućeg oblika upražnjavanja pokornosti čovjeka čovjeku ili robovanja čovjeka materiji, te da ga privede vjeri u jednog Boga u čijim okvirima čovjek jedino iskustveno kuša puninu ljudske slobode.

Islam smjerodavno sankcionira trajnu čovjekovu predanost Allahu Jedinom na način kako je sam Allah saopćava: na razini poimanja i vjerske prakse, validnog sustava normativno-pravnih principa i na razini cjelovitog sustava svekolikih vrijednosti, s krajnjim ciljem oslobađanja čovjeka od nedostojnog robovanja hirovima drugog čovjeka i njegovim prirodnim nagonima. Potrebno je istinu o islamu, koja se reflektira iz samog njegova duha i iz njegove misije na zemlji, prezentirati ljudima, vjernicima i nevjernicima podjednako. Islam ne prihvaća raspolučenost čovjeka u sebi

na pagansko i islamsko biće, na idejnoj i ortopraktičnoj razini. Prema tome, ili islam u njegovoj punini ili džahilijjet!? Medupozicija - pola islam, pola džahilijjet - nije prihvatljiva. Islam takvu kombinaciju naprosto niti projicira a niti je želi. Njegov stav glede integriteta istine vrlo je decidan: Istina je u sebi jedna, integralna, nedjeljiva, i sve mimo nje puka je laž, neistina, iluzija. Te dvije vrijednosne kategorije nisu podložne međuprožimanju, sintezi vrijednosti.

Dakle, ili neupitna izvjesnost suda imanentnog Allahovim principima ili, pak, neizvjesnost paganskog ljudskog metoda prosuđivanja?! Božji univerzalni Vjerozakon ili, pak, njegov isprazni nadomjestak - ljudsko sudstvo i pravni sustav?! Tu temu i međusobne relacije između tih kategorija tretiraju mnogi kur'anski ajeti poput sljedećeg:

"Isudi prema onome što Allah objavljuje i ne povodi se za prohtjevima njihovim; čuvaj se da te ne odvrte od onog što ti Allah objavljuje! A ako ne pristaju, ti onda znaj da Allah želi da ih zbog nekih grijehova njihovih kazni. A mnogi ljudi su, zaista, nevjernici". (Al-Mâ'ida, 49.)

"Zato ti pozivaj i budi ustrajan, onako kako ti se naređuje, a ne povodi se za prohtjevima njihovim, i reci: 'Ja vjerujem u sve knjige koje je Allah objavio, i naređeno mi je da vam pravedno sudim; Allah je i naš i vaš Gospodar, nama naša, a vama vaša djela; nema potrebe da jedni drugima dokaze iznosimo; Allah će nas sve sabrati, i Njemu će se svi vratiti.'" (Aš-Šûra, 15.)

"Pa ako ti se ne odazovu, onda znaj da se oni povode jedino za strastima svojim. A zar je iko gore zalutao od onoga koji slijedi strasti svoje, a ne Allahovu uputu? Allah, doista, neće ukazati na Pravi put narodu koji sam sebi nepravdu čini." (Al-Qasas, 50.)

“A tebi smo poslije odredili da u vjeri ideš pravcem određenim, zato ga slijedi i ne povodi se za strastima onih koji ne znaju.” (Al-Džâsiye, 18.)

“Zar oni da traže da im se kao u pagansko doba sudi. A ko je od Allaha bolji sudija narodu koji čvrsto vjeruje?” (Al-Mâ’ida, 50.)

Islam i džahilijet su dvije kategorijalne činjenice - treća ne postoji. Ili odaziv Allahu i Njegovu Poslaniku ili, pak, robovanje ispraznostima džahilijeta?! Vladavina svemoćnog Boga ili život u paganizmu?! Organiziranje svekolikih aspekata života Zajednice na objavljenim principima pravičnog Suca, ili, pak, življenje u neredu, s onu stranu objavljenog reda Milostivog?! Ovakvoj kategoričkoj Istini hvaljenog Allaha nema nadojmjestka, nema alternative, te je izlišno o tome i raspravljati.

Konkretna uloga islama je ostvariti potiskivanje paganizma kao smjerokaznog modela života ljudske populacije i centar smjerokaza situirati u vlastite okvire kao autohtonog modela autentičnih vrijednosti, s ciljem da se dobro kao takvo osigura kao dar čovječanstvu za njegovu namjeru da se vrati u krilo milosti Gospodara svoga. Iz te ravnoteže i jedinstva proishodi punina prirodnosti i jednostavnosti ljudskog povijesnog života na čijoj razini se događa susret svetog i profanog, sakralnog i sekularnog, Božanskog i ljudskog.

U tom smislu, kako nam predaja bilježi, odgovorao je Rub’i b. ‘Amr na pitanje perzijskog vojskovođe Rustema: ‘Šta vas je dovelo ovamo?’ ‘Allah nas je uputio da one koji žele oslobodimo robovanja ljudima umjesto pobožne predanosti Allahu Jedinom, da ih izbavimo iz tjeskobe ovog i uvedemo u prostranstva Onog i Ovog svijeta, oslobodimo despotizma mnogovjerja u korist pravičnosti islama.

★

★ ★

Naravno, islam se nije pojavio sa zadatkom da stimulira pojavu i razmah ljudskih strasti personificiranih u raznolikim idejama i ideologijama, društvenim sekularnim sustavima, situacijama, običajima i tradicijama, kako onih iz perioda praskozorja islama tako i onih koji su duboko uronili u modernizme Istoka i Zapada. Naprotiv, došao je sa zadatkom da u cijelosti dokine i potre tragove raznolikih *izama* džahilijeta, da uspostavi i na posebnim principima razvija život ljudi, da mu učita stvarne vrijednosti i primjereno mjesto, da postane vrelom iz koga će život izvirati i oko njega se svijati.

Sličnost pojedinih aspekata u konceptima islamskog i paganskog života ne upućuje na zajedničko porijeklo, mogućnost identificiranja ili, pak, imitacije jedan drugog po formi i sadržaju. Svaka sličnost je puka koincidencija, marginalne i formalne naravi, na nivou isključivo partikularnih pitanja. Osnove jednog i drugog stabla bitno se razlikuju, posebnost stabla koga iznjedruje mudrost Allahova napram onoga što ga spravlja ljudska hirovita narav:

“U plodnom predjelu raste bilje voljom Gospodara njegova, a u neplodnom tek s mukom. Eto, tako Mi, na razne načine, ponavljamo dokaze ljudima koji zahvaljuju.” (Al-Aʿrāf, 58.)

Kako se pokazuje, džahilijet je predstavljao zabludu svijeta u antiknim vremenima u razmjerama u kojima to jeste i u vremenu moderne civilizacije. Razlike su u modalitetima i formalne naravi, a supstancijalna osnova ista: strasti neukih, egocentričnih, predrasudama opterećenih ljudi, koji ne posjeduju volju za oslobođenjem od primitivizma, bahatosti i egocentričnosti.

S pojavom Šerijata džahilijetski sustav vrijednosti u cijelosti biva dezintegriran pred njegovim principima kojima nisu imanentni ljudsko neznanje i hir, favoriziranje interesa jednih grupa nad drugim. To je razdijelni, medašnji činilac

između naravi Allahova Programa i programa koje ljudi grade zbog čega se isključuje mogućnost susretanja ta dva okvira u jednom integriranom sustavu, mogućnost eklektičkog pomirenja makar i narazini jedne situacije ili pitanja. Također, nemoguć je spoj jedne polovice programa iz jednog s drugom polovicom iz drugog programa. U mjeri u kojoj Allah, dž.š., neće oprostiti širk/idolatriju, neće prihvatiti ni integriranje ta dva posvemašnje oprečna programa, i to zbog činjenice što Allahov Program u cijelosti posjeduje svoju autentičnost i svoju zaokruženu puninu.

Tu istinu potrebno je bezuvjetno i bezrezervno posjedovati u našim bićima dok interpretiramo ljudima cjeloviti sustav islamskih vrijednosti kako se ne bi dogodalo da beskonačno i do besmisla ponavljamo različite argumente, da zapadamo u stanje zbunjenosti i naše slušatelje ne ostavljamo u dilemama i sumnjama. Ne smijemo ih dovoditi do takvih haotičnih iskustava već ih uvjeriti u sposobnosti islama, kome smo potpuno privrženi, da mijenja njihove živote, njihovo poimanje života i životnih tokova. Narav tih promjena konačno i u krajnjoj konsekvenci rezultira kategorijom dobra nesamjerljivih razmjera u smislu pojmovnog zaokruženog svjetonazora te smirivanja procesa transformacije u ravni dostojanstvenog, civiliziranog života ljudske populacije. Naravno, takva bitno kvalitetnija i produhovljenija uloga i nova pozicija čovjeka ne mire se s bilo kakvim vrijednosnim premisama dezintegriranog džahilijeta, koje su u njegovu sustavu kao takve samo vegetirale osim možda nekih pojedinačnih formi, koje koincidiraju sa sličnim formama u Sustavu islamskih vrijednosti. I takva koincidencija može biti samo prividna, a nikako stvarna u smislu sadržajnih odrednica, s obzirom na nesporno izraženu diferentnost između fundamentalnih principa koji su u temeljima ova dva vrijednosna sustava. U osnovi džahilijetskog sustava naglašeno je prisustvo osjećaja

mučnine, ispraznosti i zloćudnosti, a istovremeno takav sustav paganskom čovjeku šta-više ne omogućava ni najprostiji prosperitet na racionalnom planu.

Ne smijemo dozvoliti da ljudska zajednica ostane neobaviještena o relevantnim odrednicama islama, primjerice da islam nije uporediv sa drugim društvenim poretcima niti ideološkim pogledima različitih provenijencija. Naprotiv, islam je zacijelo jedinstven i samosvojan sustav vrijednosti u teorijskom i praktičnom smislu. Jedinstven po svojoj duhovnosti i univerzalističkim dimenzijama, islam strukturira i konkretizira svaku formu dobra kao takvog ljudskoj populaciji, koje je ona mogla samo u nabujaloj mašti priželjkivati.

Veličanstveni i komplementarni, konzistentni i ljepotom ovjenčani islam stvarni je dar Allaha Svemilosnog čovjeku.

★

★ ★

Tek nakon što islamsku zbilju shvatimo u ovakvom smislu moći ćemo biti sigurni da smo ovladali svim potrebnim pretpostavkama za pouzdano i autoritativno interpretira-nje islama čovječanstvu, interpretiranje iz kojeg provijava puna senzibilnost i milosrdnost, djelotvornost i uvjerljivost, koje ne ostavljaju prostora za sumnje u istinitost svekolikih islamskih vrijednosti na jednoj strani, niti u ispraznost drugih društvenih i ideoloških sustava koje gradi sam čovjek. Metodom takve senzibilne interpretacije islama razobličavaju se svi oblici zabludjelosti, mizernosti i prozaičnosti društvenih poredaka i stanja ljudskih zajednica u paganskim ideološkim sustavima u odnosu na mogućnosti ushićenja posredstvom kušanja beskonačne milosti Allahove u formama najvišeg dobra unutar islama. Senzibilitet koji producira islam raskazuje sami duh Istine izvan i ponad koje ne postoji druga istina.

Kao dâ'ije, interpretatori i promicatelji islama ne smijemo sebi dozvoliti da pod pojmom islam nudimo svijetu prljavi talog podstičući na taj način u njima zabludjele hirove i iskrivljene predstave o islamu. Obavezni smo do kraja ponašati se otvoreno i razumljivo prema ljudima te govoriti im snagom argumenata i osobne arhetipske prakse. Džahilijet kojem se priklanjate nečisti je talog, a Allah želi da vas iz njega izbavi. Vaš položaj je neprijatan i Allah želi da vam ga prijetnim učini. Život koji u džahilijetu živite najniža je forma ljudskog egzistiranja, a Svemilostivi želi da vas i vaš život oplemeni i uzdigne na najviši stupanj. Životno okruženje u kome vegetirate nije ništa drugo doli psihičko stanje mizantropije, bijede i pustoši, a Allah vam želi olakšati, smilovati vam se i usrećiti vas. Islam smjera mijenjati gledišta vaša i položaje, sustav vaših vrijednosti, instalirati vam puteve za jedan drugi viši stupanj života iz čije ćete perspektive prezreti paganski koncept života kojim ste ranije živjeli. Kani vas uvesti u svijet viših vrijednosti iz koga ćete se sablažnjavati nad vrijednostima paganstva. Ako se budete ponašali kao mizan-tropi, doista nećete spoznati stvarni koncept islamskog života s obzirom na činjenicu da su vaši neprijatelji D neprijatelji i vaše vjere, koji onemogućavaju zaživljavanje islamskog koncepta čija se arhetipska slika reflektira u našim dušama na poticaje Kur'ana i njegova Šerijata, na razini naše povijesne egzistencije i našeg povijesnog mišljenja koje će graditi model budućnosti u čiji nadolazak nije moguće sumnjati.

Takvim jezikom i u tom stilu potrebno je ljudima interpretirati islam naprosto zbog činjenice da je islam čista Istina i arhetipska slika te Istine, podjednako relevantne za prostor Arabijskog poluotoka, Perzije, Rimske imperije i

prostora modernog Zapada i Istoka u kojima je islam prisutan. On im se nada je s najviše Instance kao čista Zbilja, korenspondira s njima posredstvom jezika ljubavi i senzibiliteta kao simbola Zbilje i bivši takav, identificira se s njom postajući i sam Zbilja. Voden islamom taj svijet se u potpunosti distancirao od neistine i integrirao u Istini, izvjesnoj i posvemašnje prijemljivoj. Od same pojave islam je nagovještavao kvalitativne promjene u stilu življenja i poimanju društvenih nivoa, u naravi svjetonazora i vrijednosnih sustava. Nije ostavljen prostor za kompromise sa bilo kakvim drugim *izmima* i na bilo kojim razinama života u smislu današnjeg prakticiranja života nekih muslimanskih intelektualaca, školovanih na Zapadu, opterećenih nekim unutarnjim konfliktima obično iskazivanih u formama pomodarskih misaonih pojmljevina poput '*demokratičnost islama*', '*islamski socijalizam*', '*ekonomski, politički, pravni aspekti islama*' i tome slično. Na taj način se do bezumlja pothranjuju samoobmana i destruktivni naboji svih oblika.

Medutim, takva konstruirana sinteza, doista, ne može biti prihvatljiva. Prijelaz iz džahilijjeta koji dominira modernim svijetom ka islamu podrazumijeva proces promjena svekolikih razmjera, s ozirom na činjenicu da se islamski koncept i stil života, te sustav njegovih vrijednosti u cijelosti rezlikuju od paganskog kako antiknog tako i modernog koncepta života i životnih vrijednosti. Učmalost modernog paganskog svijeta ne može se otkloniti marginalnim promjenama u samo partikularnim aspektima njegova društvenog sustava, a niti se čovječanstvo može izbaviti iz takvog stanja bez poduzimanja radikalnih transformacija u ravnima ljudskih programa i vrijednosnih sustava, njihovim napuštanjem zarad usvajanja Božijeg objavljenog programa vrijednosti, odustajanjem od ljudskog programa u korist programa Gospodara ljudi, bijegom od sputavajućih normi u krilo univerzalnih principa. Zbilja je u svojoj biti takva kakva

jeste; nju je potrebno objelodanivati ljudima i svjedočiti ne ostavljajući ih u dilemama i mnogolikim neizvjesnostima. U početku može se dogoditi da ljudi njome ne budu oduševljeni već uplašeni i zbunjeni. Ljudi su se slično ponašali prema islamu u njegovu ranom dobu: uznemireno, rezervirano i neprijateljski, vjerovatno usljed činjenice da je i Muhammed, a.s., prezreo i kritizirao njihove svjetopogleda i ideologiju, ignorirao njihove društvene podjele i napustio njihove običaje i tradiciju. Za malobrojnu Zajednicu muslimana gradio je sustav novih vrijednosti, uspostavljao nove standarde i duhovno-kulturnu tradiciju.

Kamo, potom? Na koncu Poslanikovi sugrađani i suplemenici obreli su se u krilu Istine kojoj se u početku nisu radovali i pred kojom su zebnju osjećali:

“Kao da su divlji magarci preplašeni, koji bježe od progonitelja svojih”. (Al-Muddassir, 50-51.)

Borili su se protiv te Zbilje, a potom je branili podjednakom žestinom i svim sredstvima. Zbog nje su u Mekki mučili njene pristalice, malobrojne i nejake, a protiv njih su vodili i okrutan rat kada su u Medini obrazovali jaku zajednicu muslimana vjernika.

Misija islama u ranom dobu njezina razvoja nije imala čvršću i povoljniju poziciju od iste takve misije našeg vremena. U oba historijska razdoblja da'wa je poricana i tretirana minornom pojavom. Bila je izolirana u gudurama grada Mekke, odbačena od njenih moćnika i kaste koja je držala vlast u svojim rukama, postala strana u svom vremenu i tadašnjem cijelom poznatom svijetu. Okruživala ju je velika, okrutna i silna imperija, koja se borila protiv svih njenih principa i ciljeva, ali, uprkos tome, misija da'we držala se stameno i neuništivo, kakva je npr. danas ili kakva će biti moćna sutra.

Činioci njene stvarne moći inherentni su duhu njene idejne doktrine i vjerovanja. Naravno, takva karakteristika

pribavlja joj sposobnost djelovanja u najtežim i najbezizlaznijim okolnostima. Ta njena čudesna moć skriva se u jednostavnoj, vrlo izvjesnoj istini na kojoj počiva njena idejna struktura utemeljena na punoj sukladnosti s ljudskom naravi koja nije sposobna odupirati se dugo njenoj moći, na sposobnosti da bude smjerokaz čovječanstvu u njegovu historijskom progresivnom razvitku bez obzira na kom se stupnju razvitka ono nalazilo ili na kom planu njegova ekonomskog i socijalnog, znanstvenog i intelektualnog razvoja bilo.

Usporedo s tim, islamski poziv je tokom sukobljenosti sa džahilijetom vrlo eksplicitno ispoljavao svoje materijalne prednosti, a da pri tome nije narušavao ni jedan jedini aspekt svojih temeljnih principa, niti je djelovao podsticajno na razvoj džahilijetskog strasno ljubljiva metodom dodvoravanja i ulaženja u kakve saveze s njim. Tome nasuprot, islamska Misija kontinuirano promovira Istinu i istrajava na prezentiranju ljudima svih relevantnih informacija o sebi kao dobru, milosti i blagodati.

Allah, Stvaratelj ljudske vrste, bez dvojbe, najbolje poznaje narav ljudskog bića, dubine srca njihovih, pa prema tome samo je Njemu znano kako će čovjek uzvratiti na jasan i djelotvoran poziv Istine: bez dvoumljenja i bespogovorno ili s rezervom i neodlučno.

U ljudskoj duši postoji pripravnost - kao voljni akt - za cjelovitu transpoziciju iz jednog stila života u drugi, što je ponekad jednostavnije realizirati negoli beskonačno praviti partikularne intervencije, čas u jednoj čas u drugoj ravni ili segmentu.

Svekolika transpozicija iz jednog civilizacijskog sustava u drugi, koji je sveobuhvatniji, primjereniji i kvalitativniji, događa se u dubini duše, kao mentalni proces za koji čin transpozicije nalazi punu razložnost.

Čime je, međutim, moguće obrazložiti prelazak iz džahilijetskog modela života u islamski sustav ako on ne predstavlja nešto više od neznatnih promjena u jednoj, i značajnije intervencije u drugom njegovom aspektu?!

Gledano iz perspektive ljudskog rezoniranja, zadržatise u oblikovanom sustavu vrijednosti logičnije je, naprosto, jer je takav sustav stvaran, uspostavljen, podložen korekcijama i promjenama, ne mora ga se, nužno odbacivati, a niti prelaziti u drugi, još neizgrađen i neostvarljiv - s obzirom na mnogobrojne srodnosti među njima?!

★

★ ★

Susrećemo se i sa muslimanskim misliocima koji, kada interpretiraju islam, čine to kao da je na optuženičkoj klupi, nastojeći ga osloboditi optužbe?! Ilustracije radi, dovode u paralelu islam i suvremene ideološke, državopolitičke sustave, te ono što je unutar prvog nezamislivo sa onim što je u drugim sistemima svakodnevna praksa.

Defanziva, ukrajnoj instanci, je iznevjerjenje i loša usluga islamu. Njemu nije potrebna afirmacija putem paralelizma sa džahilijetom i sustavom njegove morbidne prakse. Ovakve "kulture", kojima se mnogi ljudi oduševljavaju uprkos činjenici da predstavljaju degradaciju ljudskog bića, dapače, ako bi se validno vrjednovala u odnosu na islam, u svojoj biti nisu ništa drugo doli džahilijetski sustavi.

Ne iznenađuje činjenica da se položaj populacije u ovakvim sustavima ne može izjednačavati sa položajima ljudi u islamskim državama, odnosno u zemljama Svijeta islama. Taj svijet je dospio u stanje očaja zbog napuštanja islama, ne zbog činjenice što su muslimani. Islam svoju supremaciju nad džahilijetskim sustavima objašnjava ljudima činjenicom da je on vjera povijesne misije, vjera koja ima zadatak da mijenja i preobražava svijet i ne odnosi se prema njemu kao statičnoj

pojavi; vjera koja ima za cilj da čovječanstvo uzdiže iz moralne bijede, a ne da blagoslovi stanje njegove ućahurenosti u glibu koji im se pričinjava u svjetlima sjajne kulture.

Pojedini slični aspekti u islamu i džahilijetu kod ljudi ostavljaju utisak bliskosti i mogućnosti poredenja između pojedinih sustava i ideoloških pravaca, s jedne, i islama, s druge strane. Sličnost se pokazuje i u procesima mišljenja nastalih u jednom i drugom krugu.

Naravno, mi takve sustave podjednako odbacujemo, bilo da su istočnog ili zapadnog modela. Odbacujemo ih, doslovce, sve kao konzervativne i sustave uobrazilje, s obzirom na krajnje ciljeve, koje islam hoće da postigne unutar organiziranja života ljudske populacije.

Interpretirajući ljudima zbilju islama na ovakvoj razini i prezentirajući im doktrinarni arhetip za cjelovito poimanje islama, mi im, rapravo, u dubinama bića podstičemo unutarnje razložne motive za prijelaz iz jednog pojmovnog sustava u drugi, iz jednog položaja u sasvim drukčiji položaj. U tom kontekstu nismo im ponudili posvemašnje i uvjerljive argumente, ako bismo se isključivo zadovoljili pukom konstatacijom - apelom: "Hajde, napustite vaš postojeći svjetonazor i pristupite novom, iskustveno još nezaživljenom sustavu vrijednosti, koji će se od vašega razlikovati samo u nekim marginalnim pitanjima i aspektima! U vašem sustavu učenja, primjera radi, taj i taj sklop pitanja je razriješen na način kako je gotovo identično tretiran u našem učenju; razlike su minimalne i periferne naravi, a odnose se na oblasti nekih običaja, položaja ili prohtjeva..."

Formalno, sve to čini nam se jednostavnim i u osnovi nimalo čudnovatim, a zahvaljujući toj činjenici, unutar tog konceptualnog okvira, ne isplivava Istina. Izvjesno je da islam podjednako i fundamentalno preoblikuje poimanja i emocije, društvene sustave i položaje, sakralne i sekularne pravne

kodekse, ne ostavljajući prostora vjerovatnoći komparacije sa džahilijetskim stilom življenja. Kao egzemplaran primjer ukazujemo na konočan i konkretan raskid islama sa džahilijetskim principom potčinjavanja čovjeka čovjeku i insistiranja na isključivoj snishodljivoj i skrušenoj pobožnosti Allahu - jednom, jedinom:

"Ko želi neka vjeruje, a ko želi, neka ne vjeruje" (El-Kehf, 29.)

"A onaj ko ne vjeruje (neka zna) da Allah nije ovisan o svjetovima". (Âlu Imrân, 97.)

Problem se, konsekvnetno, pojavljuje u znaku pitanja o vjerovanju i nevjerovanju, o religiji i ateizmu, politeizmu i čistom monoteizmu, islamu i džahilijetu.

Glede jedne činjenice ne može biti sumnje niti ikakve dileme: ljudi nisu muslimani samo po svom verbalnom iskazu, sve dok žive životom džahilijeta. Ako, pak, među njima ima i takvih koji ostaju u samoobmani i druge žele obmanjivati, vjerujući da islam može koegzistirati u sintezi sa džahilijetom, neka im bude tako.

Ipak, samoobmana i obmana ne mijenjaju ništa u biti Zbilje kao takve. Niti je to islam, niti su ti ljudi muslimani. Suština islamske misije očituje se u povratku neznabožaca/ džahila islamu, u njihovu ponovnom vraćanju sebi kao muslimanima.

Radeći u službi islamske *da'we* ne smijemo sebi pribavljati nikakvu materijalnu ili drugu korist, niti visoke položaje ili izazivati nasilje na zemlji, ili pak, kakvu drugu posebnu privilegiju. Svoje nagrade ili koristi ne tražimo od ljudi. Pozivamo ih u islam, naprosto, iz razloga što ih volimo i želimo im dobro, unatoč svih njihovih neprijateljstava. Jednostavno, jer je takva narav islamskog misionara, jer su takvi njegovi motivi. Uz pomoć nas, islamskih misionara i promicatelja Istine, potrebno je da spoznaju Zbilju islama, suštinu njegovih principa

koje će im se staviti kao dužnost u funkciji najvišeg dobra, njima namijenjenog. Osim toga, od nas će, također, saznati svoju stvarnu poziciju u džahilijetu - činjenicu da džahilijet nema ništa zajedničko sa islamom, da je puko besmislje (*hevâ*), iz prostog razloga što džahilijet nije Allahov Zakon/Šerijat. Džahilijet je bespuće jer nije Zbilja, a šta drugo može postojati izvan Zbilje doli bespuće, zabluda i neistina!

Islam ne integrira vrijednosti zbog kojih bi se morali stidjeti i koje bi zbog toga trebalo braniti pred vanjskim kritikama, nešto zbog čega bismo se morali skrivati od ljudi ili, pak, što bi nas u javnosti stavljalo u diskreditovanu poziciju.

Duhovno uzmicanje dijela muslimanskih intelektualaca pred modernim paganizmom Zapada i Istoka i pred paganskim pozitivizmom dovelo ih je u situaciju da počnu usvajati partikularne vrijednosti zapadne civilizacije i integrirati ih u okvire islamskog civilizacijskog kruga poglavito, na razinama islamskog praxisa i pravnih rješenja.

Ako, doista, ti naši umni ljudi drže da je potrebno ustati u odbranu stanovitih vrijednosti islama, obrazlagati ih i pravdati, snishodljivo se izvinjavati pred Zapadnjakom zbog njih kao takvih, tada ti naši intelektualci, sasvim je izvjesno, ne posjeduju kredibilitet da budu u funkciji islamskog misionara. Oni, zapravo, nisu raščistili s paganizmom, žive u njegovim kontraverzama, anomalijama i devijacijama. Njihov takav odnos tipičan je metod djelovanja protiv i na štetu islama, podsticanja muslimana, površnih poznavalaca islamske nauke i kulture da civilizacijska postignuća islama uporno brane, tretirajući ga optuženikom kome je pred ekspanzijom prigovora i sumnjičenja potrebna odbrana.

U vremenu mog boravka u Americi jedan krug muslimanskih intelektualaca - sekularista inicirao je

provokativne polemike o islamu sa nama, kako su nas kvalificirali, apologetima islama što je naravno metodološki predstavljalo bizarnu pogrešku. U polemici sa njima opredijelio sam se za metod argumentirane, iskustvene kritike paganizma zapadne civilizacije bilo na razini ispraznog religijskog iskustva Zapada ili na razinama njegove katastrofalne socijalne, ekonomske i moralne prakse, tih hipostatičkih pojmovnih fikcija zapadne civilizacije, koje ju nepovratno vode ka susretu mnogolikih nesreća i tragedija pred kojima ljudska duša, a ni um ne mogu naći svoj smiraj.

Zapadni kapitalizam do dna je uglibljen u gramzljivost i zelenaštvo, u mračnu degradiranost i egocentrični individualizam pred kojima se tek prisilom policijskog i sudskog mehanizma vlasti spašava kakav-takav kolektivitet zapadnih društava. Takva je narav odnosa materijalističkog svjetonazora spram života, narav koja oslobađa sablažnjivu slobodu upražnjavanja animalnih nagona za seksualnim razvratom, koju se etiketira *'slobodom ponašanja spolova i seksualnom revolucijom'* tržišne robovske radne snage, slobodom koju se promovira kao manifestacija ljudskih sloboda, kao prava i individualne slobode ženskog spola. Apsurdne i bezizlazne situacije, te svekolike proturječnosti na razini bračnih odnosa, koje opterećuju životnu realnost kao i još uvijek naglašena rasna netrpeljivost predstavljaju dramatične probleme svijeta modernog Zapada za koje ovaj ne uspijeva iznaći primjerena rješenja, a koji istovremeno na islamskom Istoku i Zapadu nemaju šansu instalirati se naprosto zbog činjenice da ih je islam u začetku razvoja njegove vjerske kulture i sakralnog prava tretirao i za svagda razriješio u ravni valjanog logičkog sustava vrijednosti, te prosperitetnog modela organiziranja čovjeka i njegova društva, afirmiranjem principa humaniteta i ljudske sreće. Svekoliku problematiku ljudske populacije islam situira u ravan čiste ljudske naravi (*fitra*) uspostavom punog suglasja između Zbilje i nutarnje pranaravi ljudskog bića.

Čovjek modernog Zapada, njegove postindustrijske civilizacije i elektronsko-tehnološkog univerzuma beznadežno je sučeljen sa svim tim problemima kao jedinom svojom realnošću, koje se zacijelo mora stidjeti u sučeljenju sa islamom i njegovim iskustvom života i svijeta. Uprkos toj činjenici dio muslimanske inteligencije uzmiče pred truhlim derivatima paganizma do granica kada počinju neke aspekte islama identificirati sa pojedinim aspektima zapadne kulture.

Poslije svega navedenog nema potrebe ponavljati tvrdnju da mi, islamski promicatelji vjere (*dâ'ije*), moramo ostati dosljedni principima islama glede nepomirljivog odnosa naspram paganizma, tradicionalnog i modernog, ne prihvatanjem kolaboriranja s bilo kojim njegovim aspektima: ideološkim, pravno-praktičkim, tradicionalno-iskustvenim, uprkos svih eventualnih pritisaka na nas. Otuda, kao prioritetan zadatak nadaje nam se udomljenje islamskog svjetonazora i islamske tradicije u zamjenu za paganizam, no sasvim je izvjesna činjenica da je to nemoguće realizirati na razini cjelovite ili partikularne sinteze ova dva dijametralno oprečna i sukobljena civilizacijska sustava ili metodom priklanjanja paganskom civilizacijskom sustavu u njegovu početnom stadiju, kako to neki islamski modernisti zagovaraju, a što u biti ne znači ništa drugo doli deklarativno uzmicanje pred paganizmom u samom startu.

Utjecaji aktualnih paganskih društvenih modela kao i njihovih široko ukorijenjenih tradicija razorno djeluju na koncept islamskog društva, osobito na razini društvenog pitanja žene. U tim okvirima muslimanka, doista, trpi razorne utjecaje modernog paganizma zbog čega se kao nužna i jedino ispravna reakcija nameće kao prvo: zadatak učvršćivanja naših vjerskih, duhovnih, kulturno-civilizacijskih stajališta s ciljem istrajavanja na dosljednom slijeđenju vlastitog puta, i kao drugo: kontinuirana duhovno-kulturna nadgradnja s ciljem jasnog razgraničavanja između islamskog svjetlodarujućeg

koncepta života i njegovih svekolikih vrijednosti, s jedne, i paganskog materijalističkog koncepta sumorne perspektive i izgubljenih nada, s druge strane.

Bilo bi nemoguće realizirati ove planove ukoliko bismo zadržali makar i partikularne premise paganskog života ili ako bismo s njegovim konceptom jednom raskinuli, zaobišli ga ili se distancirali od njega, a drugi put pohitjeli ka selektivnoj sintezi prividno srodnih sadržaja ova dva civilizacijska sustava. Ne smijemo gubiti iz vida elementarnu činjenicu da, uprkos razornog djelovanja modernog paganizma u našem okruženju, islamski civilizacijski krug gradi neuporedivo perspektivniju budućnost, najsvrsishodniju preobrazbu čovjeka i njegova društva. Tu se obrazuje ključna razdioba ova dva civilizacijska svjetonazora poslije koje ne postoji nikakva mogućnost njihova ponovnog susreta.

Ali, zato ostaje otvorena mogućnost sljedbenicima paganizma da pristupe islamu bilo da su živjeli paganskim životom unutar Svijeta islama ili istim životom u neislamskom svijetu, jedinstvena mogućnost da budu izvedeni iz tmina paganizma na svijetli put islama, da se spase tegoba koje su u paganizmu kušali i prihvate svekolike blagodati i dobra koje im islam osigurava.

Ako, pak, ne iskoriste tu ukazanu mogućnost nama ne preostaje drugo doli da potvrdimo ono što su Svemilosni Allah i Njegov plemenit Poslanik objelodanili:

“Vama vaša vjera, a meni moja”. (Al-Kâfirûn, 6.)

DOMINACIJA VJEROVANJA

“I ne gubite hrabrost i ne žalostite se; vi ćete pobijediti ako budete pravi vjernici”. (Âlu ‘Imrân, 139.)

Kao prva refleksija koja se pojavljuje u svijesti glede ovog stavka jeste utisak da se cjelishodno njegovo značenje uosovljuje na kategoriju džihada pojmljenog kao borbe i oružanog sukoba. Međutim, sasvim je jasno da džihad kao specifična pravna i moralno-etička kategorija u islamu po svojoj dubini i opsegu nadilazi takvo partikularno značenje. Džihad izražava trajno angažiranu formu duha i praktičnog djelovanja ljudskog voljnog akta koji će vjernika, njegovu senzibilnu, recepcijsku i kreativno-iskustvenu vokaciju kontinuirano privoditi u aktivan odnos naspram objekata i pojava, vrijednosnih kategorija i ljudskih bića, podjednakim intenzitetom.

Osim toga džihad predstavlja okvir dvojake progresivne dominacije unutar koje se usredištava biće iskrenog vjernika muslimana *vis-a-vis* općepojmljenog svakog stanja i svake vrijednosti kao i svakog individualiteta. Unutar tog okvira temelji se dominacija imana i sustav njegovih ukupnih vrijednosti u odnosu na svaki drugi sustav strukturiran izvan temeljnih principa islamskog vjerovanja, dominacija nad raznolikim historijskim silama što zastranjuju izvan razvojnih tokova imana, nad svim sustavima koji se ne baziraju na

njegovim fundamentima, nad tradicijama koje nisu prosvijetljene njegovim simbolima, nad ljudskim društveno-historijskim zakonima koji nemaju za podlogu iman, i naposljetku, dominacija nad društvenim pozicijama koje se ne razvijaju na principima imana. To je dominacija koja ne mora nužno imati uporište u velikoj sili i brojnosti njenih obnašatelja ili u ogromnom kapitalu, te koja i bez prednje spominjanih činilaca, predstavlja istinsku dominaciju koja neće uzmicati pred destruktivnim silama niti pred društvenim običajnim kodeksima ili besmislenim zakonima, niti, pak pred situacijama koje su ljudima dopadljive, a nemaju oslonca u imanu.

Uvezanost i sigurnost u džihadu kao takve, samo su jedan od aspekata progresivne dominacije ovog visokog Allahova smjerokaza. Uspostava dominacije uz pomoć imana ne predstavlja puku individualnu odlučnost, neustrašivu pobudu i plahovitu smionost, nego dominaciju uspostavljenu na čvrstoj istini usredištenoj na naravi bitka, na Zbilji koja je u pozadini moći Riječi, poimanja okruženja, definiranja društva i međusobnog upoznavanja ljudi, jer je povezana s Bogom Živim, Koji ne umire i vječno Opstojećim.

Ljudska zajednica posjeduje svoje dominantno biće, opće tradicionalno pravo, svoje poluge moći, svoje represivne mjere protiv onih koji se ne podložnjavaju njenim temeljnim zahtjevima i koji se s njom sučeljavaju bez čvrsta oslonca. Tako i dominirajuće ideologije i proširene ideje trebaju svoju rekonstrukciju koju je teško realizirati bez prethodno snažne utemeljenosti i organiziranosti na realnosti u čijoj sjeni te predodžbe i ideje postaju manje značajne usljed čega svoj kontinuitet moraju crpiti iz vrela višeg i snažnijeg no što je sama realnost.

Individua koja se suprostavlja društvu, Zajednici i njenim postojanim standarima, općim običajima i zakonitostima, tradicionalnim vrijednostima i društvenim validnim kategorijama, shvatanjima i idejama, poimanjima, njenim devijacijama i krizama, doživljavaće osjećaj tuđine, slabosti i posustalosti sve dok se ne bude pronašao oslonac, snažniji od oslonca na ljude, pouzdaniji od sigurnosti koju pruža zemlja, od dostojanstva koga pruža život.

Allah ne prepušta vjernika da se sam sučeljava sa raznolikim represalijama, da se pogiba pritisnut teretima ili sruši iscrpljen od nemoći i tuge. U tom kontekstu i u punom smislu pokazuje se ovaj Allahov smjerokaz:

"I ne gubite hrabrost i ne žalostite se , vi ćete pobijediti ako budete vjerovali". (Âlu 'Imrân, 139.)

Naravno, iman kao uputa stavlja se nasuprot nemoći i tjeskobe, takva dva osjećanja koja omamljuju ljudsku dušu na tojrazini i u tim stanjima, sučeljavaju se s tim osjećajima na način progresivne dominacije, ne pukom strpljivošću i osjećajem sigurnosti, takve dominacije koja s visine motri na uzurpatorske, represivne aktualne vrijednosti, širokih pogleda i ideja, položaja i tradicija, običaja i svih grupacija ljudi okupljenih na putu neistine.

Vjernik zaposjeda najvišu poziciju glede uporišta i porijekla; ni zemlja ni svi ljudi na njoj, a ni raznoliki pogledi nisu mu u tome ravni. Od Allaha mu je ta pozicija dar. Njemu se vraća i konačno po Njegovu Planu se odvija njegov ljudski život. Osim toga, vjernik je najsposobniji da saznajno i pojmovno recipira Zbilju bića, egzistenciju kao takvu. Vjerovanje u Jednog Boga, na način kakoga interpretira islam, predstavlja najkomplementarniju formu spoznanja Najviše Zbilje.

Ako bi se ovaj koncept spoznaje doveo u ravan komparativnog posmatranja sa kumulusom raznolikih ideja,

ideologija i pravaca koje, bilo da su produkt najviših dometa filozofijskog mišljenja starih i modernih filozofija, bilo da su paganskog porijekla ili objavljenih, ali izvitoperivanih vjerskih učenja, bilo, pak, zablude, destruktivnih materijalističkih ideologija, u tom sjajnom i jasnom, lijepom, konzistentnom i upotpunjenom konceptu vrijednosti, veličina islamskog nauka se toliko i tako izriječom reflektira, kao što se ništa i nikada slično nije reflektiralo. Zahvaljujući, poglavito, toj činjenici znalci te spoznaje postaju izabranici na najčasnijoj egzistentnoj poziciji.

Vjernik zauzima najčasniji stupanj i glede poimanja vrijednosnih sistema i validnih kriterija za primjeravanje života i životnih događanja, predmeta i ljudskih bića. Vjerovanje usredotočeno na saznajnom iskustvu Boga i Njegovih atributa na način islamskog čistog monoteizma, te na spoznaji Zbilje o validnoj građaciji unutar makro-kozmosa, a ne na nivou spoznaje svijeta malene planete Zemlje, naravno, jedino to uvjerenje omogućava vjerniku pravilno i pouzdano poimanje svekolikih vrijednosti, pouzdanije no što ga pružaju raznoliki relativni kriterijumi ljudske populacije, čije spoznavanje ne seže dalje od pojavnog svijeta i koje utvrđuje određene validne kriterijume i standarde samo za jednu generaciju, za jedan narod, a katkada samo za jednu individuu.

Vjernik je neuporedivo dostojanstveniji i glede duševno-umnog, emotivnog i etičko-moralnog života, to zbog činjenice da ga njegova vjera u Allaha, Posjedovatelja lijepih imena i apsolutnih atributa, kao takva vrijednost koja mu naprosto pribavlja dostojanstvo, čistotu duše i tijela, oprost grijeha i podložnosti samo Njemu, motivira ka dobru i mudrom upravljanju svijetom. Ponad svega toga, osigurava mu i veličanstvenu nagradu na Drugom svijetu-Ahiretu, nagradu pred kojom se minimiziraju sve teškoće i bolovi ovozemaljskog života, koja smiruje duševno biće vjernika čak i onda kada bi napustio ovaj život prije vremena. (Vidi: *Hasâisu at-tasawwur al-islamijj*).

I konačno, vjernika specificira primjereno dostojanstvo glede osjećaja za poštivanje prava i reda. Civilizacijska iskustva antiknih i modernih paganskih društava, u odnosu na pouzdanu i potpunu tradiciju pravne zakonomjernosti i reda svijeta islama, djeluju kao djetinjski pokušaji i lutanje slijepih. Otuda vjernik s punim razlogom gleda s počasnog pijedestala i dostojanstveno na svijet zabludjelih naroda, emotivno i sa tugom na njihovo teško i mizerno stanje, s osjećajem progresivne dominacije nad prozaičnosti i zabludjelosti tih naroda.

Doslovce, ovako su se prve generacije muslimana u klasičnom islamu odnosile prema ispraznim društvenim tokovima uobraženih slojeva i ideologijama koje su u ropski položaj stavljale ljudske zajednice paganskog razdoblja. Paganizam, međutim, ne predstavlja neku povijesnu vremenitost, već stanje duha u koje bi zapadale ljudske zajednice svaki put kad bi zastranile s islamskog koncepta života, podjednako, u dalekoj prošlosti, modernom vremenu i u budućnosti.

Nezaboravan je primjer odnosa Poslanikova prijatelja i sljedbenika Mugire b. Šu`beta naspram manifestacija paganizma u slučaju koji se dogodio sa silnim perzijskim vojskovođom Rustemom. Ebû `Usman al-Hindi prenosi nam sljedeće izvješće: 'Kada je Mugire stigao u Kantaru do stanovništva Perzije, ovi ga zadržali su uz prethodno dopuštenje Rustema. Do tada, u svojoj zlodušnosti, nisu se bili promijenili već, naprotiv, ostali su i dalje prostodušni i nemarni. Dočekali su ga u tradicionalnoj nošnji, zlatnim nitima protkanoj i s krunama na glavama, u areni namijenjenoj za demonstriranje ratnih vještina. Po starom perzijskom običaju moralo se proći arenom da bi se stiglo do vladara ili vojskovođe. Uputio se Mugi-

re, uzdignute glave s četiri pletenice guste kose, do lože u koju su ga, potom, posadili i počeli provocirati riječima. Ovako im je uzvratio: "O vama su među nama kružile legende, međutim, nije mi poznato da postoji gluplji narod od vas. Mi Arapi ne izrabljujemo jedni druge sve dok ne izbije neprijateljstvo među nama; vjerovao sam da se i vi tako ponašate među sobom. Bilo bi bolje da ste me obavijestili da se vi jedni prema drugima odnosite kao prema božanstvima, budući da takvo stanje ne može biti održivo među vama. Ne bih vam došao da me niste pozvali. Ne postupajte tako među sobom! Danas, shvatih da ste vi izgubljeni, poražen narod. Vladar ne može zadržavati ovakav oblik života, pothranjivati ovako nisku svijest ljudi!"

Sličan događaj s Rustemom zabilježen je o Rub'iju b. 'Âmiru, pred čuvenu Bitku na Kadisiji: 'Sa'd b. Ebi Wekkas je, neposredno pred Bitku na Kadisiji, poslao Rub'ija b. 'Âmira kao svoga izaslanika Rustemu, koga je dočekala persijska dvorska svita u dvorcu raskošno uređenom, u tradicionalnoj nošnji od svile. Dojahao je na lijepom konju ogrnut u ogrtač od gusto tkanog platna. Stigavši do lože sjaha s konja i priveza ga za naslonjač lože te, ne odloživši naoružanje, sjede u ložu naslonivši se na koplje. Kad zatražiše od njega da odloži oružje, on im kaza: "Došao sam na vaš poziv, a ne što se meni dolazilo. Stoga, ne dirajte moje oružje ili se bez oklijevanja vraćam odakle sam i došao". Umiješao se i Rustem zahtijevajući od dvorske svite da ga ostave takvog kakav jeste. Potom ga upita: 'Zbog čega si došao?' "Allah nas upućuje da one koji žele, iz ropstva prema ljudima, privedemo služenju Allahu Jedinom, iz tjeskoba Ovog svijeta u prostranstva Ovoga i Budućeg, iz despotizma viševjerja u pravičnost islama".

*

* *

Unatoč promjena okolnosti i dospijevanja islamske individue u potčinjen položaj pred materijalističkim silama,

njega ne napušta vjernički osjećaj nenarušenog dostojanstva u poraženosti i uniženosti, već ga prati uvjerenje o neumitnoj prolaznosti te etape, jer vjeri pripada ciklički krug vremena, po naravi svojoj, nužno događajući. Mada bivši surovo, vjernik pred takvim vremenom ne poginje glavu. Svaki čovjek neizbježno će kušati napitak smrti kao simbola prolaznosti, no vjernik musliman umire sa sviješću o preseljenju iz zemaljskog prolaznog u vječni obećani život/Džennet - kao njegov svjedok (*šehid*). A njegovu pobjedniku - stvarnom gubitniku - pripravljen je strašni Džehennem, o čemu Kur'an uvjerljivo govori:

"Samo Allahu pripada vlast na nebesima i na Zemlji i jedino je Allah svemoćan.

U stvaranju nebesa i Zemlje, u izmjeni noći i dana, zaista su znamenja za umom obdarene,

za one koji i stojeći, i sjedeći, i ležeći Allaha spominju i o stvaranju nebesa i Zemlje razmišljaju: 'Gospodaru naš, Ti nisi ovo uzalud stvorio; hvaljen Ti budi i sačuvaj nas patnje u Vatri!

Gospodaru naš, onoga koga Ti budeš u Vatru bacio Ti si već osramotio, a nevjernicima neće niko u pomoć priteći.

Gospodaru naš, mi smo čuli glasnika koji poziva u vjeru: 'Vjerujte u Gospodara vašeg!' - i mi smo mu se odazvali. 'Gospodaru naš, oprosti nam grijehe i ne uzmi u obzir hrdava djela naša, i učini da poslije smrti budemo sa onima dobrim!

Gospodaru naš, podaj nam ono što si nam obećao po poslanicima Svojim i na Sudnjem danu nas ne osramoti! Ti ćeš, doista, Svoje obećanje ispuniti!

I Gospodar njihov im se odazva: "Nijednom trudbeniku između vas trud njegov neće poništiti, ni muškarcu ni ženi - vi ste jedni od drugih. Onima

koji se i sele i koji budu iz zavičaja svoga prognani i koji budu na Putu Mome mučeni i koji se budu borili i poginuli, sigurno ću preko hrdavi djela njihovih preći i sigurno ću ih u džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, uvesti; nagrada će to od Allaha biti. - A u Allaha je nagrad najljepša.

Neka te nikako ne obmanjuje to što oni koji ne vjeruju po raznim zemljama putuju: kratko uživanje, a poslije - Džehennem će biti mjesto gdje će boraviti, a užasno je to prebivalište!" (Âlu 'Imrân, 189-197.)

Ljudskim zajednicama upravljaju ideologije i nazori, vrijednosni sustavi i položaji, bitno suprotstavljeni vjeri sljedbenika islama i njegovim nazorima, sustavu vrijednosti i kriterijumima. Muslimane uprkos te činjenice ne napuštaju osjećaji konačnog dobitka u odnosu na njih unižene. Njih obujmljuju osjećaji ushićenja i ponosa, milosrđa i emocija, iskrene želje da i drugi - zabudjeli budu upućeni ka dobru, zajedno s njim, da se uzdignu do horizonata u kojima vjernici žive.

Neistina bučno i nasrtljivo nastupa, diže svoj kreštavi glas i kostriješi perje, okružujući se vještačkim figurama, koje zaslepljuju oči i poglede, te njeni promicatelji ne vide da je u pozadini tih figura nakazna, izobličena ružnoća, neukusnost i sumorno sivilo zore. Dočim, vjernik gleda s distantne visine na te mnogolike manifestacije, bahate neistine, njene umnogolične obmane, ne žali se i ne očajava, ne oslabljuje svoju upornost da istraje uz Istinu i zadrži kontinuitet u okvirima Allahova Programa, niti, pak, slabi njegova želja da na put Upute iskorače i oni zabudjeli, obmanuti.

Društveni sustavi ljudskih zajednica guše se u invaziji raznolikih poroka, srozavaju se u nastranostima stranputica, uvaljuju u baruštinu svakojakih zala, uvjereni da im je time zagarantirana sreća i uživanje, da se tim posredstvom oslobađaju stega i okova. U njima se na stupanj najvišeg dobra

postavljaju svekolike forme najprizemnijih užitaka; sve što pričinjava ugodaj, praktično je dopušteno. Sve je svedeno na vonjavi legalitet, srozano u blato i glineni glib. Čak ita davjernik uvida svoju veličanstvenu poziciju u odnosu na davljenike u ljepljivoj smjesi blata, čuva svoj autohtoni individualitet oslobođen straha i tuge, svjestan da ga njegova duša ne zavodi tražeci od njega da zbaci svoj čisti ogrtač i utopi se u glibu nesvjesnog. Njegova veličina se kristalno reflektira u ljepotama vjerovanja i radostima izvjesnosti. Vjernik se prilježno zadržava u okvirima svoje vjere kao što, egzemplarno, sljedbenik nekog klana ostaje njegov zarobljenik, u društvenom sustavu, koji egzistira izvan sustava religijskih vrijednosti, izvan dragocjenih zaokupljenosti i interesovanja, i svega što je pojam duhovne uljudnosti i tjelesne čistote, pojam lijepog. U isto vrijeme, drugi s cinizmom, gledaju na njegov položaj, ignoriraju njegove nazore, ismijavaju njegove istine. A on se ne dvoumi i ne žalosti, ostaje stamen u svojoj dostojanstvenoj poziciji naspram svih podrugljivaca, poricatelja, cinika, principijelno i na način kako to Kur'an konstatira:

"O narode moj" - govorio je on - "da vidimo! Ako je meni jasno da je Gospodar moj i ako mi je On od Sebe dao vjerovjesništvo, a vi ste slijepi za to, zar da vas silimo da to protiv volje vaše priznate?" (Hûd, 28.)

On sasvim jasno razlikuje raskrsnice i kraj puteva časne povorke i očajne karavane, shodno riječima uzvišenog Allaha:

*"Griješnici se smiju onima koji vjeruju;
Kada pored njih prolaze, jedni drugima namiguju,
A kada se porodicama svojim vraćaju, šale zbijajući
vraćaju se;
Kada ih vide, onda govore;
"Ovi su, doista, zalutali" -
A oni nisu poslani da motre na njih.
Danas će oni koji su vjerovali - nevjernicima se
posmijavati, sa divana će gledati.*

Zar će nevjernici biti drugačije kažnjeni nego prema onome Kako su postupali!" (Al-Mutaffifûn, 29-36.)

Kuržan nam ilustrativno kazuje o tipičnom odnosu poricatelja istine/ kafira naprema vjernika:

"Kada su im se Naši jasni ajeti kazivali, onda su oni koji nisu vjerovali govorili onima koji su vjerovali: Ili smo mi ili vi u boljem položaju i ko ima više pobornika?" (Merjem, 73.)

Koje dvije skupine? Oholi, koji poriču Muhammedovo, a.s., poslanstvo? Ili, pak, oni siromašni, koji su se oko njega okupljali? Koje od te dvije skupine? Nadr b. Haris, ʿAmr b. Hišam, Velid b. Mugira, Ebu Sufjan b. Harb ili Bilal b. Rebbah, ʿAmmar b. Jasir, Suhejb i Habbab?

Ako je ono čemu je plemeniti vjerovjesnik Muhammed pozivao sušto dobro, zar tada njegovi pravovjerni ashabi mogu biti sljedba koja nema prava na utjecaj i vlast u rodu Kurejšija, a koji su se družili u skromnom domu poput doma Erkama?! Zar to pravo može pripasti njegovim protivnicima? Zar oni da budu promovirani u promicatelje velikog časnog Poziva, ugošćeni trajnim spomenom i moći?!

Po prizemnoj, u zemaljskom ambijentu razvijenoj logici i mišljenjima ljudi pred kojima su zauvijek i svuda zakriveni najviši horizonti, takav paradoks je moguć. Sama promisao Gospodara Svemoćnog uspostavlja vjerovanje ne na profanim vrijednostima raskošnosti i zlata, već zaštićeno od činilaca sladostrašća, blizine koja omogućava vezu s vladarem, od zloupotrebe osobnog položaja u strukturama vlasti, pred porivom prolaznih užitaka i izazovima niskih pobuda. Ono je, naprosto i načisto, plod i posljedica osobnog individualnog angažmana, teških napora, svekolikog truda i idžtihada, odricanja i vlastitog života, pa neka mu se prikloni onaj ko hoće. Vjernik je postojan u uvjerenju želi vjeru porad sebe, iz iskrene ljubavi spram Allaha, ne zbog ljudi, niti onih koji mu

ponudiše raznolike sustave i primamljivosti. Neka ih se kloni svako ko želi uživanja i koristi, ljepotu i raskoš, ko traži dobra i čedne slasti, kao i svaki onaj koji se povodi za idejama ljudi koje mu na Allahovoj tezulji dobra neće donijeti.

Vjernik ne utemeljuje svoje vrijednosne sustave i nazore, svoje kriterijume na nesigurnim iskustvima ljudske populacije, da bi, potom, tugovao zbog pogriješnih procjena ljudi. Naprotiv, on crpi sve te vrijednosti od Gospodara ljudi koji ne može pogriješiti; On mu je po svemu dostatan. Ne gradi ih na trivijalnim pobudama ljudi da bi poslije zapadao u konfliktne situacije primjerene prirodi ljudskih prohtjeva. Dapače, vjernik ih crpi iz Riznica postojane Istine u kojoj nema prostora za dileme ili neprincipijelnosti. Ne emitiraju mu se iz ovog ograničenog, propadljivog svijeta, već iz unutrašnjosti njegova bića, sa vrela Bitka, tako da nikada u svojoj duši neće osjećati iznemoglost ili tugu u svome srcu. On je u čvrstoj svezi sa Gospodarem ljudi, sa Riznicom Istine i izvorima svakog bivstva.

Vjernik je na tragu Istine, a šta drugo izvan Istine može postojati doli zabluda?! Prepustimo zabludi njene moći, njene zebnje i more, njenu homogenost i zabludjele sljedbe! Sve to, naravno, ni najmanje ne može utjecati na samu Istinu, jer vjernik je na putu Istine i, naravno, izvan Istine je samo neistina. Znano je da vjernik kao takav ne može odabrati neistinu u zamjenu za Istinu, niti može porediti Istinu sa neistinom bez obzira na sve okolnosti i situacije:

“Gospodaru naš, ne dopusti srcima našim da skrenu, kad si nam već na Pravi put ukazao, i daruj nam Svoju milost; Ti si, uistinu, Onaj koji mnogo daruje!

Gospodaru naš, Ti ćeš sakupiti sve ljude na Dan u koji nema nikakve sumnje, - Allah će, zaista, održati obećanje”. (Âlu ‘Imrân, 8-9.)

TO JE PRAVI PUT

1. *Tako mi neba sazviježdima okićenog,*
2. *i Dana već određenog,*
3. *i prisutnih , i onoga što će biti prisutno, -*
4. *prokleti neka su oni koji su rovove iskopali,*
5. *i vatrom i gorivom i napunili,*
6. *kada su oko nje sjedili*
7. *i bili svjedoci onoga što su vjernicima radili!*
8. *A svetili su im se samo zato što su u Allaha,*
Silnoga i hvale dostojnog, vjerovali,
9. *Čija je vlast i na nebesima i na Zemlji, - a Allah je*
svemu Svjedok.
10. *One koji vjernike i vjernice budu na muke*
stavljali pa se ne budu pokajali - čeka patnja u
Džehennemu i isto tako prženje u Ognju,
11. *a one koji budu vjerovali i dobra djela činili*
čekaju bašče džennetske kroz koje će rijeke teći, -
a to će veliki uspjeh biti,
12. *Odmazda Gospodara tvoga će, zaista, užasna*
biti!
13. *On iz ničega stvara, i ponovo će to učiniti;*
14. *I On prašta i pun je ljubavi,*
15. *Gospodar svemira, Uzvišeni,*
16. *On radi šta je Njemu volja". (El-Burûdž, 1-16.)*

Kazivanje o prijateljima Uhduda, onakvo kakvo je pripovijedano u suri *al-Burudž* predstavlja načisto istinu, koju vjernici-misionari, promicatelji istinitog puta ka Allahu, imaju percipirati u svakom prostoru i svakoj generaciji. Kur'an ga interpretira stilom koji sadrži uvodne naznake i dio koji razrađuje događaj, potom, dio u kome su izložena izvješća i, napokon, smjernice - instruktivni dio. Kur'an u njemu eksplicitno projicira dalekosežne planove na razini nekoliko aspekata: poimanja same naravi *da'we*, uloge čovjeka u njenom promicanju, vjerovatne pretpostavke i mogućnost Poziva u njegovim svekolikim oblastima, koje predstavljaju najširi prostor na površini Zemlje i najopsežnije okvire u povijesnom življenju čovjeka. Povrh toga, Kur'an u kazivanju "Uhd?d" skicira simbole puta, pripravlja duše vjernika za usvajanje svih pretpostavki i aspekata Puta čije se događanje odvija sukladno zacrtanoj odredbi, skrivenoj mudrosti i zakrivenim tajnama Svemoćnog Allaha.

U kazivanju je tretiran slučaj grupe iskrenih vjernika, koja je, nakon što je javno iskazala svoje vjerovanje, bila izložena nasilju oholih silnika i lahkoumnih, onih koji su sputavali pravo čovjeka na slobodu vjerovanja u Istinu, u Allaha, Svemoćnog i Hvaljenog, koji su uskracivali pravo čovjeku na upražnjavanje ljudskog dostojanstva umjesto da bude igračka u rukama nasilnika što oko sebe bol i patnju siju i koji u raznostrukim slikama bola, izazvanog spaljivanjem, uživaju i naslađuju se.

Vjerovanje u srcima Prijatelja Uhduda uzdiglo se visoko ponad smutnji i nasilja, uvjerenje je pobijedilo nad ružnom realnošću života, ne pokorivši se i sačuvavši svoju čistotu pred nasrtajem okrutnih nasilnika. Prijatelji Uhduda, iskreni i stameni vjernici, štaviše, nisu se pokolebali u vjeri, čak ni u momentu kad im je pod nogama vatra potpaljena kao smrtna kazna u groznim patnjama. Ta grupa mladih vjernika sačuvala je dostojanstveno srca svoja od ropske pokornosti

prohtjevima života, oduprijevši se nagonu za samoodržanjem života koje u čovjeku, naprosto, uzavre pred vidljivim znacima neizbježne smrti, te doživjevši puninu oslobođenja od svih stega i svake primamljivosti ispraznog života kao i pobjedu nad životom, snagom iskrenog vjerovanja.

Nasuprot tih vjernih i dobrih, plemenitih i veličanstvenih srca Prijatelja Uhduda stajaše čud poricateljska i zla, ubilačka, zločinačka i ukleta okrutnih silnika, koji se naslađivaše u patnjama vjernika dok gorješe u vatri, u slikama života koji nestajaše u plamenju vatre i pepela. Svaki put kad bi koji mladić ili djevojka, djevojčica ili starica, dječaćić ili starac bili bačeni u oganj kod ovih bi u dušama rastao užitak i podlost, zloća i zlradi smijeh nad bolnim grčevima paćenika.

Stravičan slučaj Prijatelja Uhduda jeste događaj u kome duše vjernih Istini doživljavaše puni uzlet u duhovne sfere, u nurom Allahovim prosvijetljenu dubinu kojom je počašćen ljudski rod svakog vremena i svakog pokoljenja.

Po logici zemaljskog povijesnog mišljenja nasilje je trijumfiralno nad religijom; vjerovanje i ideja Boga njegovana u bicima te plemenite, dobre, stamene i veličanstvene grupe, nije imala šanse na uspjeh u sudaru sa nasiljem?!

Sve nastale pripovijesti ili legende o tom događaju kao ni kur'anski tekstovi ne pružaju nam iscrpnu sliku stradanja silnika kojima ih je Allah podvrgao, a koje je bilo ravno stradanju naroda Salihova, Šu'ajbova i Lutova, neka je Allahov mir s njima, ili stradanju faraonovom i njegove vojske. Po ljudskom gledanju bio bi to žalostan i bolan kraj Prijatelja Uhduda!

Ali, zar je moguć takav kraj, da na platou Uhduda tako jedno skonča skupina vjernih, sljedba koja je dosegla puninu i vrhunske granice vjerovanja?! Ni slučajno! Da nasilnici, koji su počinili nasilje i koji remete Red na Zemlji budu nagrađeni!? Takav je apsurd nepojmljiv, naprosto, nemoguć?

Povijesno, u zemaljske okvire prizemljeno mišljenje o događaju Prijatelja Uhduda proizvodi u svijestima ljudi dijametralno drukčije osjećaje, bitno različite od emotivnih evokacija koje kur'ansko kazivanje formira u dušama vjernika, pa i tih istih ljudi.

Kur'an rasvjetljava jednu drugu istinu, otkriva vjernicima narav vrijednosnih sustava putem kojih samjeravaju sve druge vrijednosti, pa i samo pitanje borbe koju vode za pobjedu Istine.

Život kao takav, svaki boli i užitak, dopušteno i zabranjeno u njemu ne predstavljaju najvišu vrijednost u samjeravanju vrijednosti, niti je roba čiji su profiti i gubitak predvidljivi. Pobjeda nije uvijek utemeljena na vanjskoj, formalnoj premoci. Ovo je jedan među brojnim primjerima pobjede.

Najviša vrijednost na Allahovu mizanu, tj. u Allahovu samjeravanju vrijednosti jeste vrijednost uvjerenja i, bez dvojbe, najprofitabilniji artikl na Allahovu tržištu roba jeste iman/vjerovanje kao takvo. Također, sasvim je izvjesno da najvišu formu trijumfa predstavlja pobjeda duha nad materijom, uvjerenja kao takvog nad bolom, vjerovanja nad nasiljem svih oblika. Egzemplarno, u doživljaju Prijatelja Uhduda afirmirana je pobjeda sljedbe vjerovanja nad strahom i bolom, nad čarima svijeta i zemaljskog života, nad silama nasilja i nereda, kao takvih. Takva čudesna pobjeda pribavila je ljudskom rodu sve počasti, svim generacijama, u svakom stoljeću. Da, ta pobjeda je paradigma svih pobjeda, bez izuzetka.

Svako ljudsko biće je nužno podložno smrti, samo se uzroci razlikuju. Međutim, nisu svi ljudi predisponirani da ostvaruju pobjede, pogotovo ne ove vrste, da čine uspone, naročito ne ovakve, da postignu oslobođenje, osobito ne na ovakvoj razini, da se uzdignu do najviših sfera. Doista je taj uspjeh samo Allahov izbor, Allahova počast plemenitoj sljedbi

među Njegovim robovima, da zajedno sa drugima kuša smrt, ali da se pri tom činu izdvoji iznad drugih na planu vječnosti i besmrtnosti u Višnjem svijetu, podjednako kao i u povijesnom životu ljudskih zajednica.

Vjernici su uprkos prividnog poraza pobjednici u životu. Postavlja se, međutim, pitanje u kojima su razmjerama gubitnici njihovi protivnici? I, konačno, na kolikom bi gubitku bilo cjelokupno čovječanstvo da je ubijen ovaj veliki simbol, nametnut život bez vjerovanja i slobode, da je okrutnim silnicima omogućeno da uspostave devijantne forme života, ovladavaju dušama i tijelima vjernika!?

Naravno, to je vrlo plemenita ideja, veličanstvena zamisao, koja je kao takva veliko dobro na Zemlji, a zauzvrat su trpjeli bezumlje od ljudi. Ipak, unatoč tog ludila, tj. spaljivanja njihovih propadljivih tijela, ta veličanstvena, plemenita ideja je trijumfirala.

Konačno, ni Zemlja ne predstavlja jedinu ravan na kojoj se vodi borba, nije to ni ovaj zemaljski, povijesni život. Savremenici - svjedoci borbe, nisu oni ta grupa ili pojedinci, aktivni sudionici te borbe u nekoj generaciji. Svijet Božijeg Prijestolja, kao takav, neposredno sudjeluje u povijesnim planetarnim događanjima, svjedokom je tih događaja i prosvjedočuje protiv njih, i samjerava ih kriterijumima neplanetarne naravi u okvirima svake epohe i svih generacija. Višnji svijet pouzdaniji je utok od zemaljskog prolaznog boravišta, utok koji izmiče ljudskom poimanju i pretpostavkama.

Povrh svega toga usljeduje Drugi svijet, kao zbiljski Plan na kojem se neodgodivo susreću Ovozemaljski svijet ili povijesnost sa Onosvjetskim, kako u pogledu realnosti Istine tako i u vjernikovu osjećanju i doživljavanju te Istine.

Sukob dvaju vrijednosnih realiteta nije okončan, a niti se njegov stvarni kraj još ukazao negdje na horizontu. Zbog toga ni sud o dimenzijama tog konflikta, na osnovu

partikularnih manifestacija na razini povijesnog ne može biti konačan niti ispravan.

Prva teorija jeste teorija kratkog dometa, uskih okvira, koja se u ljudskom ponašanju pokazuje kao brzoplet akt intelekta, ali je zato drugo gledanje na događaj cjelovito i komplementarno, maksimalnih dosega. To je taj nauk koga Kur'an gradi u umovima i srcima vjernika, jer personificira Istinu i poglavito je konkretizira, a na njoj se utemeljuje i izvorni, cjeloviti sistem idejnih vrijednosti vjere.

Slijedstveno tome Allahovo obećanje vjernicima ima tretman nagrade za upražnjavanje imana i pune predanosti Njemu, za strpljivost i neklonulost duhom u nesrećama, za pobjedu nad nasiljem prolaznog života; to obećanje trajno smiruje srca vjernika, kako to ističe i sam Kur'an:

"One koji vjeruju i čija se srca, kada se Allah pomene, smiruju - a srca se doista, kad se Allah pomene, smiruju!" (Ar-Ra'd, 28.)

Istovremeno, ono je iskaz najvišeg zadovoljstva, ljubavi i milosti Svemilosnog Darodavatelja Allaha, dž. š.:

"One koji su vjerovali i dobra djela činili Milostivi će sigurno voljenim učiniti." (Merjem, 96.)

I još više - ono je spomen, sjećanje na vjernika u središtu Višnjeg Svijeta. Kazao je Allahov Poslanik, a. s.:

"Kad smrt zadesi dijete roba Allahova, On se obrati melecima - Uzeste li dijete Mog dobrog roba? - Oni odgovore: 'Da!' On ih potom zapita: - Šta kaže Moj rob? - Meleci odgovore: 'Hvali Te i veliča.' Tada im Allah zapovijedi: - Sagradite Mom dobrom robu kuću u Džennetu i nazovite je kućom zahvalnosti." (Hadis prenosi Tirmizi).

U jednom kudsî-hadisî Poslanik, a. s., ističe:

“Allah, dž. š., kaže: - Ja sam onakav kakvim Me Moj sluga poima i s njim Sam svaki put kad Me se sjeti. Tako, ako Me se sjeti u osami, sjetim se i Ja njega; isto tako, kada Me spomene u krugu prijatelja, spomenem i Ja njega u još boljem društvu. Kad god Mi se približi za pedalj jedan, Ja se njemu približim za rukohvat, a ako se on približi za rukohvat, Ja mu uzvratim za milju. Ako Me, pak, bude pohodio polahko, Ja ću njega pohoditi veoma žurno.” (Kudsî-hadisî prenose Šejhan, tj. Buhari i Muslim)

Svijet Allahova Prijestolja zaokupljen je položajem svijeta vjernika na Zemlji, o čemu eksplicitno kazuje Kur'an:

“Meleki koji drže Prijesto i oni koji su oko njega veličaju i hvale Gospodara svoga i vjeruju u Njega i mole se da budu oprošteni grijesi vjernicima:, Gospodaru naš, Ti sve obuhvataš milošću i znanjem; zato oprosti onima koji su se pokajali i koji slijede Tvoj Put i sačuvaj ih patnje u vatri!” (Al-Mu'min/Gâfir, 7.)

Konačno to obećanje simbolizira život šehida u prisustvu Allaha:

“Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovu Putu izginuli! Ne, oni su živi i u obilju su kod Gospodara svoga, radosni zbog onoga što im je Allah od dobrote Svoje dao i veseli zbog onih koji im se još nisu pridružili, za koje nikakva straha neće biti i koji ni za čim neće tugovati ; radovaće se Allahovoj nagradi i milosti i tome što Allah neće dopustiti da propadne nagrada onima koji su bili vjernici.” (Âlu 'Imrân, 169-171.)

Paralelno s tim, na drugoj strani, simptomatična je Allahova često ponavljana prijetnja onima koji vjernike ugone u laž, silnicima i zločincima, onosvjetovnim kaznama, njihovim umnožavanjem na zemlji i prepuštanjem životu kakav su

odabrali do određenog roka, mada ih povremeno sustiže Njegov pravični sud i na Ovome svijetu:

"Neka te nikako ne obmanjuje to što oni koji ne vjeruju po raznim zemljama putuju: kratko uživanje, a poslije - Džehennem će biti mjesto gdje će boraviti, a užasno je to prebivalište!" (Âlu 'Imrân, 196-197.)

Vrlo snažno i ilustrativno o njihovu usudu kazuju sljedeći kur'anski ajeti:

"Zato ih ostavi neka se napričaju i nazabavljaju dok Dan kojim im se prijeti ne dočekaju, Dan u kome će žurno kao da kumirima hrle iz grobova izaći". (El-Me'âridž, 42-43.)

Na takav način i na tim razinama uspostavlja se korelacija između planetarnog, povijesnog života ljudske populacije i Višnjeg svijeta duhovne dimenzije, ovog i drugog svijeta (*Dunja-Âhira*). Zemlja nije tretirana jednim poprištem borbe dobra i zla, istine i neistine, imana i nasilja. Tako ni ovozemno življenje ne predstavlja kraj kružnice života, a niti razdjelnicom sukoba. Konzekventno tome, život sa svim njegovim manifestacijama, poput užitaka i boli, samozadovoljstva i sustezanja, ne može se tretirati vrhunskom vrijednošću u času pravične presudbe. Dogodiće se integriranje pojmovnih vrijednosnih kategorija jednih u druge: stanja u prostor, stanja u vrijeme i stanja u validne sisteme i kriterijume - kao sveosebujna cjelina. Pred vjernikovom dušom otvoriće se kozmički horizonti, do neslućenog povećati joj se njen položaj, a mikromizirati zemaljski propadljivi svijet. Porast će vjernik u srazmjerama svevidenog i svesaznatljivog, u beskonačnosti kosmičkih horizonata i svjetova. Kazivanje o Prijateljima Uhduda simbolizira krajnju tačku u oblikovanju ove goleme i produhovljene, svekolike i beskonačne slike Istine.

*

* *

Kazivanje o Prijateljima Uhduda u suri *Al-Burûdž* implicira i jedan drugi aspekt islamske misije i uloge dâ'ija u svim njenim modalitetima. Povijest religijske i islamske misije/da'we obiluje tragičnim primjerima njenih promicatelja. Podsjetimo se surovih događaja doživljenih u povijesti Nuhova, a. s., poslanstva, Hudova, a. s., poslanstva, potom Šu'ajbova i Lutova, a. s., poslanstva i uspjeha malobrojnih skupina vjernika na planu misionarskog rada. Ti mnogostruki primjeri utvrđuju činjenicu da je Uzvišeni Allah, dž.š., povremeno požurivao djelomično kažnjavanje silnika na Ovom svijetu, ostavljajući konačnu i potpunu kaznu, ipak, za Drugi svijet, kada će pravično biti sankcionirana njihova zlodjela.

Povijest religijske misije, također, nije propustila ostaviti nam ilustrativnu skicu nasilja egipatskog faraona i njegove vojske, te veličanstvene pobjede Musaa, a. s., i njegova vjerničkog naroda, koja je prolongirala paradigmatičko i djelotvorno povijesno prisustvo tog naroda na Zemlji, unatoč činjenici da nikada nije dostigao puninu svoje povijesne egzistencijalne misije, niti cjelovitost ustrojstva Allahove vjere na Planeti toga doba, kao jedinog vrijednosno validnog sustava u životu ljudske populacije. Naravno, ovaj povijesni koncept *da'we* bitno se razlikuje od drugih oblika misijskog iskustva svijeta.

Međutim, koncept islamske misije i vjerovjesničko iskustvo Muhammeda, a. s., karakterizirala je mnogostruka posebnost u dugotrajnom sukobu koga su protiv islama i Poslanika vodili pagani Arabijskog poluotoka, osobito grada Mekke u kojoj su sljedbenici islama ostvarili u historiji čovječanstva neponovljivu pobjedu na svakom planu; čudesno i vrlo uvjerljivo trijumfirao je ponajprije u dušama muslimana univerzalni nauk islama. Po prvi put u ljudskoj povijesti na jedinstven način uspostavljen je arhetipski stil i model života utemeljen kao plan i program Allaha

Sveznajućeg, tj. koncept kao najviša forma organiziranja i zaštite života kao takvog.

U povijesti čovječanstva i svijeta religija smjenjivali su se događaji širokih i manjih razmjera u čijem fokusu je uvijek bila religijska misija i njeni tokovi. Moderna povijest čovječanstva protiče na fonu istih polariziranih svjetova, a ipak, događaj Prijatelja Uhduda, ostaje urnekom kojim se primjeravaju svi drugi slični događaji u starijoj i novijoj povijesti ljudskog roda. Jedinstvenost tog događaja očitava se, poglavito, u činjenici da je jedna cijela skupina vjernika tragično skončala istrajavajući u borbi za univerzalne principe Istine, u kojoj bezbožnici nisu bili, na drugoj strani, sakcionirani zbog svog zlodjelstva. Takva tragična sudbina Prijatelja Uhduda u svjesnom i senzibilnom biću svake vjerne skupine, odane religijskoj misiji, razvija predosjećaj o vjerovatnosti posljedica onakvih kakve su zadesile Skupinu iskrenih u jednom davnom vremenu, te da bez dvojbe budu svjesni da je njihov i usud vjere u Allahovim rukama.

Ispunjenje cjelovitog emaneta njihova je prva i posljednja obaveza na putu ka jedinoj konačnosti - Allahu kao svome jedino mogućem izboru, na planu implementacije transcendiranog vjerovanja u povijesni planetarni život; da se s pomoću imana uzdignu nad svijetom haosa; da afirmiraju vjeru u Boga na planu idejnog i praktičnog djelovanja. Potom, Allah po ispunjenju Misije, i njima i njihovim neprijateljima čini ono što je naumio učiniti sa Svojom poslanicom i vjerom, privodi ih kraju, onakvom kakav je bilježila povijest imana ili kakvom drugojačijem, koji je samo Njemu poznat. Bez obzira na ovakav ili onakav kraj religijske Misije njeni promicatelji zaslužuju nagradu kod Allaha u svakom vremenu, za svaki oblik misijskog rada, u svakom prostoru. Oni neće snositi odgovornost za njeno usmjeravanje u ovom ili onom pravcu, jer to pitanje ovisi o volji Allaha, a ne njenih protagonista, koji će biti nagrađeni zbog svoga truda i otrpljenih posljedica

u onim razmjerima u kolikim se kretalo njihovo samopožrtvovanje.

Prve udare oni će podnijeti stoički i dostojanstveno, kao smirenost u srcima svojim i porast emocionalnih tenzija, kao doživljajno kušanje ljepote svoje vjerske ideje, kao otklon od izazova i stega, kao oslobođenje od straha i zebnje u svekolikim mogućim situacijama. Druge, naredne udare podnose u znaku pouzdanja i sjećanja, počašću i naslonjenosti na Višnji svijet iz perspektive i sa distance ove male Planete. I konačno, najveću satisfakciju doživjeće u dimenzijama Drugog, izvan povijesnog, postpovijesnog svijeta, u formi lahkog polaganja računa i kušanja velikih blagodati.

Poslije svakog impulsa kao znaka Božijeg, nagrade ili satisfakcije, uslijeduje druga, veća od prethodne, u okvirima u kojim vrhuni Allahovo zadovoljstvo (*ridv?nullah*), te njihova svijest da su dragovoljno odabrali biti sredstvom Njegova Plana, velom Njegove Svemoći.

U tim relacijama i dosezima razvija se kur'anski metod i plan odgajanja velikih skupina vjernika-muslimana D jedino Allahu pokornih, u ranom stadiju religijske Misije, koja će ih osloboditi njihovih egocentričnih bića, osloboditi svakog trivijalnog stanja i uzdici do Posjedovatelja svih položaja i stanja, razviti kod njih svijest o sebi kao skupini odabranih.

Poslanikov metod odgoja bezuslovno i doslovce slijedi trag kur'anskog metoda inkorporirajući se u njega u smislu smjerodavnosti vjernicima i svraćanja pozornosti ka Džennetu, trpeljivosti i odabranoj ulozi, do konačne Allahove odluke o njihovom usudu. Bio je svjedokom patnji ʿAmmara i njegovih roditelja u rodnoj Mekki i u toj situaciji, nemoćan da učini išta drugo, uzviknuo je:

“Izdržite porodicu Jasirova - Džennet vam je zagaraniran!”

Habbâb b. Ers nam pripovijeda sljedeći slučaj:

“Požalili smo se Allahovu Poslaniku, a. s., jednog dana dok je zabrinut sjedio u hladovini Ka’be, rekavši mu: Zar nam nećeš tražiti kakvu pomoć, moliti Allaha da nas zaštiti? - Odgovorio je: “I prije vas vjernici su podnosili nasilje, bacani su živi u jame, testerama i vilama su im polovljenje glave, pa potom gvozdenim grabljama komadane, a ipak ih takva iskušenja nisu mogla udaljiti od vjere. Tako mi Allaha, On će ovakvo stanje zadržati sve dotle dok se putnik namjernik ne bude na putu od Sane do Hadremevta samo Allaha plašio i strahovao od vuka za svoje stado! Međutim, vi ste nestrpljivi.” (Buhari)

U suštini svake stvari prisutna je Allahova mudrost, i On je neprikosnoveni Skladatelj Univerzuma u njegovu totalitetu, njegova početka i kraja, Ravnatelj svih događanja i gibanja u njemu. Njegova je svaka neotkrivena mudrost u najskrovitijim tajnama metafizičkog, mudrost koja korenspondira s Njegovom voljom na planu beskonačnog gibanja.

Ponekad nam se, poslije niza generacija i stoljeća, otkriva krajnja namisao nekog događaja, koju suvremenici tog događaja nisu shvatili. Moguće je da su pred njom stajali zapitani: zbog čega li se, blagi Bože, tako što događa? Samo pitanje, kao takvo je oblik pagанизma, koga se mu’min čuva. Naprosto, zbog činjenice što mu je poznato da iza svake odredbe stoji Allahova promisao/*hikma*, te da njegovi pojmovni okviri uz vremensku i prostornu distancu i sustave validnih kriterija, načelno mu ne omogućavaju domišljanje dotičnog pitanja. Šta drugo preostaje doli slijeđenje tragova Njegova određenja, vjerujući u njegovu izvjesnost, kao takvog, u dubinama smirenosti duše.

Nesporno je da Kur'an svu pažnju usredotočava na odgoj i pripravljanje ljudskih srca za golemu misiju promicanja i cjelovitog ispunjenja emaneta /iz metapovijesti preuzetog pologa/ posredstvom snažnih, stamenih, čistih ljudskih bića, koja, unatoč svekolikih napora i raznolikih iskušenja, ne očekuju niti traže ikakvu životnu, ovosvjetsku satisfakciju. Svekolikim bićem svojim okrenuti su ahiretskom, postpovijesnom životu, nadajući se jedino Allahovu zadovoljstvu. Ljudska čestita bića kakva Kur'an formira, spremna su raskinuti sa svim ovosvjetskim životnim, prolaznim i profanim vrijednostima, uz podnošenje bola i patnje, sputavanja i kažnjavanja te žrtvovanja do smrti. Ovosvjetska nagrada je neposredno dogodljiva ne samo na planu pobjede religijske misije, trijumfa islama i afirmacije muslimana, nego i na planu uništavanja silnika voljom Moćnog Ravnatelja, kakav je slučaj sa poricateljima Istine iz perioda ranog islama.

Naravno, elitni krugovi vrlih muslimana nesporno su svjesni da profani zemaljski život protiče u znaku uzimanja bez ikakve protunaknade, te u iščekivanju zagrobnog (eshatološkog) života kao središta i roka razdiobe Istine od neistine, kao njihova istinska pobjeda na razini zemaljskog egzistiranja. Ne u smislu trijumfa, koji je sam sebi cilj ili poradi njih samih, već zarad ispunjenja Allahova koncepta i plana kao emaneta. Takovi elitni krugovi vrlih muslimana odgajani su za ispunjenje emaneta, svjesni svoje uloge još od momenta kada im zauzvrat nije obećana nikakva zemaljska konkretna nagrada, osim kušanja ljepote Allahova zadovoljstva.

Svi kur'anski ajeti koji tretiraju pitanja pomoći i trijumfa, plijena i poraza neznabožaca u sukobu sa muslimanima, objavljeni su u kontekstu medinskih sureta, u medinskom razdoblju Objave. Kao činjenica da se razvoj tih svekolikih događanja smješta u domen izvansvjesnog planiranja vjernika, mimo njihova očekivanja i nadanja, trijumf kao takav,

slijedi kao posljedica Allahova određenja o iskustvenom zaživljavanju Njegova koncepta života na nivoima povijesne egzistencije ljudskog roda. Ta Allahova promisao nužno primjerava i praktične relativizirane forme razvoja kao okvirne razine za svaku generaciju potomaka, ponaosob. Ne dolazi Njegova nagrada vrlim skupinama vjernika zbog napora i teškoća, požrtvovanosti i bola već kao akt Njegova određenja i volje, koji su samo jedan od aspekata Njegove mudrosti, koju čovjek pokušava svjedočiti kao osobno iskustvo.

Potrebno je da svaki islamski dâ'ija iz generacije u generaciju i u svakom vremenu uzme u ozbiljno posmatranje ovaj aspekt rada na Allahovu Puta u kome se, po svemu izvjesno, reflektiraju njegovi znakovi kao simboli Pravog puta, a paralelno s tim i razobličavaju svi pokušaji njegovih protivnika da ga u začetku dezintegriraju, poslije čega bi sama Misija i njeni promicatelji dospjeli u stanje katastrofične neizvjesnosti. Naravno, zbog svega toga Allahovom voljom je predodređeno da se tokom transmisije našeg hoda ka tokovima Misije ne osvrćemo na prolazno i marginalno, na odjeću i obuću, znoj i krv, već usredotočimo na konačni cilj tog hoda: uspjeh i pobjedu, raščlambu Istine od zablude u ovom planetarnom životu čovječanstva. Ako, pak, Allah htjedne da se Njegovoj Misiji i vjeri dogodi nešto od toga, biće ispunjena Njegova volja. Ne dodjeljuje On nagradu u zamjenu za trpljenje bola i podnošenje žrtve, ne! Zemlja nije dom predviđen za nagrađivanje, već prostor u kome se događa realizacija Allahove volje na planu promicanja Njegova Poziva i Plana, posredstvom ljudi, vrljih i dobrih skupina. One ne trebaju ništa drugo doli taj plemeniti izbor naspram koga je ovozemni život sa svim što ga prati nebitna vrijednost.

Postoji još jedna činjenica na koju upozorava Ku'an u kazivanju o Prijateljima Uhduda u ajetu:

“A prigovaraju samo zato što su Allah, iz obilja Svoga, i Poslanik Njegov imućnim ih učinili. Pa ako se pokaju, biće im dobro; a ako glavu okrenu, Allah će ih i na Ovom i na Onom svijetu na muke nesnosne staviti, a na Zemlji ni zaštitnika ni pomagača neće imati”. (At-Tawba, 74.)

To je jedna od onih činjenica koju ne bi smjelo zanemariti nijedno pokoljenje. Sukob muslimana sa protivnicima islama u osnovi je sukob ideološke naravi i ništa drugo.

Mržnja i osveta prema muslimanima vrši se zbog islamskog koncepta vjerovanja, islamskog vjerskog svjetonazora. Naravno, apsurdno je smatrati da je ta borba sukob političke i ekonomske naravi, ili, pak, sukob nacionalnih interesa. Kada bi u fokusu tog sukoba bili ovakvi interesi lakše bi ih bilo zaustaviti i razriješiti. Ovako, radi se o nepomirljivom konfliktu ideologija: ateizma i religije, paganizma i islama.

Mocni krugovi idolopoklonika nudili su Poslaniku, a. s., materijalna dobra, vlast, ras-košan život kao protunaknadu za odustajanje od poslaničke Misije. Da je Poslanik, a. s., kojim slučajem, prihvatio ponudu neznabožaca, zacijelo bi sukob među njima prestao. Prema tome, nesporno je da je riječ o problemu čisto ideološke naravi, o sukobu ideoloških pogleda. Vjernici moraju biti svjesni te činjenice svaki put kada se na njih obruše udari iskonskog neprijatelja. Neprijateljstvo pagana, starih i modernih spram svijeta islama proističe kao posljedica stoljećima pothranjivanog antagonizma i prezira prema njihovoj vjeri, univerzumu njenih civilizacijskih vrijednosti.

Protivnici muslimana pokušavaju u okrilju novog svjetskog poretka ovom sukobu dati posvema drukčije dimenzije i za uzroke nepomirljivog antagonizma proglasiti ekonomske i političke, rasne i nacionalne interese u namjeri

da se u drugi plan potisne suština sukoba, te na taj način u srcima i svijesti muslimana utrne plamen vjere. Otuda se nužno nameće potreba opreznosti Svijeta islama da ne budu obmanuti intrigama modernog paganizma i da shvate da je cilj tih raznostrukih obmana postizanje pune paralize i dezintegriranja tog svijeta. Svi koji pokušavaju sukob ova dva svijeta predstaviti u drugom svjetlu i situirati ga u neku drugu ravan, imaju namjeru izbiti iz ruku islamskog svijeta sredstva koja mu omogućavaju konačnu pobjedu, koja može da se ispoljava bilo u obliku duhovne obnove, kao u slučaju Prijatelja Uhduda ili, pak, u obliku progresivne dominacije, kao u primjeru prve generacije muslimana u ranom razdoblju islama.

Svjedoci smo tipičnog primjera destrukcijske moći obmane modernog svjetskog križarskog pokreta da u svijestima muslimana izobliči stvarnu suštinu sukobljenosti dviju civilizacija metodom krivotvorenja povijesti križarskih vojni protiv islamskog svijeta, predstavljajući ih paravanom za koloniziranje muslimanskih zemalja. Prava istina je, upravo, obrnuta: evropski imperijalizam bio je paravan za agresiju evropskog kršćanskog duha kome uspijeva da u srednjem vijeku ostvari supremaciju nad Svijetom islama, a koja se razdrobila na stijenama muslimanskog jedinstva pod komandom Salahuddina Ejjubije i, nešto kasnije, Turan-šaha Memelučkog, unatoč činjenici da je islamska Umma bila konstituirana kao multinarodna i multirasna Zajednica vjernika, ali Zajednica unutar koje nisu favorizirane rasna i nacionalna pripadnost već vjera kao jedina pretpostavka pobjede/nasra.

SADRŽAJ

Uvod (preveo: M. P.)	55
Jedinstvena kur'anska generacija (preveo: M. P.)	13
Narav kur'anskog metoda (preveo: M. P.)	23
Formiranje muslimanskog društva i njegove karakteristike (preveo: M. P.)	49
La ilahe illallah - program života (preveo: M. P.)	59
Kosmički Šeri'at (preveo: M. P.)	75
Islam - to je civilizacija (preveo: M. P.)	83
Kultura i islamsko poimanje (preveo: M. P.)	101
Džihad - svekolika angažiranost na Allahovu Putu (preveo: M. M.)	115
Osobnost muslimana i njegovo vjerovanje (preveo: M. M.)	153
Uzorni model kontinuiranog trajanja (nuqla ba'ida) (preveo: M. M.)	169
Dominacija vjerovanja (preveo: M. M.)	187
To je Pravi put (preveo: M. M.)	199
Sadržaj	215

